

Guerre des Albigeois. V[e]r
Sur la — histoire d'Innocent
III et de les Chute [illegible]
Vicomte de Turenne, l'un des compagnons
de Simon de Montfort, hist. d'Inno-
-cent III. &c. supra. t. 3. p. 193.

Chronique des Albigeois
Manuscrit de la Bibliothèque
du Roi.

Revüe des deux Mondes
15 9bre 1832. p. 444.

Voi[r] sur Dulcinus hérétique Lazarin brulé
en 1307. & sur les Albigeois, Revüe des
Deux Mondes. 15 fevrier. 1834. t. 381, 377.
Exécution de Cabrières & Merindol. Voir
Capefigue hist. de la Reforme et du Regne
de Henri IV. 1834. t. 1. p. 326. &c

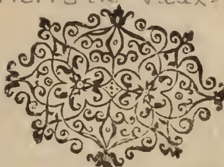

HISTORIA
ALBIGENSIVM
ET SACRI BELLI IN EOS ANNO M.CC.IX. SVSCEPTI,
Duce & Principe Simone à Monteforti, dein Tolosano Comite, rebus strenuè gestis clarissimo.

Auctore PETRO, *cœnobij Vallis-Sarnensis ord. Cistercienss in Parisiensi diœcesi Monacho, cruceatæ huius militiæ teste oculato.*

Ex M.SS. codicibus, in lucem nunc primùm edita.

Pierre de Vaux-Cernay

TRECIS,
Venundantur Parisiis,
Apud NICOLAVM ROVSSET, in Palatij Insula iuxta Conuentum Augustinensium.

M. DC. XVII.

Cum Priuilegio Regis.

BENEVOLO LECTORI, S.

N tibi, Lector candide, hiſtoriam Hæreticorum Albigenſium proferim⁹, quæ ante annos quadraginta in gallicũ ſermonem traducta, typis mandata, & hoc veluti habitu induta] prodiuit: ſed iam præſtat & expedit, vt romano cultu & veſtitu, quo ab auctore cõtexta eſt, Galliæ fines egrediatur, & extra Galliam euoluatur: quò plenius vnicuique innoteſcat, cuius farinæ, aut potius furfuris, fuerint famoſiſſimi illi Hęretici, qui non paucis annis, erronea & portẽtoſa dogmata, armata manu defenderunt & propugnarunt:

quæ quidẽ non infimæ notæ Theologi, eo ipſo tempore, quo primum proſerpere cœperunt, validiſſimis rationibus confutarunt. inter quos non minimam laudem merentur, Alanus, Cæſarius Heiſterbacenſis, Lucas Tudenſis, Ebrardus Bethunienſis, Bernardus Abbas Fontis-calidi & Ermengardus, quorũ opera nuperrimè, tum in Gallia, tum in Germania lucem viderunt, ſtũdio & diligentia eruditorum virorum, 1. qui Chriſtianæ reipublicæ commodis inſeruire non deſinũt. Quo eodem tempore etiam accidit, vt Galliæ complures proceres, feruẽti religionis orthodoxæ zelo ſuccenſi, & legatorum romanæ ſedis exhortatione & ammonitionibus excitati, crucis teſſeram, & bellum ſacrum ſuſciperent: armis efficere contendentes, vt prouincia Narbonenſis, peſtilẽtis huius do-

1. Videlicet Ioan. Maſſoni Archidiaconi Baiocenſis Papiry fratris, et Iac. Gretbſeri.

ctrinæ colluuione polluta & infecta repurgaretur, ſyceruſque & purus putus Dei cultus inibi reſtitueretur. Cùm verò numeroſæ militares copiæ, in hunc finem collectæ fuiſſent, ſummo omnium conſenſu, Simon Comes à Monte-forti, dux huius expeditionis cõſtitutus eſt, quem bellica virtus, & egregia pietas iuxta cõmendabãt,2 Orieſq; ſacris armis indutum anno 1204. iam viderat.3 Is genus ſuum repetebat ab Almarico naturali filio Roberti regis christianiſſimi, cuius religionis feruor, cęteris quidem in rebus maxim9, in hoc potiſſimum enituit, quod perniciosiſſimam hæreſim, quæ anno 1017. Aureliæ 4. exorta, emergere & caput attollere incipiebat, opprimendam extinguendamq; curauerit, cõdigno ſupplicio coërcitis ijs, qui eius labe ſe inquinarant & infecerant. Hac

2. *Gaufridus devillahard. lib. 3. Bizant. exped.*

3. *Tilius in eod. Roberto.*

4. *Glaber Rad. cap. 8. lib. 3. hiſt. Franc.*

tam illuſtri, & totius Europæ nobiliſſima Simon ortus proſapia, religioſiſſimiq; Regis verè pronepos, & proauitæ virtutis æmulus, hoc bellum gerẽdum ſuſcepit, & totos decem annos cõtinuos, fidei hoſtes laceſſendo, fortiſſimèq; præliando inſumpſit, ab anno ſcilicet 1209. vſque ad annum 1218. quò multis exantlatis laboribus, cùm Toloſam præcipuam Hæreticorum ſedem, quæ ab eo defecerat oppugnaret, ingenti lapide ipſius vrbis iaculatoria machina emiſſo & coniecto oppreſſus, glorioſè occubuit, vitamque quam totam tuendæ & propagandæ Eccleſiæ Catholicæ, aduerſus ſectarios & infideles impenderat, beato fine depoſuit.

5. Rigord. de geſt. Philippi Aug. ad an. 1213.

5. Rigordus de eius pietate & fortitudine, veriſſime profat⁹ eſt, in hæc verba. *Iſte Simon, propter virtutem admirabilem, Comes fortis vocabatur, qui*

cùm esset in bellis strenuissimus, omni tamen die Missam & horas canonicas omnes audiebat, semper sub armis, semper in periculo spreta pro Dei seruitio patria, sic se agebat militem in hac peregrinationis via, vt demum se videat ciuem, in patria Ecclesiæ triumphantis. En præclarum auctoris synchroni elogium: ideoque minime mirum videri debet, si auxiliatricem Dei dexteram, in omnibus suis expeditionibus habuerit: cuius quidem rei fidem facit memorandum prælium apud Murellum initum, exigua enim cruceatorum manu stipatus, Albigensium exercitum, multitudine fermè infinitum penitus deleuit: quem conflictum magis insignem reddidit mors Petri Regis Arragonensis qui in eo cecidit. Iurè tunc de Simone comite vsurpari potuit, quod alicubi augustus fidei doctor Augustinus.

6 D. Aug. lib. de 5. hæresib.

6. *Goliam magnum, robuſtum, armis terribilibus, ingentique turba munitum, Dauid ſolus, puer, paruus atque inermis, vno lapidis ictu proſtrauit, totáque Allophilorum caſtra turbauit, atque fugauit.* Philippus rex Galliæ, generoſiſſimi huius Comitis merita, ampliſſimo præmio afficienda cenſuit, cum ſpreto & poſthabito Raimundo Toloſano comite, Simonem, Gothiæ dominum dici & ſalutari, concedere viſus eſt. Is Raimundus res ſuas planè acciſas vidit, cum ſe ab auguſto rege derelictum & deſertum ſenſit. 7. Guilelmus Brito, prædictum Raimundum, præpotentem principem, tot vrbes & caſtella quot dies in anno numerantur poſſediſſe, non hyperbolicè aſſeuerat, eiuſque demum miſeriam depingit his verſibus.

7 G. Brito Philip. lib. 8

Qui sancti Egidij comes, Tolosęq; vocatur,
Amisisse videt vrbes et castra, quot annus
Fertur habere dies: tot villas ille celebris
Nominis & famæ, * *Francorum à Rege*
tenebat. *feodaliter

Huius Raimundi exitus, nihilò vita fœlicior fuit, repentino namq; interitu è viuis exemptus est, caruitq; supremi diei celebritate, & honore sepulturæ, quæ Catholicis exhiberi solet, quamquidem filius eiꝰ patri cognominis a summis Pontificibus, nullis vnquam precibꝰ impetrare & obtinere potuit. Id testatur auctor chronici [8] Simonis Comitis in hæc verba. *In mense Augusti moritur Raimundus senior Comes Tolosanus, morte præuentus subita, quia non potuit quidquam loqui, et superuenientibus fratribus hospitalis S. Ioannis Tolosæ, corpꝰ ipsius ad eorum domum portatum fuit, sed non est traditum sepulturæ, erat enim graui vinculo anathematis in-*

8. Hoc chronicon vetustis typis excusum est, nec in eo editionis annꝰ designatur huncq; præfert titulũ. Præclara Frãcorum

facinora &c. nō impingre gesta ab illustriß. principe, montisque fortis comite. *nodatus: & vsque in hodiernum diem, tenetur sicut conspicitur insepultum: cuius filius Raimundus, vltimus Comes Tolosanus, processu temporis, postquam obtinuerat pacem Ecclesiæ et Regis Franciæ, productis testibus apud sedem Apost. super probanda, quod signa pœnitentiæ habuisset, nullo modo quod sepeliretur potuit obtinere.* Cæterum huius nostræ historiæ auctor satis suam professionem indicat, quod nimirum monachus fuerit in cœnobio * Vallis-Sarnensis, non longè à castello Montis fortis Almarici dissito, à quoquidem castello, petitum nomen gerebat memoratus Simon, vt pote Comes huius loci, qui * Almarici nomen retinet, nobilissimæ monfortiæ familiæ primigenij auctoris. Si verò errata, aut lacunæ in hac editione occurrant, memineris Lector, nos duob⁹ tantum exemplaribus manu exaratis

** Gallice des vaulx de Cernay, alias duval de Cernay.*

** Mōtfort L'amaury.*

admodum mutilis & mancis vsos fuisse: quorum alterum & quidem emendatius, descriptũ fuisse videtur, in opulentissimo puellari prioratu * Pruliano instituti D. Dominici, in Carcassonensi Diœcesi: aliud verò, bibliothecâ insignis Ecclesiæ Tricassinæ nobis suppeditauit. Vale Lector, & æqui bonique consule. Tricassibus è musæo nostro, Cal. Ianuarij, an. 1615.

* Prieure de Prouille.

N. CAMVZATIVS Tricassinus.

EXCERPTA EX AVTHORIBVS QVI DE ALBIGENSIBVS obiter scripserunt.

Ex Roberto in chronico Autissiodorensi ad an. 1198. Trecis an. 1608. edito.

DE hæresi populicana omnium hæreseon feculentissima, quæ virulentas radices suas late quidem sed latenter, hoc tempore propagarat

multi ad fidem cõuersi sunt, eorumque confessione plures ex eadem hæresi sunt detecti. Inter eos Hęresiarcha Terricus magnus diaboli laqueus qui apud Corbiniacum in specu subterraneo diu latuerat, pluresque subuerterat, tunc productus é latebris, & conuict9, incensus est. Apud vrbem quóque Niuernis Abbas S. Martini & Decanus maioris Ecclesiæ de hoc pestilentissimo errore notati, Episcoporum sistuntur concilio Senonis conuocato, ibíque Abbas deponitur. Decan9 suspenditur, & sic ad Sedem Apostolicam destinantur. Apud vicum quoque qui dicitur Charitas, quidam viri prædiuites hæresis prædictæ notabiles, cum se absentassent die quo citati fuerant vt ab hac infamia se purgarent, ab Ecclesia sunt præcisi, & expositi publicæ potestati.

EX HVGONE IN APPENdice eiusdem chronici ad an. 1207.

PEr idem tempus Bulgatorum hęresis execrãda, errorum omnium fex extrema multis serpebat in locis tanto nocentius quanto latentius: sed inualuerat maxime in terra Comitis Tolosani & principum vicinorum, vbi dum

ſuum publice profitentur errorem, primatum & iudicium romanæ Eccleſiæ ſpernunt & communionem Chriſtianorum ſub ea poſitorum doclinant, dicentes nullum ſub ea vel in ipſius fide poſſe ſaluari, omnéſque fidei articulos aut denegant aut peruertunt, omnem omnino religionem & cultum & gradum pietatémque Eccleſiæ Catholicæ blaſphemantes, damnantes omne genus hominũ prȩter ſe ſolos, ſuorúmque conuenticula Catholicam Eccleſiam iactitantes. Quocirca de concilio Domini Papæ, Ciſtercienſis abbas aliíque abbates circiter 13. delegantur, eiuſdémque ordinis viri probabiles omnes & ſapientia & facundia perinſtructi, parati ad ſatisfactionem omni poſcenti rationem de fide, & pro fide etiam animas ponere non verentes. Egreſſi igitur de Ciſtercio menſe martio numero circiter 30. per ararim labuntur in Rodanum modicis expenſis, equitaturis nullis, vt per omnia viros euangelicos ſe probarẽt. Ingreſſi deníque quò tendebant, bini vel terni ab inuicem diuiſi, partes illas perambulant & hoſtes fidei, ſanæ doctrinæ ſpiculis appetentes, vix in multis millibus paucos inueniunt

rectæ fidei professores. Alij verò quorum numerus infinitus sic suo pertinaciter inhęrebant errori, vt nullis veridicis acquiescerent documentis: sed tanquam aspides obsurdescerent ad voces incantantium sapienter, ne mentes dimersas tenebris, penetraret auditio veritatis. Per tres itaque menses, vrbib9, villis & opidis multo labore peragratis, multísque periculis & insidijs appetiti, paucos reuocant, paucos fideles repertos de fide certius instruunt, & confirmant. Affuit & cum eis quidam Episcopus Oxomēsis ciuitatis Hispaniæ vir mitissimus ac disertus, qui & ipse lucrandis animabus inuigilans & circacúmque perambulans, de reditibus suis cibariorum emerat copiam, & per loca plurima posuerat, & prædicatoribus verbi Dei largiter exponebat.

EX CAESARIO HEISTERBAcensi in opere dialogistico.

TEmporibus Innocentij Papæ prædecessoris huius, qui nūc papatum tenet Honorij, durāte adhuc schismate, quod erat inter Philippum & Ottonem reges Romanorum, diaboli inuidia hęreses Albigensiū cęperūt pullulare, vel

vt verius dicam, maturescere. Cuius vires erant tam validæ, vt omne triticum fidei gentis illius, versum videretur in lolium erroris. Missi sunt Abbates nostri ordinis cum quibusdam Episcopis, qui zizania rastro catholicæ prædicationis eradicarent: sed obsistente homine inimico, qui illa seminauerat, modicum ibi profecerunt. APOLONIVS: Quis fuit error illorum? CÆSARIVS: Quædam hæresiarchæ eorum collegerant pũcta ex dogmate Manichæi, quædam ex erroribus, quæ in Periarchon scripsisse fertur Origenes, plurima etiam, quæ de suo corde finxerant adijcientes: Duo credunt cum Manichæo principia, Deum bonum & Deum malum, id est, diabolũ, quem dicũt omnia creare corpora, sicut Deum bonum animas. APOLONIVS: Moyses & corpora & animas confirmat Deum creasse dicens, Formauit Deus hominem, id est, corpus, de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, id est, animam. CÆSARIVS: Si Moysen & Prophetas reciperent, hæretici non essent. Corporum resurrectionem negãt, quicquid beneficij mortuis à viuis impeditur irrident, ire ad eccle-

ſias, vel in eis orare, nihil dicunt prodeſſe. In his deteriores ſunt Iudæis & paganis, quia illa credunt. Baptiſmum abiecerunt: ſacramentum corporis & ſanguinis Chriſti blaſphemant. APOLONIVS: Vt quid tantas à fidelibus perſecutiones ſuſtinent, ſi nihil ex hoc in futuro retributionis expectant? CÆSARIVS: Gloriam ſpiritus dicunt ſe expectare. Quidam ſupradictorum Abbatum monachus, cernens quendam militem in equo ſedentem, loqui cum aratore ſuo, hæreticum illum eſtimans, ſicut fuit, propius accedens ait, Dicite mihi, probe vir, cuius eſt ager iſte? reſpondente illo, meus eſt, ſubiecit: Et quid de fructu illius facitis? Ego, inquit, & familia mea de eo viuimus, aliquid etiam erogo pauperib⁹. Dicente monacho, quid boni ſperatis de eleemoſyna illa? Reſpondit miles hoc verbum, Vt ſpiritus meus glorioſè pergat poſt mortem. Tũc monachus, quò perget? Ait miles, ſecundũ meritum ſuum: Si bene vixit, & hoc apud Deũ meruit, exiens de corpore meo, intrabit corpus alicuius futuri principis, ſiue regis, ſiue alterius cuius libet illuſtris perſonæ, in quo delicietur. Si autem malè, corpus

intrabit miseri pauperisque, in quo tribuletur. Credidit stultus, sicut & cæteri Albienses, quod anima secundum meritum per diuersa transeat corpora, etiam animalium, atque serpentium. APOLLONIVS: Fœda hæresis. CÆSARIVS: In tantum Albiensium error inualuit, vt breui interuallo temporis, infecerit vsque ad mille ciuitates, & si non fuisset gladijs fidelium repressus, puto quod totam Europam corrupisset.

EX MATHAEO PARIS IN hist Angl. sub an. 1213: *in Ioan. rege.*

CIrca dies istos, hæreticorum prauitas, qui Albigenses appellantur, in VVasconia, Arumpnia, & Albegesio, in partibus Tolosanis, & Arragonum regno adeò inualuit, vt iam non in occulto, sicut alibi, nequitiam suam exercerent, sed errorem suum publicè proponentes, ad consensum suum simplices attraherent & infirmos. Dicuntur autem Albigenses ab Alba ciuitate, vbi error ille dicitur sumpsisse exordium. Cúmque tandem illorum peruersitas adeò diuinam contempsit seueritatem, vt videntibus Episcopis & presbiteris, libros euangeliorum in sentinas proij-

cerent, & calices cum vasis sacris in despectum corporis & sanguinis Christi, enormiter dehonestarent, Papa Innocentius, his auditis, non mediocriter condoluit. Qui missis prædicatoribus ad omnes regiones Occidentis, principibus, alijsq; populis Christianis in suorum remissionem peccatorum iniunxit, vt se cruce signarent ad hāc pestem extirpandam, atque tantis cladibus se opponentes, viribus & armis tuerentur populum Christianum. Addidit etiam authoritate sedis Apostolicæ, vt quicunq; ad expugnandum eos, laborem sibi iniunctum susceperint, sicut illi qui sepulchrum Domini visitant, tam in rebus quam in personis, ab omni hostium incursione manerent securi. Ad hanc autem prædicationem tanta Cruce signatorum multitudo conuenit, quanta non creditur in nostro climate aliquando conuenisse.

EX NAVCLERO TOM. 2. Chronolog. gener. 41. ad an. 1212.

PEr hos dies in Narbonensi prouincia, quam vulgo Linguam Occitanam appellitant, Christianæ puritatis permulti contemptores, ex Albi-

gesio primā suæ doctrinæ & iniquitatis instructionem recipientes apparuerūt, quorum tamen dogma nemo ad hunc diem notus * scriptor riliquit. Et cum hæreticos eos vocent, atque ob eam culpam exterminatos esse autores tradant, genus tamen heresẹos prætereūt. puto eos, quoad coniectura assequi possum, arcanam pestem secutos, fœdis quóque amoribus & masculinis concubitibus indulsisse, ideóque legitimas nuptias & carnis esum damnasse. Diffusum id virus cúm totam fermè regionem inquinasset, Romanus pontifex Innocentius 3 misso Gallone Cardinali ad Philippum Franciæ regem legato, monet in hæreticos arma sumere, peccatorum remissionem his qui insignè crucis ad bellum susciperent, promittens. Legati oratione admodum ardenti permotus rex, permittit suos arma capere, & in Albigenses proficisci. fuisse in exercitu episcopos multos & proceres multos referunt, atque in primis Eudonem Burgundiæ ducem, Henricum Niuernensem, Petrum Senonum archipræsulem, Reginaldum Rothomagensem, Robertum Baiocensem, Iordanum Lexouiensem, & Reginaldum Car-

** At Nauclerè, impia et mōstruosa eorūdogmata satis prodūt auctores Germani, quos in bibliothecis videre tibi licuit.*

notenſem. Igitur mouẽtes Franci, Biteres primum obſident expugnantque, occiſis qui in ea erant multis hæreticorum millibus. Quo periculo territi reliqui regionis incolæ, ad Carcaſſonem munitiſſimam vrbem confugerunt, in quam à noſtris circumſepti, inde abire nudi omnino compelluntur, vt qui pudendis membris per ſummum nefas abuſi fuerant, ea ad ignominiam videnda exhiberent. Eliminata fœdiſſimæ gentis turpitudine, Franci cupidi ſua quóque loca reuiſere, reliquo exercitui Simonem de Monte-forti, hominem nobilem ac ſtrenuum nec minus religioſum præficiunt, quum ad hoc negocium ſubeundum & Innocentius pontifex ſummus eundem vnà cum Lupoldo Auſtriæ duce ſubordinaſſet. Is igitur belli cura mox ſuſcepta, non ſegniter ſuperſtites proſecutus eſt, comitante eum Dominico viro Hiſpano, quo autore Prædicatorum ordo initium ſuſcepit. Itáque arces per eam terram expugnauit, hæreticis interemptis. habuit autem obſcœna Albigeſiorum turpitudo defenſores, Petrum Aragonum regem, Sancti quóque Egidij comitem, & Fuxi principem, qui eductis ingenti-

bus copijs, Simonem apud Murellum arcem obſederunt, qui tametſi raros armatos ſecum in præſidio haberet, nihil tamen deſperans. re diuina à Sacerdote facta, poſtquam ſe in primis atque ſuos ſacramento cõfeſſionis purgaſſet, eruptionem ſubitò facit, regem Aragonum & 18 millia hoſtium interemit, cum ipſe octo tantum ex ſuo præſidio amiſiſſet. credi merito poteſt, Deum pro ſua religione comitem rectè pugnantem, adiuuiſſe.

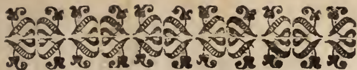
EX PAP. MASSONO LIB. 3. hiſt. Franc. in Philip. Aug.

MIlo Innocentij legatus in Galliam venit, rogatum vt Rex aduerſus Albigenſes bellum gereret. Albiga eſt ciuitas Cadurcorum ad auriferum Tarnem poſita, à qua Albigenſes dicebantur, qui ſectam Catholicæ contrariam laudabant. Philippus reſpondit ſe quidem id munus minimè ſuſcepturum, neque Ludouicum filium propter Othonis Cæſaris ac Ioannis Regis aduerſus eos coniurationem: permiſſurum tamen proceribus ſubditiſque ſuis ad id bellum, ſi vellent, proficiſci. Sectæ originem paulò altiùs repetam. Ludouico 7. Rege. Petrus cognomine Bruſius in Septimania & finitimis Volcarum populis, docebat templa dirui, cruces deijci opportere: in Euchariſtia verum Chriſti corpus non eſſe:

præces ad Deum pro mortuis frustra fieri. hæc & alia cùm docuisset, comprehēsus atque igni crematus est apud ægidij oppidum Volcarum. Brusius talem habuit exitum vitæ, idque apparet ex epistola Petri Mauriaceni ad Episcopos Narbonensis Galliæ. Henricus ex Monacho, Brusij vestigia secutus est: in eum Bernardus scribit Alphōso Comiti Volcarum, ac sententias Henrici morésque damnat. Cùm autem id malum in dies latiùs serperet, ipse Tholosam est profectus, vt ciues concionibus suis ad depellendos improbatæ sectæ defensores hortaretur. Extat ipsius ad Tholosates epistola, qua eorum per id tempus in hęreticos odium commendabat. Cęterum nec Brusij supplicium, nec Bernardi conciones sectæ progressus impedire potuerūt. Tholosa, Albiga, Carcasso, Biteræ, Agatha, Castrum, Vaurum, ac singula ferè oppida vicíque Volcarum in sectam transiere. Admoniti Albigēses vt ad sanitatem animi redirent, audientes non erant. Innocentius eos armis persequendos existimauit, eiusque rei gratia Milonem, vti diximus, legatum in Galliam misit: quem anno 1209. ad idem bellum ex Francis proceribus secuti sunt Odo Dux Burgundiæ, quatuor Comites, Episcopi duo, Archiepiscopus Senonum, multíque præterea nobilissimi viri ac belli artium peritissimi. Raimundus Comes Tholosatium circa Valentiam ad Rhodanū eis obuiam venit, malè sibi consci⁹ sectæ enim fauerat, ac verebatur ne in sua impetum facerent, proptereáque Miloni se audientem professus est, qui eum in templo Ægi-

dij veſte nudatum, frequentiſſimo hominum cętu, virgis cecidit. Initium belli Byteræ fuere, antiqua ciuitas Volcarũ ad Obrim, Ptolemæo, Seuero & veteribus cognita, irruptione militum capta, direpta, incenſáque eſt: ciues ad vnum trucidati rebellionis ſuæ pœnas dedere: Inde Carcaſſonem itum. Carcaſſo ad Atacem fluuium ſita eſt. oppidani cùm aliquãdiu reſtitiſſent, deditionem fecere ea lege, vt ipſis ſaluis atque incolumibus migrare aliò liceret. Quis ei oppido præficiendus foret, in caſtris deliberatum eſt: ſententijs omnium Simon eam prouinciam ſuſcipere iuſſus. is erat Comes Monfortij, in finibus Carnutum, ſummo genere natus, prudentiáque ac fortitudine ſingulari. Caſtrenſes eorum exemplo & ipſi portas aperuere, antequàm vis fieret. id eſt oppidum Albigæ vicinum, appoſitum Acuto amni, qui è Gebennis lapſus in Tarnem influit. Albiga ipſa, quæ ſectæ nomen dedit, Simoni aliquantò poſt dedita eſt. Cæteri proceres domum redierant. eorum diſceſſu cognito, Petrus Rex Tarraconenſium Carcaſſonem repetebat, quòd ante deditionem ſummum in eam imperium habuiſſet: & Raimundus quærebatur ſuæ ditionis oppida ſibi erepta, eiuſque rei gratia ad Innocentium Romam eſt profectus, etſi fruſtra: nihil enim ab eo impetrare potuit. inde ad Othonem Cæſarem, & Philippum Regem ſe contulit: vt eorum opera res ſuas recuperaret. ne à Rege quidẽ quicquam obtinuit. Interim Synodus Auenione habita eſt, ac iudicio patrum Tholoſatibus ſacrificio interdictũ, quòd

hæreticos vrbe ſua non expuliſſent. Milo illi Synodo præfuit, nec multò poſt fato functus eſt. Raimundus, qui cùm precibus nihil à Pontifice, nihil à legatis eius, quaſi impiorum fautor impetraſſet, vi vtendum exiſtimauit, vſus auxilio Petri Regis Tarraconenſium ſororij ſui Comitis Conuenarum, Comitis Fuxenſis, propinquorum ſuorum, aduerſus quos Simon magnas res geſſit. Ipſi erat paternæ indolis filius Almaricus, quem Manaſſes Aureliæ Epiſcopus patris rogatu militari baltheo donauit, qui honos illis temporibus apud omnes Europæ gentes maximus habebatur. Hæc fiebãt anno 1213. Hoſtes cognita paucitate militum Simonis, ſtatuerunt antequam maiores copias cogere poſſet, cum eo confligere: ipſi ingentem exercitum habebant, aduerſus quem Simon 800. equites in aciem eduxit, & pauciſſimos peditum numeros. Exeunti quidam cõſilium dabat numerandi militis cui vir fortiſſimus reſpondit. Non numero, ſed virtute victorias parari. Igitur eius & ſociorum acerrimo concurſu, cùm aliquandiu pugnatum eſſet, Petrus Rex cecidit. illo occiſo comites profugere, deſideratis amplius octodecim hominum millibus. Extat hiſtoria eius prælij rerúmque in Gothia à Monfortio geſtarum, ſcripta ad Innocentiúm tertium à Petro cognomine Sarnenſi. Sarnenſe monaſterium eſt in finibus Carnutum, vbi is autor Ciſtercienſis monachus fuit.

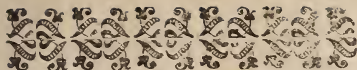
PROLOGVS
AVCTORIS AD INNOCENTIVM III. Pontif. max.

SAnctissimo patri & Beatissimo, Domino Innocentio Dei gratia vniuersalis Ecclesiæ summo Pōtifici: humilis licet immeritus seruus eius, Frater P. qualiscumque vallium Sarnay monachus, non solum oscula pedum, sed & ipsa pedum eius vestigia humiliter deosculari. Benedictus Dominus Deus sabaoth, qui nouissime diebus nostris, Sanctiss. pater, cooperante vestra sollicitudine non pigra, Ecclesiā suam in partibus Prouinciæ, inter persequentes hæreticorum procellas, iam quasi penitus naufragantem,

per ministrorum suorum manus, de ore leonum misericorditer eripuit: de bestiarum manibus liberauit. Verum ne tam gloriosum & tam mirabile factum, per euolutiones temporum successiuas, possit in obliuionem venire, sed nota fiant in gentibus magnalia Dei nostri: seriem facti, qualicumque modo in scriptum redactam, vestræ Beatiss. pater, offero maiestati, humiliter supplicans, ne deputetur præsumptioni, quod puer elementarius manum misit ad fortia: onus subire præsumpsit supra vires: quia fuit mihi intentio in hoc opere, hæc sola scribendi causa, vt sciant gentes mirabilia opera Dei: maximè, cum, sicut ex ipso dicendi modo perpendi potest, non studuerim superfluis verbis ornare codicem, sed simplicem exprimere simpliciter veritatem. Firmum igitur habeat, pater bone, vestræ dignatio sanctitatis, quod

& si ad omnia, quæ in hoc facto contigerint scribenda, per ordinem non potuerim pertingere, vera sunt illa quæ scripsi, cum nihil vnquam apposuerim, nisi quod viderim oculis meis, vel audierim à magnæ auctoritatis personis, & plenissima fide dignis In prima autem huius operis fronte, breuiter tango de sectis hæreticorum, & qualiter Prouinciales, infidelitatis lepra infecti fuerint, à temporibus retroactis. Postea exprimo, quomodo memorati Prouinciales hæretici, per prædicatores verbi Dei, & vestrę Sanctitatis ministros, admoniti fuerint, vt redirent præuaricatores ad cor & sæpius requisiti Deinde cruce-signatorum aduentus: ciuitatum & castrorum captiones, ceteraque ad progressum negotij fidei pertinentia, prout possum per ordinem represento. Vnde sciant qui lecturi sunt, quia in pluribus huius operis locis, Tholosani,

& aliarum ciuitatum & castrorum hæretici & defensores eorum, generaliter Albigenses vocantur: éo quod aliæ nationes, hereticos prouinciales, Albigenses consueuerint appellare. Vt autẽ lector in hoc libello, quod quæsierit, possit facilius inuenire: sciat quod secundum multiplices & successiuos negotij fidei processus, per varias distinctiones digestum est opus istud.

JNCIPIT HISTORIA *Albigensis.*

Cap. I.

IN Prouincia Narbonensi vbi quondam fides floruerat, cœpit inimicus fidei superseminare zizania: desipuit populus: Christi sacramenta qui est Dei sapor & sapientia profanans, factus insipiens, à vera desipiens theosebia, vagus & vagans per errores in ima, factus in inuio, & non in via. Monachi duo Cistercienses, zelo fidei succensi: F. Petrus videlicet de Castronouo, & F Radulphus, autoritate summi Pontificis, contra pestem infidelitatis instituti legati, negligentiam omnem relegantes, legatione sibi indicta officiose fungẽtes, vrbem Tholosam ingressi sunt & aggressi, à qua venenũ principaliter emanabat, plebes inficiens: sicque deficere faciens à Christi cognitione, à veridico splendore, à deifica caritate. Radix amaritudinis sursum germinans, profundius in cordibus hominum conualuerat, nec sine multa difficultate potuit explantari. Suasum est Tholosanis sæpe & multum vt hęresim abiurarent, vt hæreticos relegarent. Suasum fuit

eis à viris Apostolicis, sed minimè persuasum, adeo siquidem morti inhæserant, qui recesserant à vita, affecti & infecti nequam sapientia animali, terrenali, diabolica: expertes illius sapientiæ quæ desursum est, suadibilis est, bonis consentiens. Tandem illæ duæ oliuæ, illa duo candelabra lucentia ante Dominum, seruis seruilem incutientes timorem: minantes eis rerum depredationem, Regum ac Principum dedignationem intonantes: hæreseon abiurationem, hæreticorum expulsionem eis persuaserunt. Sicque ipsi, non virtutis amore, sed nec secundũ poetam, Oderunt peccare mali, formidine pœnæ: quod manifestis indiciis demonstrarunt, nam statim periuri effecti, & miseriæ suæ recidiuum patientes, in conuẽticulis suis, ipso noctis medio, predicantes hæreticos occultabant. Heu quam difficilè est à consuetudine euelli. Hæc Tolosa, tota dolosa, à prima sui fundatione (sicut asseritur) raro vel vnquam expers huius pestis vel pestilentiæ detestabilis, huius hæreticæ prauitatis, à patribus in filios successiue, veneno superstitiosę infidelitatis diffuso. Quam ob rem & ipsa in vindictam tanti sceleris, tantũ dicitur iam dudum sustinuisse manus vltricis & iustæ depopulationis excidium, vt in ipso meditulio ciuitatis, sulcata vomeribus planicies pateret agrorum. Vnus etiam de regibus suis inclytis, qui tunc temporis in ipsa regnabant, Alaricus vt creditur nomine, in extremum dedecus, pro foribus vrbis eiusdem, est suspensus in patibu-

Clausula hæc imperfecta: sed sensus facile elici potest.

lo. Huius antiquæ viscositatis fecé infectum genimem prædictæ ciuitatis, genimen viperarum, non poterat etiam nunc temporibus nostris, à suæ peruersitatis radice diuelli: quinimò naturam hæreticam, & hęresim vernalem, furca dignæ vltionis expulsam, vsque quaque passa in se recurrere: *Patrissare sitit, degenerare negans*, Cuius vicinitatis exemplo, sicut *vua conspecta, liuorem ducit ab vua: Et grex totus in aruis, vnius cabie cadit, & porrigine porci*: Vicinę vrbes & oppida, radicatis in se heresiarchis, per eiusdem infidelitatis surculos pululantes, inficiebantur mirabiliter & miserabiliter peste ista. Barones terræ Prouincialis, fere omnes hæreticorum defensores & receptores effecti, ipsos amabant ardentius, & contra Deum & Ecclesiam defendebant. *Iuu. saty. 2.*

De sectis Hæreticorum.
CAP. II.

ET quoniam se in hoc loco quodammodo ingerit opportunitas, hæreses & sectas hęreticorum, enucleatius stilo breuitatis prosequi dignum duxi. Primò sciendum quòd hæretici duos constituebant creatores: inuisibilium scilicet, quem vocabant benignū Deum, & visibilium, quem malignum Deum nuncupabant. Nouum testamentum benigno Deo, vetus verò maligno attribuebant, & illud omninò repudiabant, præter quasdam auctoritates quę de veteri testamēto, nouo sunt in-

sertæ, quas ob noui reuerentiam testamenti, recipere dignum æstimabant. Auctorem veteris testamenti mendacem asserebant, quia protoplastis dixit. *Quacunque diè comederitis de ligno scientiæ boni & mali, morte moriemini*, nec (sicut dicebāt) post comestionem, mortui sunt: cum tamen reuera post gustum pomi vetiti, mortis miseriæ fuerunt subiecti. Homicidam quoque ipsum nominabant, tum quia Sodomitas & Gomorrhæos incinerauit, & aquis diluuij mundum deleuit, tum quia Pharaonem & Ægyptios mari obruit. Omnes veteris testamenti patres, damnatos affirmabant: Ioannem Baptistam vnum esse de maioribus dæmonibus asserebant. Dicebant etiam in secreto suo, quôd Christus ille qui natus est in Bethlehem terrestri & visibili, & in Hierusalē crucifixus, malus fuit: & quòd Maria Magdalena fuit eius concubina, & ipsa fuit mulier in adulterio deprehensa, de qua legitur in Euangelio. Bonus enim Christus [sicut dicebant] nunquam comedit vel bibit, nec verā carnē assumpsit: nec vnquam fuit in hoc mundo nisi spiritualiter in corpore Pauli. Ideo autē diximus in Bethleem terrestri & inuisibili: quia hæretici fingebant esse aliam terram nouam & inuisibilem, & in illa terra secundum quosdam, bonus Christus fuit natus & crucifixus. Item dicebant hæretici, bonum Deum, duas habuisse vxores, Collant & Colibant, & ex ipsis filios & filias procreasse. Erant alij hæretici qui dicebant quod vnus est creator, sed habuit

filios, Christum & diabolum. Dicebant & isti, omnes creaturas bonas fuisse, sed per filias de quibus legitur in apocalypsi, omnia fuisse corrupta. Hi omnes membra antichristi, primogeniti sathanæ, semen nequam, filij scelerati, in hipocrisi loquentes, mendacio corda simplicium seducentes, prouinciam Narbonensem, veneno suæ perfidiæ infecerant. Fere totam Romanam Ecclesiam, speluncam latronum esse dicebant, & quia ipsa erat meretrix illa, de qua legitur in apocalipsi. Sacramēta Ecclesiæ vsque adeo annullabant, vt sacri baptismatis vndam, ab aqua fluuiali non distare: sacrosancti corporis Christi hostiam, à pane laico non differre, publice dogmatizarēt simplicium auribus, hanc instillantes blasphemiã, quod Christi corpus & si magnitudinem alpiũ in se contineret, iam dudum consumptum à comedentibus & adnichilatum fuisset. Confirmationem, confessionem, friuolas esse & inanes omnino reputabant. Sacrum matrimonium, meretricium esse, nec aliquem in ipso saluari posse prædicabant, filios & filias generando. Resurrectionem quoque carnis diffitentes, quasdam adinuentiones confingebant inauditas: dicentes animas nostras, esse spiritus illos angelicos qui per superbiæ apostasiã præcipitati de cœlo, corpora sua glorificata in aére reliquerunt, & ipsas animas, post successiuã qualiũcumque corporum septem, & terraenorũ inhabitationem, quasi tunc demum penitentia peracta, ad illa relicta corpora remeare.

Sciendum autem, quod quidam inter hæreticos dicebantur perfecti siue boni homines, alii credentes hæreticorum qui dicebantur perfecti, nigrum habitum præferebant: castitatem se tenere mentiebantur: esum carnium, ouornm, casei, omnino detestabantur: non mentientes videri volebant, cum ipsi maxime de Deo quasi continuè mentirentur. Dicebãt etiam quod nulla vnquam ratione debeant iurare. Credentes autem hæreticorum dicebantur illi, qui seculariter viuentes, licet ad vitam perfectorum imitandam non pertingerent, in fide tamen illorum se saluari sperabant, diuisi sequidem erant in viuendi modo, sed in fide & infidelitate vniti erant. Qui dicebantur credentes hæreticorum, dediti erant vsuris, rapinis, homicidijs & carnis illecebris, periurijs & peruersitatibus vniuersis. Isti siquidẽ ideosecurius & effrenati⁹ peccabãt, quia credebant sine restitutione ablatorũ, sine confessione & penitentia se esse saluandos, dũmodo in supremo mortis articulo *Pater noster* dicere, & manuũ impositionem recipere a magistris suis potuissẽt. De perfectis vero hæreticis, magistratus habebant, quos vocabant diaconos & episcopos, sine quorum manuum impositione, nullus inter credentes moriturus, se saluari posse credebat. Verum si morienti cuilibet quantumcumque flagitioso manus imposuissent, dummodo *Pater noster* dicere posset, ita saluatum, & secundum eorum vulgare consolatum estimabant, vt absque omni

satisfactione, absque omni alio remedio statim euolaret ad cœlum. Vnde ridiculum quod super hoc audiuimus duximus inserendũ. Quidam credens hæreticorum, in supremo mortis articulo, per manuum impositionem à magistro suo consolationem tum accepit, sed *pater noster* dicere non potuit, & sic expirauit. Consolator eius, quid de ipso diceret nesciebat, saluatus videbatur per receptam manuum impositionem: damnatus quia non dixerat dominicam orationem. Quid plura? Consuluerunt hęretici quendam militem nomine Bertrandũ de saxiaco qui erat hæreticus, quid de illo iudicare deberent: miles autem tale dedit consilium & responsũ. De isto sustinebimus & dicemus, quod saluus sit: omnes alios, nisi *Pater noster* dixerint in fine, dãnatos iudicamus. Item aliud ridiculum. Quidam credens hæreticorũ in morte legauit hęreticis 300 solidos, & præcepit filio suo, vt daret hæreticis pecuniam illã, quam cum post mortem patris, hæretici requirerent à filio, dixit eis, volo vt dicatis prius, quomodo est patri meo. Et dixerunt. Certissimè scias quod saluus est, & iam in cœlestibus collocatus. Quibus ille, subridens. Gratias Deo & vobis: Verumtamen ex quo pater meus iam est in gloria, animæ ipsius non est opus eleemosynis: & ego tam benignos vos scio esse, quod amodo patrem meum à gloria non reuocabitis. Sciatis igitur, quod nihil à me, de pecunia reportabitis. Non credimus autem silẽdum, quod & quidam hæretici dicebant, quod

Iudicium præceps, insani iudicis index.

nullus poterat peccare ab vmbilico & inferius. Imagines quæ sunt in Ecclesijs dicebant idolatriam: campanas earum, tubas dæmonum affirmabant. Item dicebant, quod non peccabat quis grauius dormiendo cum matre vel sorore sua, quam cum qualibet alia. Illud & inter supremas fatuitates dicebant, quod si quis de perfectis peccaret mortaliter, comedendo videlicet modicissimum carnium, vel casei seu oui vel alicuius rei sibi inhibitæ: omnes consolati ab illo, amittebant spiritum S. & oportebat eum iterum reconsolari: & etiam saluati, pro peccato consolatoris, cadebāt de cœlo. Erant præterea alii hæretici qui Vualdenses dicebantur, à quodam Vualdio nomine Lugdunensi. Hi quidem mali erant, sed comparatione aliorum hæreticorum, longè minus peruersi: in multis enim nobiscum conueniebant, in aliquibus dissentiebant. Vt autem plurima de infidelitatibus eorum omittamus: in quatuor præcipuè consistebat error eorum: in portandis scilicet sandalijs more apostolorum: & in eo quod dicebant nulla ratione iurandum, vel occidendum. In hoc insuper quod asserebant, quemlibet eorum in necessitate dummodo haberet sandalia, absque ordinibus ab episcopo acceptis, posse conficere corpus Christi. Hæc nos de sectis hæreticorum breuiter excerpsisse sufficiat. Quādo aliquis se reddit hæreticis ille dicit qui recipit eū. Amice si vis esse de nostris, oportet vt renuncies toti fidei quā tenet Romana ecclesia. Respōdet, abrenuncio. Ergo

Vualdensium præcipui errores.

accipe Spiritum S. à bonis hominibus, & tunc aspirat ei septies in ore. Item dicit illi, Abrenuncias cruci illi, quam tibi fecit sacerdos in baptismo, in pectore, & in scapulis, & in capite de oleo & chrismate. Respondet, Abrenuncio. Credis quod aqua illa operetur tibi salutem? Respondit, non credo. Abrenuncias velo illi, quod tibi baptizato sacerdos posuit in capite. Respondit. Abrenuncio. Ita accipit ille baptismum hæreticorum, & abnegat baptismum ecclesiæ, tunc ponunt omnes manus super caput eius & osculantur eum, & induunt eum veste nigra, & ex illa hora est quasi vnus ex ipsis.

Qualiter & quando prædicatores venerunt in partes Albigenses.

CAP. III.

ANno verbi incarnati 1206. Oxomensis Episcopus Diegus nomine, vir magnus & magnifice extollendus, ad curiam Romanam accessit, summo desiderio desiderans episcopatum suum resignare, quo posset liberius ad paganos, causa prædicandi Christi euangelium se transferre. Sed dominus Papa Innocentius noluit acquiescere desiderio viri sancti: imo præcepit ei, vt ad sedem propriam remearet. Factum est igitur dum rediret à curia, & esset apud Montempessulanum, inuenit ibi venerabilem virum Arnaldum abbatē Cisterciensem, & F. Petrum de Castronouo, & F. Radulphum monachos Cistercienses apostо-

Heretici diſceſſus ſui ab eccleſia, cauſam improbam clericorum vitam prætexunt.

licæ ſedis legatos: iniunctæ ſibi legationi, præ tædio renunciare volentes, eoquod nihil aut parum hæreticis prædicando proficere potuiſſent. Quotieſcumque enim vellent ipſis hæreticis prædicare, obijciebant eis hæretici conuerſationem peſſimam clericorum, & ita niſi vellent clericorum vitam corrigere, opporteret eos à prædicatione deſiſtere. Memoratus autem Epiſcopus, aduerſus huiuſmodi perplexitatem ſalubre dedit conſilium, monens & conſulens, vt cæteris omiſſis prædicationi ardentius inſudarent: & vt poſſent ora obſtruere malignorum, in humilitate præcedentes exemplo, pij magiſtri facerent & docerent: irent pedites, ſine auro & argento, per omnia formam apoſtolicam imitantes. Dicti vero legati hæc omnia quaſi quandam nouitatem per ſe arripere non volentes dixerunt, quod ſi quis fauorabilis auctoritatis eos ſub hac forma vellet præcedere, ipſum libentiſſime ſequerentur. Quid plura? obtulit ſe vir deo plenus, moxque familiam ſuam Oxomum tranſmittens, vno comite contentus, cum duobus ſępedictis monachis, Petro videlicet & Radulpho, montem ingreditur peſſulanum, Abbas autem Ciſtercienſis, Ciſtercium perrexit, tum quia in proximo celebrandum erat Ciſtercienſe capitulum, tum quia poſt celebratum capitulum, quoſdam de abbatibus ſuis volebat ſecum adducere: qui eum in exequendo iniuncto ſibi prædicationis officio, adiuuarent. Exeuntes autem à monte

Peſſulano, Oxomenſis epiſcopus & præfati monachi, venerunt ad caſtrum quoddam * Carmanum, vbi inuenerunt quemdam hæreſiarcham Balduinum nomine, & Theodoricum quemdam filium perditionis & ſtipulam incendij. Iſte de Gallia oriundus, erat quidem nobilis genere, & canonicus fuerat Niuernenſis. Poſtea vero cum quidam miles qui erat auunculus ipſius & hæreticus peſſimus, in Pariſienſi concilio, coram Octouiano Cardinale & apoſt. Sedis legato, fuiſſet de hæreſi condemnatus: videns iſte quod diutius latere non valeret, ad partes ſe tranſtulit Narbonenſes, vbi ab hæreticis in maximo amore, & veneratione eſt habitus: tum quia aliquantulum cæteris acutior videretur, tum quia gloriabantur ſe habuiſſe de francia, vbi eſſet fons ſcientiæ, & religionis chriſtianę, ſuæ iniquitatis ſocium, ſuę nequitiæ deffenſorem. Nec prætereundum, quod Theodoricum faciebat ſe vocari, cum Guilelmus antea vocaretur, habita cum his duobus diſputatione per octo dies, Balduino videlicet & Theodorico: prædicatores noſtri vniuerſum populum dicti caſtri, ſalutaribus monitis, ad ſæpedictorum hæreticorum odium conuerterunt. Ipſos ſiquidem hęreticos à ſe libentiſſime expuliſſēt, ſed dominus caſtri, veneno perfidiæ infectus, eos ſibi familiares fecerat & amicos, verba autem illius diſputationis, longum eſſet per omnia enarrare. Sed hoc ſolummodo adnectere dignum duxi: quod cum venerabilis epiſco-

* *Carmain.*

pus, dictum Theodoricum, ad ima conclusionis disputando, deduxisset. Scio, inquit Theodoricus, scio cuius spiritus sis, siquidē in spiritu Heliæ venisti, ad hæc sanctus. Et si ego in spiritu Heliæ veni, tu venisti in spiritu Antichristi. Actis igitur ibi octo diebus exeūtes à castro, venerabiles viros prosecutus est populus per leucam fere vnā. Illi autē recto itinere procedentes, Biterrensem aggressi sunt ciuitatem, vbi per dies 15. disputantes & prædicantes, confirmabant in fide paucos qui ibi erant, catholicos, hereticos confundebant. Venerabilis autem Episcopus Oxomensis & F. Radulphus consuluerunt F. Petro de Castronouo, vt ad tempus ab eis recederet, timebant siquidem, ne occideretur F. Petrus eoquod ipsum odio haberent heretici super omnes. Recessit igitur F. P. ab Episcopo & F. R. tempore aliquanto. Ipsi à Biterris egressi Carcassonam gressu prospero deuenerunt: vbi per octo dies morantes, predicationi & disputationibus insistebant. Contigit, tempore illo prope Carcassonam miraculum quod præteriri non debet. Metebant hæretici segetes suas, in die natiuitatis S. Ioan. baptistæ: ipsum enim non prophetam, sed malignissimum esse dicebant, dum igitur meterent, aspiciens vnus ex eis manum suam vidit manipulum suum sanguinolentum, quod videns putauit, quod incidisset manum, sed inueniens eam sanam, exclamauit socijs. Quid vltra? Apicientes singuli manipulos quos tenebant inuenerunt eos sangui-

Festa SS. non violenda stupendo miraculo ostenditur.

nolentos, manibus conseruatis illæsis. Venerabilis autem abbas vallium Guido tūc erat in illa terra, qui manipulum sanguinolentum vidit, & ipse mihi hoc narrauit. Quia verò longum esset enarrare per ordinem, quomodo viri apostolici, scilicet prædicatores nostri circuibant per castra, euangelizantes & disputantes vbique: his omissis ad præcipua veniamus. Quodam die conuenerunt omnes hæresiarchæ apud quoddam castrum in Carcassonensi diocesi, quod dicitur mons Regalis, disputaturi vnanimiter aduersus viros sæpius memoratos. Ad hanc disputationem redijt F. P. de castronouo, qui sicut paulo ante diximus discesserat apud Biterrim. Disputantibus autem, dati fuerūt iudices de ipsis credentibus hæreticorum, protelata autem fuit disputatio per 15. dies & redacta fuerunt in scriptum hinc inde proposita, & tradita iudicibus, vt diffinitiuam sententiam promulgarent. Videntes autem ipsi iudices, hæreticos suos manifestissimè superatos, noluerunt dare sententiam sed & scripta quæ à nostris acceperant, ne venirent in publicum nolluerunt reddere, sed tradiderunt hæreticis. His peractis recessit F. P. de castronouo à sociis suis, & iuit in prouinciam, & laborauit vt componeret nobiles prouinciæ, hac autem intentione, vt auxilio eorum qui pacem iurauerant, posset hæreticos de Narbonensi prouincia extirpare. Sed Comes Tholosanus Raimundus nomine, inimicus pacis, nolluit acquiescere dictæ paci, donec tam per guerras, quas mouebant ei nobiles prouinciæ, median-

te industria viri Dei: quam per excommunicationem ab eodem in ipsum comitem promulgatam, iurare compulsus est pacem illam. Sed qui fidem negauerat, & erat infideli deterior, nunquam deferens iuramento, iurauit pluries, pluries periurauit. Quem vir sanctissimus F. Petrus, magna animi virtute corripuit, tyrannum intrepidus aggrediens, eique in facie resistens, quia reprehensibilis, imo damnabilis erat valde, confundebatque eum vir magnæ constantiæ, vir conscientiæ illibatæ, adeo vt exprobraret ei, quod erat per omnia periurus, & vere sic erat.

De malicia Comitis Tholosani Raimundi Albigensium fautoris.

Chap. IIII.

QVIA ergo opportunitas se ingessit, hic de incredulitate ipsius comitis aliquid breuiter explicemus. Primo dicendum, quod quasi à primis cunabulis, semper hæreticos dilexit & fouit, & eos in terra sua habens, quibuscumque modis potuit, honorauit, vsque hodie etiam (sicut asseritur) vbicumque pergit, hæreticos sub cõmuni habitu secum ducit, vt si ipsum mori contigerit, inter manus ipsorum moriatur, credebat enim, absque omni pœnitentia, quantũcumque peccator fuerit, se saluandum, si in ipso mortis articulo, impositionem manuum eorum potuisset adipisci. Faciebat & deferri nouum testamentum, vt si ne-

cesse esset impositionem manuum cum libro reciperet ab hæreticis. Vetus siquidem testamentum detestantur hæretici: dicunt Deum illum qui veterem legem instituit, malum esse, vocantes eum traditorem, propter spoliationem Ægypti: homicidam, propter diluuium, & subuersionem Ægyptiorum dicunt, & Moysem, Iosue, Dauid, illius mali Dei fuisse ruptarios & ministros. Dixit & sæpedictus comes quodam die hæreticis, sicut pro certo scimus, quod volebat facere nutriri filium suũ apud Tholosam inter hæreticos, vt addisceret fidem, imo infidelitatem illorum. Dixit & quadam die, quod vellet dare centum marchas argenti, vt quidam miles suus posset capere fidem hæreticorum, ad quam multoties inuitauerat eum, & quam faciebat ei sæpius prædicari. Præterea quando hæretici mittebant ei aliqua xenia vel cibaria, gratissimè suscipiebat, & faciebat optime seruari ea, nec patiebatur, quod aliquis comederet ex eis, nisi ipse & aliqui eius familiares. Multoties etiam sicut certissimè cognouimus, adorabat hæreticos flexis in terra genibus, & petebat ab eis benedictionem & osculabatur eos. Quodam die erat dictus comes in expectatione quorumdam hominum, qui debebant venire ad eum, sed cum non venissent: dixit, bene apparet, quod diabolus fecit mundum istum, quia nihil succedit nobis ad votum. Dixit præterea idem comes venerabili episcopo Tholosano, sicut ab eodem episcopo audiui, quod monachi Cister-

cienses non poterant saluari, quia tenebant oues quæ luxuriam exercebãt. O hæresis inaudita. Dixit & comes dicto episcopo Tholosano, vt veniret de nocte in palatium eius, & audiret prædicationem hæreticorum: vnde perpenditur, quod sæpe de nocte audiebat eos. Erat quondam memoratus comes quadam die in ecclesia quadam, vbi missa celebrabatur: habebat autem secum quemdam mimum, qui sicut mos est huiusmodi iaculatorum, homines cum bucca histrionice deridebat. Cum autem sacerdos qui celebrabat missam verteret se ad polulum dicens, *Dominus vobiscum*. sceleratissimus comes dixit histrioni suo, vt contra faceret & derideret sacerdotem. Dixit præterea aliquando supradictus comes, quod mallet assimilari cuidam hæretico, qui erat apud Castras in Albigensi diocesi detrũcatus mẽbris & habitu miserabili, quam esse Rex vel Imperator. Quod autẽ ipse hæreticos semper fouit, ex hoc habemus probatissimũ argumẽtum: quia nunquã ab aliquo sedis apost. legato, potuit induci ad hoc, vt sæpedictos hæreticos de terra sua depelleret, licet cõpulsus ab ipsis legatis multotiens abiurarit. Præterea adeo parui pendebat matrimonij sacramentum, quod quotiescumque ei displicuit vxor propria, ipsam dimittens aliam duxit, ita quod quatuor vxores habuerit, quarum tres adhuc viuũt. Habuit enim primò sororem vicecomitis Biterrensis, nomine Beatricem: qua dimissa duxit ducis Cipri * Hac dimissa duxit sororem regis An-

* *vocula deest.*

gliæ Richardi, quæ contingebat ei in tertio gradu consãguinitatis, qua mortua accepit sororem regis Arragonensis, quæ similiter erat consanguinea eius in quarto gradu. Nec silendum est, quod cum ipse teneret primã vxorem suam, monuit eam sæpissimè, vt habitum religionis assumeret. Illa autem intelligens quid intenderet, ex industria quæsiuit ab eo: vtrum vellet, quod ipsa in ordine Cistercienfi fieret monialis: ipse autem dixit, quod non. Quæsiuit iterum vtrum vellet quod ipsa fieret monacha, in ordine Fontis Ebrardi. Respondit comes quod non volebat. Tunc quæsiuit ab eo quid ipse vellet, & mandauit, quod si vellet fieri heremetica, ipse ei in omnibus prouideret, & factum est ita. Erat quidam pessimus hæreticus apud Tholosam, Hugo faber nomine, qui quondam in tantam lapsus est demẽtiam, quod iuxta altare cuiusdam ecclesiæ purgauit ventrem, & in contemptum Dei cum palla altaris tersit posteriora sua. O scelus inauditum. Dixit & hæreticus prædictus quadam die, quod quãdo sacerdos in missa percipiebat dominici corporis sacramentum, traijciebat dæmonem in corpus suum: quæ omnia cum vir venerabilis abbas Cistercij qui tunc erat abbas grandis syluæ in territorio Tholosano Comiti retulisset, & eum moneret, qui tantum facinus perpetrarat: respondit comes, quod nullo modo puniret propter hoc ciuem suum. Abominationes prædictas narrauit Dominus abbas Cisterciensis, qui tunc erat archiepiscopus Narbonensis

fermè viginti epiſcopis, me præſēte in concilio apud Vaurum: adeo autem ſemper fuit luxurioſus & lubricus dictus comes, quod ſicut pro certo didiſcimus, ſorore propria abutebatur, in contemptum religionis Chriſtianæ: ab infantia enim ſua, concubinas patris ſui quærebat diligentiſſimè, & cum illis diligentiſſimè concubebat, vix enim ei aliqua placere poterat, niſi ſciret patrem ſuum prius accubuiſſe cum ea, vnde & pater ipſius, tam propter hæreſim, quā propter enormitatem iſtam, exhæredationem ſuam ei ſæpiſſimè prædicebat. Præterea ruptarios mirabili quoque amplexatus eſt affectu dictus comes, per quos ſpoliabat eccleſias, monaſteria deſtruebat, omneſque ſibi vicinos quos poterat exhæreditabat, ita ſemper ſe habuit membrum diaboli, filius proditionis, primogenitus ſathanæ, inimicus crucis & eccleſiæ perſecutor, hæreticorum defenſio, catholicorum depreſſio, miniſter perditionis, fidei abiurator, plenus ſcelerum, peccatorum omnium apotheca. Ludebat quodam die comes in ludo ſcacorum cum quodam capellano & inter ludendum, dixit capellano. Deus Moyſi quem vos creditis, non poterit vos iuuare in ludo iſto, & addidit, nunquā me iuuet Deus ille. Alio tempore, cum ipſe comes à partibus Tholoſanis iturus eſſet contra aduerſarios quoſdam ſuos in partes Prouinciæ: media nocte ſurgens, venit ad domum, in qua hæretici Tholoſani erant congregati, & dixit eis. Domini ac fratres, bellorum varij ſunt euentus,

Impiæ Raimundi Comitis ineptia.

quicquid de me contingat, in manus vestras commendo corpus & animam meam: quo facto desuper habundanti duos hæreticos in veste communi secum adduxit, vt si forte mori eum contingeret, inter manus ipsorum moreretur. Infirmabatur quodã tempore comes maledictus in terra Arragonum, & cum multũ inualesceret infirmitas, fecit sibi fieri lecticam, & in lectica illa faciebat se Tholosam deportari: & cum quadam die quæreretur ab eo, cur cũ tanta ostinatione se faceret deportari, cũ tã grauissima infirmitate laboraret, respondit miser, quia non sunt boni homines in terra ista inter quorũ manus possim mori, hæretici enim à fautoribus suis, boni homines vocabantur sed & amplioribus signis & dictis, se fatebatur hæreticum: dicebat enim, scio me exhæredandum fore pro bonis hominibus istis, sed non tantum exhæredationem, imò etiam decapitationẽ pro ipsis paratus sum sustinere. hæc de incredulitate & malicia dicti miseri dixisse sufficiat, nunc ad propositum reuertamur.

De aduentu 12. Abbatum ord. Cisterciens, eorumque prædicationibus.

CAP. V.

Celebrata disputatione prænotata in monte Regali, dum adhuc essent prædicatores nostri apud montem regalem: & circumquaque verbum dei & salutis monita seminantes mendicarent ostiatim panem suum, superuenit vir venerabilis abbas Cistercij Arnaudus *Arnaudus abbas Cistercij*

nomine à partibus franciæ, abbates duodecim habens secum, qui totius viri religionis, viri perfectæ & sanctæ scientiæ, viri imcomparabilis sanctitatis, iuxta numerum sanctissimum apostolorũ, cum abbate decimo tertio, duodecim aduenerunt, parati de ea quæ in ipsis erat fide & spe, omni disputanti reddere rationem: & hi omnes cum pluribus monachis, quos secum adduxerant, omnem sectantes humilitatem, iuxta exemplar quod eis ostensum erat in monte, idest quod audierant de episcopo Oxomense, pedites procedebant, statim ab abbate Cisterciense longe lateque singuli dispersi, & assignati sunt vnicuique termini proprij, per quos discurrendo prædicationi insisterent, disputationibus insudarent.

De colloquio Apamiensi, & morte Oxomensis episcopi.

CAP. VI.

** Hispanicè Osma.*

EPiscopus Oxomensis * voluit ad suum redire episcopatũ, vt & domui suæ disponeret, & prædicatoribus verbi Dei in Narbonensi prouincia, de suis prouentibus necessaria prouideret. Dum ergo recederet tendens ad Hispaniam, venit apud Apamias in territorio Tholosano: & conuenerunt ad eum Fulco Tholosanus, & Nauarrus Conforanensis episcopi & plurimi abbates habita ibi disputatione cum Vualdensibus, plane conuicti sunt vualdenses & confusi, & populus castri, præcipue paupe-

res ex parte maxima fauit nostris: ille etiam qui constitutus erat iudex in disputatione, & erat fauens vualdensibus, magnusque in castro illo, renunciauit prauitati hæreticæ, & in manu domini Oxomensis obtulit se & sua, à die etiam illa & deinceps, sectatores superstitionis hæreticæ viriliter impugnauit. Huic disputationi, interfuit ille pessimus traditor comes Fuxi, ille crudelissimus persecutor ecclesiæ, Christi hostis. Hic vxorem habebat manifestam hæreticam de secta vualdensium & duas sorores, quarum vna sectas vualdensium, alia etiam comes, aliorum perfidorum hæreses profitebatur. Celebrata autem disputatione prædicta in palatio ipsius comitis, idem comes vualdenses die vno, prædicatores nostros de altero procurauit. O ficta humilitas, post hæc episcopus Oxomensis, ad suum perrexit episcopatum, firmum habens propositum redeundi, quam citius posset, ad peragendum negotium fidei in prouincia Narbonensi. Peractis vero in episcopatu paucis diebus, dum redire disponeret morte præuentus, in senectute sua feliciter obdormiuit. prius autem quam ipse decederet, in fata decesserat supramemoratus F. Radulphus vir bonæ memoriæ, in quadam abbatia ord. Cisterc. prope S. Ægidium quæ dicitur Frãcia vallis. Subtractis igitur his duobus luminaribus, episcopo videlicet Oxomensi & F. Radulpho, venerabilis Guido abbas vallium sarnay in diocesi parisiẽsi, qui cum alijs abbatibus causa prædicationis, in Narbonensem prouin-

Oxomensis Episcopi interitus.

Guido abbas cœn bijvallium de sar[...]

nay demum Carcass. episcopus.

ciam venerat vir nobilis genere, sed scientia longe nobilior & virtute, qui etiam postea episcopus factus est à Carcassonæ, prior inter prædicatores constitutus est & magister. abbas siquidem Cisterciensis ad alias partes se transtulit, quibusdam magnis negotiis tunc temporis impeditus. Discurrẽtes igitur prædicatores sancti hæreticosque disputando manifestissimè conuincentes: sed quia obstinati erant in malitia conuertere non valentes post multum temporis, cum parum aut nihil prædicando siue disputando proficere potuissent, ad partes Galliæ sunt reuersi. Nec prætereundum est, quod cum dictus abbas vallium Sarnay, cum supradicto Theodorico, & quodam alio hæresiarcha maximo, Bernardo scilicet de Cimorra, qui in Carcassonensi diœcesi præcipuus hebebatur, disputasset pluries & eos sæpius conuicisset: quodam die cum sæpedictus Theodoricus, nihil aliud respondere potuisset, dixit abbati, diu me detinuit meretrix, sed de cætero non tenebit hoc dicens, dicebat Romanam ecclesiam meretricem. Nec silendum, quod cum sæpedictus abbas vallium sarnay, alio die castellum quoddam prope Carcassonam, Lauranum nomine causa prædicationis intraret, in ipso introitu castri signaculo crucis se signauit: quod videns miles quidam hæreticis qui erat in castro dixit abbati, nunquam me adiuuet signum istud.

Miraculum de ſcedula, B. Dominici manu ſcripta, quæ ter flammis iniecta, illæſa reſilijt.

Cap. VII.

Contigit tempore illo quoddam miraculũ fieri, quod in hoc loco, dignum duximus interſerendum. Diſputauerant quadam die, quidam prædicatores noſtri, viri religioſi aduerſus hæreticos vnus autem de noſtris, Dominicus nomine, vir totius ſanctitatis, qui ſocius fuerat epiſcopi Oxomenſis, auctoritates, quas in medium produxerat, redegit in ſcriptum, & cuidam hæretico tradidit ſcedulam illam, vt ſupra obiectis deliberaret. Nocte igitur illa erant hæretici congregati in vna domo, ſedentes ad ignem. Ille autem cui vir Dei tradiderat ſcedulam, produxit eam in mediũ, tunc dixerunt ſocii ſui, vt in medium ignẽ illam proiiceret, & ſi ſcedula illa cõbureretur vera eſſet fides, imo perfidia hæreticorum: ſi vero incombuſta maneret, fidem quam prædicabãt noſtri, verã eſſe faterentur. Quid plura? in hoc conſẽtiũt omnes, ſcedula in ignem proijcitur, ſed cũ in medio igne aliquãtulum moram feciſſet, incombuſta penitus ab igne reſiliuit. Stupentibus qui aderant vnus cæteris durior ait illis: proijciatur in ignem iterum ex tunc experiemini plenius veritatem: proijcitur iterum, iterum reſiliit incombuſta: quod videns ille durus & tardus ad credendum dixit iterum trina vice

proiiciatur, & tunc sine dubio rei exitum cognoscemus, proijcitur tertio, nec tunc quidem comburitur, sed integra ab igne resiliit & illæsa. hæretici autem, visis tot signis, ne tunc ad fidem voluerunt conuerti, sed in sua manentes malicia, districtissime sibi inuicē inhibuerunt, ne miraculum istud, per narrationem alicuius, ad nostrorum notitiā deueniret sed miles quidam, qui erat cum illis, qui aliquantulum consentiebat fidei nostræ noluit celare quod viderat, sed pluribus enarrauit. Factum est autem hoc apud montem regalem, sicut ab ore viri religiosissimi audiui, qui scedulam hæretico tradidit superscriptam.

Nullis miraculis ferrea hæreticorum pectora molliuntur.

De morte cruenta F Pet. de Castronouo, qui gladijs impiorum occubuit.

Cap. VIII.

His de prædicatotibus verbi Dei breuiter prælibatis, ad martyriū viri venerabilis & athletæ fortissimi F Petri de castronouo, iuuante Deo veniamus quod nullo modo melius, vel magis autentice credimus nos facturos, quam vt literas D. papæ, narrationi nostræ inseramus, quas Christi fidelibus destinauit, ipsum martyrium plenius continentes. forma literarum hæc est.

INNOCENTIVS *episcopus seruus seruorū Dei dilectis filijs nobilibus viris, Comitibus, Baronibus, & vniuersis militibus, per Narbonēsem, Arelatensem, E-*

brodunensem, Aquensem & Viennensem prouincias constitutis salutem & apost. benedictionem. Rem credulam audiuimus, & in communem luctum generalis ecclesiæ deducendam, quod cum sanctæ memoriæ F. P. *de Castronouo monachus & sacerdos, vir inter viros vtique virtuosus, vita, scientia, & fama præclarus, ad euangelisandum pacem, & confirmandam fidem, in prouincia Auxitana cum alijs destinatus in commisso sibi ministerio laudabiliter profecisset, & proficere non cessaret: quippe qui pleuè in schola Christi didicerat quod doceret, & eum qui secundum doctrinam & fidelem obtinendo sermonem, in sana poterat exhortari doctrina & contradicentes reuincere paratus omni poscenti semper reddere rationem, vt poterat vir in fide catholicus, in lege peritus, in sermone facundus, concitauit aduersus ipsum diabolus ministrũ suum comitem* Tholosanum *Raimundum, qui cum pro multis & magnis excessibus, quos in ecclesiam commiserat & in* Deum, *sæpe censuram ecclesiasticã incurrisset, & sæpe sicut homo versipellis & callidus, lubricus & incõstans, penitudine simulata fuerat absolutus: tandem odium continere non præualens, quod cœperat contra ipsum, eo quod non erat in ore eius verbum veritatis ad faciendam vindictam in nationibus & increpationes in populis, ac eo fortius in eodem comite, quo magis pro maioribus erat ipse facinoribus increpandus tam tamquam collegam suum, apost. sedis legatos ad villam* S. *Ægidij conuocauit, promittens super cunctis quibus impetebatur capitulis, satisfactionem plenariam exhibere. Cum autem conuenientibus illis in villam prædictam, præfatus comes salutaria monita sibi facta, modo velut verax & facilis pro-*

mitteret se facturum: est modo velut fallax & durus, ea prorsus facere recusaret, volentibus illis demum ab eadem villa recedere, mortem est publicè comminatus, dicens quod quocumque vel per terram diuertant, vel per aquam, vigilanter eorum obseruaret egressum: & confestim dictis facta compensans, complices suos ad exquisitas insidias destinauit. Cumque vero nec ad preces dilecti filij abbatis S. Ægidij, nec instantia Consulum & Burgensium, furoris sui mitigari insania potuisset, ipsi eos inuito Comite nimiumque dolente cum armatæ manus præsidio, prope ripam rhodani fluuij deduxerunt, vbi nocte quieuerunt instante, quibusdam eiusdem comitis satellitibus, ipsis prorsus ignotis hospitantibus cum eisdem, qui sicut apparuit in effectu sanguinem quærebat eorum. In castrino itaque mane facto & missa celebrata de more. cum innocui Christi milites, ad transitum se fluminis præpararēt: vnus de prædictis sathanæ satellitibus, lanceam suam vibrans, prænominatum Petrum, supra Christum petram, immobili firmitate fundatum, tantæ proditionis incautum, inter costas inferius vulnerauit. Qui prius ipsum respiciens percussorem, & Christi magistri sui, cum B. stephano secutus exemplum, dixit ad ipsum. Deus tibi dimittat, quia ego dimitto, pietatis & patientiæ verbum sæpius repetendo. Deinde sic transfixus, acerbitatem illati vulneris, spe cœlestium est oblitus: & instanti suæ pretiosæ mortis articulo, cum ministerij sui socijs, qui fidem promouerent & pacem, non desinens ordinare, post iustas .... orationes, in Christo feliciter obdormiuit. Qui profecto, cum ob fidem & pacem, quibus nulla est prorsus causa laudabilior ad martyrium, sanguinem suum fuderit,

claris iam, vt credimus miraculis choruscasset, nisi hoc illorum incredulitas impediuit. De quorum similibus in euangelio legitur, quia ibi virtutes Iesus non faciebat multas, propter incredulitatem eorum, quia quãquã linguæ, non fidelibus sed infidelibus sunt in signum: saluator tamẽ præsentatus Herodi, qui teste Luca valde gauisus est, viso ipso, pro eo quod signum aliquod ab eo fieri sperabat, & facere dedignatus est signum, & reddere interroganti respõsum, sciens quia incredulitas signorum, non credulitatis inductio, sed vanitatis illum admiratio delectabat. Licet autem ipsa praua generatio & peruersa Prouincialium non sit digna, vt tam cito sicut forsitã ipsa quærit, de suo sibi martyre signum detur, expedisse tamen credimus, vt vnus ipse pro ipsa, ne tota pereat moreretur, quæ contagio hæreticæ prauitatis infecta per interpellantem occisi sanguinem, à suo melius reuocetur errore. hoc est enim vetus sacrificium Iesu Christi, hoc miraculosum ingenium saluatoris, vt cum in suis esse victus putatur, tunc vincat fortius in eisdem & ea virtute qua ipse mortem moriendo destruxit, à superatis interdũ famulis suis, superatores eorum faciat superari. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit plurimum fructum affert. Sperantes igitur, quod de morte huius fœcundissimi grani, sit fructus in Christi ecclesia prouenturus, cum profecto sit durè culpabilis & culpabiliter durus, cuius animam ipsius gladius non pertransit, nec vnquam penitus desperantes, cum vtilitas tanta debeat in sanguine suo esse, quod suæ prædicationis nuncijs circa memoratam prouinciam, pro qua ipse in corruptionem descendit ob tanta Deus tri-

buat incrementa. Venerabiles fratres noſtros archiepiſcopos eorumque ſuffraganeos monendos duximus, attentius & hortandos per ſpiritum S. in virtute obedientiæ diſtrictè præcipiendo vt verbum pacis & fidei ſeminatum ab eo ſuæ prædicationis irriguis conualeſcere facientes, & ad pugnandam hæreticam prauitatẽ ac fidem catholicam confirmandam, ad extirpanda vitia & plantandas virtutes indefeſſè ſtudio ſedulitatis inſtantes. Iamdictũ Dei famuli occiſorem, & vniuerſos quorum ope vel opere conſilio vel fauore tantum facinus perpetrauit receptatores quoque vel defenſores illius ex parte omnip. Dei Patris Filij, & Spiritus S. auctoritate quoque BB. apoſt. Petri & Pauli & noſtra, excommunicatos & anathematiſatos per ſuas diœceſes denuncient vniuerſis: & omnia loca prorſus, ad quæ ipſe vel aliquis ipſorum deuenerint præſentibus eis, interdicto faciant eccleſiaſtico ſubiacere: ſingulis diebus dominicis & feſtiuis, pulſantibus campanis, & candelis accenſis, donec ad ſedem apoſtolicam accedentes, per ſatisfactionem condignam mereantur abſolui, ſententiam huiuſmodi ſolemniter innouantes. Illi autem qui ortodoxæ fidei zelo ſuccenſi ad vindicandum ſanguinem iuſtum, qui de terra clamare non ceſſat ad cœlum, donec ad confundendum ſubuerſos & ſubuerſores de cœlo deſcendat ad terram Deus vltionum, viriliter ſe accinxerint aduerſus hos peſtilentes qui ſimul in vnum pacem & veritatem impugnant, ſuorum remiſſionem peccaminum à Deo eiuſque vicario ſecurè promittant indultam, vt eis labor huiuſmodi, ad operis ſatiſfactionem ſufficiat ſimiliter illis offenſis pro quibus cordis contritionem & veram confeſsionem oris obtulerint vero Deo huiuſmodi ſiquidem peſtilen-

tes Prouinciales, non tam iam nostra diripere, sed nos perimere molliuntur: nec solum ad perimendas animas linguas acuunt, verumetiam ad perdenda corpora manus extendunt prolisores animarum effecti, & corporum peremptores. Licet autem præfatus comes pro multis & magnis flagitijs quæ longum esset per omnia enarrare, iamdudum sit anathematis mucrone percussus, quia tamen certis indicijs, mortis sancti viri præsumitur esse reus, non solum ex eo quod publice comminatus est ei mortem, & insidias parauit eidem: verum etiam ex eoquod occisorem ipsius in multam familiaritatem admisit, & magnis donis remunerauit eumdem, vt de cæteris præsumptionibus taceamus, quæ plenius innotescunt multis. Ob hanc quoque causam, ijdem archiepiscopi & episcopi publicè nuntient anathematizatum eumdem. Et cum iuxta sanctorum patrum canonicas sanctiones, ei qui fidem Deo non seruat, fides seruanda non sit, à communione fidelium segregato, vt potè qui vitandus est potius quam fouendus, omnes qui dicto comiti fidelitatis seu societatis, aut fœderis huiuscemodi iuramento tenentur astricti, auctoritate apostica denuncient interim absolutos, & cuilibet catholico viro licere, saluo iure Domino principali, non solum persequi personam eiusdem, verum etiam occupare & detinere terram ipsius, illius præsertim obtentu, quod ab hæresi per suam prudentiam fortiter expietur, quæ per illius nequitiam fuit hactenus turpiter sauciata, maculata. Quia dignum est, vt manus omnium contra ipsum consurgant, cuius manus extitit contra omnes. Quod si nec sic vexatio dederit intellectũ, manus nostras in eo curabimus aggrauare. Si quo modo vero satisfactionem promiserit exhibere, ipsum per

nitudinis suæ hæc signa premittere opportebit, vt de toto posse suo depellat prauitatis hæreticæ sectatores, & se paci satagat conciliare fraternæ, cum principaliter propter culpam quam in vtroque nescitur commisisse, in eum ecclesiastica fuerit prolata censura: quamquam si in suas iniquitates Deus voluerit obseruare, vix posset congruè satisfacere non tantummodo pro seipso, sed pro alia multitudine, quam in laqueum damnationis induxit. Quia vero secundum sententiam veritatis, timendi non sunt qui corpus occidunt, sed ille qui potest mittere corpus & animam in gehennam, confidimus & speramus in eo, qui vt à fidelibus suis timorem mortis auferret, mortuus die tertia resurrexit, quod præfati hominis Dei mors, venerabili fratri nostro Consoranensi episcopo & dilecto filio A. abbati Cisterciensi apost. sedis legatis, alijsque ortodoxæ fidei sectatoribus, non solum timorem non incutiet, sed amorem accendet, vt eius exemplo qui vitam æternam temporali morte feliciter est mercatus, animas suas in tam glorioso certamine, si necesse fuerit, pro Christo ponere non formident. Vnde archiepiscopis & episcopis consulendum duximus, ammonendo, preces præceptis, præcepta precibus inculcantes, vt legatorum ipsorum salubribus monitis & mandatis efficaciter intendentes, tanquam strenuissimi commilitones assistent eidem in omnibus, quæ propter hæc ipsis duxerint iniungenda. Scientes quod sententiam quam ipsi non solum in rebelles sed etiam in desides promulgauerint, nos ratam haberi præcipimus & inuiolabiliter obseruari. Eya igitur Christi milites, eya strenui militiæ Christianæ tyrones, moueat vos generalis ecclesiæ gemitus: succedant vos ad tantam Dei nostri vindican-

dum iniuriam pius Zelus. Mementote quia creator noster, nostri non indiguit, cum nos fecit: qui quanquam nostro seruitio non indigeat, vt quasi per illud minus in agendo minus voluerint fatigetur, & sua omnipotentia minor sit obsequio nostro carens, occasionem tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter seruiendi. Cum igitur post interfectionem præfati iusti, ecclesia quæ in partibus illis est, absque consolatore in tristitia & mœrore, sedente, fides euanuisse, periisse pax, hæretica pestis & hostilis rabies fortius inualuisse dicatur, ac si potenter in eius nouitate procellæ non succurratur eidem, pene penitus videbitur nauis ecclesiæ naufragari. Vniuersitatem vestram monemus attentius & propensius exhortamur, ac in tantæ necessitatis articulo in virtute Christi confidenter iniungimus, & in remissionē peccaminum indulgemus, quatinus tantis malis occurrere non tardetis, & ad pacificandum gentes illas, in eo qui est deus pacis & dilectionis intendere procuretis: & quibuscumque modis reuelauerit vobis Deus, hæreticam ibi studeatis perfidiam abolere, sectatores ipsius eo quam sarracenos securius quo peiores sunt illis in manu forti & extento brachio inpugnando: Prænominatum etiam comitem qui quasi fœdus percussisset cum eadem morte propria non recogitat, si forte vexatio sibi tribuat intellectum, & impleta facies eius ignominia incipiat inquirere nomē Dei ad satisfaciendū nobis & ecclesiæ, imo Deo, pondere non desinatis inducta super eū oppressionis vrgere ipsū & fautores eiusdem de castris Domini depellendo, & auferēdo terras eorum in quibus relegatis hæreticis, habitatores catholici subrogentur, qui scilicet ortodoxæ fidei nostræ disciplinam in sanctitate & iustitia ser-

uiant coram Deo. Datum Laterani 6. Id. Martij, Pontif. nostri, an. 11.
His dictis de morte sanctissimi viri prælibatis, ad narrationis nostræ seriem redeamus.

Tholosanus & Conforanensis Episcopi Romam legantur, vt pontifici max. statum ecclesiæ in Narbon. prouincia exponant.

CAP. IX.

Videntes igitur prælati Narbonensis prouinciæ, & alij quos tangebat negotium pacis & fidei, decessisse bonos viros Oxomensem episcopum & F. Pet. de castronouo, & F. Radulphum, qui fuerant prædicationis in terra prænotata principes & magistri. Animaduertentes quod eadem prædicatio etiam iam peregerit ex parte maxima cursum suum, nec multum profecerit, imo penitus fructu frustata sit exoptato, ad pedes summi pontificis iudicant transmittendum. Accingunt ergo se viri venerabiles, Fulco Tholosanus, & Nauarrus Conforanensis episcopi, Romamque properant, supplicaturi Domino papæ, vt periclitanti in Narbonēsi prouincia & Bituricensi & Burdegalensi, pro pace ecclesiæ, & quasi penitus naufraganti manum porrigat aduitricem. Dominus autem papa Innocentius, qui defendendæ fidei Catholicæ necessitatibus, totis nisibus occumbebat, tanto morbo manum apposuit medicam, generales & efficaces super hoc negotio literas in franciam transmittēdo,

sicut inferius plenius exprimemus. Quod audiens comes Tholosanus, imo dicamus melius Dolosanus, perrexisse videlicet prænotatos episcopos ad curiam romanam, timens se digne pro meritis puniendum, videnſque facta sua non posse impune transire, pœnitudinem simulans, & si possit sibi præcauens in futurum: cum multos alios iam misisset, quosdam execrabiles & malignos, Archiepiscopum Auxitanum & Raimundum de Rebastenchs, qui quondam fuerat Tholosanus episcopus, sed meritis suis exigentibus erat depositus, misit Romam: conquestus-que est Domino papæ per nuntios illos, de abbate Cistercienſi, qui legatione super negotio fidei fungebatur: asserens quod eum exacerbaret nimis aspere & plus iustò: promittens etiam comes, quod si Dominus Papa, aliquem à latere suo ad illum dirigeret, ad voluntatem ipsius per omnia se haberet. Hoc autem non dixit, quia vellet se aliquatenus emendare. Sed cogitabat, quod si dominus papa aliquem de suis Cardinalibus ad eum mitteret, ipsum posset, sicut homo versipellis & callidus circumuenire: sed omnipotens qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum, nolluit puritatem circumueniri apostolicam, noluit tegi ampius dicti comitis prauitatem. Prouidit igitur iuste & misericorditer iustus iudex, vt & Dominus Papa Comiti quasi iuste petenti satisfaceret, & ipsius comitis malitia diutius nō lateret. Misit enim dominus Papa vnū de colateralibus suis clericis, ad partes

Mittitur magister Milo clericus à latere vt legatus.

Hoc habetur ad oram cod m. 5.

** habeo.*

prouinciæ, Milonem nomine, virum vtique vita honestum, scientia præclarum, facundia disertum, qui vt probitatem eius breuiter perstringamus, nec terrore terreri potuit, nec minime frangi. Comes autem audiens quod veniret Magister Milo, gaudio gauisus est valde, quia putauit, quod sæpedictus magister, ad ipsius se haberet & per omnia voluntatem, discurrensque comes per terram suam cœpit gloriari & dicere. Modo bene est mihi, quia legatum secundum cor meum,* imo ipse ero legatus. Sed omnia euenere contraria voto illius, sicut inferius exprimetur.

Mittitur cum M. Milone Magister Theodisius.

CAP. X.

Corruptè apud Ciaconium legitur Hugo nō Milo.

MIssus est autem cum dicto M. Milone, clericus quidā magister Theodisius nomine, canonicus Ianuensis, qui sæpedicto M. Miloni assisteret, & ipsum in expediendo fidei negotio adiuuaret. Iste Theodisius vir multæ scientiæ, vir cōstantiæ mirabilis, vir eximiæ bonitatis, qui bene se habuit in negotio Iesu Christi, qui quanta pro eodē negotio pericula passus sit & labores, rei exitus patefecit, & nos postmodū curauimus latius intimare. Dominus vero papa M. Miloni dederat in mandatis, vt de omnibus quæ ad negotium fidei pertinebant, & præcipue super facto comitis Tholosani, ad consilium Cistercij abbatis ordinaret: eo quod

abbas statum negotij, & versutias comitis plene sciret. Vnde & dominus papa M. Miloni expresse dixerat, abbas Cistercij totum faciet, & tu organum eius eris, comes enim Tholosanus habet eum suspectum, tu non eris ei suspectus. Descendentes igitur M. Milo. & M.* Theodisius in Franciam, abbatem Cistercii apud Authisiodorũ inuenerunt. Consuluit igitur M. Milo abbatem Cisterciẽsẽ, super pluribus certis capitulis quæ ad negotium fidei pertinebant abbas vero de omnibus diligentius instruens, consilium sui m tradidit ei scriptum & sigillatũ. Monuit etiam eum & consuluit, vt antequam aggrederetur comitem Tholosanum, conuocaret archiepiscopos, episcopos & alios prælatos, quos expedire videret, & eorum quæreret & haberet consilia. Quosdam etiam de prælatis, M. Miloni expresse & specialiter nominauit, quorũ consiliis deberet idem Magister adhærere. Post hæc abbas Cistercienſis & M. M. perrexerunt ad regem Franciæ Phillippum, qui apud nouam villam in territorio Senonico cum pluribus de Baronibus suis solemne colloquium celebrabat. Erat enim Dux Burgundiæ, Odo Niuernensis & Sancti Pauli comites & multi alii nobiles & potentes. Dominus autem Papa, mittebat regi literas speciales monens & deprecans, vt per seipsum saltem per filium suum Ludouicum, periclitanti in Narbonensi prouincia ecclesiæ auxilium impẽderet opportunum. Rex autem nuncio domini Papæ tale dedit responsum, quod

* *ita exemplar M. 5. non Theodosius vt habet Ciaconius in Innoc. 3.*

duos magnos & graues habebat à lateribus leones, Othonem qui dicebatur imperator, & regem angliæ Ioannem, qui hinc & inde ad turbationem regni Franciæ totis viribus laborabant. Ideoque nec ipse à Francia vllo modo exire vellet, nec filium mittere. imo satis ei videbatur ad præsens, si Barones suos ire permitteret, ad perturbandum in Narbonensi prouincia pacis & fidei perturbatores. Summus autem pontifex, vt ad extirpandam pestem hæreticam, fideles populos efficeret promptiores, generales miserat literas, ad omnes prælatos, Comites, & Barones & vniuersum populum in regno franciæ constitutum, monens efficaciter & exhortans, vt festinarent ad vindicandam in Narbonensi prouincia iniuriam Crucifixi, scientes remissionem omnium peccaminum à Deo eiusque vicario vniuersis indultã, qui ortodoxæ fidei zelo succẽsi, ad opus se accingerent huius pietatis, dummodo cõtriti essent pariter & confessi. Quid plura? publicatur ista indulgentia in francia, armat sé multitudo magna fidelium signo crucis.

Concilium apud Montilum celebratur, ibique sistendi coram Milone dies Comiti apud valentiam præfigitur.

Cap. XI.

Gallicè Montsil.

CElebrato apud Nouam-villam colloquio prænotato, M. Milo cum collega suo M. Theodisio, ad partes prouinciæ perrexit veni-

enſque ad quoddam caſtrum quod Montilum nuncupatur, conuocauit archiepiſcopos & epiſcopos quamplures: qui cum ad eum veniſſent, quæſiuit ab eis diligenter, qualiter procedendum eſſet in negotio pacis & fidei, præcipuè in facto comitis Tholoſani. voluit etiam vt ſinguli prælati ſuper certis capitulis, de quibus eum abbas inſtruxerat Ciſtercienſis, ſua ei traderent conſilia ſcripta & ſigillata. Factū eſt vt præcepit, & quod auditu eſt mirabile, omnia tam abbatis Ciſtercienſis, quam prælatorum conſilia, ſine diſſenſione aliqua conuenerunt. A domino factum eſt iſtud. Poſt hæc miſit M. Milo ad comitem Tholoſanum mādans ei vt ad diē quam ſibi præfigebat veniret ad ipſū apud Valentiā ciuitatē. Venit comes ad diem illum, & ſicut fallax & ſæuus, lubricus & periurus promiſit legato videlicet M. Miloni, licet in dolo, quod ſuam faceret in omnibus voluntatem. Legatus autem, vt potè vir cautus & prudens, prælatorum vſus conſilio: voluit & præcepit ut comes Tholoſanus, traderet, ei pro ſecuritate de terra quam tenebat in prouincia, caſtra ſeptem. Voluit etiam vt conſules Auinionenſis & Nemauſenſis ciuitatum, & Villæ Sancti Georgij iurarent ei, quod ſi comes Tholoſanus mandato ipſius legati venire præſumeret ex aduerſo, non tenerentur ei hominij ſeu fœderis fidelitate aſtricti. Comitatus inſuper Ingruenſis, S.R. Eccleſiæ caderet in commiſſum. Comes verò Tholoſanus, quamuis dolens & inuitus neceſſitate compul-

ſus, omnia quæ legatus mandauerat, adimplere promiſit. Sicque factum eſt, vt qui abbatem Ciſtercienſem durum dixerat, legatum longè diceret duriorem. Hoc autem deo diſponente, iuſtiſſime factum eſſe creditur, quod vbi Tyrannus ſperauit remedium, vltionem reperit & flagellum. Statim vir totius bonitatis M. Theodiſius de mandato legati, venit in partes prouinciæ, vt ſeptem caſtra de quibus ſupra tetigimus reciperet, & ea occuparet ex parte S. R. E. & muniret.

Certis ceremoniis antiquitus vſitatis, Comes Tholoſanus Eccleſiæ reconciliatur.

Cap. XII.

His omnibus ritè peractis, deſcendit legatus ad villam S. Ægydij, recōciliaturus ibi comitem Tholoſanum, modus autem reconciliationis & abſolutionis talis fuit. Adductus eſt comes nudus ante fores Eccleſiæ B. Ægidij, ibique coram legato, archiepiſcopis & epiſcopis qui ad hoc conuenerant pluſquam viginti, iurauit ſuper corpus Chriſti, & ſanctorum reliquias, quæ ante fores Eccleſiæ expoſita cum magna veneratione, & in multa copia à prælatis tenebantur, quod mandatis S. R Eccleſiæ in omnibus obediret. Mox legatus ſtolam ad collum comitis poni fecit, ipſumque comitem per ſtolam arripiens, abſolutum cum verberibus in eccleſiam introduxit. Nec ſilendum quod cum Comes Tholoſæ introduceretur in

Reconciliationis ritus notandus.

ecclesiam sicut diximus S. Ægidij cum verberibus, disponente Deo nullatenus de ecclesia potuit exire præ turba, perviam qua intrauerat: sed opportuit eum descendere in inferiora ecclesiæ, & per ante sepulchrum B. martyris F. Petri de castronouo quem occidi fecerat, nudum transire. O iustum dei iudicium, quem enim contempserat viuum, ei reuerentiam compulsus est exhibere & defuncto. Illud etiã notandum puto, quod cum corpus prædicti martyris, qui in claustro monachorũ S. Ægidij prius fuerat tumulatum, post longum tempus in ecclesiam transferretur, ita sanum inuentum est & illæsum, ac si ipsa die fuisset tumulatum: miri etiam odoris fragrantia de corpore sancti & vestibus emanauit.

Comes Tholosanus, fictè crucem sacræ militiæ signum sumit, quam quidem catholici exercitus milites pectori adsutam habebant.

Cap. XIII.

POst hæc omnia callidissimus comes Tholosæ, timens à facie crue-signatorum, qui ad exturbandos hæreticos & eorum fautores in proximo, venturi erant de Francia ad partes Narbonenses, petiit à Legato dari crucem, vt sic terram suam, à cruce signatorum infestatione tueretur. Adquieuit legatus, comitique & duobus tantum de suis militibus cruces dedit. O falsum & perfidissimum cruce-signatum, comitem Tholosanum dico, qui crucem as-

sumpsit, non ad vindicandam iniuriam crucifixi, sed vt ad tempus celare posset suam & tegere prauitatem. His omnibus itaque gestis, legatus & M. Theodisius redierunt versus Lugdunum, vt cruce signatis, qui statim venturi erant, contra Prouinciales hæreticos obuiarēt, per totā siquidem prouinciam diuulgata erat indulgentia quam fecerat Dominus Papa proficiscentibus contra prędictos hæreticos, ideoque quamplurimi nobiles & ignobiles contra hostes crucis, armauerant se in pectoribus crucis signo. Signatis igitur in francia ad vindicādam Dei nostri iniuriam tot fidelium millibus & signandis, nihil aliud super erat, nisi vt Dominus sabaoth, qui solita bonitate & inolita benignitate inimicis suis videlicet hæreticis & eorum fautoribus compatiens, plures & pluries destinauerat ad eosdem: Sed illi in peruersitate sua perseuerātes, in sua nequitia obstinati, quosdam contumeliis affecerāt, alios etiam interfecerant, missis exercitibus suis, crudelissimos perderet homicidas.

Aduentus cruce signati exercitus in partes Prouinciæ.

Cap. XIIII.

1209. ANno igitur ab incar. domini 1209 Domini Papæ Innocētij. II. regnāte Philippo Rege Francorū, circa festum S. Ioan. baptistæ, cruce signati omnes à diuersis Franciæ partibus iter arripientes, pari consilio & proui-

da dispositione, apud Lugdunum vrbem Galliç cõuenerũt. Inter eos autem qui ibi affuerũt, isti præcipui habebantur. Archiepiscopus Senonẽsis, Episcopus Eduensis, Episcopus Claromotẽsis, Episcopus Niuernensis, Dux Burgundiæ, Odo comes Niuernensis, Comes S. Pauli, Comes Montisfortis, Comes de Barro supra secanã, Guichardus de bello-ioco, Vuilelmus de rupibus seneschalus Andegauiæ, Gualcherus de Iouiniaco, multi præterea nobiles & potentes, quos longum esset per singulos nominare.

Comes Tholosanus it obuiam Cruce signatis.
CAP. XV.

Videns autem Comes Tholosanus Raimundus signatorum multitudinem aduenire, timensque ne inuaderent terram eius, vt pote quam de perpetratis nequitiis, conscientiæ stimulus accusabat, exiuit obuiam eis, & peruenit vsque prope Valentiam ciuitatem: at illi egressi erant in manu excelsa, ipsos igitur inueniens prope ciuitatem dictã dictus Comes, pacem simulans, falsum spopõdit obsequium, firmissime promittens, quod ad mandatum S. R. E. ad eorum etiam arbitrium se haberet, super quibus obseruandis, dedit castella quædam pro securitate. Voluit etiam dare filium suum in obsidem, vel seipsum. Quid plura? etiã associatur his hostis Christi, pergũt pariter, rectoque gressu peruenĩut ad Biterrensẽ ciuitatẽ.

De malicia ciuium vrbis Biterrenſis & eiuſdem vrbis obſidione, expugnatione & excidio.

Cap. XVI.

ERat autem Biterris ciuitas nobiliſſima, ſed tota veneno hęreticæ, prauitatis infecta nec ſolū hæretici erant ciues Biterrenſes, ſed erant raptores iniuſti, adulteri, latrones peſſimi, pleni omni genere peccatorum. Non ſit oneroſum lectori ſi de malitia dictorum ciuium aliquid ſpecialiter diſſeramus. Pergebat quadā nocte in ipſo diluculo ſacerdos quidā ciuitatis illius ad eccleſiam diuina celebraturus miſteria, portans calicem manibus ſuis: quidam autem de Biterrenſibus qui ſe poſuerant in inſidijs, arripientes ſacerdotem illum, & vehementer verberantes, fracto brachio ipſum grauiſſime vulnerarunt, accipienteſque calicem quem tenebat ſacerdos, ipſumque diſcooperientes, minxerunt in eo in contemptum corporis & ſanguinis Ieſu Chriſti. Alioque tempore, ciues ſæpedicti in eccleſia B. Mariæ Magdalene quæ in ciuitate dicta ſita eſt, dominum ſuum vice comitem Biterrenſem Trancauilum, traditores peſſimi interfecerunt, epiſcopo etiam ſuo, qui vice comitem ab illorum manibus defendere nitebatur dentes cofregerunt. Egrediebatur die quodam canonicus quidam Biterrenſis de eccleſia maiori, celebràta miſſa audiens autem tumultum laborantum in foſſatis ciuitatis, interrogauit, quid hoc eſſet. Reſpon-

Horrenda & ſtupenda ſacri callicis pollutio.

derunt qui aderant, tumultus est laborantum ad fossata, quia munimus ciuitatem contra Francigenas qui adueniunt iam enim imminebat aduentus peregrinorum, & dum ita loquerentur, apparuit quidam senex venerandæ ætatis, qui dixit eis. Vos contra peregrinos ciuitatem istam munitis: sed quis desuper poterit vos munire, per hoc innuit, quod dominus de cœlo bellaturus esset eos, quo audito illi vehementer moti sunt & permoti: Cumque vellẽt in senem insurgere, subito disparuit, & nusquam potuit inueniri. Nunc propositum prosequamur. Antequam cruce-signati ad Biterrensem peruenirent ciuitatẽ, vicecomes Biterrensis Raimundus Rogerij nomine, nobilis quidem genere, nepos comitis Tholosani, qui sectans auunculi prauitatem, in nullo hæreticos comprimebat, promiserat firmissime Biterrensis ciuibus ciuitatis, quod eos nullatenus desereret, sed cum ipsis ad mortem vsque perseuerans in sæpedicta ciuitate aduentũ Christi militum expectaret. Sed cum nostros appropinquare audiret, pacti oblitus, fœderis nescius fidem frangens, confugit Carcassonam aliam suam nobilem ciuitatem, plures de Biterrensibus hæreticis ducens secum. peruenientes igitur Biterrim nostri, transmiserunt in ciuitatem, ipsius ciuitatis episcopum, qui exierat obuiam eis, magistrum. videlicet Regenaldum de monte pessulano, virum ætate, vita, scientia, venerandum. Dicebant sequidem nostri, quod causa perdendorum hæreticorum adue-

nerant, mandaueruntque ciuibus catholicis si qui erant, vt in manus ipsorum traderent hæreticos, quos idem venerabilis episcopus qui eos plene nouerat, & etiam in scriptum redegerat, nominaret, vel si istud facere non possent, exeuntes de ciuitate dimitterent hæreticos, ne perirēt pariter cum eisdem. Quod verbum cum sæpedictus episcopus ex parte nostrorum memoratis ciuibus retulisset, noluerunt adquiescere sed se aduersus Deum & ecclesiam erigentes, inito cum morte fœdere, elegeerunt potius mori hæretici, quam viuere Christiani priusquam enim nostri eos aliquatenus expugnarent, exieruntquidam de ciuitate, cœperuntque nostros sagittis acrius infestare, quod videntes seruientes exercitus, qui publica lingua dicuntur ribaldi, cum indignatione maxima muros adeunt ciuitatis, nobilibusque exercitus nescientibus & penitus inconsultis, facto insultu ipsa hora, quod dictu mirabile est capiunt ciuitatem Quid plura? statim intrantes, à minimo ad maximum omnes fere necati, tradentes incendio ciuitatem. Fuit autem capta ciuitas sæpædicta in festo S. Mariæ Magdalenæ. O iustissima diuinæ dispensationis mensura sicut in principio huius libri diximus, dicebant heretici B. Mariam Magdalenam fuisse Christi concubinam, præterea in ecclesia ipsius quæ erat in ciuitate sicut supra tetigimus, ciues Biterrenses dominum suum occiderant, episcopo suo dentes cōfregerant. Merito igitur in illius festiuitate capti sunt &

estructi, de qua contumeliosa tot dixerant, uius etiam ecclesiam sanguine domini sui vicecomitis videlicet, nec non episcopi fœdauerant canes impudentissimi. In eadem etiam ecclesia, in qua vt sæpedictum est dominum suum occiderant ciues Biterrenses, ipsa die captionis ciuitatis, fuerunt vsque ad septem millia de ipsis Biterrensibus interfecti. Notabiliter est notandum quod sicut ciuitas Ierusalem 42 anno à passione Domini nostri à Tito & Vespasiano fuit destructa, ita ciuitas Biterrensis 42 anno ab interfectione Domini sui per francigenas est vastata. hoc quoque non est omittendum, quod sæpedicta ciuitas multoties deuastata fuerit ob causam superius memoratam, semper in die festi S. Mariæ Magdalenæ, in cuius ecclesia tantū scelus perpetratum fuerat, dignam recepit eiusdem sceleris vltionem.

De obsidione vrbis Carcassonæ & eiusdem deditione.

Cap. XVI.

CApta itaque & destructa ciuitate Biterrensi, proposuerunt nostri recto gressu tēdere Carcassonā, ciues etenim Carcassonenses pessimi erant hæretici, & peccatores coram Domino nimis, siquidem illi qui in castris inter Biterrim & Carcassonam positis habitabant, timore exercitus fugerant, castra sua vacua relinquentes, quidam tamen qui non vocabantur ex hæretica prauitate, reddiderūt se nostris.

G

Audiens autem vicecomes, quod nostri ad ob-
sidendam tenderēt Carcassonam, milites quo-
cumque potuit adunauit, seque cum eis i
Carcassonam recipiēs, præparauit se vt contr
nostros defenderet ciuitatem. Nec silendum
quod ciues Carcassonenses pessimi & infideles
refectorium & Cellarium canonicorum Car-
cassonensium, qui erant canonici regulares
ipsa etiā * stalla ecclesiæ quod execrabilius est
destruxerūt, vt muros ciuitatis inde munirent
O prophanum consilium. O munitio immu-
nita, quæ sacra immunitate domus Dei inui-
olata & destructa construitur per hæc merito
destruendam, domus rusticorum intactæ con-
seruantur, domus seruorum Dei deiectæ pros-
ternuntur. Peruenientes igitur nostri ad ciui-
tatem, in circuitu fixerè tentoria obsidio-
nem firmantes. Depositis ergo circumquaque
bellatorum agminibus, ipsa quidem die & al-
tera à prælijs siluerunt. Ciuitas autē Carcasso-
na in montis cuiusdam supercilio posita, dupli-
ci suburbio cingebatur, quorum vtrumque
munitum erat muris pariter & fossatis. Die i-
gitur tertia sperantes nostri primum suburbiū
quod secundo suburbio erat aliquātulum mi-
nus forte, per insultum sine machinis se captu-
ros, impetum fecerunt vnanimes in ipsū, epis-
copis & abbatibus cum vniuerso clero congre-
gatis in vnum & cum maxima deuotione can-
tantibus, *Veni sancte Spiritus*, diuinūque postu-
lantibus auxilium mox ad futurum, derelictum
statim primum suburbium ab hostibus, vi cœ-

** Ita scriptū Stalla cum intersecante lineola, sed forte legendum peristylia, id est porticus Ecclesiæ columnatas, quas, nos claustra dicimus. Sorbinus minus rectè stabula legit in gall. vers.*

perunt. nec prætereundū quod nobilis comes montisfortis primus omnium, imo solus quoad milites, in fossatum se misit audacter cum cæteris dictam suburbium impugnādo. Quod captum impletis fossatis, nostri terræ penitùs adæquauerunt. Videntes autem nostri quod tam facilè cœpissent sæpedictum suburbium, arbitrati sunt secundum suburbium, quod longe fortius erat & munitius per insultum similiter capi posse. Die autem altero ad murum eiusdem secundi suburbij accesserunt, quibus ad insultum instantibus, vicecomes cum suis ita se viriliter defendebat, quod ex frequenti & creberrimo iactu lapidum, nostros à fossato quod intrauerant opportuit resilire: in quo conflictu cōtigit quemdam mlitem de nostris fracto crure in fossato remanere, ad quem extrahendum cum nullus auderet accedere propter iactus lapidum incessantes, vir totius probitatis videlicet comes montis fortis in fossatum se mittens, ipsum vnico auxiliante armigero, non sine grandi propriæ vitæ discrimine liberauit. Quibus gestis nostri mox machinas quæ dicuntur petrariæ ad diruendum murum suburbij erexerunt, quo muro aliquantulum pro iactu petrarum in summitate debilitato, nostri carrum quatuor rotarum bouinis pellibus coopertū, cum maxima difficultate muro applicantes, ad fodiendum murum artifices submiserunt. Aduersarij vero ignem, ligna, lapides proijcientes instantissime, ipsum carrum statim comminuerunt, fossoribus tamen in

concauitate muri iam facta ſe recipientibus, quos nullomodo à perforatione muri potuerunt retardare. Quid plura? In caſtrino ſummo diluculo, ſuffoſus corruit murus, mox noſtris cum ſtrepitu intrantibus, aduerſarij ſeſe in ſuperiora ciuitatis tranſtulerunt, ſed poſtea videntes milites noſtros exiſſe à ſuburbio, & ſe in tentoria recepiſſe, exeuntes de ciuitate quotquot de noſtris in ſuburbio, effugantes. Pluribus etiam de noſtris præ difficultate exitus interfectis, in toto ſuburbio ignem mittunt, ſeſe iterum ad ſuperiora reportantes. Contingebat in illa obſidione quoddam quod non pretermittendum, ſed pro maximo miraculo eſt habendum. Dicebatur quod in exercitu erant homines vſque ad quinquaginta millia, hoſtes autem noſtri, omnia in circuitu ciuitatis molendina deſtruxerant, ita quod non poterant noſtri panem habere niſi de paucis caſtris circumiacentibus, & tamen in tanta abundantia erat ibi panis quod modiciſſimo pretio vendebatur, inde & dicebant hæretici, quod abbas Ciſtercienſis magus erat, dæmoneſque adduxerat in ſpecie hominum, quia videbatur eis quod noſtri non comedebant. His itaque geſtis, conſilium habuerunt noſtri, quomodo caperent ciuitatem, animaduertētes autem, quod ſi facerent hic ſicut in Biterrenſi factum fuerat ciuitate, deſtrueretur ciuitas, & omnia bona quæ in ipſa erant conſumerentur, & ita ille qui præficiendus erat terræ illi, non haberet vnde viueret, nec poſſet milites

& ſeruientes tenere ad terram cuſtodiendam. Ad conſilium igitur Baronum, tractatum eſt de pace in hunc modum. Ordinatum eſt quod omnes egrederētur nudi, & ita euaderent, vicecomes autem in cuſtodia teneretur, bona omnia remanerent illi, qui futurus erat dominus dictæ terræ ob neceſſitatem ſuperius nominatam, factumque eſt ita. Egreſſi ſunt ergo omnes nudi de ciuitate, nihil ſecum præter peccata portantes. Tunc adimpletū eſt, quod dictum fuerat per venerabilem virum Berengarium qui fuerat epiſcopus Carcaſſonæ. hic cum quadam die in ciuitate ſua predicaret, ciuibuſque ſicut ſolitus erat hæreſim improperaret, nolluerunt eum audire quibus ille, vos me audire non vultis, credite mihi, ego tantum mugitum emittam contra vos, quod à remotis mundi partibus venient, qui deſtruent villam iſtam. Certiſſime autem ſciatis, quod ſi ferrei & altiſſimi eſſent muri ciuitatis iſtius, non poſſetis vos defendere quin pro veſtra incredulitate & malicia, condignam recipiatis à iuſtiſſimo iudice vltionem Propter hæc & his ſimilia, quæ eis vir ſanctiſſimus intonabat, quodā tempore expulerunt eum dicti ciues de ciuitate, inhibendo preconis voce diſtrictiſſime & ſub pœna grauiſſimæ vltionis, ne quis in emēdo vel vendendo, ſibi vel ſuis auderet in aliquo communicare. Nunc id quod cœpimus exequamur. Reddita ciuitate & omnibus egreſſis, eliguntur de exercitu milites, qui bona ciuitatis fideliter cuſtodirent.

Eligitur Comes Montisfortis in principem territorij & ditionis Raimundi Comitis.

CAP. XVII.

Quibus omnibus peractis, consilium habuerunt Barones adinuicem, quem deberent præficere terræ prędictæ. Et primo quidem oblatum fuit terræ dominium Comiti Niuernensi, postea duci Burgundiæ, sed accipere noluerunt. Eliguntur igitur de toto exercitu duo episcopi & quatuor milites, & insuper abbas Cisterciensis apostolicæ sedis legatus ad terræ Dominum eligendum: qui firmiter promiserunt, quod illum eligerent, quem secundũ Deum & seculũ scirent vtiliorem. Hi septẽ, septiformis spiritus S. gratia cooperãte, totamque terram misericorditer respiciente eligunt virum fidelem, catholicum, moribus honestũ, armis strenuum, Simonem videlicet comitem montisfortis. Statim abbas Cisterciensis, apost. sedis legatus, huius sacri negotij pater & magister & Dux Burgundiæ, Comes etiam Niuernensis, ad ipsum veniũt, monent, rogant & consulunt, vt suscipiat onus pariter & honorem, quod cum vir discretissimus instantissime renueret, & se fateretur insufficientem & indignum, mox abbas Cisterciensis & Dux, eius pedibus se prouoluunt preces precibus inculcantes. Comite autem adhuc renuente, abbas, auctoritate suæ legationis vtens, præcepit ei districtissime virtute obedientiæ

vt faceret quod petebant. Suscepit igitur terræ gubernaculum vir præfatus ad laudem Dei & honorem ecclesiæ, depressionem hæreticæ prauitatis. Hic adnectendum est, quoddam relatione dignissimum, quod contigerat paulo ante in francia de nobili comite montis-fortis. Redibat quadam die venerabilis abbas valliú Sarnay, Guido nomine supradictus, qui negotium fidei contra hæreticos in quantum poterat promouebat à duce Burgundiæ, ipsius ducis literas habens secum, continentes quod dux rogabat comitem montis fortis, vt cum ipso se accingeret ad militiam Iesu Christi contra hæreticos, ingentia dona offerens, si in hoc adquiescere vellet ei. Contigit autem vt dictus abbas veniens à duce dictum comitem inueniret in ecclesia cuiusdam castri ipsius comitis, quod dicitur Rupis-fortis, quibusdã negotijs occupatum: cumque abbas vocasset illum in partem, ducis literas ostensurus, transiens idem comes per cancellum ecclesiæ, librum psalterii quem super formulam inuenit, apprehendens, diuino nutu ex industria apperuit, digitum suum super primam lineam tenens dixit abbati, exponite mihi scripturam istam, *Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis, in manibus portabunt te ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*, quod diuina dispositione prouisum, rei exitus manifestissime comprobauit.

De preclaris animi & corporis dotibus Simonis Comitis montis-fortis.

Cap. XVIII.

Comitis Mõfortij prosopographia.

QVia vero loci opportunitas se ingessit, quod rationis ordo deposcit, hic de nobili Comite montis-fortis, quod nouimus inferamus. primo dicetur quod erat genere præclarus, virtute robustus, in armis plurimum exercitatus. Erat præterea vt accedamus ad formam, statura procerus, cæsariè spectabilis, facie elegans, aspectu decorus, humeris eminens, brachiis exertus, corpore venustus, membris omnibus agilis & stabilis, acer & alacer, in nulla sui vel modica parte etiam ab hoste vel inuido reprobandus. Demum vt ascendamus ad maiora, erat facundia disertus, affabilitate comis contubernio amabilis, castitate mundissimus, humilitate præcipuus, sapientia præditus, in proposito firmus, in consilio prouidus, in iudicio iustus, in militiæ exercitijs sedulus, in suis actibus circũscriptus, in incipiendis arduus, in perficiendis non defessus, totus diuinis seruitijs mancipatus. O prouida principum electio: O sensata peregrinorum acclamatio quæ virum tam fidelem, fidei ortodoxæ prouidit electione, defendendæ, quæ virum tam accommodum vniuersæ reipublicæ sacrosancto negotio Iesu Christi contra pestilentes hæreticos voluit principari. Talem quippe decebat dominum exercituum exerci-

ni dominari quem vt prædictum est, generis nobilitas morum sinceritas militaris probitas adornaret, talem inquam, talem operæ preciũ fuit, in periclitantis ecclesiæ defensionem sublimari, sub cuius patrocinio innocentia Christiana secum consisteret, & hæreticæ prauitatis præsũptuosa temeritas, detestabilis erroris sui impunitatem non speraret, & pulchrè satis de monte forti oriundus naufraganti ecclesiæ à Christo si monte non tran nutritur, ipsam à persequentibus hæreticis defensurus. Et notandum quod licet aliqui possent reperiri, qui in aliqua ei gratia æqui-pollerẽt, audacter dico, vix aut nunquam reperietur in quo tanta simul bonorum tam naturalium, quam gratuitorum confluxerit plenitudo, quem ne tot & tantarũ diuini numinis largitatum extolleret magnitudo, datus est ei à domino stimulus incessantis sollicitudinis & vrgentissimæ paupertatis. Cũ enim Deus in captione castrorum & destructione inimicorum, hinc ita miraculose magnifice faceret cum eo, hinc illum tot curis vexabat, tãtæ paupertatis inopia deprimebat, quod vix licebat ei quiescere, ne superbire liceret. Vt autem virtus viri clarissimi, clarius innotescat, non sit onerosum lectori, si de his quæ gesta retroactis aliquando diebus aliqua quæ vidimus perstringamus.

De beneuolentia Simonis Comitis erga Iadrenses, & singulari eius in Rom. ecclesiam obseruantia.

CAP. XIX.

H

QVodam tempore idem nobilis comes, & abbas valliū Sarnay Guido, qui fuit postea episcopus Carcassonæ, de quo sæpius fecimus mentionem, proficiscebatur cum Baronibus franciæ vltra mare. Videntes autem nobiles Franciæ Venetiam ciuitatem opulentissimam, vbi ad transfrerandum debebant de cōmuni conducto naues ascendere, naues ipsas de carissimo pretio conduxerūt. Erant autem nobiliores totius Franciæ. Comes videlicet Flandriæ Balduinus, & Henricus frater eius comes Blesensis Ludouicus, & nobilis comes montisfortis & alij multi quos non erat facile numerare. Ciues autem Venetici homines callidi & peruersi, videntes quod peregrini nostri, propter nauium pretium immoderatum, exhausti essent pecunia & penè penitus emuncti, nec tum dictum naulum ex magna parte soluere possēt, nacta inde occasione, videlicet quod peregrini nostri erant illis obnoxij & subiecti, duxerunt eos ad destruendā ciuitatē quandam Christianorum quæ erat regis Hungariæ nomine Iadram, quò cum peregrini nostri peruenissent, sicut mos est obsidentium, fixere tētoria prope muros ciuitatis. Comes autem montis fortis & abbas vallium non sequentes turbam ad faciendum malum, noluerunt obsidere cum alijs, sed longius à ciuitate se locauerunt. Interea dominus Papa misit literas suas omnibus peregrinis, districtè & sub periculo indulgentiæ peccatorū quam eis fecerat, & sub pœna grauissimæ excommunicationis

Expeditionē Bizantinam anno 1203 susceptam auctor intelligit, cuius historiam gallice & syncerè conscripsit Gaufridus de villa harduini. Sed parum hic pruden-ter, imo inconsideratè prorsus, auctor perstringit Venetos, quorum fidē, summam industriam & fortitudinē in hac expeditione, impensè laudat

inhibens, ne ciuitatem Iadræ in aliquo dampnificarent. Quas literas cum abbas vallium die quodam nobilibus exercitus qui erant congregati in vnum recitaret, & Venetici ipsum vellent occidere, nobilis comes montisfortis surrexit in medium, & Veneticis se opponens restitit eis, ne abbatem occiderent prænotatum. Ciues autem Iadrenses qui ibi causa postulandæ pacis aduenerant, allocutus est comes nobilis in presentia Baronum omnium in hunc modum Non veni inquit huc vt destruerem Christianos, nullum malum vobis inferam, sed quidquid faciant alij, ego à me & meis facio vos securos. Sic fatur vir strenuissimus, statimque ipsi & sui à loco colloquij exierunt. Quid amplius inmoremur. Barones exercitus mandato apostolico non deferentes, capiunt & destruunt ciuitatem. Iterum à Domino Papa miserabiliter & grauissime excommunicantur: & ego qui ibi eram testimonium perhibeo veritati, quia & literas vidi & legi, excommunicationem apostolicam continentes. Nobilissimus autem comes non adquieuit plurimorum sententiæ, vt deuiaret à vero, sed exiens à consortio peccatorum, cum multo grauamine & dispendio, per terram desertam & inuiam, post multas angustias & multos labores Baronum, villam nobilissimam Apuliæ peruenit, ibique denuo naues conducens perrexit, & ascendens cursu prospero vltra mare, vbi per annum & amplius moram faciens, & multas contra paganos militiæ probitates exercens, Baronibus

dictus Gaufridus qui rebus gestis interfuit & ferme præfuit aut falsitatem earum pars magna fuit, turbidaque quorundam monachorum consilia damnat, eaque de causa eum lector consulas velim.

*Iadera hodiezara, urbs Dalmatiæ seu Sclauoniæ.

Franciæ quos apud* Iadram dimiserat, periclitatis & mortuis ferè cunctis, ipse viuus & sanus rediit ad propria cum honore. Ab illo igitur tempore nunciauit triumphos quos feliciter postmodum consummauit, ex tunc honorem promeruit, quē assecutus est posteà in depressionem hæreticæ prauitatis. Nec silendum putamus, quod cum tantus sit & talis comes iste, prouidit ei dominus adiutorium simile sibi, vxorē videlicet, quæ vt breuiter dicamus, religiosa esset sapiens & sollicita, In ea quippe religio sollicitudinem & sapientiam adornabat, sapiētia religionem & solicitudinem informabat, solicitudo religionē & sapientiā excitabat, insuper & Dominus benedixerat dictæ Comitissæ in familiæ procreatione. Comes siquidem habebat ex ea filios multos & pulchros nimis. his in cōmendatione comitis sæpius memorati perstrictis, ad prosequendū narrationis nostræ ordinem accingamur.

Comes Niuernensis ob quasdam simultates castra signatorum deserit.

Cap. XX.

POstquam electus fuit comes sæpememoratus, modo & ordine quo superius est notatum, statim abbas Cisterciensis & ipse, ducem Burgundiæ adeunt, & Comitem Niuernensem orantes & deprecantes, vt in seruitio Iesu Christi dignarentur adhuc aliquantulum commorari. Adhuc enim erant hæreticorum

castella multa & fortissima adquirenda : vt enim prætermittamus innumera, erant circa Carcassonam tria castra munitissima, in quibus habitabāt tunc temporis præcipui fidei nostræ inimici. Erat quippe ex vna parte Minerba, ex alia castrum Finarum, ab alia Cabaretum. Dux autem Burgundiæ, vt pote, benignissimus, benigne deprecantibus adquieuit, promisitque per aliquantulum tempus, cum eis ad hæc moraturum. Comes autem Niuernensis, nullo modo voluit deprecātibus obaudire, sed statim ad propria remeauit : non enim bene conueniebant dux & comes ille, sed hostis pacis diabolus, ita inter illos mutuas inimicitias accuebat, quod timebant cotidiè nostri ne se mutuo occiderent. Præsumebatur etiā à nostris, quod Comes Niuernensis, non satis bonam gerebat erga nostrum Comitem voluntatem, eoquod comes noster familiaris erat ducis Burgundiæ, & cum eo venerat à partibus Gallicanis. O quanta antiqui hostis malitia, qui promotionē negotij Iesu Christi videns & inuidens, impedire voluit quod doluit promoueri. Exercitus siquidem cruce signatorum qui fuerunt in obsidione Carcassonæ, erat tam magnus & fortis, quod si vlterius voluisset procedere, & vnanimiter persequi ortodoxæ fidei inimicos, non inuenientes qui resisterent eis, totam terram illam in breui adquirere potuissent. Sed inquātum humana ratio potest comprehendere, superna pietas ideo aliter ordinabat, quia videlicet humani generis saluti prouidens, acquisi-

tionem terræ voluit peccatoribus reseruare. Pius quidem dominus, simul in breui finiri noluit sanctissimam guerram istam, per hoc prouidens peccatoribus ad veniam, iustis ad gratiam ampliorem, paulatim & successiue, hostes suos voluit subiugari: vt dum paulatim & successiue, * peccatores se accingerent ad vindicādum iniuriam Iesu Christi, prolongata guerra tempus veniæ peccatoribus prolongarent.

* *forte prædicatores.*

* *Fanjaux.*

*Expugnatio castri * Fani Iouis.*

Cap. XXI.

PAucis diebus apud Carcassonam peractis, exiuit nobilis comes à ciuitate cum duce & magna parte exercitus, adiuuante domino veterius processurus: maxima enim pars exercitus recesserat cum comite Niuernensi. Mouentes igitur à Carcassona, ipsa die fixere tētoria apud villam quandam quæ Alzona dicebatur. In crastino consuluit Dux Comiti vt iret ad castrū quoddam quod dicitur Fanum Iouis. Castrum siquidem illud à militibus & hominibus suis, timore nostrorum derelictum intrauerant quidam milites arragonenses, qui erant cum comite nostro & munierant, plura enim de inimicis castellis nobilioribus & fortioribus terrore cruce signatorum vacua fuerant derelicta. Assumptis ergo comes paucis militibus secum, duce cum exercitu remanente, castrum adijt prænotatum, quod acceptum, gente sua muniuit. Nec reticendum quod comes Tholosa-

nus qui fuerat in obsidione Carcassonæ, felicibusque nostris successibus inuidebat, consuluit comiti nostro, vt quædam castra quæ vicina erant terræ illius comitis Tholosani destrui faceret. Ipse etiam quasi sub specie boni ad voluntatem comitis nostri, aliqua castella funditus euertit, & combussit, sub hoc scilicet prætextu ne nostros de cætero impugnarent. Hoc ideo faciebat ille perfidus & iniquus, quia volebat quod terra illa destrueretur, & nullus resistere posset ei.

Intrat comes Albiensem diœcesim.

Cap. XXII.

CVm hæc agerentur, Burgenses cuiusdam nobilissimi castri quod dicitur Castra in albigensi territorio, venerunt ad comitem nostrum, parati eum suscipere in dominū & facere eius voluntatem. Consuluit ergo dux comiti vt iret & acciperet castrum illud, quia quasi caput erat totius territorii Albigensis. Iuit ergo comes cum paucis, duce cum exercitu derelicto. Factum est autem dum esset comes in prædicto castro, & homines castri fecissent ei hominium, castrumque tradidissent, venerunt ad eum milites cuiusdā castri nobilissimi prope Albiam nomine Lumbers parati facere comiti sicut fecerant illi de Castris. Nobilis vero comes volens redire ad exercitum, noluit tunc ire cum eis, sed tantū recepit in sua protectione castrum, donec ire posset tempore competenti.

Castres en Albigeois.

Miraculum quod contigit in castro de Castris, in presentia comitis noluimus præterire. presentati fuerunt duo hæretici ipsi Comiti: alter autem eorũ perfectus erat in secta hæreseos, alter vero erat quasi nouitius & discipulus alterius: habito comes consilio, voluit vt ambo incenderentur. alter vero illorum hæreticorum, ille videlicet qui erat discipulus alterius, tactus dolore cordis intrinsecus cœpit conuerti, promisitque quod libenter abiuraret hæresim, sanctæque R. E. per omnia obediret. Quo audito facta est grandis altercatio inter nostros: quidã enim dicebant, quod ex quo ille paratus erat ea quæ diximus adimplere, non debebat morte condemnari. Alij è contrario asserebant illum esse reum mortis, tum quia manifestum erat ipsum fuisse hæreticũ, tũ quia putabatur, quod ea quæ dicebat, potius timore imminentis mortis promitteret, quam amore Christianæ religionis obseruandæ. Quid plura? adquieuit comes quod cõbureretur hac intentione, quod si nunc conuertatur, ignis esset ei pro expiatione peccatorum, si vero ficte loqueretur, reciperet pro perfidia talionem. Ligati sunt ergo ambo stricte duris vinculis & fortissimis, per crura, ventrem & collum, manibus etiam post terga reuinctis, quo facto inquiritur ab illo in qua fide vellet mori, qui ait, adiuro prauitatem hæreticam, in fide S. R. E. volo mori, orans vt mihi sit pro purgatorio ignis iste. Accensus est igitur ignis circa stipitẽ copiosus, illo autem qui perfectus erat in hæresi in momento combusto: alter

statim confractis vinculis fortissimis, ita sanus exiuit ab igne, quod nulla apparuit in eo combustionis nota, nisi quod summitates digitorũ aliquantulum sunt adustæ.

Castrum de Cabaretto obsidione frustra tentatur à Comite.

Cap. XXIII.

REdiens comes à castro de Castris, ad exercitum remeauit, quem dimiserat versus partes Carcassonæ. Post hæc fuit consilium Ducis Burgundiæ & militum & exercitus, vt tenderent Cabaretum, si forte possent illos de Cabareto vexare, & ad redditionem castri cogere per insultum. Mouentes ergo nostri, venerunt prope Cabaretum ad dimidiam leugam, & ibi fixerunt tentoria. In crastino autem armauerũt se milites, & magna pars exercitus, & appropinquauerunt Cabareto, vt expugnarent illud, factoque insultu, cum parum proficere possent ad temptoria redierunt.

De discessu Ducis Burgundiæ, & deditione Appamiarum, Sauardini & Mirapincι.

Cap. XXIIII.

IN crastino præparauit iter Dux & totum robur exercitus, & die tertia discesserũt à Comite nostro, ad propria remeantes. Remansit igitur comes solus & quasi desolatus, paucissimos quod habebat milites circiter triginta, qui

cum alijs peregrinis venerant de Francia, & præ cæteris seruitium Christi & comitem diligebāt. Postquam igitur recessit exercitus, venit nobilis comes ad farū Iouis: quo dum peruenisset, statim venit ad eum venerabilis abbas S. Antonini apud Appamias in territorio Tholosāno, rogans vt accederet ad eum, & ipse ei traderet illico nobilissimum castrum Appamiarum. Dum autem iret comes apud Apamias, deuenit ad castrum quod dicitur Mirapeis, statimque cœpit illud. Castrum illud hæreticis & Ruptarijs erat receptaculum, & erat de dominio comitis Fuxensis. Capto castro illo, comes recto itinere Apamias peruenit, quem abbas honorifice suscepit, & castrū Appamiarum ipsi tradidit, quod comes ab eo recepit, & fecit abbati hominium sicut debebat. Castrum siquidem proprie erat de dominio abbatis & canonicorum S. Antonini, qui erant canonici regulares, & nullus in eo debebat habere aliquid nisi ab abbate. Sed pessimus comes Fuxensis, qui castrum illud tenere debebat ab abbate, totum sibi malitiose volebat vendicare, vt inferius ostendemus. Venit inde Comes noster Sauardum, & Burgenses se sine conditiōne aliqua reddiderūnt. Erat autem Castrum illud, scilicet Sauarduūm in potestate & dominio comitis Fuxensis.

Albia & Lombers veniunt in potestatem Comitis Simonis.

CAP. XXV.

REdiens idem comes noster Fanum Iouis, proposuit ire ad castrum de Lombers, de quo supra tetigimus vt reciperet illud. Erant autem in castro illo milites plusquam quinquaginta. perueniens igitur comes ad castrum, honorifice est susceptus, dixerũt milites, quod in castino, eius facerent voluntatem. Facto autem mane dicti milites de proditione in comitem tentauerunt, cumque vsque ad nonam, suum consilium protelassent, res innotuit comiti: qui statim quandam occasionem simulans, indilate exijt de castro illo, quod videntes milites sequuti sunt eum, & timore ducti fecerunt eius voluntatem, castrumque reddiderunt, facientes ei hominium & fidelitatem iurantes. Venit idem comes Albiam: erat autem Albia ciuitas, quam tenuerat vicecomes Biterrensis, episcopus autem Albiæ Guilelmus qui erat dominus ciuitatis principalis, gratanter suscepit illum dominum, & tradidit ei ciuitatem. Quid plura? totam Albiensem diocesim comes tunc suscepit, exceptis quibusdam castris quæ tenebat comes Tholosanus, castra siquidem illa abstulerat comes Tholosanus vicecomiti Biterrensi. His rite peractis, Comes noster redijt Carcassonã. Post paucos autẽ dies, iuit comes ad quoddã castrũ quod dicitur Limosum in territorio Redensi, vbi faceret munitionẽ. Castrum siquidem illud reddidit se comiti, statim postquam capta fuit Carcassona, quo dum pergeret, quædã castella, quæ sanctæ ecclesiæ resistebãt cœpit, pluresq̃

que homines castrorum illorum, digne pro meritis patibulis suspendit. Rediens comes à castro de Limoso, venit ad quoddam castellum quod erat prope Carcassonam, & erat comitis Foxi, nomine Prissanum, ipsumque obsedit:& dum esset in obsidione illius castri, venit ad cũ Foxensis comes, & iurauit quod staret per omnia mandato ecclesiæ, & super dedit comiti filium suum in obsidem: insuper & castrũ quod comes obsederat dimisit, quibus gestis comes rediit Carcassonam.

Renuit rex Arragonensis admittere comitem Tholosanum ad præstationem hominij ratione vrbis Carcassonæ sibi debiti, frustra hoc vrgente comite.

Cap. XXVI.

REx Arragonensis Petrus, de cuius dominio erat ciuitas Carcassonæ, nullo modo volebat accipere hominium comitis, sed volebat habere Carcassonã. Cum autem die quodã vellet ire ad montem pessulanum, & non auderet, misit ad comitem, & mandauit ei vt obuiaret ei apud Narbonam. Quo facto ad montem pessulanum Rex & Comes noster pariter deuenerunt: vbi cum dies quindecim fecissent, non potuit inclinari rex adhuc, vt reciperet hominem comitem sæpedictum: mandauit insuper, sicut dictum fuit secreto nobilibus per totum vice comitatum Biterrensem & Carcassonensem, qui adhuc resistebant sanctæ ecclesiæ

& comiti nostro, ne componerent cum Comite. promittens eis quod ipse cum eis comitem impugnaret. Factum est autem dum rediret comes à monte pessulano, venerũt ad eum qui dicerent, plurimos de militibus Biterrensis, & Carcassonensis & Albiensis dioecesum cum castellis à fidelitate quam comiti promiserant resilisse, & verè sic erat Insuper quosdam milites comitis, obsederant traditores quidam in turre cuiusdam castri prope Carcassonam, Almaricum scilicet & Vuilelmũ de pissiaco. Quo audito festinauit Comes, vt posset venire ad castrum illud, antequam sui milites caperentur. Sed cũ non posset transire flumẽ, quod dicitur Atax, inundauerat siquidem aqua, opportuit eum ire Carcassonã, aliter siquidem transire nõ poterat flumẽ istud, quò dum pergeret, agnouit quod dicti sui milites capti erãt. Contigerat autẽ dum esset comes apud montem pessulanum, quod Bucardus de Marliaco, & Gobertus de Essigniaco, & quidam alij milites qui erant apud Saxiacum, castrum quoddam fortissimum in Carcassonensi dioecesi, quod dederat comes dicto Bucardo, quadam die vsque ad Cabaretum hostes insequerentur. Erat autem castrum quoddam prope Carcassonam fortissimum, & quasi inexpugnabile & multis militibus munitum. castrum istud Christianitati & Comiti præ cæteris resistebat: ibi siquidem erat fõs hæresis. Dominus & eius castri Petrus Rogerii inueteratus dierum malorum, hæreticus erat & hostis ecclesiæ manifestus. Factum est autem dum ap-

propinquarent dictus Bucardus & socij eius Cabaretum, milites Cabareti qui posuerant in insidiis se, surgentes concluserunt eos & cœperunt Bucardum. Gobertum autē cum nullatenus vellet se reddere occiderunt: Captum autem Bucardum ducentes Cabaretum, posuerūt in quodam terræ castro, vbi eum per mēses sexdecim in vinculis tenuerunt. Eodē etiam tempore antequam comes rediisset à monte Pessulano, vicecomes Biterrēsis, Raimundus Rogerii, qui apud Carcassonam tenebatur in palatio in infirmitate laborans defunctus est. Nunc ad narrationis seriem reuertamur.

De proditione & crudelitate Gerardi de Pepios in Simonem Comitem eiusque milites.

Cap. XXVII.

CVm rediisset comes Carcassonam à monte pessulano, Guiraldus de pepios miles quidam Minerbensis quem comes, maximo amore & familiaritate habebat, cui etiam custodienda commiserat castra sua, quæ erant prope Minerbam, nequissimus proditor, & fidei crudelissimus inimicus, negans Deum, fidemque abiurans, beneficiorum immemor & amoris, ab amicitia comitis & fidelitate quam ei fecerat resiliuit, qui etsi Deum fidemque eius non haberet præ oculis, saltem benignitas comitis quam ei exhibuerat, ipsum à tanta crudelitate debuit reuocare. Veniens igitur dictus Guiraldus & quidam alij milites fidei inimici, ad quo-

dam castrum comitis in territorio Biterrensi nomine Podium Soriguer, cœperunt duos milites comitis qui custodiebant castrum multosque seruientes. promiseruntque cum iuramento, quod eos non occiderent, sed sanos conducerent vsque Narbonam, cum omni suppellecti sua, quod cum audisset comes, ad castrum illud quãcitius potuit peruenit, Guiraldus autem & socii eius erant adhuc in castro. Veniens autem comes ad castrum, noluit obsidere illud, sed Aimericus dominus Narbonæ, qui ibi erat cum comite & homines Narbonenses, noluerunt obsidere cum comite, sed statim Narbonam reuersi sunt. Videns igitur comes, quod quasi solus remansisset, recessit nocte illa ad quodam vicinum castrum quod vocatur * caput stagni, in crastino summo diluculo reuersurus. Contigit autem in castro superius notato quoddam miraculum, quod prætermittere non debemus. Cum venisset Guiraldus ad castrum Podii Soriguer & cœpisset illud, paruipendens pactum quod fecerat, scilicet quod sine dãno duceret eos quos cœperat vsque Narbonam, seruientes comitis, quos in castro cœperat vsque ad quinquaginta posuit in turre castri. Ipsa autem nocte qua comes recessit à loco illo, timens sæpedictus Giraldus, ne rediret comes in crastino ad obsidendum castrum: media nocte de castro fugit, & quia non licuit ei per festinationem, illos quos in turre posuerat secum ducere, in fossa ipsius turris eos ponens, stipulam & ignem & lapides & quæcum-

Pui Soriguer

* Capestam.

que potuit ſuper eos proijci præcepit, vſque dum eos obijſſe putaret, moxque caſtrum deſerens, duoſque milites comitis, quos cœperat ſecum ducens Minerbam peruenit. O proditio crudeliſſima. Summo autem diluculo comes, ad prælibatum caſtrum reuerſus, inueniensque ipſum vacuum funditus euertit: ipſos autem quos in foſſa poſuerat Giraldus, qui per triduum ieiunauerãt, ſine læſione & combuſtione aliqua repertos extrahi fecit. ô grãde miraculum? O res noua. Inde comes progrediens, plurima caſtra quæ erant dicti Giraldi, ad ſolum vſque deſtruxit, & poſt paucos dies rediit Carcaſſonam. Sæpedictus autem proditor Giraldus cum milites comitis duxiſſet minerbani, paruipendens promiſſionẽ quã fecerat, nec deferens iuramento, non quidem eos occidit, ſed quod eſt morte crudelius, dictis militibus oculos eruit, inſuper auribus amputatis, & naſo cum labio ſuperiori, ipſos nudos ad comitem redire præcepit. Cum igitur expuliſſet eos nudos ipſa nocte, vento & gelu vrgente, aſperrima ſiquidem hyemps erat, alter eorum (quod ſine lachrymis audiri non debet) in quodam ſterquilinio expirauit. Alter vero ſicut ab ipſius ore audiui, à quodam paupere adductus eſt Carcaſſonam. O ſcelus nequam. O crudelitas inaudita, nuncia dolorum hæc.

Venit denuo abbas vallium in partes Albienſes, vt penè fractos cruceſignatorum animos confirmaret.

Cap. XXVIII.

IPso tempore venerabilis abbas vallium Sarnay Guido vir prudens & bonus, qui negotium Iesu Christi miro amplectebatur affectu, & post abbatem Cistercienſem præ omnibus promouebat, causa confortandi nostros, qui in multa depressione tunc erant, à Francia venerat Carcassonam. Adeo siquidem ardenter sicut diximus Christi negotium diligebat, quod à principio negotij, prædicans per Franciam discurreret. Illi autem qui erant in ciuitate Carcassonæ, in tanta turbatione erant positi & timore, quod quasi penitus desperantes, de fuga tantummodo cogitabāt. Circumclusi quidem erāt ex omni parte, infinitis & fortissimis inimicis, sed vir virtutis, in illo qui cum tentationibus dat prouentum, metus & depressiones eorum, monitis cotidie salutaribus mitigabat.

Redit Robertus Malus-vicinus à Curia Romana.

Cap. XXIX.

SVperuenit etiam eodem tempore Robertus Malus-vicinus, qui à comite fuerat missus Romam, miles Christi nobilissimus, vir miræ probitatis, perfectæ scientiæ, incomparabilis bonitatis, qui à multis annis Christi seruitijs exposuerat se & sua, & præcipue negotiū, istud ardentissime & efficacissime promouebat. Hic est enim ille, per quem post Deum præ cæteris reuiguit Christi militia, sicut in sequentibus ostendemus.

Acerba mors Ciſtercienſis archimandritæ prope Carcaſſonam trucidati.

Cap. XXX.

EO tempore comes Fuxi, quemdam abbatem Ciſtercienſ. ord. de quadam domo inter Tholoſam & Fuxum, quæ dicitur Elna pro negotijs ſuis miſerat apud villam S. Ægidij ad legatos. Qui cum rediret venit Carcaſſonam, duos monachos & vnum conuerſum habens ſecum. Exeuntes à Carcaſſona abbas & ſocij eius, cum per vnum fere miliarium, ille immaniſſimus hoſtis Chriſti, ille ferociſſimus eccleſiæ perſequutor, Guilelmus videlicet de rupeforti frater Carcaſſonenſis epiſcopi, qui tunc erat, aduerſus eos ſubito inſurrexit, armatus videlicet in inermes, crudelis in mites, ſæuus in innocentes. Qui ob nullam aliam cauſam niſi quia Ciſtercienſes erant, abbati 36 Conuerſo vero eius 24 plagas infligens eos in loco illo hominum ceudeliſſimus interfecit. Vnum autem de duobus monachis, ſexdecim vulneribus inflictis, ſeminecem dereliquit. Alter vero qui erat notus & aliquantulum familiaris illis, qui erant cũ prædctio Tyranno, viuus effugit. O bellũ ignobile. O confuſa victoria. Audiens comes noſter qui erat apud Carcaſſonam quod acciderat, iuſſit tolli corpora occiſorum, & apud Carcaſſonam honorifice ſepeliri. O virum catholicum. O principem fidelem, monachum vero qui derelictus fuerat ſe-

mimortuus, fecit diligenter curari per medicos, & sanatum ad propriam domum remisit. Comes autem Fuxi qui abbatem & socios eius pro negotijs miserat, occisorem eorũ in multa familiaritate & amicitia recepit : carnificem quippe tenuit secum. Insuper equitaturæ abbatis, quas traditor sæpedictus rapuerat, paulo post in societate Comitis Fuxensis sũt inuentæ. O hominem nequissimum, Comitem Fuxi dico. O pessimum traditorem. Nec silendum quod sæpe memoratus homicida, diuina legitimi iudicis Dei vltione percussus, sanguine occisorum contra ipsum ad Deum de terra clamante, sortitus est suæ crudelitatis mercedem qui enim viris religiosis multiplices plagas intulerat, non multo post vulnera recipiens infinita, in ipsa porta Tholosæ à Christi militibus digne pro meritis est occisus. O Iustum iudicium, ô æqua diuinæ dispensationis mensura.

Nec enim lex iustior vlla:
Quam necis artifices, arte perire sua. *Ouid. lib. 1. de art. amã.*

Amittitur castrum, quod dicitur Castra.

CAP. XXXI.

EOdem tempore Burgenses de Castris, ab amicitia & dominio comitis recesserunt, militemque vnum ipsius quem in castro illo custodiendo posuerat, cœperunt, pluresque seruientes, nihil tamen mali eis facere ausi sũt, quia quidam de potentioribus de castris tenebantur obsides Carcassonæ. Sub eodem fere die

milites castri de Lumbers à Deo & comite nostro recedentes, seruientes ipsius comitis qui erant in castro coeperunt, eosque apud castrũ quod dicitur Castra miserunt, carceri & vinculis mancipandos. Burgenses autẽ de castris, ipsos & dictum militem comitis nostri, & seruientes quos cœperant, sicut supra diximus in quadam turre posuerũt, sed illi nocte quadam, facto quasi fune de vestimentis suis, se per fenestram mittentes Deo parante auxilium euaserunt.

Recedit comes Fuxi *ab amicitia Comits Montis-fortis.*

Cap. XXXII.

EA tempestate Comes Fuxi sicut superius diximus in amicitiam iurauerat castrũ de Prexano, quod ei tradiderat, facta proditione cœpit, & à comitis nostri familiaritate recedens, ipsũ cœpit acrius impugnare. Nam non multo post in festo S. Michaelis venit proditor nocte ad castrũ quod dicitur Fanum Iouis, erectisque ad murum scalis, intrauerunt hostes & ascenderunt muros & per castrum discurrere cœperunt. Quod scientes nostri qui erant in castro paucissimi, ipsosque aggredientes, cum confusione exire coegerunt & se in fossatum precipitare, & aliquos ex eis occiderunt. Erat prætere a prope Carcassonam, quoddam nobile castrum, mons regalis nomine: castri ipsius dominus fuerat miles quidam qui vocabatur

Aymericus, quo in tota terra illa post comites potentior sibi nobilior nullus erat. Hic tempore obsidionis Carcassonæ, timore nostrorũ castrum montis-regalis, vacuum dereliquit: sed postea venit ad comitem nostrum, & aliquanto tempore ei familiaris fuit, & post paucos dies à Deo & comite traditor pessimus recessit. Castrum montis-regalis occupaturus comes noster cõmisit cuidam Francigenæ clerico custodiendũ: sed ille diabolica suggestione corruptus, omnique deterior infideli, non multo post facta crudelissima proditione, dicto Aymerico memoratum castrum tradidit, & cum hostibus nostris aliquãdiu mansit, sed diuina æquissima iudicis ordinante censura, nobilis comes non post multo, in quodam castro quod expugnabat prope montem-regalem quod Bromdicitur, cũ aduersarijs fidei cœpit clericum sæpedictum quem prius ab episcopo Carcassonensi degradatum, & per totam Carcassonensem ciuitatem ad caudam equi distractum suspendi fecit: dignã pro meritis recompensans talionem. Quid amplius moramur, ita pari malignitatis affectu similiter omnes fere indigenæ recesserunt à Comite nostro, quod amissis in breuissimo temporis spatio castellis amplius quam quadraginta, nihil ei remansit præter Carcassonam & Fanum Iouis & Saxiacum & castrum de Limoso, de quo etiam desperabatur, & castrum Appamiarum & Sauarduum, ciuitas etiam Albia, cum vicino castro quod dicitur Ambiletum. Nec reticendum

quod plures de illis quos nobilis comes in castris custodiendis posuerat, vel occiderunt proditores terræ, vel membris detruncauerunt. Quid faceret comes Christi? Quis in tanta aduersitate non deficeret, in tāto discrimine non desperaret: sed vir nobilis totum se in deum proijciens qui in prosperis erigi non nouit, deprimi non potuit in aduersis. Facta sunt autem omnia circa festum dominicæ natiuitatis.

Comes Raimundus Romam proficiscitur.

CAP. XXXIII.

CVm hæc agerentur, comes Tholosanus ad regē Franciæ accessit, si quo modo posset obtinere à rege, vt noua pedagia quæ de mādato legatorū abiurauerat, per auxilium & confirmationem regis posset tenere: ipse enim comes supra modum adauxerat pedagia in terra sua, ob quam causam multotiens fuerat excōmunicatus: sed cū nihil apud regē proficere posset super detentionem dictorum pedagiorum, recessit à rege Franciæ & accessit à Dominum Papam, tentans si quomodo posset restitui terræ suæ, quam legati Domini papæ pro securitate occupauerant, sicut supra expressum est & summi pontificis gratiam adipisci: omnē quippe humilitatem & subiectionem pretendebat vir dolosissimus, & omnia quæcūque dominus Papa præciperet, promittebat se sollicite adimplere. Quem dominus Papa tot vitijs lacessiuit, contumelis tot confudit, quod quasi

in deſperatione poſitus, quid ageret ignorabat. Ipſum ſiquidem dicebat incredulum, crucis perſecutorem, fidei inimicum, & vere ſic erat. Veruntamen cogitans dominus papa ne in deſperationem verſus, eccleſiam quæ in Narbonenſi prouincia pupilla erat, impugnaret acrius & manifeſtius dictus comes indixit ei purgationē ſuper duobus quibus maxime impetebatur criminibus, ſuper morte videlicet legati Fratris P. de caſtronouo & ſuper crimine hæreſeos, ſuper quas purgationes, miſit dominus papa literas ſuas epiſcopo Regienſi in prouincia, & Magiſtro Theodiſio, mādans quod ſi comes Tholoſanus poſſet ſe ſufficiēter purgare ſuper duobus criminibus ſupradictis, reciperet eius purgationē. Interea magiſter Milo, qui ſicut ſupra dictū eſt, in terra Prouinciæ, legatione pro pacis & fidei negotio fungebatur, cōuocauit apud Auinionēſem prouinciam concilium prælatorū, in quo concilio excommunicati fuerunt & expoſiti ciues Tholoſani, pro eo quod ea quæ legato & cruce-ſignatis promiſerant de expulſione hæreticorum, contempſerant adimplere. Comes etiam Tholoſanus in prædicto concilio excommunicatus fuit, ſub conditione tamen ſi abiurata pedagia denuo accipere attemptaret.

Comes Raimundus ſpe quam in Galliæ rege repoſitam habebat excidit.

Cap. XXXIIII.

REdiens comes Tholosæ à Romana curia, venit ad Othonem qui dicebatur imperator, vt eius gratiam adquireret, & eius contra comitem Montis-Fortis auxilium imploraret. Inde venit ad regem Franciæ, vt eum verbis fictis corrumpens, posset eius ad se animum inclinare. Rex autem vt pote vir discretus & prouidus, despexit eum quia contemptibilis erat valde. Audiens autem comes Montis fortis, quod comes Tholosæ pergeret in Franciam, mandauit præcipuis hominibus suis de Francia, vt terram suã & omnia quæ habebat, eius exponerent voluntati, adhuc enim non erant hostes manifesti ad inuicem. Comes etiam Tholosanus præstito iuramento promiserat, quod filiam comitis Mõtis-fortis haberet filius suus in vxorem, quod postea spreto iuramento, fallax & inconstans facere recusauit. videns comes Tholosæ quod nihil apud regem proficeret, cum confusione ad propria remeauit: iam ad id quod dimisimns redeamus. Igitur nobilis comes Montis-fortis, hostibus suis vndique circumseptus, hyeme illa in semetipso sese cõtinuit, illud modicum terræ quod ei remanserat custodiens, suos etiam infestans sæpius inimicos: nec silendum quod licet haberet infinitos hostes, & paucissimos adiutores, nunquam tamen ipsum ausi sunt aggredi bello campali. Circa initium vero quadragesimæ, nuntiatur comiti vxorem suam Comitissam (ipsam siquidem vocauerat à Francia) cum pluribus militibus aduenire, quo audito Comes iuit ei obui-

am, vſque ad quoddam caſtrum in territorio Agathenſi, quod dicitur Peſenacum, vbi ipſā inueniens, Carcaſſonam cum diligentia remeauit. Cum autem veniret ad quoddā caſtrum quod dicitur Canis ſuſpenſus, dictum eſt ei, quod homines cuiuſdam caſtri, quod dicitur mons lauri prope monaſterium de Craſſa, facta proditione, ſeruientes ipſius qui erant in turre caſtri impugnare cœpiſſent. Statim comes & milites, dimittens Comitiſſam in quodam caſtro, illuc pergunt, & ita ſicut audierant inuenientes, multos de proditoribus illis cœperunt, & patibulis ſuſpenderunt, plures enim viſis ex noſtris fugerant. Poſt hæc venit comes & qui cum eo erant Carcaſſonam, inde tendentes ad villam quæ dicitur Alzona, ipſam vacuam inuenerunt: vnde procedentes venerunt ad quoddam caſtrū quod dicitur Brom, quod contra ſe munitum inuenientes, obſederunt, & infra triduum cœperunt ſine machinis per inſultum, hominibus autem caſtri illius pluſquam centum oculos eruerunt, naſos amputauerunt, dimittentes vni eorum vnum oculū vt in ſugillationem inimicorum noſtrorum omnes alios duceret Cabaretum. Hoc autem fieri fecit comes, nō quia placeret ei talis detruncatio membrorum hominibus illata, ſed quia aduerſarij ſui hoc incœperant, & quoſcumque de noſtris inuenire poterant, membrorum detruncatione, carnifices crudeliſſimi trucidabant: iuſtum enim erat vt in foueam incidentes quam foderāt, biberent ali-

quando calicem quem alijs sepissime propinarent. Numquam enim delectabatur nobilis comes aliqua crudelitate, vel cruciatibus alicuius, omnium siquidem mitissimus erat: illud poeticum ei manifestissime congruebat.

Ouid. lib. 1. de ponto eleg. 3.

Hic piger ad penas princeps, ad præmia velox:
Quique dolet, quotiens cogitur esse ferox.

Ex tunc dominus qui videbatur aliquantulum obdormisse, suorum resurgens in adiutorium famulorum, manifestius facere nobiscum manifestauit: in breui siquidem spatio totum adquisiuimus territorium Minerbense, præter ipsam Minerbam & quoddã castrum quod Ventilon dicebatur. Contigit die quodam prope Cabaretum miraculum, quod non credimus prætermittendum. peregrini nostri à Francia venerant, ad præceptum comitis, extirpabant vineas Cabareti, vnus autem ex aduersarijs iactu balistæ sagittam in quemdam de nostris dirigẽs, percussit eum valde in pectore, in loco in quo crucis signum affixũ erat: putãtibus autem omnibus quod mortuus esset, erat enim penitus inermis, ita illæsus inuentus est quod uit, sagitta nec etiam vestimentum eius aliquantulum potuerit penetrare, sed resiliac si lapidem durissimum percussisset. O mira Dei potentia ô, virtus immensa.

Obsidio Alarici. Cap. XXXV.

Circa pascha vero, venit comes & sui, ad obsidendum quoddã castrum inter Carcassonam & Narbonam quod Alaricum dice-

batur, castrum illud in montanis positum erat, & vndique rupibus circumseptum. cum difficultate igitur maxima, & dura aeris temperie, obsidentes nostri castrum illud, infra vndecim dies, illi qui intus erāt de nocte fugientibus, cœperunt: plurimi de illis de castro interfecti sunt, qui manus nostrorum effugere non potuerunt. Inde redeuntes nostri Carcassonam, non multo post ierūt ad castrum Apamiarum. Siquidem conuenerunt prope castrum illud rex Arragonensis, Comes Tholosæ & Comes *Fuxi, vt facerent pacem inter comitē nostrum & comitem Fuxensem: quod cum facere non potuissent, rex Arragonensis & Comes Tholosæ ierunt Tholosam. Comes autem Montisfortis dirigens aciem versus Fuxum, ibi ostendit mirabilem probitatem, veniens siquidem prope castrum, omnes aduersarios qui pro foribus stabāt, cū vnico milite impetijt, & quod mirum est omnes intromisit, qui etiam post ipsos intrasset, nisi pontem castri ante faciem eius clausissent: sed cum rediret de castro comes, militem qui eum sequutus fuerat, illi de castro, qui vndique super muros erant, lapidibus obruerunt, angusta siquidem erat via & muris vndique circūclusa, destructisque terris, vineis & arboribus prope Fuxum, comes noster redijt Carcassonam.

** Comte de Foix.*

Heretici, Arragonum regem sibi præfici cupiunt, quod ipse renuit.

Cap. XXXVI.

TEmpore illo, Petrus rogerii dominus Cabareti, & Raimundus Thermarum, & Aimericus dominus montis regalis & alii milites qui ecclesiæ & comiti resistebant, mandauerunt regi Arragonensi qui erat in partibus illis, vt veniret ad eos, & constituentes illum Dominum suum, traderent ei totam terram. Quod cum comes noster audisset, habuit cum militibus suis consilium, quid agere deberet. Tunc diuersis diuersa dicentibus, comes & sui, in hoc conuenerunt, vt munitionem quandam quæ erat iuxta montem regalem obsiderent, apud montem siquidem regalem congregati erant milites supradicti, regis aduentum ibi expectantes, hoc autem ideo volebat facere comes, vt cognoscerent aduersarii sui, quod à facie eorum non timebat. Paucissimos autem tunc milites habebat comes noster. Quid plura? pergunt nostri, ad obsidendam munitionē supradictam, quæ dicitur Bellagarda. In crastino venit rex Arragonensis prope montem regalem, milites autem qui eum vocauerant, & multos iam dies fecerant in victualibus copiosissime præparandis, exierunt à monte regali, & venerūt ad regem, rogātes vt intraret montem regalē & facerēt ei hominiū sicut mandauerant, hoc autē facere volebant, vt sic possent expellere de terra illa comitem Montis-fortis. Rex autem statim vt accesserunt ad eum, voluit vt traderent ei munitionem castri Cabareti. Insuper dixit quod hac conditione eos reciperet in homines, si quotiescumque vellet suas

ei traderent munitiones. Consilio igitur inter se habito, prædicti milites rogauerunt iterum regem vt intraret montem regalem, & ipsi facerent ei sicut promiserant, quia rex nullo modo voluit intrare, nisi prius facerent ei quod volebat, quod cum facere noluissent, vnusquisque ipsorum cum confusione à loco colloquij recessit. Rex verò misit ad comitem montis-fortis & mandauit ei, dum esset comes in obsidione præfatæ munitionis, vt daret treugas comiti Fuxi vsque in pascha, quod factum est capta sunt ab hostibus........

Obsidio Minerbæ. Cap. XXXVII.

ANno ab incar. domini 1210. circa festum B. Ioan. Baptistæ, ciues Narbonenses mandauerunt comiti nostro vt obsideret Minerbam, & ipsi pro posse suo eum adiuuarēt. Hoc autem faciebant, quia illi de Minerba eos nimis infestabant, magisque eos adhoc mouebat amor vtilitatis propriæ quam zelus religionis Christianæ. Comes autem mandauit Aimerico Domino Narbonæ & ciuibus omnibus, quod si vellent eum iuuare melius quam antea fecerant, & cum ipso vsque ad captionem perseuerare, obsideret Minerbam: quod cum illi promisissent, statim ad obsidendam Minerbam comes cum suis militibus properauit, quo cum peruenissent, comes montis-fortis, temptoria ab oriente, quidam miles comitis qui dicebatur Guido de Lucecio cum Vasconibus qui ade-

rant fixit temptoriaob occidente, ab aquilone Aimericus de Narbona cum ciuibus suis, à meridie quidam alij peregrini, in toto enim exercitu nõ erat aliquis præpotens, nisi comes & Aimericus de Narbona. Castrum autẽ illud incredibilis erat fortitudinis, profundissimis quippè & natiuis vallibus cingebatur, itaque si necessitas ingrueret, nõ poterat exercitus exercitui sine maximo discriminè subuenire. Post hæc à parte vasconum erecta est quædam machina, quæ dicitur mangonellus, in qua die ac nocte instãtissime laborabãt. A meridie similiter & aquilone erectæ fuerunt duæ machinæ, vna hinc alia inde. A parte vero comitis ideſt ab oriente erat magna & optima petraria, quæ vnaquaq; die cõstabat in cõducendis trahentibus ad machinam 21 libra. postquam autem nostri aliquantulum temporis in expugnatione castri laborauerant memorati, quadam nocte dominica exeuntes illi de castro, venerunt ad locum vbi erat petraria, cophinosque plenos stupa, lignis siccis minutis & adipe vnctis instrumentis, dorso petrariæ applicuerunt, mox igne supposito flamma altius se infundit. Erat quippe tempus æstiuum & calidissimum, circa festum vt dictum est S. Ioannis. Contigit autem volente deo, quod vnus de illis qui trahebant ad petrariam, secessit in illa hora ad exquisita naturæ: qui viso igne vehementius exclamauit, mox vnus ex illis qui ignem apposuerant, lanceam proijciens, illum grauiter vulnerauit: fit strepitus in exercitu, currunt

multi, ipſamque petrariam tam miraculoſè & ſubito mox defendūt, quod niſi per duos ictus iacere nō ceſſauit. Poſt aliquot vero dies, cum dictæ machinæ, caſtrum ex magna parte debilitaſſent, deficientibus etiam victualibus, defecit illis qui intus erant, animus reſiſtendi. Quid plura? poſtulant pacem aduerſarij. Exit foras dominus caſtri nomine Guilelmus de Minerba cum comite locuturus, dum autem loquerentur, abbas Ciſtercienſis, & Magiſter Theodiſius de quo ſupra mentionem fecimus, ſubito exinſperato ſuperuenerunt. Comes vero noſter vt pote vir diſcretus & cum conſilio cuncta agens, dixit quod de deditione & receptione caſtri nihil faceret, niſi quod abbas Ciſtercienſis totius negotij Chriſti magiſter, decerneret faciendum: quo audito abbas valde doluit vt pote inimicos Chriſti mori deſiderās, & tamen ad mortem iudicare non audens, cum eſſet monachus & ſacerdos. Cogitans ergo quomodo Comitem vel dictum Guilelmum, qui etiam ſuper redditione caſtri ſe abbatis arbitrio offerebat, poſſet à compromiſsione, quam inter ſe fecerant reuocare: iuſſit vt vterque, comes videlicet & Guilelmus, modum redditionis caſtri in ſcriptum redigerent: hoc autem faciebat, vt dum ſcriptum vnius alteri non placeret, à compromiſſione quam fecerāt reſiliret. Scriptum Guilelmi dum eſſet coram comite recitatum, non adquieuit comes, ſed dixit domino caſtri, vt intraret caſtrum ſuum, & ſe defenderet ſicut poſſet, quod ille noluit,

sed subiecit se per omnia comitis voluntati: nichilominus tamen comes voluit, vt totum fieret, prout abbas Cistercienfis disponeret faciendum. Ordinauit igitur abbas, vt dominus castri & omnes qui in castro erant, credentes etiam hæreticorum, si vellent reconciliari & stare mandato ecclesiæ, viui euaderēt, castro comiti remanēte. perfecti etiam hæretici, quorum ibi erat plurima multitudo, nihilominus euaderent, si ad fidem catholicam cōuerti vellent. Quod audiens vir nobillis & totus in fide catholicus Robertus malus-vicinus qui aderat: quia scilicet liberarentur hæretici, propter quos perdendos aduenerant peregrini, timens quod ne forte timore ducti; cum iam capti essent, quidquid nostri vellent promitterent adimplere, resistens abbati in faciem dixit, quod hoc nostri nullomodo sustinerēt, cui abbas respondit: ne timeas quia credo quod paucissimi conuertentur. His ... precedente cruce; & vexillo comitīs subsequente villam intrant nostri, & cantantes *Te Deum laudamus*. ecclesiam adeunt, quam reconciliatā, crucem dominicam in summitate turris ponunt, vexillum comitis alia in parte locantes. Christus quippe villā cœperat, & dignū erat vt vexillum eius precederet, & in eminentiori loco positum, Christianæ victoriæ testimonium perhiberet: veruntamen comes tunc non intrauit. His gestis venerabilis abbas valliū Sarnay qui erat cum comite in obsidione, negotiumque Christi vnico amplectebatur affectu, audiens hære-

ticorum multitudinem congregatam in quadam domo, acceſſit ad eos perferens illis verba pacis & ſalutis monita, ipſos in melius conuertere cupiebat: qui verba eius interrumpentes, omnes vna voce dixerunt. Quare verbis predicatis, fidem veſtram nolumus, Romanam eccleſiam abdicamus, in vanum laboraris, à ſecta quam tenemus, nec mors nec vita poterit nos reuocare: quo audito, mox abbas venerabilis exiuit à domo illa, & ad mulieres quæ in alia manſione erant congregatæ, verbum prædicationis oblaturus acceſſit: ſed ſi hæreticos duros & obſtinaces inuenerat, obſtinatiores inuenit hæreticas, & penitus duriores. Mox comes noſter intrauit caſtrum, & veniens in domum vbi erant hæretici omnes congregati in vnum, vir catholicus & volens omnes ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, cœpit monere, vt ad fidem Chriſti conuerterentur: ſed cum nihil penitus proficeret, fecit eos extrahi de caſtro, erant autẽ perfecti hæretici centum quadraginta vel amplius. Præparato igitur igne copioſo, omnes in ipſo proijciuntur nec tamẽ opus fuit quod noſtri eos proijcerent, quia obſtinati in ſua nequitia, omnes ſe in ignẽ vltro precipitabãt. Tres tamen mulieres euaſerunt, quas nobilis domina mater Buchardi de marliaco ab igne eripuit, & ſanctæ eccleſiæ reconciliari fecit. Combuſtis igitur hæreticis, cæteri omnes qui erant, abiurata hæreſi, ſanctæ ſunt eccleſiæ reconciliati. Nobilis etiam comes dedit Guilelmo qui fuerat dominus Mi-

nerbæ alios redditus prope Biterrim, ſed ille non multo poſt ſpreta fidelitate, quam deo & comiti promiſerat, recedens à Deo & comite, ſe inimicis fidei ſociauit. Non credimus etiam prætermittendum duo miracula quæ in obſidione caſtri Minerbæ contigerunt ſiquidem quando exercitus peruenit ad obſidendum caſtrum, aqua quædam defluebat prope caſtrum, & erat modiciſſima: ſed diuina miſeratione in aduentu noſtrorum ita ſubito excreuit aqua illa, quod ſuffecit habundantiſſime toto tempore obſidionis hominibus exercitus & equis. Durauit vero ipſa obſidio ferme per ſeptem hebdomadas: recedente vero exercitu, ſæpedicta aqua retraxit ſe & facta eſt modiciſſima ſicut prius. O Dei magnalia. O bonitas redemptoris. Item aliud miraculũ. Cum recederet comes à caſtro Minerbæ, pedites exercitus manſiunculis quas fecerant peregrini de ramis & frondibus ignem miſerunt: cellulæ autem quæ erant ſicciſſimæ, ita ſtatim accenſæ ſunt & tanta in altum per totam vallem flamma erupit, ac ſi aliqua ciuitas maxima combureretur: erat autem quædam cellula de frondibus ſimiliter, in qua ſacerdos quidam tempore obſidionis celebrauerat, aliis mãſiunculis circũcluſa, quæ ita miraculoſe ab igne eſt illæſa ſeruata, vt nec etiam aliquod in ea aduſtionis indiciũ appareret, ſicut à venerabilibus perſonis quæ preſentes erant audiui. ſtatim currentes noſtri ad mirabilem viſionem, inuenerũt quod cellulæ quæ combuſtæ ſunt, illi cellulæ quæ in-

combusta mansit vndique à dimidii pedis spatio iungebatur: O virtus immensa.

Cruces in speciem fulgetræ in muris templi virginis Deiparæ Tholosæ apparent conspicuæ.

Cap. XXXVIII.

MIraculum aliud quod contigit apud Tholosam, dum esset comes noster in obsidione Minerbæ, hic duximus inserēdum. In ciuitate illa, prope palatium comitis Tholosæ, est quædam ecclesia fundata in honore B. M. virginis: parietes autem illius ecclesiæ de nouo erant forinsecus dealbati. Quodam autem die ad vesperum cœperunt videri infinitæ cruces in parietibus ipsius ecclesiæ circumquaque, quæ videbantur quasi argenteæ ipsis parietibus albiores, erant enim cruces semper in motu, apparentesque subito, statim non videbantur: siquidem multi eas videbant, sed aliis ostendere non volebant, ante enim quam posset digitum leuare quis, disparuerat crux cui volebat ostendere, nam in modum choruscationis apparebant nunc maiores, nunc mediæ, nunc minores. Durauit visio ista fere per quindecim dies singulis diebus ad vesperam, itaque fere omnis populus ciuitatis Tholosæ hæc viderunt. vt vero fides dictis adhibeatur, sciat lector quod Fulco Tholosanus, Raimundus Biterrensis episcopi & abbas Cistercìensis apst. sedis legatus & magister Theodisius qui in Tholosa tunc erant, viderunt & mihi per ordinem

narrauerũt. Accidit autẽ Deo disponẽte, quod capellanus prædictæ ecclesiæ, cruces videre nõ potuit prenotatas: quadam igitur nocte intrans ipsam ecclesiam, dedit se in orationem, rogans dominum, vt sibi dignaretur ostendere quod viderãt fere omnes: subito autẽ vidit innumerabiles cruces, non in parietibus sed in aere circũfuso, inter quas vna cæteris maior & eminẽtior cunctis erat, mox egrediente maiore de ecclesia, omnes egressæ sunt post illam, cœperuntque recto cursu tendere versus portã ciuitatis: sacerdos autem vehementissime stupe factus, cruces illas sequebatur & dum essent in egressu ciuitatis, visum est sacerdoti, quod quidam tendens in ciuitatem reuerendus & decorus aspectu, euaginatum tenens gladium, crucibus illis prebentibus ei auxilium, quendam magnum hominem egredientem de ciuitate in ipso ingressu interfecit: sæpedictus itaque sacerdos factus quasi exanimis præ timore cucurrit ad dominum Vticensem episcopum, procidensque ad pedes eius, istud sibi per ordinem enarrauit.

Comes Raimundus per Legatum sed. apost. à communione fidelium segregatur.

Cap. XXXIX

Circa idem tempus, comes Tholosanus qui sicut supradictum est accesserat ad dominum Papã, redierat à curia Romana. Dominus autem Papa sicut superius tetigimus mandabat

episcopo Regiensi & M. Theodisio, vt præfato comiti indiceret purgationem super duobus maxime criminibus, super mortem videlicet F. P. de Castronouo apost. sedis legati & super crimine hæreseos. Magister vero Theodisius intrauit Tholosam dum essent nostri in obsidione Minerbæ, sicut continetur in prædicto miraculo, vt super indicenda purgatione dicto comiti, consuleret abbatem Cistercij qui erat in partibus Tholosanis, & vt de mandato summi pontificis, secundum formam ecclesiæ ciues absolueret Tholosanos, recepto scilicet iuramento, quod starent mandato ecclesiæ, sed episcopus Tholosanus iam absoluerat eos iuxta formam prædictam, acceptis insuper pro obsidibus & securitate decem ciuibus de melioribus ciuitatis. Cũ intrasset prædictus M. Theodisius Tholosam, habuit secretum colloquium cum abbate Cisterciensi, super admittenda purgatione comitis Tholosani. M. vero Theodisius vt pote circumspectus & prouidus, de negotio dei valde sollicitus, ad hæc omnimodis aspirabat, vt posset de iure repellere ab indicenda ei purgatione comitẽ memoratum, videbat enim quod si admitteret eum ad purgationem, & ipse per aliquas falsitates & dolos posset se purgare, destrueretur ecclesia in partibus illis, periret fides & deuotio Christiana. Dum igitur super his omnibus solicitus esset & secum tentaret, aperuit dominus viam, modum insinuans quo posset negare purgationem comiti sępedicto, habuit recursum ad lite-

ras domini Papæ, in quibus summus pontifex inter alia dicebat, volumus vt comes Tholosanus impleat mandata nostra multa quippe mandata facta fuerant comiti Tholosano: vt pote de expulsione hæreticorum de terra sua, de dimittendis nouis pedagijs & plura alia, quæ omnia adimplere contēpsit. Igitur M. Theodisius cum socio suo episcopo scilicet Regiēsi, ne viderētur grauare vel iniuriari comiti Tholosano, præfixerūt ipsi comiti diem admittendæ purgationis ipsius apud villam S. Ægidij. Igitur conuocatis in villa S. Ægidij ab episcopo Regiensi, M. Theodisio archiepiscopis & episcopis & alijs pluribus ecclesiarum prælatis, comes etiam affuit Tholosanus, conaturus si posset quoquomodo purgare se de morte legati & crimine hæreseos. M. verò Theodisius de consilio prælatorum dixit comiti: qnod non admitteretur purgatio ipsius, eo quod iuxta mandatum summi pontificis, eorum quæ sibi mandata fuerant, & quæ se impleturum multotiens iurauerat nihil impleſſet. Dicebat siquidem magister, quod verisimile erat, imo manifestissimum, quod comes quædam iuramēta non tenuerat, de mādatis leuioribus adimplendis super purgatione sua de tam enormibus criminibus, vt pote morte legati ac crimine hæreseos facillime imo libentissime, per se & suos complices peieraret ideoque ipsum comitem nullo modo admittendum esse dicebat, ad purgationem super tantis criminibus, nisi prius mandata impleuisset leuia. Quod audiens co-

mes Tholosanus, ex innata sibi nequitia cœpit flere Magister vero sciens, quod lachrimæ non erant lachrimæ deuotionis & pœnitentiæ, sed nequitiæ & doloris dixit comiti. *In diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.* Statim communi consilio & assensu prælatorum, propter multas & multum rationabiles causas, iterum excommunicatus fuit in eo loco comes nequissimus Tholosanus, & omnes fautores & adiutores eiusdem nec silendum quod antequam omnia ista fierent in præterita hyeme decesserat apud Montẽpessulanum M. Milo apost. sedis legatus. Iam ad narrationis nostræ seriem reuertamur. Capto igitur castro Mineibæ circa festum B Mariæ Magdal. venit ad comitem nostrum quidam miles dominus cuiusdam castri qui vocabatur Ventilo, & se & suum castrum reddidit comiti. Comes autem quia per castrũ illud, multa mala euenerant Christianis, ad ipsum iter dirigens, turrim ipsius funditus euertit. Audiens dominus montis-regalis Aymericus & homines ipsius castri, quod capta esset Minerba, timentes sibi, miserunt ad comitem rogantes de pace in hunc modũ. Promisit idem Aymericus, quod traderet comiti castrum montis regalis, dummodo comes daret ei aliam terram cumpetentem planam & immunitam: quod comes annuens, sicut postulauerat fecit ei, sed ipse postmodum vt potè pessimus traditor fracto fœdere recedens à dicto comite, crucis hostibus se coniunxit.

Obsidio Termarum. Cap. XL.

IPso tempore superuenit à Francia nobilis quidam Guilelmus nomine Decaicus cruce-signatus & quidam alij peregrini nunciantes etiam comiti ingentē Britonum multitudinem aduenire. habito igitur comes cum suis cōsilio, confidens de dei adiutorio direxit aciem ad obsidendum castrum Thermarum. Dum autem iret comes ad castrum illud, milites qui erant Carcassonæ, extruxerunt machinas quæ erant in ciuitate & portari fecerunt eas extra ciuitatem, vt deferrentur post comitem qui properabat ad obsidendum Terma: Quod audiētes hostes nostri qui erant Cabareti, scilicet quod machinæ nostræ expositæ erāt extra Carcassonam, venerunt media nocte cum magna & armata multitudine, si forte possent eas securibus debilitare: qui cum venissent, exierunt nostri de ciuitate qui paucissimi erant, ipsosque aggredientes & viriliter effugantes, fugientes circumquaque longius sunt sequuti. Nec sicquidem conquieuit furor aduersariorum, sed adhuc imminente diluculo redierunt, si forte possent dictas machinas in aliquo debilitare, quod nostri percipientes exierūt ad eos & longius & virilius quam antea fecerunt effugare. Dominum etiam Cabareti Petrum Rogerii bis vel ter cœpissent, sed ipse cum nostris cœpit clamare, Mons-fortis, Mons-fortis præ timore ac si noster esset, sicque euadens & fugiens per montana non nisi post duos dies rediit Ca-

baretum. Britones autem de quibus supra fecimus mentionem, tendentes ad Comitem, venerunt ad castellum nomine Arii quod adhuc erat comitis Tholosæ in territorio Tholosano, sed burgenses castelli noui Arrii noluerunt eos admittere intra castrum, sed in agris & hortis manere fecerunt nocte illa: comes siquidem Tholosæ, negotium Christi quantum poterat latenter impediebat. Venientes Britones Carcassonam, machinas quas supra diximus post comitem qui tendebat ad obsidionem Termarum portauerunt. Erat autem castrum Termarum in territorio Narbonensi distans quinque leucis à Carcassona, castrũ illud miræ & incredibilis erat fortitudinis, & quantum ad humanam æstimationẽ penitus inexpugnabile videbatur: in altissimi siquidem montis supercilio situm erat, super rupem maximam viuam propriam fũdissimis & inaccessibilibus abyssis in circuitu cingebatur, à quibus abyssis aqua fluebat, castrum circuiens prænotatum. Item valles illas, tam magnæ & vt ita dicã indescẽsibiles cingebant rupes, quod si quis vellet ad castrum accedere, opporteret eũ præcipitare in abyssum, itemque vt ita dixerim repere versus cœlum. Erat præterea prope castrum ad iactum lapidis rupis quædam in cuius summitate erat turrita munitio modica sed fortissima, quæ vulgò Tumetũ dicebatur. .... sitũ castrum Termarũ ex vna solummodo parte adiri poterat, quia ex illa parte humiliores & inaccessibiles minus erãt rupes. Castri siquidẽ huius dominus erat miles

quidã, nomine Raimundus ſenex verſus in reprobũ ſenſum, & manifeſtus hæreticus, qui vt ſũmatim eius maliciam exprimamus, nec deum timebat, nec homines verebatur: de fortitudine ſiquidem munitæ munitionis ſuæ adeo præſumebat, quod modo impugnabat Regem Arragonũ, modo comitem Tholoſanum, modo dominũ ſuum videlicet comitem Biterrenſem. Audiens tyrannus iſte, quod comes noſter proponeret caſtrum Termarum obſidere, milites quoſcumque potuit adunauit, victualibuſque copioſiſſimis & cæteris ad defendẽdum neceſſarijs, caſtrum muniens ſæpedictum parauit ſe ad reſiſtendũ. Veniens comes noſter ad caſtrum, obſedit illud cum paucis partem eius modicam obſidendo occupauit. Illi autem qui intus erãt multi & muniti à facie exercitus noſtri qui erat modicus nõ timentes, ad hauriendam aquã ad omnia ſibi neceſſaria videntibus noſtris & reſiſtere non valentibus, exibant libere & intrabant. Dum hæc & ſimilia agerentur, veniebant de die in diem pauci & guttatim ad exercitum Francigenæ peregrini: aduerſarij autem noſtri ſtatim vt videbant hos peregrinos aduenire, aſcendẽtes muros in ſuggillationẽ noſtrorum, quia ſcilicet illi qui veniebant erant pauciſſimi & inermes, irriſione conclamabant, fugite à facie exercitus, fugite a facie exercitus. Non multo poſt, cœperunt venire cum turbis & multitudine de Francia, & Alemania peregrini. Noſtri vero aduerſarii hæc videntes, verſique in timorem, à deriſione prædicta ceſſaue-

runt, minuſque pręſumentes facti ſunt & audaces. Interea illi de Cabareto, præcipui & crudeliſſimi Chriſtianæ religionis tunc temporis inimici, venientes propè Termas, nocte & die ſtratas publicas circuibant, & quoſcunque de noſtris inuenire poterant, vel morte turpiſſima condemnabant, vel in contemptum Dei & noſtrum, oculis, naſis, cæteris membris crudeliſſime detruncatis ad exercitum remittebant.

Carnotenſis & Bellouacus præſules, cum comitibus Drocenſi & Pontiuo in catholicorum caſtra perueniunt. Cap. XLI.

REbus ſic ſe habentibus, ſuperuenerunt de Francia viri nobiles & potentes, Carnotēſis videlicet epiſcopus, Beluacenſis epiſcopus Philippus, comes Robertus de Drocis, comes etiam Pontiui habentes ſecum peregrinorum multitudinem copioſam: de quorum aduentu, comes totuſque exercitus lætabundi effecti sũt & gaudentes, ſperabatur ſiquidē quod potētes & potenter operarentur, in manu potenti & brachio excelſo, chriſtianæ fidei cōtererent inimicos ſed qui deponit potentes, humilibus dat gratiam, per potentes illos magnum quid vel honorificum noluit operari, ſecreto ſuo iudicio quo ipſe nouit: veruntamen quantum ex humana perpenditur ratione, hoc ideo feciſſe creditur iuſtus iudex, quia ſcilicet, vel illi non fuerunt digni, per quos magna & laudabilia operaretur magnus & laudabilis Deus, vel quia

si quando per magnos vel magnifice fieret, totum adscriberetur humanæ potentiæ non diuinæ. Ordinauit igitur melius cœlestis dispositor vt victoriam istam pauperibus reseruaret, per eosque gloriose triumphans, nomini suo daret gloriam gloriosus. Interea comes noster, erigi fecerat machinas quę petrariæ nuncupabantur, quibus ad primum castri murum iacientibus, nostri in expugnatione quotidie laborabant. Erat in exercitu, vir venerabilis Guilelmus videlicet archidiaconus Parisiensis, qui zelo fidei Christianæ succensus, totum se pro Christi seruitio laboriosis sollicitudinibus exponebat: prędicabat quotidie, instituebat collectas in sumptus machinarum, cæteraque huius necessariæ sedulitatis officia prouidus exercebat. Ibat sæpissime ad nemus, ducens secum multitudinem peregrinorum, & ligna ad vsus petrariarum deferri copiosissimè faciebat. Quadam etiam die, cum nostri vellent quandam machinam erigere prope castrum, vallisque profunda eos impediret, vir magnæ constantiæ, vir feruoris incōparabilis, aduersus huiusmodi impedimentum, in spiritu consilii & fortitudinis per-necessarium excogitabat remedium. Peregrinos siquidem ducens ad nemus, iussit afferri lignorum abundantiam copiosam, vallemque illam lignis, terra, lapidibus impleri fecit: quo facto nostri dictam machinam, in loci illius planicie locauerunt. Et quia non possemus omnes prouidas & sollicitas strenuitates dicti archidiaconi, laboresque quos in dicta

Guilelmi Paris. arch. præclara elogia.

obsidione sustinuit ad plenum exprimere, breuiter hoc asserimus, quod huic præ cæteris, imo soli post Deum, adscribenda est peruigil, & diligentissima huius obsidionis cura, victoria captionis. Erat siquidem sanctitate præclarus, consilio prouidus, animo virtuosus: cui in huius negotij exercitio tantam gratiam diuina virtus contulerat, vt in omnibus quæ ad obsidionem necessaria videbantur, peritissimus haberetur. Docebat quippe fabros, carpentarios instruebat, omnemque artificem in edocendis his quæ ad obsidionis spectabant negotium: superabat, impleri faciebat valles, sicut iam dictum est, itemque cum necesse esset, altos colles profũdis vallibus adæquari. Adaptatis igitur prope castrum machinis ad murum castri per dies singulos iacientibus, cum primum murum castri viderent nostri ex continuo iactu lapidum debilitatum, armauerunt se vt primum burgum caperent per insultum, quod videntes aduersarij, appropinquantibus nostris ad murum, in burgo illo ignem miserunt, & se in burgum superius receperunt sed cum nostri primũ burgum intrassent, exeuntes ad eos aduersarii, ipsos à burgo illo effugando, citius expulerũt. Dum res ita se haberet, videntes nostri quod turris quæ erat prope castrum, de qua supra mentionem fecimus quæ vocatur Tumetum militibus munita, captionem castri plurimum impediret, cogitauerunt quomodo caperent turrim illam. Ad pedem igitur turris illius, quæ in summitate rupis cuiusdã sicut superius dixi-

mus erat sita, posuerunt excubias, ne illi de turre ad castra accederent, vel illi de castró eis qui in turre erant si necessitas ingrueret subuenirent. Post paucos etiam dies nostri inter castrum Termarum & turrim prædictam in loco inaccessibili cum maxima difficultate & discrimine erexerunt machinam vnam quæ dicitur mangonellus. Illi autem de castro mangonellum vnum erigentes, super machinã nostram grandes iaciebãt lapides, sed illam dirimere nequiuerunt. Mangonello igitur nostro ad sæpedictam turrim continue iaciente, videntes illi qui intus erant, quod obsessi essent, & quia illi de castro in nullo eos poterant adiuuare, nocte quadam, diei timore ducti, fugæ præsidia quæsierunt, turrim vacuam dimittentes, quod cum seruientes Carnotensis episcopi cognouissent, qui ad pedem turris excubias obseruabant, statim intrauerunt, vexillumque dicti episcopi in turris superius memoratæ cacumine locauerunt. Dum hæc fierent, petrariæ nostræ ex alia parte ad muros castri cõtinue iaciebãt, sed aduersarii nostri vt pote fortissimi & astuti, quando videbant quod machinæ nostræ, murorũ suorũ aliquid debilitarent, statim prope murũ illũ interius de lignis & lapidibus, aliud repagulũ cõstruebãt, sicque cõtingebat quod quoties nostri aliquid de muris .... intrabant impediente repagulo quod aduersarij fecerant, vlterius procedere non valebant, & quia non possumus omnes euentus huius obsidionis exprimere hoc breuiter dicimus,

quod illi de castro nunquam aliquid de muris perdiderunt, quin vt superius diximus, murum alium interius ædificarent. Dum hæc agerentur, erexerunt nostri mangonellum vnum sub quadam rupe prope castri murum in loco inaccessibili. Cum autē iaceret mangonellus ille, hostes nostros non modicum damnificabat. Deputauit autem comes noster ad custodiam illius mangonelli trecentos seruientes & quinque milites, valde enim timebatur de mangonello illo, tum quia sciebant nostri, quod hostes nostri omnem darent operam, vt destruerent illum, eoquod valde eos infestaret, tum quia illi qui erant in exercitu non possent subuenire illis qui custodiebant mangonellum, si necessitas immineret propter inacessibilitatem loci in quo erat mangonellus. Quodam igitur die exeuntes à castro aduersarii nostri, cum scutis vsque ad octoginta, præparabant ad diruendum mangonellum. Sequebantur autem eos alii infiniti portantes ligna, ignem, &c. ad ignis .... incentiuum videntes autem trecenti seruientes nostri qui custodiebant mangonellum aduersarios venientes, timore ducti omnes fugerunt, ita quod non remanserunt ad mangonellum custodiendum, nisi quinque milites. Quid plura? appropinquantibus aduersariis, fugerunt omnes milites nostri, præter vnum qui vocabatur Guilelmus scureto. Iste siquidem vt vidit eos venientes, cum maxima difficultate cœpit ascendere per desuper rupem contra eos, illi autem vnanimes irruerunt in

eum, ipse enim strenuissime defẽdebat. videntes autem hostes quod non poterant eum capere, cum lanceis proiecerunt eum, super mangonellum nostrum, & post eum ligna sicca & ignem: vir autem probissimus statim surgens, statim ignem dispersit, ita quod mangonellus permansit illæsus: cœpit iterum miles noster ascendere versus hostes, illi autem proiecerunt eum, sicut antea fecerant ignemque super ipsum. Quid plura? iterum surgit, hostesque appetit, ipsi illum reproiiciunt super mangonellum vsque quater. Videntes autem nostri, quod miles noster nõ posset euadere, eo quod, nullus de nostris posset ei subuenire, accesserunt ad murum castri, ex alia parte quasi impugnaturi, quod scientes aduersarii, qui militem nostrum prædictum infestabant, retraxerunt se in castrũ, miles autem noster, licet multum debilitatus, viuus euasit, & per eius incõparabilem probitatem, mangonellus noster illæsus permãsit. Interea nobilis comes Montisfortis, paupertate tanta & tam vrgentissima laborabat, quod sæpissime ipso etiam pane deficiẽte, quod comederet non habebat. Multoties quippe sicut certissime didiscimus imminente hora refectionis, dictus comes se de industria absentabat, & præ confusione non audebat in suum redire tentorium, eo quod esset hora comedendi, & ipse nec etiam panem solum haberet. venerabilis autem archidiaconus Guilelmus, confratrias instituens, collectas sicut diximus faciebat, & quidquid extorquere

Comes Simon penuria victus laborat.

poterat exactor egregius, puis raptor in machinas & cætera ad obsidionẽ pertinentia, solicitus expendebat. Dum res ita se haberet, aduersariis nostris aqua defecit, nostri siquidem iamdudum obstruxerant aditus, & ad hauriendam aquam exire non poterant, deficiente igitur aqua, defecit eis, virtus & animus resistendi. Quid plura? locuntur cum nostris, tractant de pace in huuc modum: promittit Raimundus dominus castri, quod nobili comiti traderet castrum illud, dummodo comes totam terram aliam ei dimitteret, insuper castrum Termarũ, statim post pascha ei reddere deberet. dum autẽ de compositione huiusmodi tractaretur, Carnotensis & Beluacensis episcopi, comes etiam Robertus & comes Pontiui, recedere ab exercitu proponebant, supplicauit comes, rogauerunt vniuersi vt adhuc in obsidione illa, per tempus aliquantulum remanerent, sed cum illi nullomodo flecti potuissent, nobilis comitissa montisfortis eorum pedibus se prouoluit affectuose supplicans, ne in tantæ necessitatis articulo, negotio domini exhiberent humerum recedentem, comitique Iesu Christi, qui se pro vniuersali ecclesia morti cotidie exponebat, in tam arcto discrimine subuenirent. Episcopus autem Beluacensis & comes Robertus, & Comes pontiui deprecati, comitissæ nolluerunt acquiescere, sed dixerunt quod in crastino recederent, nec vllomodo expectarent, etiam vnico die: Carnotensis autem episcopus, promisit quod adhuc aliquantulo tem-

pore, cum comite remaneret.

Hæretici Termense castrum dedere nolunt, sed Deus in eorum exitium ingentem eis aquæ copiam immittit.

Cap. XLII

Videns comes noster, quod recedentibus præfatis viris, remaneret quasi solus, tam euidenti necessitate compulsus, licet inuitus acquieuit, vt modum compositionis reciperet quam aduersarij offerebant. Quid vltra? Loquuntur nostri iterum cum aduersariis, firmatur compositio supradicta. Statim mandauit comes Raimundo domino castri, vt exiens redderet castrum suum: ille autem ipsa die exire nolluit, sed firmiter promisit, quod in crastino redderet castrum summo mane. Dilationem autem istam diuina prouidentia voluit & prouidit, sicut in euentu rerum manifestissimis probatum est argumentis: nolluit etenim iustissimus iudex, Deus illum qui tot & tanta mala intulerat ecclesiæ sanctæ eius, & adhuc si posset ampliora facturus post tanta crudelitatis exercitia immunem abire, recedere impunitum. vt enim de cæteris malicijs taceamus, iam triginta anni transierunt & amplius sicut à personis fide dignis audiuimus ex quo in ecclesia castri Thermarum diuina sacramenta non fuerāt celebrata. Nocte igitur insecuta, cælo quasi disrupto & cataractis apertis tam subito erupit aquæ abundantia pluuialis, quod inimici nostri

qui aquæ penuria diu laborauerant & propter hoc reddere se proposuerāt, aqua illa abundantissimè sunt refecti: cithara nostra in luctum vertitur, luctus hostiū in gaudium commutatur, statim siquidē in tumorem versi, resumpserūt vires & animos resistendi, eò vtique crudeliores effecti & ad persequendum nos perniciosiores, quo diuinū sibi in necessitate adminiculum presumebant manifestius affuisse. O stulta & nequam præsumptio, de illius se iacta re adiutorio, cuius cultum abhorruerant, fidem etiam abdicarent dicebant siquidem, quia nollebat deus vt se redderent, pro se etiam factum asserebant, quod diuina iusticia fecerat contra illos. Rebus sic se habentibus: episcopus Beluacensis, comes Robertus, & comes Pontiui, imperfecto Christi negotio, imo in arctissimo & periculoso dispendio derelicto, recesserunt ab exercitu, ad propria remeantes, & si nobis dicere liceat quod ipsis facere non libuit, non cōpleta sua quadragesima recesserunt ordinatū siquidem erat à sedis apost. legatis, eo quod plurimi de peregrinis tepidi erant, & semper ad propria suspirantes, quod nullus consequeretur indulgentiam, quam crucesignatis fecerat Dominus Papa, qui in seruitio Iesu Christi, vnam ad minus, non compleret quadragesimam. Summo autem diluculo, misit comes noster ad Raimundum dominum castri, & mandauit vt redderet sicut & die præcedenti promiserat castrum suum: ille autem aquæ abundantia refectus, pro cuius penuria red-

Dei ope gloriantur hæretici, aduersus quæ signa ferūt.

dere se voluerat, videns etiam robur exercitus recedere fere totum, à pacto quod fecerat inconstans & lubricus resiliuit, duo tamen milites qui in castro erant, quia die precedenti promiserant firmiter Mareschallo comitis nostri quod se redderent, exeuntes à castro etiam comiti reddiderũt. Cũ redijsset igitur mareschallus ad comitem ipsum enim miserat vt cum Raimundo loqueretur, & verba Raimundi comiti retulisset, episcopus Carnotensis qui in crastino volebat recedere, rogat & consulit, vt mareschallus ad Raimundum iterum remittatur, eique quemlibet offerat compositionis modum, dummodo reddat comiti castrum suum, & vt facilius respondendo possit persuadere quod quærit, consulit episcopus Carnotensis, quod mareschallus ducat secum episcopum Carcassonensem qui erat in exercitu, eò quod erat indigena & notus carnifici: insuper mater eius quæ erat pessima hæretica esset in castro: frater & ipsius episcopi nomine Guilelmus de Rupeforti de quo supra fecimus mentionem. Iste Guilelmus erat crudelissimus, vnusque de peioribus pro posse suo ecclesiæ inimicis. Venientes igitur dictus episcopus & mareschallus iterum ad Raimundum, verbis preces, precibus minas addunt, instantissime laborantes, vt tyrannus eorum consiliis acquiescens, secundum modum quem supra diximus, reddat se comiti nostro, imo Deo, sed quia mareschallus durum inuenerat, obstinatum in malicia sua, episcopus Carcassonensis

& mareſchallus, modo inueniunt duriorem nolluit etiam ſuſtinere ſupradictus Raimundus, vt epiſcopus cum fratre Guilelmo ſecretius loqueretur nihil igitur proficientes epiſcopus & mareſchallus ad comitem reuertuntur, necdum tamen plenè intelligebant noſtri, quod ſicut iam diximus diuina pietas hæc ordinabat, eccleſiæ ſuæ melius prouidendo. In craſtino ſummo diluculo receſſit epiſcopus Carnotenſis, comes exiit cum eo ab exercitu ipſum aliquantulum proſecuturus. Cum autem paululum longe eſſet ab exercitu, exeuntes aduerſarii multi & armati, vnum de noſtris volebant diſcindere mangonellis. Audiens autem comes clamorem exercitus, rediens cocitus venit ad illos qui machinam diſcindebant, eos in caſtrum ſuum ſolus intrare compulit, vellent nollent, inſecutuſque eos viriliter nõ ſine proprio vitæ diſpendio diutius effugauit. O audacia principis. O virtus virilis, poſt diſceſſum igitur ſupradictorum nobilium, epiſcoporum videlicet & comitum, videns comes noſter remanſiſſe ſe quaſi ſolum & pene penitus deſolatum, in multa anxietate & perturbatione poſitus, quid ageret neſciebat, nullo modo enim volebat ab obſidione recedere, nec ibi poterat amplius remanere, multos quippe & armatos habebat aduerſarios, adiutores paucos & ex parte maxima inimicos, ſicut enim prædiximus, totum robur exercitus receſſerat cum epiſcopis & comitibus ſupradictis. Erat præterea caſtrum Thermarum adhuc for-

tiſſimum, nec credebatur, quod niſi per multos & fortiſsimos capi poſſet, hyemps inſuper imminebat, quæ in locis illis aſperrima eſſe ſolet: in montanis quippe ſitum erat, ſicut iam diximus caſtrum Termarum, ideoque propter pluuiarum inundationem, vẽtorum turbinem, niuium abundantiam vltra modum frigidus & quaſi inhabitatibilis erat locus. Dum in hac tribulatione & anguſtia eſſet comes, & quod eligeret ignoraret, ecce quadam die ſuperuenerunt à Lotharingia pedites peregrini, de quorum aduentu exhilaratus comes, obſidionem firmauit contra Termas, & mediante induſtria venerabilis archidiaconi Guilelmi, reſumpſerunt vires noſtri, cœperuntque circa ea quæ ad obſidionem ſpectabãt ſtrenuè laborare: ſtatim machinas quæ antea parum profecerant, propius ad muros caſtri trãſferentes, laborabant in ipſis continue, muroſque caſtri non modicum debilitabant, miroque modo incomprehenſibili dei iudicio, contingebat res mirabilis, quod machinæ dum ſæpedicti nobiles erant in exercitu, parum aut nihil profecerant, poſt eorum diſceſſum ita recte iaciebãt, ac ſi à domino ſinguli lapides dirigerentur, & ſic, ſic erat: à domino quippe fiebat iſtud, eratque mirabile in oculis gentis noſtræ. Cum igitur noſtri diutius laboraſſent in machinis, muroſque & turrim caſtri ex magna parte debilitaſſent, quadam die in feſto S. Cæciliæ, fecit comes viam quamdam & ......*cooperiri, per quam ſuffoſores ad murum accedere & ip-

* *Fortè cratibus.*

sum suffodere possent. Cum igitur comes in præparanda via illa tota die laborasset & ieiunasset, imminente nocte, in vigilia S. Clementis videlicet, ad suum rediit tentorium illi autē qui erant in castro, diuina disponente clementia, & B. opitulante Clemente, versi in terrorem & penitus desperantes, statim exeuntes de castro, fugam arripere attemptauerunt: quod illi de exercitu cognoscentes, statim clamore facto cœperunt discurrere vt comprehenderent fugientes. Quid amplius immoremur? Quidam capti sunt viui, plures etiam interfecti. Peregrinus autem quidem Carnotensis pauper & ignobilis, dum discurreret cum aliis, & fugientes sequeretur hostes, diuino ordinante iudicio, Raimundum dominum castri, qui in quodam loco se absconderat apprehendit, & apprehensum nostro comiti præsentauit: quod comes, quasi amplum munus suscipiens, non quidem eum occidit, sed in fundo turris Carcassonensis retrudi fecit, vbi per plures annos, dignas pro meritis pœnas & miserias sustinuit. Contigit autem quiddam in obsidione Termarum, quod prætermittere non debemus. Die quodā comes noster, machinam quandam paruam, quæ lingua vulgari Catus dicitur, faciebat duci ad fodiendum castri murum. Dum igitur comes esset prope machinam illam & loqueretur cum quodam milite, brachiumque suum super collum illius causa familiaritatis teneret, ecce lapis ingens iactatus à mangonello aduersariorum, cum maximo impetu veniens ab alto, per-

cuſſit in capite militem prænotatum, mira Dei operante virtute, comes qui militem illũ quaſi amplexatus erat, illæſus permanſit, miles autem ictum mortis ſuſcipiens expirauit. Alia etiam die dominica, erat comes in papilione ſuo, miſſamque audiebat. Contigit autem dei prouidẽte clementia, dum ſtaret erectus comes & audiret miſſam, quod ſeruiens quidam deo di ponente, retro ipſum prope dorſum ipſius ſtaret, & ecce ſagitta per baliſtam ab aduerſario omiſſa ſeruientem illum percuſſit & occidit, quod diuina pietate diſpoſitum, nullus debet ambigere, vt videlicet dum ſeruiens ille, ſtans retro comitem ictum ſagittæ ſuſciperet, pius Deus eccleſiæ ſuæ ſanctæ, athletam ſuum ſtrenuiſſimũ conſeruaret. Capto igitur caſtro Termarum, & à noſtris munito, in vigilia S. Clementis, comes noſter direxit aciem ad caſtrum quoddam quod dicitur Conſtantia, quod vacuum inueniens, venit ad aliud caſtrum quod viridepodium vocatur quod infra triduum ſibi redditum recepit. His itaque geſtis, propoſuit comes ire in albigenſem dioeceſim, vt caſtra quæ à domino eius receſſerant, recuperaret venit ergo ad caſtrum quod Caſtra dicitur, & burgenſes reddiderunt ei caſtra, & ſubmiſerunt per omnia eius voluntati. Inde venit comes ad caſtrum de Lumbers de quo prius fecimus mentionem, inuenitque illud hominibus vacuum & victualibus plenum milites enim & burgenſes caſtri timore comitis omnes fugerant, eò quod in comitem proditionem feciſſẽt

comes vero castrum illud muniuit statim, & vsque in hodiernum diem in sua habet potestate. Quid amplius immoremur? omnia fere castra Albigensis territorii citra Tarnum fluuium sub eodem temporis spatio recuperauit nobilis comes Christi. Eodem tẽpore venit comes Tholosanus, ad castrum quoddam prope Albiam, cum comitte nostro colloquium habituro, iuit comes noster ad illud colloquium, & hostes parati erant rapere eum, comes enim Tholosę quosdam pessimos traditores qui comitem nostrum manifestissime impugnabant adduxerat secum. Comes vero noster dixit Comiti Tholosano. Quid fecistis, vos vocastis me ad colloquium, & vobiscum meos traditores adduxistis. Respondit comes Tholosæ, non adduxi. Cum hæc audisset comes noster, voluit eos rapere, comes autem Tholosæ supplicauit ei & nolluit sustinere quod caperentur, ab illo igitur die cœpit comes Tholosæ inimicitias quas aduersus ecclesiam & comitem nostrum conceperat aliquantulum exercere.

Solemne colloquium Narbonæ instituitur super negotiis Comitũ Tholosani & Fuxensis, cui intersunt Rex Arragonensis, sedis apost. legati, Simo à monteforti, sed sine profectu conuentus dissoluitur.

Cap. XLIII.

NOn post multos dies, conuenerunt apud Narbonam Rex Arragonensis, Comes

montisfortis, comes etiam Tholosanus inter se colloquium habituri. Huic colloquio affuerũt Vticensis episcopus & venerabilis abbas Cistercii, qui præcipue post Deum Iesu Christi negotium promouebat. Iste * Vticensis episcopus Raimundus nomine, à multis diebus ardenter negotium fidei diligebat & quantum poterat promouebat, & illis diebus super eodem negotio cum abbate Cisterciensi legationis officio fungebatur. Affuit & prædicto colloquio magister Theodisius de quo superius facta est mentio & multi alii viri sapientes & boni. Tractatum fuit in prædicto colloquio de comite Tolosæ & facta fuisset ei magna gratia & copiosa misericordia, si idem comes sanis consiliis acquiescere voluisset: volebat siquidem abbas Cistercii apost. sedis legatus quod comes Tholosanus, dummodo hæreticos de terra sua expelleret, omnes dominicaturas & proprietates suas haberet integras & illæsas. Illa etiam iura quæ habebat in castris aliorum hæreticorum, quæ de feodo eius erant, quæ idem comes dicebat esse ad minus quinquaginta, volebat præfatus Legatus, vt quarta vel etiam tertia pars cederet in proprietatem comitis supradicti. Spreuit supradictus comes illam magnam gratiam, Deo vtique in posterum ecclesiæ suæ prouidente, & ita omni beneficio & gratia reddidit se indignum. Tractatum fuit præterea in prædicto colloquio de pace reformanda inter ecclesiam & suum immanissimum persecutorem comitem videlicet Fuxensem. Ordinatum etiam

* Vzez.

fuit ad preces regis Arragonum, quod ſi comes ille iuraret mandatum eccleſiæ ſe facturum, iuraret etiam quod cruce-ſignatos præcipue comitem montisfortis de cætero nullatenus impugnaret. Comes noſter redderet ei illud quod iam habebat de terra ipſius præter caſtrũ quoddam quod Apamiæ nuncupatur: caſtrum ſiquidem illud nullo modo recuperare debebat, propter multas cauſas quæ inferius exprimẽtur: ſed Deus æternus qui abſconditorum eſt cognitor, qui nouit omnia antequam fiant, nollens tot & tantas immaniſſimi hoſtis ſui crudelitates remanere impunitas, ſcienſque quanta mala de hac compoſitione contingeret in futurum, alto ſuo & incomprehenſibili iudicio, indurauit cor comitis Fuxenſis, ita quod nolluit recipere pacem iſtam, deo vtique eccleſiam ſuam miſericorditer viſitante, vt dum hoſtis pacem recipere recuſaret, futuræ deinde turbationis ſuæ ipſe iam confirmatiuam ſententiam in ſe daret. Nec prætereundum, quod rex Arragonum à quo comes Fuxi tenebat pro parte maxima terram ſuam, in caſtro Fuxi poſuit cuſtodes milites ſuos, & coram epiſcopo Vticenſi & abbate Ciſtercienſi promiſit, quod per terram illam nullum malum inferretur Chriſtianitati. Iurauit etiam idem Rex, coram dictis legatis, quod ſi comes Fuxi vnquam à communione S. eccleſiæ vellet recedere, & à familiaritate & amicitia & ſeruitio comitis montisfortis, rex ipſe ad primam ſæpedictorum legatorum vel comitis noſtri requiſitionem, in manus ipſius

comitis nostri traderet castrum Fuxi. super hoc dedit rex comiti nostro litteras suas patentes, conuentionem istam plenius continentes: & ego qui litteras vidi, tenui & diligenter inspexi, testimonium perhibeo veritati. Sed quia male postea rex seruauit quod promisit, & quantum exinde nostris reddiderit se infamem, luce clarius innotescit.

De malicia & tyrannide comitis Fuxi *erga ecclesiam. Cap.* XLIIII.

Comitis Fuxensis nefãda & impia facinora.

QVia vero locus poscit, quia opportunitas se ingressit, hic de crudeli malignitate, & maligna crudelitate comitis Fuxi, quamuis partem centesimam non possemus exprimere, aliquid breuiter perstringamus. Primo sciendum, quod hæreticos & hæreticorum fautores, in terra sua tenuit, fouit quantum potuit & promouit. In castro præterea Apamiarum, quod erat proprium abbatis & canonicorum B. Antonini, tenebat vxorem suam & duas sorores hæreticas cum aliorum hæreticorum multitudine copiosa, qui in castro illo, inuitis prædictis canonicis & quantum poterant renitentibus, publice & priuatim venenum suæ nequitiæ seminantes, corda simplicium seducebant. Ipsis etiam sororibus & vxori in proprio allodio canonicorum ædificari domum fecerat dictus comes, castrum vero Apamiarum, canonicorum erat sicut diximus, sed comes ille tenebat illud ab abbate in vita sua, & iurauerat

abbati super sanctam eucharistiam, quod nullam abbati vel castro molestiam inferret: monasterium siquidem canonicorum, situm est extra castrum ad dimidium miliarium. Quodã præterea tempore, milites duo consanguinei & familiares dicti comitis qui erant hæretici pessimi & manifesti, ad quorum consilia comes ille omnia faciebat, matrem suam hæresiarcham maximam, quæ erat amica * comitis sæpedicti in castrũ Apamiarũ adduxerũt, vt ibi residẽs, virus dissiminaret hæreticæ superstitionis, quod vidẽtes abbas & canonici memorati, & tantã Christi & ecclesiæ iniuriã ferre nõ valẽtes hæresiarcham à castro illo eiecerunt, quod audiens dictus proditor, comes videlicet Fuxi, in iram versus est & furorem. Alter vero duorum illorum hæreticorum militum, qui erant filij dictæ hæresiarchæ, veniens Apamias, in odium canonicorum, vnum de canonicis qui erat sacerdos, diuina celebrantem super altare cuiusdam ecclesiæ prope Apamias, carnifex crudelissimus, membratim diuisit, & vsque in hodiernum diem, manet ipsum altare illius occisi sanguine rubricatum. Nec sic quieuit furor carnificis, sed vnum de fratribus monasterii Apamiarum apprehendens, oculos illi eruit in odium religionis Christianæ & canonicorum cõtemptum. ipse etiam comes Fuxi nõ multo post monasterium supradictum, habens secum ruptarios, mimos & meretrices vocansque abbatem monasterii, cui sicut prædiximus super corpus dominicum iurauerat, quod nullam inferret

*forte amita

molestiam, dixit ei vt omnes traderet & sine mora claues monasterii, quod abbas facere noluit. Verumtamen timens abbas ne Tyrannus ille easdem claues auferret per violentiam, intrauit & claues sæpedictas posuit super corpus S. Antonini martyris, quod erat super altare, cum multis aliis sanctorum reliquiis, in cuius etiam Sancti honore, ecclesia illa erat fundata. Prædictus autem comes secutus abbatem, non deferens ecclesiæ, Sanctorum reliquias non attendens, desuper corpus Sanctissimi martyris, sacrorum impudentissimus violator, claues rapuit prænotatas. Quid amplius? abbatem & canonicos omnes in eadem conclusit ecclesia, obseruatisque ianuis, ibi eos tenuit per tres dies, ita quod per illud triduum non comederent, nec biberent, nec etiam ad quæsita naturæ egredi poterant. Tyrannus autem interim omnem substantiam monasterii diripiens, in ipso infirmitorio canonicorum in contemptum religionis, cum suis meretricibus dormiebat. Post triduum autem abbatem & canonicos de ecclesia à monasterio fere nudos expulit, insuper per totum castrum Apamiarum, quod erat proprium canonicorum sicut dictum est, fecit preconis voce clamari, vt nullus ausus esset hospitio recipere aliquem de canonicis vel abbatem: facta est autem proclamatio huiusmodi, sub pœna grauissimæ vltionis. O nouum inhumanitatis genus, cum enim ecclesia, incarceratis solet esse refugium & damnatis, iste peruersitotis actor in ipsa ecclesia incarcerat innocen-

tes, sæpedictus etiam tyrannus statim ipsam ecclesiam B. Antonini ex magna parte diruit, dormitorium & refectorium canonicorum eorum, sicut visu probauimus destruxit, & inde munitionem in Castro Apamiarum fieri fecit. ad malorum huius traditoris exagerationem, rem quandam relatu dignam huic operi duximus inferendam.

Comes Fuxensis irreuerenter se gerit erga reliquias D. Antonini martyris, quæ solemni processione gestabantur.

Cap. XLV.

Erat quędam ecclesia in supercilio montis cuiusdam prope dictum monasteriū, quod cum semel sicut consuetū habent in anno visitarent canonici, & cum processione veneranda, corpus sui patroni venerabilis Antonini honorifice deportarent, prædictum comitem forte fortuitu equitantem contigit pertransire, qui nec Deo, nec Sancto martyri, nec religiosæ processioni deferens, saltem signis extrinsecis humiliari non potuit, nec de equo cui insidebat curauit descendere, sed exerto superbiæ collo, & elatione ceruicosa, quæ sibi plurima erat domestica pompatice præteriuit. Quod videns quidam vir venerabilis, abbas videlicet de monte S. Mariæ Cistercien. ordinis qui vnus de duodecim longe prædictis prædicatoribus ad prædicandum venerat, & tunc temporis processioni illi intererat, exclamauit post ipsum,

Abbas de mōte, nō vanus vates.

Comes tu non defers domino tuo sancto martyri, scias quod in villa in qua ex parte sancti dominium habes modo, priuaberis ipso dominio, itaut sancto faciente, te viuente sentias exhæredatum: cuius boni viri dicta, fides sequitur, sicut rei exitu manifestissime declaratur. crudelitates istas comitis Fuxi & illas quæ secuntur, audiui ab ore abbatis ipsius monasterij Apamiarum viri fidedigni, viri multæ religionis, viri perspicuæ bonitatis.

Sacrilegia aliaque facinora à Comite Fuxensi per vim patrata.

CAP. LXVI.

QVodam tempore sæpedictus comes iuit cum multitudine ruptariorum ad quoddam monasterium quod dicebatur S. Maria in terra comitis Vrgellensis, in quo erat sedes episcopalis. canonici autem ecclesię illius, timentes à facie dicti comitis, receperunt se in ecclesia, vbi tandiu fuerunt ab eo oppressi, quod præ sitis angustia vrinas suas bibere sunt compulsi, quibus tandem se reddentibus, intrans ecclesiam hostis ecclesiæ crudelissimus, omni abstracta supellectili, crucibus & vasis sacris fractis insuper campanis, in ea præter parietes nihil dimisit: præterea ecclesiam illam, quinquaginta milibus solidorum redimi fecit. Quo facto dixit ei quidam pessimus miles suus. Ecce inquit destruximus S. Antoninum & S. Mariam, nihil adhuc nobis restat, nisi vt destruamus Deum. Alio

etiam tempore, vt idem comes & ſui ruptarii prædictam ſpoliarent eccleſiam, ad tantam crudelitatis dementiam deuenerunt, quod ipſis imaginibus Crucifixi crura & brachia abſcindẽtes, inde piperem & herbas ad ciborum condimentum terebant in contemptum dominicæ paſſionis. O crudeliſſimi carnifices, ô peſſimi deriſores, ô crudeliores ipſis Chriſti crucifixoribus. O conſpuentibus ſæuiores. Cum vidiſſẽt miniſtri Herodis Ieſum mortuum, ait euangeliſta, nõ fregerũt eius crura. O nouũ immanitatis artificium. O inauditæ crudelitatis indicium. O hominẽ, comitem Fuxenſem dico, miſerrimũ miſerorum. O beſtia omni fera crudeliorem, in ipſa etiam eccleſia equos ſuos collocantes ruptarii, duci ipſos ſuper ſacroſancta altaria comedere faciebant. Quadã die dictus tyrannus, cum multitudine magna armatorum, erat in quadã eccleſia, ſtatim armiger quidam ipſius comitis capiti imaginis crucifixi impoſuit galeam, & ipſam imaginem armauit ſcuto & calcaribus: moxque idem armiger lanceam arripiens, imaginem crebris ictibus impetebat, & dicebat ei vt ſe redimeret. O peruerſitas inexperta. Alio tempore dictus comes vocauit ad colloquium epiſcopos Tholoſanum videlicet & Conſoranẽſem & aſſignauit eis diem & locũ: die autem illa qua illi epiſcopi perrexerũt ad colloquium, ſæpedictus comes impugnauit tota die quoddã caſtrum proprium abbatis & canonicorum S. Antonini Apamienſis. O nequam & peruerſa traditio. Fecit & aliud tyrannus memoratus

quod non credimus prætermittendum. Inierat fœdus cũ comite montisfortis, ſicut longe ſuperius diximus, filiumque ſuum ei tradiderat in obſidem factæ compoſitionis: venerabilis autem abbas Apamiarum, caſtrum ſuum iam tradiderat comiti montisfortis. Venit igitur quodam die comes Fuxi cum ruptariis ſuis prope Apamias, ponenſque ruptarios ſuos in inſidiis acceſſit ad caſtrum, & mandauit burgenſibus vt exirent ad ipſum, cum eo colloquium habituri, promiſitque eis firmiſſime ſub iureiurando, quod ſecure exire poterant, quia non faceret eis malum: ſed ſtatim vt burgenſes egreſſi ſunt ad eum, vocauit ſecreto ruptarios ſuos qui in inſidiis latitabant, qui venientes antequam burgenſes poſſent intrare caſtrum, multos ex eis cœperunt, & captos ſecum duxerunt., O nequam proditio. Dicebat etiam comes ſæpè memoratus, quod ſi omnes cruceſignatos contra hæreticos & cruce ſignandos, omnes etiam qui pro fidei negotio laborant, vniuerſos inſuper quibus hoc negotium placebat, manu ſua interfeciſſet, arbitraretur ſe obſequiũ præſtaſſe deo. Illud quoque ſciendum, quod ſæpe memoratus comes iurauit coram legatis domini Papæ, quod de terra expelleret hæreticos, quod tamen nulla voluit facere ratione. Multa quidem & alia mala commiſit crudelliſſimus canis iſte in eccleſiam & in Deum, quod ſi vellemus per ordinem enarrare, nec nos poſſemus ſufficere, nec etiam qui dictis noſtris fidem de facili adhiberet: excedit quippe malicia modũ.

Depredatus eſt monaſteria, eccleſias diſſipauit, omnique crudeli crudelior, Chriſtianorum cædes anhelans, in ſiti ſanguinis ſemper manſit. Diffitebatur hominem, imitabatur ſæuitiam beluinam, factus fera & non homo. His de eius malicia breuiter perſtrictis, ad id quod dimiſimus reuertamur.

Comes Monfortius regi Arrogonum hominii iura perſoluit, pro ciuitate Carcaſſonenſi debita. Cap. XLVII.

IN ſupradicto colloquio Narbonenſi, ſupplicauerunt Vticenſis epiſcopus & abbas Ciſtercii regi Arrogonum, vt reciperet in hominem comitem montisfortis, ciuitas enim Carcaſſonæ erat de feodo regis Arragonenſis, quod cum ille facere noluiſſet, in craſtino iterũ acceſſerunt ad regem viri ſępedicti, prociderunt ad pedes eius, humiliter & inſtantiſſime deprecantes, vt hominium comitis recipere dignaretur: ipſe autem comes flexis ante regẽ genibus, ſuum hominium humiliter Offerebat. Tandem rex victus precibus acquieuit, & recepit comitem in hominem de ciuitate Carcaſſonæ, vt illam comes ciuitatem teneret à rege. Quibus geſtis rex & comes noſter, & comes Tholoſæ & Vticenſes epiſcopus exeuntes à Narbona, perrexerunt vſque ad montempeſſulanum. Dum adhuc eſſent prænominati nobiles & prælati in monte peſſulano, tentatum eſt de contrahendo matrimonio inter primogenitum regis & filiam

comitis montisfortis. Quid plura? firmabatur ab vtraque parte matrimonium præfatum, videlicet à rege & comite nostro, hinc & inde prestito iuramento. Insuper rex tradidit Comiti, præfatum primogenitum suum custodiendum: verumtamen rex qui comiti filium suum tradiderat, non multo post, dedit sororē suam filio comitis Tholosani in vxorem, vnde non modicum, nec immeritò, apud nos infamen se reddidit & suspectum, iam enim quando matrimonium illud factum est, comes Tholosæ persequebatur manifeste ecclesiam sāctam Dei. Nec silendum, quod cum essent præfati viri in monte Pessulano, & multi etiam episcopi & ecclesiarum prælati, tractatum fuit iterum de facto comitis Tholosani. Voluerunt legati, episcopus videlicet Vticensis & abbas Cisterciensis, maximam gratiam & misericordiam facere dicto comiti sicut superius est expressum, sed idem comes cum promisisset impleturum se in crastino, quidquid dicti legati mandassent, súmo mane in crastino recessit à monte pessulano ipsis legatis insalutatis, viderat enim quandam auem quā indigenæ vocant auem S. Martini ad sinistram volantem, & perterritus fuit valde ipse enim more Saracenorum, in volatu & cantu auium & cæteris auguriis spem habebat.

Episcopus Parisiensis aliique nobiles veniunt in exercitum Monfortii *comitis.*

Cap. XLVIII.

AN. verbi incar. 1210. circa mediam quadragesimam, venerunt de Francia crucesignati nobiles & potentes: episcopus videlicet Parisiensis, Ingerrannus de Cociaco, * Robertus de Tornaco, Iuellus de meduana & plures alii, hi nobiles viri, in Christi negotio se nobiliter habuerũt. Cũ venissent autẽ Carcassonã, communicato cõsilio, omnes dicti peregrini in hoc cõsenserunt, vt ad obsidẽdum tẽderent Cabaretum. Quia autem milites de Carcassonensi dioecesi, iamdudum timore nostrorum, dimiserant castra sua, & fugerant Cabaretũ, inter quos erant duo fratres secundum carnem, quorum vnus vocabatur Petrus miro, alter Petrus de S. Michaele, isti cœperunt Brichardum de Narliaco sicut supra tetigimus. Exierant autẽ illi duo milites à Cabareto, & plures alii cum eis, & venerant ad Comitem nostrum, & reddiderunt se illi, itaque comes illis dederat terras. Videns autem dominus Cabareti Petrus Rogerii, quod vellent comes & peregrini obsidere Cabaretũ, considerãs quod valde debilitatus esset, eo quod recessissent ab eo milites supradicti, timore ductus, composuit cum comite nostro & baronibus in hunc modum. Castrum Cabareti tradidit, insuper præfatum Brichardum reddidit. Comes dedit ei terrã aliam competentem, reddito Cabareto, mox ad obsidendum castrum quod Vaurum dicitur, comes & barones acies direxerunt.

*de Coucy.

Obsidio Vauri. Cap. XLIX.

ERat autem castrum illud nobilissimum & amplissimum, situm super Agotum fluuium, distans quinque leucis à Tholosa. Erat in castro illo Aymericus traditor ille, qui fuerat dominus montis regalis, & multi alii milites inimici crucis vsque ad octoginta, qui castrum intrauerant & munierant contra nostros. Domina siquidem castri vidua nomine Giralda, pessima heretica & soror dicti Aymerici. Venientes igitur nostri ad castrum, ex vna tantum parte illud obsederunt, non enim sufficiebat exercitus noster, ad castrum sæpedictum vndique obsidẽdum. Erectis igitur post aliquot dies machinis, cœperunt nostri, sicut mos est, castrum impugnare, aduersarii quantum poterant defendere, erat siquidem in castro infinita hominum multitudo, & armis optime munita, ita fere plures erant defensores quam essent impugnatores. Nec prætereundum quod quando nostri primo venerunt ante castrum, exierunt aduersarii de castro, militemque vnum de nostris cœperunt, & introductum statim occiderunt. Quamuis autem nostri ex vna parte obsedissent, diuisi tamẽ erãt in duos exercitus, & ita dispositi quod si necessitas ingrueret, exercitus exercitui nõ posset sine discrimine subuenire. Sed non multo post superuenerunt à Francia nobiles multi episcopus videlicet Lexouiensis, & episcopus Linocensis* comes etiam Antisiodorensis & multi alii peregrini: obsederunt igitur castrum ex alia parte, insuper etiam facto ponte de ligno super Agotum fluuium, transeuntes nostri aquam

Forte legẽdum Lincoṅensis vel Lingonensis.

castrum vndique circundederunt. Comes autē Tholosæ ecclesiam Dei & comitem quantum poterat persequebatur, non tamen in manifesto, adhuc enim veniebant victualia exercitui nostro à Tholosa. Rebus ita se habentibus, venit comes Tholosæ ad exercitum. Comes autem Antisiodorensis & Robertus de Tornaco qui erant cognati eius germani, cœperunt monere comitem Tholosæ vt rediens ad cor mandatis ecclesiæ obediret: sed cum nihil profecissent, comes cum rancore & indignatione, recessit à comite montisfortis: homines etiam Tholosæ qui erāt in obsidione Vauri, recesserunt ab exercitu. Inhibuit etiam comes Tholosæ ciuibus Tholosanis, ne vlterius deferrent victualia apud Vaurum. hic narrandum est quoddam scelus comitum Tholosæ & Fuxi nequissimum: proditio inaudita.

Peregrini multi proditorie à comite Fuxensi, instigante Tholosano interficiuntur.
CAP. L.

DVm fieret colloquium sicut diximus prope Vaurum, de pace inter comitē Tholosæ & sanctam ecclesiam reformanda, veniebat multitudo peregrinorū de Carcassona ad exercitum: illi autem doli ministri, traditionis artifices, comes videlicet Fuxensis, Rogerus bernardi filius eius & Geraldus de pepios & multi de hominibus comitis Tholosæ, posuerunt se in insidiis cum infinitis Ruptariis in quodam castro

quod vocatur Mõs-Gandii prope Podium Laurentii, quo cum peregrini deuenirent, illi insurrexerũt in eos, & quia inermes erãt & proditionis ignari, ex ipsis innumerabiles occiderũt, omnẽque occisorum pecuniam, Tholosam deportantes, ibi inter se diuiserunt. O beata occisorum agmina. O pretiosa in conspectu Dei mors sanctorum. nec silendum est, quod dum carnifices prædicti peregrinos occiderent memoratos, sacerdos quidam peregrinus confugit ad quandam ecclesiam quæ prope erat, vt pro ecclesia moriens in ecclesia moreretur. Traditor autem ille pessimus Rogerus Bernardi, filius comitis Fuxi, à patris sui non degenerans prauitate, sacerdotem secutus est memoratum, ingrediens autem audacter ecclesiam, ipsumque aggrediens, qualis homo esset inquisiuit, peregrinus inquit sum sacerdos, ad quem carnifex ostende mihi inquit quod sis sacerdos, at ille amoto caputio à capite (erat capa indutus) ostendit ei caracterem clericalem, crudelissimus autem ille loco sancto non deferens vel personæ, eleuata ascia acutissima quam tenebat, sacerdotemque per medium caracterem validissime percutiens, ministrum ecclesiæ in ecclesia interfecit. Iam ad id quod dimisimus redeamus. Non credimus autem prætermittendum quod comes Tholosanus, immanis Christi hostis & crudelissimus persecutor, in castro Vauri in quo erat fons & origo totius hæreseos, quianõ erat comitis Tholosæ, imo à multis annis expugnauerat Tholosanos ob solum Christianæ religionis odium,

quemdam Seneschallum suum latenter miserat in castrum Vauri, pluresque milites vt castrum defenderent contra nostros, quos capto castro comes noster ibi reperit, & diu tenuit vinculatos. O nouum proditionis genus, intus milites suos ad castri defensionem posuerat, foris quasi præbens auxilium à Tholosa deferri victualia permittebat. Sicut enim supra diximus in initio obsidionis Vauri, deferebantur ad exercitum victualia sed modica à Tholosa, sed licet venirēt victualia à Tholosa, comes tamē Tolosę districte inhibebat ne machinæ afferrentur. Ciues etiam Tholosani circa quinque millia ām̄onitione venerabilis episcopi sui Fulconis in auxiliū nostrorum, ad obsidionem venerant sæpedictam. Ipse etiam episcopus pro fide catholica exulans, ibi aduenit: modum autem egressionis eius à Tholosa, non duximus superfluum enarrare.

Fulco episcopus Tholosanus episcopatu pulsus, magna animi constantia exulat, paratus etiam ceruicem gladio pro Christi nomine præbere.

Cap. LI.

Erat quodam die episcopus apud Tholosam, Sabatho videlicet post mediam quadragesimam, & sicut mos est in episcopalibus ecclesiis, volebat die illa ordines celebrare: verumtamen comes Tholosæ tunc erat in ciuitate, qui pro excessu multiplici, ab apostolicæ sedis legatis nominatim erat excommunicatus: itaque in aliqua villa in qua erat, non poterat quis diuina

miſteria celebrare, miſit igitur ad comitem epiſcopus humiliter rogans & monens, vt ipſe cauſa ludendi exiens à ciuitate, iret ſpatiatum, donec ſolummodo epiſcopus ordines celebraſſet, Tyrannus autem in furorem conuerſus, miſit ad epiſcopum militem vnum, mandans & ſub periculo capitis diſtricte præcipiens, vt de ciuitate Tholoſa & de tota terra comitis citius egrederetur. Vir autem venerabilis hæc audiens, in feruore ſpiritus, mente intrepida, clariſſimo vultu, tale fertur militi dediſſe reſponſum. Comes, inquit, Tholoſanus, non me fecit epiſcopum, nec per ipſum hic ordinatus ſum, vel pro ipſo: eccleſiaſtica me elegit humilitas, non intruſit violentia principalis, non exeo propter eum, veniat ſi audet, paratus ſum excipere gladium, vt pertingam ad maieſtatem per calicem paſſionis: veniat tyrannus ſtipatus militibus & armatus, ſolum me reperiet & inermen, attendo brauium, non timebo quid faciat mihi homo. O conſtantia animi. O mirificũ robur mentis. Manens igitur intrepidus ille Dei famulus, de die in diem expectabat tyranni gladium, ſed cum ille non auderet eum interficere, vt pote qui eccleſię dei iampridem mala intulerat tot & tanta, timebatque vt vulgo dicitur pelli ſuæ. Poſtquam epiſcopus quadraginta dies in illa mortis expectatione peregerat, de ciuitate egredi propoſuit Tholoſana: die igitur quodam in octauis reſurrectionis dominicæ, egrediens epiſcopus de ciuitate, ad comitem noſtrũ qui erat in obſidione Vauri deuenit. Noſtri

autem in expugnatione castri continue laborabant, aduersarii vero vt pote superbissimi, se instantissime defendebant, nec silendum est, quod sedentes in equis ferro coopertis, super muros discurrebant in derisum nostrorum, vt sic videlicet ostenderent muros amplissimos & fortissimos se habere.

---

* *Vaurum à catholicis expugnatur, ibique multi nobiles viri suspendio necantur, alij flammis traduntur.* Cap LII. **L'auaur.*

QVodam preterea die, erexerũt nostri prope muros castri *castella quædã de lignis, in cuius summitate Christi milites posuerãt signũ. Aduersarii vero ad crucis vexillum instantius cum machinis iacientes, inde supradictæ crucis brachium confregerunt: statim canes impudentissimi, tantum emiserunt vlulatum pariter & cachinum, ac si de confractione crucis maximã victoriam reportarent: sed dedicator crucis, iniuriam istam miraculose & manifestissime vindicauit. Contigit autem non multo post res mirabilis & mirifice extollenda, quod crucis inimici, qui de crucis confractione exultauerant, cruce suas iniurias vindicãte, in festo crucis capti fuerunt, sicut inferius ostendemus. Dum res ita ageretur, fecerunt nostri fieri machinam quę vulgò catus vocatur, quæ cum parata esset, traxerunt eam vsque ad fossatum castri. Post hæc attulerunt nostri in magno conamine ligna & ramos, facientesque fasciculos de ipsis lignis & ra-

Crucis contẽptores, die festo S. crucis capti & morte mulctati.

mis, proijciebant in foſſatum vt implerent illud; aduerſarij vero vt pote aſtutiſſimi, fecerunt viam quamdam ſubterraneam pertingentem vſque prope machinam noſtram, exeunteſque de nocte per viam illam, ligna & ramos quos noſtri in foſſatum proiecerant extrahebant, & deferebant in caſtrum. Quidam inſuper de aduerſarijs, accedētes prope īæpedictā machinā, illos qui ſub protectione machinæ foſſatum implere non ceſſabant, vncinis ferreis latenter & fraudulenter ad ſe trahere nitebātur. Quadam præterea nocte exeuntes aduerſarii à caſtro per viam ſubterraneam, intrauerunt in foſſatum, iacienteſque inſtantiſſime iaculos ignitos, ignem, ſtupam, adipem, & cætera ignis nutritiua, voluerunt comburere machinam ſupradictam. Duo autem comites Alemani, cuſtodiebant ipſa nocte vigilias circa machinā, ſtatim clamor attollitur in exercitu, curritur ad arma, machinæque ſuccurritur. dicti vero comites Alemani, & qui cum eis erant Teutonici, videntes quod non poſſent pertingere ad hoſtes qui erant in foſſato, cum probitate magna & ſub magno diſcrimine proiecerūt ſe in foſſatū hoſteſque ſuos viriliter aggredientes, retruſerunt eos in caſtrū, prius aliquibus ex eis interfectis & pluribus vulneratis. Interea cœperūt noſtri multum turbari, & de captione caſtri quodammodo deſperare, eo ſcilicet quod quidquid de die in foſſato proijcere poſſent, aduerſarii de nocte extraherent, & in caſtrum deferrēt: ſed dum noſtri ita turbarentur, quidam ex eis ſubtilius excogitantes, aduerſus hoſtium inſidi-

as vtile remedium inuenerunt, fecerunt siquidẽ ánte egressum viæ subterraneæ, per quam hostes egredi consueuerant proiici ligna viridia & ramos, posthæc apposuerunt minuta ligna etiam sicca, igem etiam & adipem & stupã & cætera ignis incentiua in ipso viæ subterraneæ... iterumque desuper proiecerunt ligna & segetes virides & herbam multam, statim fumus ex igne egrediens, ita impleuit totam viam subterraneam, quod aduersarij vlterius non potuerunt egredi per viam illam præ fumo, fumus etenim qui non poterat in altum prorumpere, propter ligna & segetes virides superpositas, totam sicut diximus viam sæpedictam implebat, quod videntes nostri solito liberius impleuerunt fossatum. Quo impleto milites nostri & seruientes armati, dictam machinam per multos agones ad murum versus trahentes suffosores muro apposuerunt. Illi autem de castro, ligna, ignem adipem, sudes etiam acutissimos & maximos desuper machinam proijcere non cessabant, sed nostris viriliter ac miraculose machinam defendentibus sepedictam, nec machinam incendere nec fossores à muro depellere potuerunt. Dum autem nostri in expugnatione ista instantissime laborarent, episcopi qui aderant & quidam venerabilis abbas curiæ Dei Cisterciens. ordinis, qui de mandato legatorum, ipsorum vices in exercitu tunc agebat, vniuersusque clerus congregati in vnum cum deuotione maxima *Veni Creator spiritus decantabant* quod videntes & audientes aduersarij, ita Deo disponente stupefacti sunt,

& vires resistendi pene penitus amiserunt, quia sicut postea confessi sunt, plus timebant eos cantantes quam pugnantes, psallentes quam insilientes, orantes quam infestantes. Muro igitur perforato, iam nostris intrantibus, & aduersariis cum iam non possent resistere se reddentibus, volente Deo & nostros misericorditer visitante, in festo inuentionis S. Crucis, captum est castrũ Vauri. Mox eductus est de castro Aimericus de quo supra tetigimus, qui fuerat dominus montis regalis & alii milites vsque ad octoginta, nobilis autẽ Comes proposuit, quod omnes patibulo suspẽderẽtur, sed cum Aimericus qui erat maior inter illos, suspensus fuisset, cadentibus furcis, quæ præ nimia festinatione bene non fuerant terræ affixæ, videns comes quod mora magna fieret, alios occidi præcipit, quos peregrini auidissime suscipientes occiderunt citius in eodem loco. Dominam etiam castri quæ erat ..... Aimerici & hæretica pessima, in puteum proiectam, comes lapidibus obrui fecit innumerabiles etiam hæreticos, peregrini nostri cum ingenti gaudio combusserunt.

Rogerius de Comenge Comiti Monfortio se adiungit, sed postea, quam dederat fidem fallit.

Cap. LIII.

SCiendum est autem, quod cum comes noster esset in obsidione Vauri, quidam nobilis de Vasconia nomine Rogerius de Comenge consanguineus comitis Fuxi, venit ad eum vt se red-

deret ei: dum autem esset ante comitem in die parasceues, vt faceret ei hominium, comes illa hora cœpit casu sternutare, audiens autem dictus Rogerius quod comes vnicum sternitum emisisset, vocauit illos qui secum erant in partem, consulens eos, & nolebat illa hora facere quod comiti proposuerat, in terra enim obseruant auguria stultissimi homines terræ illius, qui firmissime credunt, quod si vnum sternitum emiserint ipse vel .... habens aliquid agere, nō possit ad bonum eis contingere illa die: veruntamen videns ille Rogerius, quod nostri illum super hoc deriderent, timensque ne comes notaret illum de superstitione peruersa, quamuis inuitus fecit ei hominium & recepit ab eo terram suam, mansitque in eius seruitio diebus multis sed postea à fidelitate quam ei fecerat, miser & miserabilis resiliuit. Non credimus autem prætermittendum miraculum quoddam quod apud Vaurum relatione veridica cognouimus accidisse, cuiusdam militis cruce- signati capa, nescio quo infortunio comburebatur contigit autem miraculoso Dei iudicio, quod conbusta tota capa, sola illa particula in qua crux assuta erat, remansit integra & penitus inconbusta. Audiens autem dominus Podii Laurentii Sicardus, qui quondam fuerat cum comite nostro, sed ab eo recesserat quando captum est Vaurum, timore ductus, dimittēs castrum Podii- Laurentii, Tholosam cum suis militibus properauit. Erat autem Podium Laurentii, quoddam nobile castrum, tribus leugis distans à Vauro in dioecesi Tholosana, quod

Crux vesti assuta manet illæsa, veste ipsa cremata.

cùm recuperasset comes noster, dedit illud Guidoni de Lucio viro nobili & fideli, qui statim illud intrauit & muniuit. Interea episcopus Parisiensis & Ingelrannus de corti, & Robertus de Tornaco, & Iuellus de Meduana recedentibus capto Vauro, ad propria remearũt. Capto castro Vauri, cum venissent nostri in castrum, homines comitis Tholosani attendentes etiã quod ipse comes recessisset cum rancore à comite nostro: prætereà inhibuerat ne deferrẽtur ad exercitum machinæ & victualia à Tholosa, insuper & præcipue quod idẽ comes per legatos D. Papæ, pro multis excessibus excõmunicatus erat & expositus, his, inquã omnibus diligenter inspectis proposuit vt comitem illum, quasi iam aperte dãnatũ, manifestius impugnarẽt. Comes igitur noster mouens castra, cœpit tendere ad quoddam castrum quod dicitur Mons Gandij, vbi à comite Fuxi peregrini fuerant interfecti. Factum est autem, dum exercitus tenderet ad castrum illud, & dum adhuc aliquantulum longe esset, apparuit in loco illo, vbi occisi fuerant peregrini à comite Fuxi, columna ignis videntibus nostris, lucens & descendens super corpora occisorum. Venientes autem nostri ad locum, viderunt omnes occisos iacere resupinos, brachijs in modũ crucis extensis. O res mira. Istud audiui miraculum ab ore venerabilis episcopi Tholosani Fulconis qui præsens erat: apud prædictum ergo castrum comes accedens, illud funditus euertit, homines enim castri effugerant præ timore. Inde perrexit comes noster ad aliud castrum, quod dicitur

Caſſer, & erat proprium comitis Tholoſani. Interim comes Tholoſæ, venit ad caſtrum nouum: erat autem caſtrum illud nobile, quod comes prædictus igne ſuccendit, timens ne caperetur à noſtris & vacuum dereliquit. Veniens comes noſter ad caſtrum de Caſſer, obſedit illud: milites autem comitis Tholoſæ qui erant in caſtro illo licet fortiſſimo, videntes quod diu caſtrũ illud tenere non valerent, reddiderunt ſe comiti tali conditione: promiſerunt quod redderent noſtris omnes hæreticos qui erant in caſtro, ipſi autem euaderent, factumque eſt ita, erant enim in caſtro illo multi hæretici perfecti. Inrrauerunt igitur Caſtrum epiſcopi qui erant in exercitu, cœperuntque hæreticis prædicare, volentes eos ab errore reuocare: ſed cum nec vnum conuertere potuiſſẽt exierunt à caſtro, peregrini autem arripientes hæreticos ferme ſexaginta, eos cum ingenti gaudio combuſſerunt. hic autem manifeſtiſſime apparuit, quantum comes Tholoſæ hæreticos diligeret, cum in modiciſſimo ipſius comitis caſtro, inuenti ſunt hæretici perfecti, amplius quam quinquaginta.

Clerus Tholoſanus Chriſti corpus religioſe deferen', vrbe ipſa, hæreticorum nutrice & interdicta excedit.

Cap. LIIII.

His geſtis, epiſcopus Tholoſæ qui erat in exercitu, mandauit præpoſito eccleſiæ, aliiſque clericis, vt de ciuitate Tholoſana egrede-

rentur: qui statim iussa complentes, nudis pedibus cum corpore Christi, egressi sunt Tholosa. Capto autem castro de Casser, comes noster progrediens, venit ad aliud castrum comitis, quod dicitur Mons ferandus, erat autem ibi frater comitis Tholosæ nomine Balduinus,* quem frater suus miserat vt defenderet castrum illud, veniens comes ad Castrũ, obsedit illud. post paucos autem dies, nostris insultum facientibus, videns comes Balduinus (sic enim vocabatur) quod diu resistere non valeret, reddidit castrũ tali pacto, quod ipse cum suis egrederetur liber, & liberatus præstitit etiam iuramentum, quod ipse de cætero ecclesiam vel comitem nostrum nullatenus impugnaret, imo si vellet comes noster, ipse eum contra omnes & in omnibus adiuuaret. Egressus igitur comes Balduinus de castro venit ad fratrem suum comitem videlicet Tholosanum, sed post paucos dies, rediit ad comitem Montisfortis, veniensque ad eum rogauit, vt comes ipsum in hominem recipere dignaretur, & ipse ei in omnibus & contra omnes fideliter deseruiret. Quid vltra? Annuit comes, recõciliatus est comes Balduinus ecclesiæ, de ministro diaboli, factus est minister Christi, fideliter quippe se habens, toto nisu hostes fidei ab illo die & deinceps expugnauit. O respectus, O misericordia redẽptoris: ecce duo ex eodemque patre fratres, sed inter se longe dissimiles qui enim per porphetam dixit, Iacob dilexi, Esau autem odio habui, vnum istorum incredulitatis limo infixũ deserens, alterum mirabiliter & misericorditer

** A Tilio in memorial. vocatur Bertrandus.*

eripuit, secreto suo consilio quo ipse nouit. Nec silentio prætereundum, quod cum comes Balduinus exiisset à Monteferrando, antequam veniret ad comitem nostrum, quidam ruptarii, peregrinos qui à peregrinatione S. Iacobi redibant, in cruce-signatorum odium spoliauerunt, quod audiens comes Balduinus, diligẽter inquisiuit, qui essent qui hoc fecerant & omnia quæ à peregrinis rapuerant ex integro reddi fecit: hoc fecit, nuntium futuræ probitatis & fidelitatis comes nobilis Balduinus. Capto Monteferrando, & quibusdam aliis castris per circuitũ, munito etiam à nostris castello nouo, quod sicut supradictum est comes combusserat Tolosanus, transiens comes noster fluuium Tarni, venit ad quoddam castrum quod dicitur Rabatense in territorio Albigensi, quod cum ei redditum fuisset à Burgensibus, inde vadens, proficiens & succrescens, sex alia castra nobilia pari modo, sine conditione aliqua acquisiuit, quorũ ista sunt nominia Mons acutus, Galliacum, Causacum, S. Marcellus, Guespia, S. Anthoninus. Castra ista inuicem prope posita, comes Tolosæ abstulerat Vicecomiti Biterrensi.

Peregrinatio ad S. Iacobũ in Hispania antiquissima.

Prima Tholosæ obsidio per Barrensem & Monfortiensem Comites.

Cap. LV.

His gestis, nunciatum est comiti nostro, quod comes de Barro ad Christi militiam properans Carcassonæ .... quo audito,

comes gauiſus eſt gaudio magno valde, magna enim dicebantur de Comite illo: noſtri etiam de aduentu eius plurimum confidebant, ſed longe aliter ſe res habuit quam ſperabamus, vt oſtenderet dominus nomini ſuo dans gloriam, in ſe non in homine confidendum. Miſit vero comes noſter ad dictum comitem milites, qui eum adducerent verſus Toloſam, ſuper quandam ripariam, vbi ipſe comes noſter & exercitus eius ei occurrere deberēt, & factum eſt ita: comes autem Toloſæ & comes Fuxi & hoſtium multitudo, audientes exercitum venire verſus Toloſam, pergunt ad dictam ripariam, non enim diſtabat vltra dimidiam leugam à Toloſa, ibi conuenerunt noſtri ex vna parte, hoſtes ex alia, ipſi vero aduerſarij timentes ne tranſirent noſtri pontem qui erat ſuper ripariam, citius dirui fecerant: noſtri vero circumeuntes vt poſſent vadum aliquod inuenire, inuenerunt alium pontem, ſed & ipſum tunc aduerſarij diruebant, ſed noſtri cum maxima probitate, quidā per ſuper pontem, quidam per aquam natantes fluuium tranſierunt, hoſteſque ſuos vſque ad ipſas portas Toloſæ viriliter effugarunt, inde redeuntes ad ripariam, ibi quidem manſerunt nocte illa, etiam ibi datum fuit conſilium, vt obſiderent Toloſam in craſtino. igitur noſtri mouerunt Toloſam, ibi fixere tētoria ante portas. Fuit in obſidione illa comes de Barro & plures nobiles viri de Allemannia. Obſeſſa eſt igitur ex vna parte ciuitas, non enim ſufficiebāt noſtri, vt à parte alia obſiderent. Erat autem in ciuitate

comes Tolosanus, & comes Conuenarum cognatus eius qui eum quantū poterat adiuuabat. Comes etiam Fuxi & alij milites infiniti, ciues etiam Tolosani, quorum erat innumerabilis multitudo. Quid plura? ad comparationē multitudinis obsessorum, paucissimi videbantur. Quia vero longum esset, insulrus omnes illius obsidionis exprimere, istud breuiter est dicendum, quod quotiescumque aduersarij exibant vt nostros infestarent, nostris viriliter resistentibus cum confusione compulsi sunt ciuitatem introire: Quodam etiam die, cum exiissent hostes, nostri audacius ipsos redire in ciuitatē cōpellerent, in ipso insultu occiderunt cognatum comitis Comigensis, & Vuilelmum de rupe forti fratrem episcopi Carcassonæ Bernardi de quo superius fecimus mentionem. Alio præterea die, dum pransi essent nostri, & vt mos est post prandium pausarent in meridie (æstas quippe erat) scientes aduersarii nostros quiescere, exeuntes per quandam occultā viam, in exercitum irruerunt: surgentes autem nostri hostibusque viriliter resistentes, in ciuitatem ipsos redire compellebant. Dum hæc fierent, Eustachius.... & Simon Castellanus de Malpha, viri nobiles qui ab exercitu exierant, vt præberent conductum illis qui ad exercitum victualia afferebant, eadem hora intrabant exercitum victualia conducentes, & dum essent in ingressu exercitus, obuiauerunt eis hostes, qui sicut diximus exierant de ciuitate ipsosque capere attentarunt, sed illis viriliter se defendentibus, vnus ex aduersarijs iacto gladio,

vt eis mos eſt, dictum Euſtachium in latere percutiens, ipſum occidit. Caſtellanus autem Malphæ, per multos labores, & per miræ probitatis exercitia viuus & ſanus euaſit. Facta eſt cariſtia magna in exercitu deficientibus victualibus: inſuper vero bona dicebantur de comite Barrenſi, cunctis qui erant in exercitu ſiniſtram de illo gerentibus opinionem. O iuſtum Dei iudicium, ſperabatur ab hominibus, quod comes ille mirabilia eſſet facturus, hominesque plus iuſto de homine preſumebant: ſed Deus qui per prophetam dixerat, gloriam meam alteri non dabo, ſcienſque ſi noſtri in illa obſidione multum proficerent, attribueretur homini & non Deo noluit ibi magnifice operari. Videns igitur comes noſter quod nihil proficeret, ſed magnum diſpendium fieret, & promotio negotij Chriſti, detrimentũ pateretur, recedens ab obſidione Toloſæ, venit ad caſtrum quoddam, verſus terram comitis Fuxi, quod dicitur Alta ripa, quod caſtrum cum muniuiſſet ſeruientibus, ad caſtrum Apamiarum peruenit, & ecce ſubito venerunt ruptarij apud altam ripam, homines autem caſtri, ſtatim voluerunt capere ſeruientes, quos comes noſter ibi dimiſerat & tradere ruptariis: illi autem recipientes ſe in munitione caſtri quæ modicæ erat fortitudinis, cœperunt ſe defendere. O furioſa traditio. O ſcelus nequam. Videntes autem ſeruientes ſæpedicti, quod non poſſent reſiſtere, dixerunt ruptarijs, quod redderent illis munitionem, dummodo paterentur illos abire viuos & indemnes. Et factum eſt ita ſed non multo poſt

comes noster transijt per castrum supradictum & totum illud succendit. Mouens comes noster ab Apamiis, venit ad castrum quod dicitur Varille prope Fuxum, quod conbustum & vacuum inueniens, gente sua muniuit. In terra comitis Fuxi penetrans, castella ipsius plurima deuastabat, ipsum etiam Burgum Fuxi totum conbussit. Peractis igitur circa Fuxum octo diebus, destructisque arboribus, vineis extirpatis, comes noster Apamias est reuersus: venerat autem ad ipsum comitem, Caturcensis episcopus, missus a nobilibus territorij Caturcensis, supplicantibus vt accederet ad eos comes, & ipsi constituẽtes eum dominũ, ab eo acciperent terras suas, comes autem Tolosanus dominium habuerat in territorio Caturcẽsi. Tunc rogauit comes nobilis, comitẽ de Barro & nobiles de Allemania vt irent cum eo, qui ommes concesserunt & se ituros promiserunt. Ire igitur cœperunt, sed cũ venirent prope castrum nouum, comes de Barro à promissione quam comiti fecerat resiliuit, nec famæ suæ prouidens, vel honori, dixit ei quod nullatenus iret cum ipso: mirati sunt omnes, comes noster vehementissime conturbatus, supplicauit ipse, rogauerunt vniuersi & nihil proficere potuerunt. Mox quæsiuit nobilis comes ab Alemannis si vellent ire cum eo, qui promiserũt libentissime se ituros. Mouens igitur comes noster, tendens versus Caturcum, comes autem de Barro aliam viam tendens, cœpit tendere Carcassonam: in ipsa discessione, tantum opprobriũ sustinuit comes de Barro, quod non posset de fa-

cili explicari, illi enim qui erant in exercitu vsque eo conuitiis ipsum persequebatur publicè, quod præ confusione non audemus dicere & scribere quæ dicebant, sicque factum est iusto dei iudicio, vt qui veniens ad terram Albigensium, in ciuitatibus & castellis honorabatur ab hominibus, ab omnibus timebatur, rediens confunderetur ab omnibus, in omnium oculis vilis factus. Tendens comes noster Caturcum, transiit per quoddam castrum quod erat comitis Tolosæ, nomine Caslutium* in territorio Caturcēsi, & impetu facto, totum castri burgum extrinsecus succendit. inde veniens Caturcum honorifice est susceptus, & factis ibi paucis diebus, iuit cum Alemanis supradictis, conducens eos vsque ad villam quæ dicitur rupis amatoris, inde redierūt Alemanni in terram suam, comes autem cum paucissimis Caturcum est reuersus: & dum esset comes Caturci, nuntiatum est ei, duos de militibus suis, Lambertum videlicet de Tureio & Galterum de Langatone fratrem episcopi Cantuariensis* à militibus comitis Fuxensis esse captos. de modo captionis eorum, sicut ab ore vtriusque ipsorum audiuimus, aliquid breuiter exprimamus. Equitabant quadam die dicti milites prope terram comitis Fuxi, cum multis de indigenis, quod cum audisset comes Fuxi, cum maxima multitudine insequutus est eos: indigenæ autem qui erant cum nostris, qui sicut dicitur proditionem istam fecerant, vt viderunt multitudinem venientem, statim omnes fugerunt, ita nostri tantum sex remanserunt: circundantes igitur

*Caylus.

* *Videlicet Stephani quem Innoc. 3 Cardinalē creauit, cuiusque obitum recenset M. Paris sub an 1228.*

illos sex vndique aduersariorum plurimi, comes enim Fuxi fugientes indigenas insequebatur, equos ipsorum omnes occiderunt: amissis igitur equis nostri, inimicorum circundati multitudine, se viriliter defendebãt, tunc quidam aduersariorum qui erat inter alios nobilior, cognatus comitis Fuxi, dixit præfato Lamberto, ipsum siquidem nouerat, vt se redderet, quod audiens vir multæ probitatis, nondum venit inquit hora: tum vt vidit quia non posset euadere, tali inquit conditione nos reddimus, si quinque nobis promiseris, videlicet quod non occides nos, vel membra truncabis: præterea honesta tenebimur custodia, nec nos ab inuicem separabis, & nos ad competentem induces redemptionem, nec in aliena potestate nos pones, si hæc omnia firmiter promiseris, sic nos tibi reddemus, quod si nollueris parati sumus mori, sed confidimus in domino quia non moriemur soli, sed carissime nos vendentes, auxiliante Christo, prius ex vobis plurimos occidemus: nondum ligatas habemus manus, nec capietis nos libere nec impune. Audiens dictus miles verba Lamberti, promisit omnia quæ petebat libentius facturum. Veni igitur dixit Lãbertus, & super hoc in manu mea præstes fidem. Ille autem non fuit ausus accedere ad eum, nisi nostri ipsum prius securum fecissent. Assecurauit eum Lambertus & alij quinque, accessit ille ad eos & tali conditione captos duxit secum, qui mox quæ promiserat male seruans, tradidit eos comiti Fuxensi. Comes autem ille maximis cathenis ligatos in tam deterri-

mo & tam angusto posuit carcere, quod nec stare, nec extenti iacere valebant, lumen etiam non habebant nec candelam, & solummodo dum comedebant, vnum breuissimum foramen in illo erat ergastulo, per quod cibaria eis porrigebantur. Ibi longissimo tempore eos tenuit comes Fuxi, donec multa pecunia sunt redempti. nunc ad id quod dimisimus reuertamur. peractis apud Caturcum comes nobilis negotijs, pro quibus illuc aduenerat, proposuit abire in terrā Albigensē. Rediēs igitur à Caturco, transiēsque per castella sua, & visitans marchias suas, versus Apamias remeauit. Venit igitur ad quandam munitionem prope Apamias, & inuenit eam contra se munitam, erant quidem in ea sex milites & homines multi, comes vero ipsa die munitionem illam non potuit capere, sed in crastino mane insultu facto, porta succensa, suffoso muro, ipsam munitionem vi cœpit & destruxit, tribus militibus qui erant in ea & hominibus interfectis, tres solum milites ad consilium suorū reseruauit, quia promiserant, quod facerent reddi Lambertum de Tureyo & Gualterum de Langatone anglicum, quos sicut dictum est, comes Fuxi tenebat: inde Apamias comes noster peruenit & dum esset ibi, nuntiatum est ei, quod homines de Podio Laurentij facta proditione tradiderant villam Sicardo, qui fuerat dominus castri, & iam tam ipse Sicardus cum suis militibus, quam homines illi milites Guidonis de Luceio qui custodiebāt castrum in munitione positos impugnarēt sicut enim prædiximus, comes

noster, castrum illud dederat dicto Guidoni, quo audito turbatus est comes, in auxilium militum properare cœpit, & cum venisset ad castrum nouum, venit ad eum qui diceret, milites dicti Guidonis turrem podii Laurentii reddidisse aduersariis, & vere sic erat, omnia mœnia castri: quidam siquidem miles, cui præcipue Guido sæpedictns custodiam commiseret castri sui, pecunia vt dictum est mediante reddiderat aduersariis turrem prædictam, sed post aliquot dies cum de proditione in curia comitis accusaretur miles ille, & nollet se defendere per duellum, memoratus Guido illum patibulo suspendi fecit Dimissis comes apud castrum nouum quibusdã militibus suis ad munitionem castri, ipse iuit Carcassonam, verumtamen antequam recederet à castro nouo, quosdam milites & balistarios miserat apud montem Ferrandum, vt custodierent castrum illud, iam enim comes Tholosæ & cæteri aduersarii fidei, vires resumpserant resistendi, videntes comitem nostrum esse quasi solum, & discurrebant per terram vt possent castra quæ amiserant per proditionem recuperare. Dum esset comes noster Carcassonę: nunciatum est ei quod aduersarii sui in graui multitudine veniebant ad obsidendum castrum nouum, quo audito comes turbatus est valde: statim misit comes ad milites suos qui erant in castro nouo & mandauit ne timerent à facie aduersariorũ quia ipse veniret & adiuuaret eos.

Comes Tholosanus, castrum nouum & Simonem Comitem illud defendentem obsidet.

Cap. LVI.

QVadam igitur die dominica, cum esset comes Carcassonæ, & audisset missam & diuinis sacramentis communicasset, iturus statim ad castrum nouum, conuersus quidam Cistercienfis qui aderat, cœpit consolari eum & quantum poterat animari. Cui vir nobilis totum de Deo præsumens, putatis inquit quod timeam, Christi geritur negotium, vniuersa pro me orat ecclesia, scio quod non poterimus superari. his dictis ad castrum nouum, vir nobilissimus properauit, verum quædam castella prope castrum nouum iam à dominio eius recesserant, & de hominibus quos in castris illis posuerat, plures iam fuerãt ab aduersarijs per proditionem interfecti. Dum igitur esset comes noster in castro nouo, ecce comes Tholosæ & comes Fuxi & Gasto de bearno & quidam nobilis Vasconiæ cum infinita multitudine à Tolosa egressi, properabant vt obsiderent castrum nouum. Veniebat etiã cum aduersarijs ille pessimus apostata, ille preuaricator, iniquus filius diaboli, minister antichristi Sauaricus videlicet de malleone, omnem excedens hæreticum, omni deterior infideli impugnator ecclesiæ, Christi hostis. O virũ, imo virus pessimum, Sauaricum dico, qui scelestus & perditus, & pudens & imprudens, currens aduersus Deum exerto collo, etiam impugnare

Aurea Christiani principis verba.

auſus eſt eccleſiam ſanctam Dei. O hominem apoſtaſiæ principem, crudelitatis artificem, peruerſitatis actorem. O hominem malignorum participem, O peruerſorum conſortem, ô hominem opprobrium hominum, ô virtutis ignarum, ô hominem diabolicum, imo totum diabolum. Audientes noſtri tantam multitudinem aduenire, conſuluerũt quidam ex ipſis comiti vt aliquos de ſuis dimittens ad defenſionem caſtri, ſecederet ad fanum Iouis, vel etiam Cacarſſonã: ſed habito ſaniori conſilio, deo melius prouidẽte, aduerſariorum aduentum in caſtro nouo, comes voluit expectare. Nec ſilendum, quod cum comes eſſet in caſtro nouo, & iam quaſi eſſet in manus inimici, ecce miſſus à Deo Guido de Luceio cũ quinquaginta ferme militibus ſuperuenit, ſiquidẽ miſerat omnes comes nobilis Regi Arragonenſi in auxilium contra Turcos de quorum aduentu exhilaratus eſt comes, omnium noſtrorum animi confortati: rex autem ille vt pote peſſimus, qui nũquam dilexerat negotium fidei vel comitẽ noſtrum, militibus quos comes miſerat in eius auxilium, valde inurbanum ſe exhibuit, imo etiam dum milites ipſi rediTent ad comitem noſtrum, de mandato ipſius comitis per literas eis facto, rex perfidiſſimus ſicut dictum fuit, ipſis noſtris militibus ad capiendos eos in via inſidias præparauerat: innotuit ſæpedictis militibus proditio, & à ſtrata publica declinauerunt. O crudelis pii operis recompenſatio O tanti ſeruitii dura ſtipendia, iam propoſitum exiquimur. Comite igitur apud caſtrum nouum,

secretius inimicorum suorum aduentum expectante, ecce quodam die subito, cum infinita multitudine venerant hostes, qui quasi locustæ terram operientes, circũquaque discurrere cœperant: vt autem appropinquauerant castro, statim homines de burgo exteriori, per desuper murum se precipitãtes, & ad aduersarios transferentes, burgum ipsis in primo accessu dimiserũt: Intrantes igitur aduersarij burgũ, cœperunt huc illuc discurrere, lętabundi, gaudentes Comes vero noster tunc erat in mensa: armantes autem se nostri postquã comederãt, de castro sunt egressi & quotquot de aduersarijs in burgo inuenerunt citius effugarunt, fugientesque aduersarios & trementes de burgo viriliter eiecerunt, quo facto comes Tolosæ & qui cum ipso erant, fixerũt tentoria à parte castri super montem, posthæc ita fossatis, lignis, repagulis se cinxerunt, vt non tam obsidentes, quam obsessi viderentur, videbaturqne quasi fortior, & ad accessum difficilior locus in quo erat exercitus obsidentium, quam castrum obsessum. cum autem sero esset, aduersarii intrauerunt burgum, erat enim hominibus vacuum, quia nostri propter paucitatem, non poterant illud munire, non enim erant in castro inter milites & seruientes, amplius quam quingenti homines, cum hostes fere centum milia esse crederentur. Timentes autem hostes qui burgum intrauerant, ne nostri expellerent eos, sicut antea fecerant, ipsum burgum lignis & quibuscumque potuerunt munierunt à parte murorum, ne ad eos exire possent, murumque forinse-

cũ qui erat inter burgum & exercitum pluribus locis perforarunt, vt liberius fugere poſſẽt, ſi neceſſitas immineret. In craſtino autem exeuntes noſtri de caſtro; & quidquid aduerſarij fecerant deſtruentes, ipſos de burgo ſicut prius fecerant proiecerunt, & fugientes vſque ad tentoria ſunt ſequuti: nec ſilendum credimus, in quo tunc diſcrimine, nobilis erat comes: comitiſſa quippe erat apud Vaurum, primogenitus eius Almaricus apud fanum-Iouis infirmabatur, filia quam in terra illa genuerant, nutriebatur apud montem regalem nec poterat alter alterum videre, vel in aliquo ſubuenire: illud quoque ſupprimẽdum non eſt, quod licet noſtri eſſent pauciſſimi, omni die exibant, hoſteſque crebriſſime & validiſſime impetebant, nec enim ſicut iam diximus, noſtri videbantur obſeſſi, ſed potius obſidentes, tot vero repagulis ſicut dictum eſt, aduerſarii ſe cinxerant, quod noſtri ad eos intrare non poterant, licet ardentiſſime affectarent. Illud quoque adiiciendum eſt, quod ſeruientes noſtri ad hoſtiũ oculos, cotidie equos noſtrorum longe à caſtro ad dimidiam leugam adaquandum ducebant, vineas etiam quæ erant prope exercitum pedites noſtri, videntibus & inuidentibus aduerſariis cotidie vindemiabant, erat enim tempus vindemiarum. Quadam autem die, peſſimus ille traditor comes Fuxi & filius eius Rogerius Bernardi, non impar malitia & magna pars exercitus, venientes prope caſtrum voluerunt impugnare noſtros, qui pro foribus caſtri armati ſtabant. Videntes autem noſtri illos appropinquare cum

maxima ipſos impetentes, ipſumque filium comitis Fuxi & plures alios de equis præcipitantes, ad ſua cum confuſione tentoria redire compulerunt. & quia non poſſemus omnes inſultus & euentus illius obſidionis ad plenum exprimere, iſtud breuiter aſſerimus, quod quotieſcumque aduerſarii ad noſtros accedere auſi ſunt, cauſa alicuius impetus faciendi, noſtri tota die, ante portas foris caſtrum manebant, bellum deſiderantes, ipſos cum maxima eorum erubeſcentia in ſua tentoria reduxerunt. Cum hæc aguntur, vicina caſtra per circuitũ receſſerũt à dominio comitis noſtri & reddiderũt ſe comiti Toloſano. Die quadã illi de Cabareto, miſerunt ad comitem Toloſæ & mandauerũt ei, vt veniret vel mitteret ad eos, & ipſi ſtatim ei reddiderunt Cabaretũ: caſtrũ autẽ Cabareti, diſtabat a caſtro nouo quinque leugis. Nocte igitur quadã mouentes aduerſariorum plurimi à caſtris ſuis miſſi à comite Toloſano, cœperunt ire vt acciperent Cabaretum, cum autem eſſent hoſtes noſtri in itinere, diuina diſponente clementia, viam quæ ducebat Cabaretum perdiderũt, & diutius deuiantes per inuia, ad ſæpedictum caſtrum Cabareti peruenire nequiuerunt, ſicque poſt longas vagationes, ad caſtra vnde exierant ſunt reuerſi. Interea erigi fecit comes Toloſæ machinam quæ dicitur mangonellus cœpitque iacere mangonellus in caſtrum, ſed obfuit noſtris in modico aut in nullo. Poſt aliquot autem dies parari fecit comes Toloſanus machinam quandam miræ magnitudinis, ad diruendum murum caſtri, iaciebantur au-

tem in machina illa maximi lapides,& quidquid contingere poterant diruebant. Cum iecissent autē hostes in machina præfata per multos dies accessit ad comitem Tolosæ quidam suus iaculator & dixit ei, vt quid in machina illa tot & tanta expenditis, vt quid muros castri huius destruere satagitis,nonne videtis cotidie, quod vsque ad tentoria nostra veniunt hostes nostri, & exire non audetis. certe deberetis velle quod ferreus esset murus, vt ad nos accedere non valerent: contingebat siquidē in illa obsidione prę-ter solitum res mirabilis, quia cum obsidentes obsessos soleant impugnare, obsessi nostri iure contrario, suos impetebant crebrius obsessores, nostri præterea aduersarios deridebant in hæc verba. Cur in machina vestra & tanta & tot expenditis, in duruendo diutius laboratis, credite nobis,nos ab expensa vobis parcemus, nos expediemus vos à labore, viginti solummodo marchas nobisdate & nos ipsius muri centum cubitos in longitudine funditus diruentes, terræ faciemus adæquari, ita vt si ausi fueritis, nonobstante muro ad nos libere transeatis. O virtus animi. O fortissimum robur mentis. Die quadam exiens comes noster à castro, tendebat vt discinderet machinam supradictam: aduersarii autem tot circa machinam illam fecerant repagula fossataque,quod nostri ad eam pertingere nequiuerunt: vir autem fortissimus, comes videlicet noster, sedens in equo,fossatum quoddam amplissimum & profundum transire voluit, &in suos irruere audacius inimicos,quod viden-

Facetum & falsum vrbani hominis dictum.

tes quidam de nostris, discrimenque ineuitabile, si comes istud faceret attendētes, arripientes ipsum per frenum, tenuerunt ne se morti exponeret imminenti, quo facto omnes nostri, nullo de suis amisso, ad castrum redierunt, pluribus de aduersariis interfectis.. Rebus sic se habentibus, misit comes noster mareschallum suum Guidonem de leueis virum fidelem & armis strenuum vt à fano Iouis & Carcassonæ faceret victualia deferri ad comitem, hominibus etiam Carcassonensibus & Biterrensibus pręciperet, vt ad comitis auxilium festinarent, sed cum nihil proficere posset, omnis quippe terra corruperat viam suā, ad comitem remeauit: comes iterum remisit eum, & cum eo virum nobilem Mathæum de Marliaco fratrem Buchardi: qui venientes ad homines terræ comitis, iterum atque iterum rogauerūt vt ad comitem veniret, minas precibus adiicientes: sed cum peruersi homines & iam vacillantes, nolentes eos audire, etiam tunc Aimericum dominum Narbonæ & ciues Narbonenses adierunt, rogantes & monentes, vt ad adiuuādum comitem festinarent: responderunt ciues Narbonēses & dixerunt marefchallo, quod si Aimericus dominus eorum iret cum eis, ipsi eum sequerentur, ipse vero nullomodo vt pote vir multum argutissimus, potuit adhoc induci. Exeuntes autem dicti milites nostri à Narbona, de tam populosa ciuitate, vix trecentos homines extraxerunt, & cum venissent Carcassonam, de tota terra illa non potuerunt haebre homines plusquam quingentos, quos cum vellent du-

cere ad Comitem, illi nullomodo voluerunt, sed omnes statim ad propria refugerunt. Interea perfidissimus comes Fuxi, quoddam castrum quod erat Buchardi de Marliaco prope Castrum nouum à parte orientali versus Carcassonam, quod S. Martinus dicitur, & quasdam alias munitiones in circuitu occupauerat & munierat contra nostros. Comes autem mandauerat Buchardo de Marliaco & Martino algais, qui erant cum comitissa apud Vaurum, vt venirent ad castrum nouum. Iste Martinus miles erat hispanus, quondam ex nostris, sed quam pessime postea se habuit in sequentibus ostendetur.

Comes Fuxens. arcem S. Martini occupat.

Acerrimo conflictu, illustrique victoria, cruce signati Fuxi comitem ad arcem S. Martini profligant.

Cap. LVII.

ERat autem cum comite nostro miles quidã Carcassonensis de monte regali Guilelmus cognomine catus, cui dominus comes terram dederat, ipsumque militem fecerat, quem in tanta familiaritate habebat, quod filiam ipsius comitis dictus Guilelmus leuauerat de sacro fonte, comes siquidem & comitissa & omnes nostri, de ipso super omnes indigenas confidebant, adeo quod dominus comes, proprium suum primogenitum ipsi tradidit aliquando custodiendum, miserat autẽ comes a castro nouo, ad fanũ Iouis, vt homines de castris vicinis in auxilium comitis adduceret ad castrum nouum, sed iste omni hoste deterior, omnium pessimus traditorum, in-

gratus beneficijs, oblitus amoris, associatis sibi aliquibus indigenis, pari crudelitatis affectu, in tantam nequitiam pariter consenserunt, vt mareschallum prædictum & socios eius redeuntes à Carcassona, caperent & traderent in manus comitis Fuxensis. O iniquum proditionis genus, O pestis dura, O crudelitatis artificium, O adinuentio diabolica: innotuit autem mareschallo prædicto, & ab insidiis declinauit. Nec prætereundum quod plures homines terræ illius, aliqui etiã abbates qui castra multa habebant, recesserũt tunc à comite nostro, & iurauerunt fidelitatẽ comiti Tolosano. O iuramentum execrabile, ô infidelitas infedilis. Interea Buchardus de Marliaco, & Martinus algais & quidam alii milites comitis nostri venientes à castro Vauri, & ad auxilium comitis properantes, venerunt Saxiacum castrum Buchardi, quia non audebant venire recta via, à Vauro ad castrum nouum. Die autem præcedenti ingressum eorum in castrum nouum, comes Fuxi qui eorum aduentum præsciebat, exiens ierat ad castrum supradictũ, quod dicitur S. Martinus, per quod milites nostri debebant transire, vt impugnaret eos. Nobilis vero comes noster istud sciens, Guidonem de Luceio, Castellanum de Malpha, vicecomitem Donges militesque alios vsque ad quadraginta, misit suis in exilium, & mandauit quod in crastino sine dubio, contra prædictum comitem Fuxi, pugnam essent habituri. Missis illis militibus, non remanserunt cum comite inter milites & armigeros in equis amplius quam sexaginta. Vi-

dēs autē comes Fuxi quod comes noster misisset suis in auxliū, recedens à castro S. Martini rediit ad exercitū vt inde assumens armatos, secum rediret ad impugnādum Mareschallum & eos qui cum eo manebāt. Interea comes noster, Guilelmū catum, & milites indigenas qui cum eo in castro nouo allocutus est in hūc modū. Ecce inquit fratres charissimi comes Tolosæ & comes Fuxi, viri potentes cum infinita multitudine sanguinem meum quærunt, ego autem sum in medio hostium quasi solus, rogo vos pro Deo, quatinus si timore vel amore ducti, vultis ire ad eos & à me recedere, non celetis, & ego sanos & saluos vsque ad ipsos faciam vos conduci. O nobilitas viri. O excellentia principis respondēs autem alter iudas, Guilelmus videlicet catus dixit, absit, domine mi, absit vt à vobis recedamus, etenim & si omnes vos reliquerint, vsque ad mortem vobiscum perseuerabo. Similiter autem & omnes dixerūt sed non multò post, dictus traditor, cum quibusdam sociis suis recessit à comite, factus de familiarissimo, crudelissimus persequutor. his ita gestis, Mareschallus & Buchardus de Marliaco, & qui cum ipso erant summo manè, audita missa, facta confessione & com munione dominici corporis suscepta, ascensis equis ad comitem dirigunt iter suum. Comes autem Fuxensis, sentiens eos venire, accepta secum de melioribus exercitus totius innumera multitudine equitum armatorum, pluribusque etiam milibus peditum electorum, pugnaturus contra nostros obuiam properauit, fecerat autē

Liberrima comitis Mõfortii ad milites oratio.

Veterũ militum summa pietas & deuotio, quæ hodie plane refrixit.

idem comes tres turmas: comes autem noster qui erat illa die ante fores castri noui, & aduentũ suorum sollicitus expectabat, videns quod comes Fuxi ad dimicandum contra eos properaret, illos qui secum erant consuluit quid facere tunc deberent, diuersis diuersa sentientibus, dicentibus quibusdam ipsum debere ad custodiam castri remanere, aliis è contrario dicentibus vt ad auxiliandum suis militibus properaret, vir indefessæ virtutis, vir probitatis inuictæ dixisse perhibetur: paucissimi in castro isto remansimus, totũque Christi negotium pendet ex hoc bello, absit vt milites nostri moriantur in prælio gloriosi, ego viuus & ignominosus euadam, volo vincere cum meis vel cum meis mori, eamus & nos, & si necesse fuerit moriamur cum illis, quis inter hæc se à lachrimis cõtineret, sic fatur lacrymans, statimq; suis properat in succursũ. Comes autem Fuxi vt appropinquauit nostris, tres turmas quas fecerat in vnam redegit. Hic adiiciendum, quod episcopus Caturcensis & quidam monachus Cisterciensis qui de mandato abbatis Cistercii, de negotio Iesu Christi curam gerebant, veniebant cum mareschallo, qui videntes hostes venientes, bellumque imminere, cœperunt hortari nostros, vt viriliter se haberent, promittentes firmissime, quod si tam glorioso certamine pro fide occumberent Christiana, remissionem adepti peccatorum, omni statim gloria & honore coronati, mercedem reciperent sui certaminis & laboris. Strenuissimi autem milites nostri, certi quidem de præmio,

Comes Monfortius, corda virum fouet hortãdo reuocatque vigorem militibus.

sed & bonam de reportanda victoria spem habentes, hilares & intrepidi hostibus occurrebāt: illi autem veniebant in vnum conglobati: ordinauerunt autem ipsi aduersarii aciem suam: illi qui in equis sedebant, ferro coopertis incedebant medii: reliqui autem equites ex vna parte, pedites vero ex altera optime muniti: habito igitur nostri inter se consilio, quod illos qui habebant equos coopertos prius impeterent. Dum hæc fierent, aspiciebant nostri à longe, viderunt comitem nostrum exeuntem à castro nouo, & in eorum auxilium properantem: statim duplicata audacia, animosiores effecti, inuocato Christo in hostes se medios immiserunt, ipsosque dicto citius penetrarunt: illi autem victi in momento & confusi, fugæ præsidia arripuerunt, quod videntes nostri, statim ad pedites qui stabant à parte altera se vertentes, de illis innumerabiles occiderunt. Nec silendum, quod sicut mareschallus veridica relatione asseruit, contra vnumquemque ex nostris, erant hostes plusquam triginta, agnoscatur igitur operata diuinitas, nō enim potuit comes noster bello interesse, quamuis sub festinatione maxima adueniret, iam enim suis militibus, victoriam dederat victor Christus. Insequentibus igitur nostris fugientes aduersarios & extremos quosque cædētibus, facta est hostium strages magna: de nostris autem non occubuerunt amplius quam triginta, cum de nostris innumerabiles fuerint interfecti. Nec prætereundū, quod Martinus Algais de quo supra tetigimus, in primo insultu de bel-

Victoria non in hominum multitudine posita est, sed dignis hanc Deus concedit.

lo resiliens fugere cœpit: quē venerabilis episcopus Caturcensis, qui prope erat fugientem vidēs, & quid factū esset requirens, mortui, inquit ille, sumus omnes, quod vir catholicus non credens, ipsumque durius obiurgans, redire compulit ad certamen. Prætereundum etiam non est, quod fugientes hostes præ timore mortis, exclamabant fortiter, Mōs-fortis, Mons-fortis, vt sic se fingerent esse de nostris, & manus persequentium euaderent arte tali. Nostri vero artem istam, arte alia deludebant: cum enim audiret aliquis de nostris, quempiam hostium exclamare Mons fortis præ timore, dicebat ei. Si noster es occide istum fugientem, demonstrato videlicet de fugientibus, at ille timore ductus suum socium occidebat, sed ille qui socium occiderat, occidebatur, mercedem recipiens fraudis suæ & sceleris à nostris. O res mirabilis & inaudita, qui enim causa occidendi nostros ad bellum accesserant, iusto Dei iudicio, suosmetipsos occidentes nobis famulabantur licet inuiti. Postquam nostri hostes diutius fugauerāt & occiderant infinitos, stetit comes in medio campo, vt suos qui insequentes hostes circumquaque dispersi erant, recolligentes congregaret. Interea ille apostatarum omnium præcipuus, Sauaricus videlicet de Malleone & magna multitudo armatorum, egressi à loco castrorum, ad fores accesserant castri noui, ibique stantes cum magna superbia, eleuatis vexillis, belli exitum expectabant, plurimi etiam ex ipsis inferius burgum intrantes, cœperunt acrius impugnare

Fallite fallentes, sic ars deluditur arte.

illos qui in castro remanserant, quinque videlicet solummodo milites & paucissimos seruientes, sed quamuis essent paucissimi, infinitos hostes armis & balistis munitissimos, de ipso burgo repellentes, se strenuissime defendebant. Videns igitur dictus proditor Sauaricus videlicet, nostros in campo belli obtinuisse victoriã, cernensque quod illi qui erant cum eo, castrum capere non potuissent, recollectis suis, confusus ad tentoria remeauit. Comes autem noster & qui cum eo erant, à campo reportata victoria reuertentes, in ipsa tentoria aduersariorum irrumpere nolluerunt. O inuicti milites. O Christi tyrones, sicut iam supradictum est, hostes tot se repagulis concluserant & fossatis, quod nostri nisi de equis descenderent, ad eos accedere non valebant: quod cum comes facere festinaret, consuluerunt quidam, vt differret in diem alteram, eo quod recentes essent hostes, nostri vero prælio fatigati: acquieuit comes vt pote qui omnia agens cum consilio & semper, in his obtemperare voluit. Rediens igitur in castrum vir nobilis, sciens quia Dei esse virtutem, Dei esse victoriam, descendens de equo in ipso introitu castri noui, nudus pedes ad ecclesiam perrexit, omnipotenti Deo pro collatis beneficijs gratias repensurus, in qua ecclesia decantantes nostri cum deuotione & exultatione maxima, *Te Deum laudamus*, in hymnis & confessionibus benedicebant dominum qui magna fecit in populo suo, & victoriam de suis contulit inimicis. Non credimus autem prætereundum quoddã

Gratiæ Deo ob victoriam aguntur.

miraculum, quod cōtigit ipso tempore, in quadam abbatia ordinis Cisterciēsis, quæ est in territorio Tholosano & dicitur Grandis-sylua. Monachi domus illius in magna afflictione positi erant, quia si nobilis comes Montis-fortis caperetur in castro nouo, vel occumberet in bello imminebat eis mors & gladius: comes siquidem Tolosanus & complices sui, super omnes, exosos habebant monachos Cisterciensis ordinis, & præcipue domum illam, eoquod abbas Cisterciensis Arnaldus apost. sedis legatus, cui exhæredationem suam præ cæteris imputabant, abbas fuerat domus illius. Quadam itaque die dum quidam monachus dictæ domus vir religiosus & sanctus, celebraret diuina, in ipsa eucharistiæ consecratione, ex intima cordis deuotione, pro dicto comite Montis-fortis, qui tunc temporis in dicto castro nouo obsessus erat supplicauit: ad quem vox diuina. Quid pro eo oras? tot pro ipso sunt orantes, quod oratione tua non est opus.

Vox cœlitus missa ad religiosum sacris operantem.

Castrum nouum obsidione liberatur.

Cap. LVIII.

INterea comes Fuxi, nouum proditionis artificium adinuenit, imitans videlicet patrem suum diabolum, qui cum in vno fuerit superatus, ad alia nocendi conuertitur argumenta. mısit igitur nuncios suos longe lateque per castella, qui comitem Montis-fortis in bello superatum assererent, quidam etiam excoria-

Falsus rumor spargitur de Mon-fortio Comite in prælio victo.

tum dicerent & suspensum, qua de causa reddiderunt se id tēporis aduersariis nostris. In crastino vero gloriosæ victoriæ, consuluerunt comiti nostro milites sui, vt exiret de castro nouo, quosdā de suis dimittens ibi, pergensque per terram suā, homines quos posset adunaret. Exiens igitur comes de castro nouo perrexit Narbonam: veniebant autem de Francia tunc peregrini, Alanus videlicet de Rociaco vir multæ probitatis, & quidam alij sed pauci. Comes autem Tolosæ & qui cum ipso erant, videntes, quod nihil in obsidione castri noui proficerent, per aliquot dies combusta machina sua, cum magna confusione ad propria sunt reuersi. Nec silendum quod non fuerunt ausi egredi de castris suis, donec agnouerunt comitem nostrum à castro exisse. Dū igitur esset comes noster apud Narbonam, haberetque secum supradictos peregrinos, plures etiam congregasset de hominibus indigenis, vt rediens pugnaret contra comitem Tolosanum & eos qui cum eo erant, nuntiatum est ei quod comes dictus & sui recesserant ab obsidione castri noui, comes autem noster dimissis indigenis quos adunauerat, peregrinos tantum ducens secum, redijt ad castrum nouum, & proposuit quod omnes in circuitu municiones quæ ab eius dominio recesserant funditus euerteret. Quod dum fieret, nuntiatum est ei, quoddam castrum nomine Constantianum versus Termas ab eius iurisdictione resilisse, & se inimicis fidei reddidisse, quo audito statim properauit comes

Arcx Constantiana hæreticis deditur.

vt caſtrum illud obſideret: quod caſtrum cum per aliquot dies impugnaſſet, videntes qui intus erant, quod non poterant reſiſtere, ſe & caſtrum comiti reddiderunt, vt ſuam de ipſis faceret per omnia voluntatem, quo facto rediit comes ad caſtrum nouum: ſtatim nunciatur comiti noſtro quod homines caſtri, quod dicitur Mons-acutus in diœceſi Albienſi, reddiderant ſe comiti Tholoſano, munitioneſque caſtri & eos quos comes noſter in eo cuſtodiendo poſuerat, impugnabant, properauit comes noſter, ſed antequam poſſet peruenire, illi qui erant in munitione prædicta, iam reddiderant aduerſarijs munitionem. Quid plura? omnia in circuitu caſtra nobiliſſima & fortiſſima exceptis duobus pauciſſimis, tunc quaſi in vno die reddiderunt ſe comiti Toloſano. Nomina autem caſtrorum nobilium, quę tunc temporis ſunt amiſſa, ſunt hęc, in Albienſi diœceſi. Rabaſten, Mons-acutus, Galliacum, caſtrum de Graua, Cahuſacum, S. Marcellus, Gueſpia, S. Antoninus. In diœceſi autem Toloſana, iam ſe reddiderant ante obſidionem caſtri noui, in ipſo tempore obſidionis Podium Laurentij, Caſſer, S. Fœlix, Mons-ferrandus, Auinio, S. Michael, Cuc & Sauerdunũ: præterea perdita ſunt alia caſtra minora, quæ nõ poſſemus per ſingula enarrare, dicuntur ſiquidem amplius quam quinquaginta. Quandam autem peſſimam & inauditam traditionem quæ facta eſt tũc in caſtro de Grauis quod eſt in diœceſi Albienſi, non credimus prætermittendam. Nobilis comes noſter, cuidam militi Frã-

cigenæ castrum illud tradiderat: miles autem ille credebat se hominibus castri plusquam opus esset, illi autem de eius morte cogitabant. Quadam vero die, faciebat sæpedictus miles dolia sua refici à quodam carpentario dicti castri, & dum idem carpentarius vnum dolium refecisset, dixit præfato militi vt inspiceret & videret vtrum dolium esset bene reparatum, qui cum caput in dolium submisisset, carpentarius eleuata securi, caput illius amputauit. O crudelitas inaudita: Statim insurrexerunt homines castri, & paucos Francigenas qui erant in castro occiderũt, quod cum audisset nobilis comes Balduinus, de quo supra tetigimus, frater comitis Tolosani, quadã die summo diluculo venit ante castrum, at illi exeuntes obuiam, putantes quod ipse esset comes Tholosæ, eoquod similia arma portaret, introduxerunt eum in castrum, & lætabundi & gaudentes, crudelitatem quam fecerant narrauerunt: ille autem cum armata multitudine in eos insiliens, ferè omnes à minimo vsque ad maximum interfecit. Videns comes noster, quod tot & tanta castra amisisset, venit Apamias, vt castrum illud muniret, & cum ibi moraretur, mandauit ei comes Fuxi, quod si solummodo quatuor dies expectaret, veniret ipse & pugnaret contra ipsum. Comes autem noster remandauit ei, quod non solummodo quatuor dies, imo plusquam decem apud Apamias expectaret, comes autem Fuxi non fuit ausus venire: insuper milites nostri, etiam sine comite nostro, terram Fuxensem intrauerunt, & quoddam castrũ

Grauiẽsi arci prefectus miles incautus obtruncatur.

dicti comitis deſtruxerunt. Poſthæc reuerſus eſt comes noſter verſus Fanum Iouis, miſitque caſtellanum de Malfa, & Gaufridum fratrem eius milites ſtrenuos cum alijs pauciſſimis ad quoddam caſtrum, vt facerent deferri bladum à caſtro ad Fanum Iouis, ad muniendum caſtrum ipſum, qui cum redirent à caſtro prædicto, filius comitis Fuxi, à patris nequitia non degenerans, poſuit ſe in inſidijs iuxta viam per quam dicti milites venire debebant, habebat autem traditor ille ſecum armatorum multitudinem copioſam. Tranſeuntibus autem noſtris ſurgẽtes hoſtes: de inſidijs, aggreſſi ſunt eos, circumdanteſque dictum Gaufridum, ipſum vndique infeſtabãt. Ille autem vt pote miles optimus, ſe viriliter defendebat, habebat vero pauciſſimos adiutores: cum ergo equum ſuum iam amiſiſſet, & eſſet iã in ſuprema neceſſitate, dicebant ei hoſtes vt ſe redderet: vir autem miræ probitatis, tale fertur dediſſe reſponſum: Chriſto inquit, me reddidi, abſit vt eius me reddam inimicis, ſicque inter hoſtium ictus, glorioſum vt credimus, ſpiritum exhalauit. Occubuit etiam cum eo quidam ſtrenuiſſimus iuuenis cognatus dicti Gaufridi & alij pauci, miles quidam vero nomine Droco, viuũ ſe reddidit, quem comes Fuxi detinuit incarceratum, Caſtellanus autem de Malfa viuus euadens, amiſſis fratre & cognato, gemebundus ad caſtrum à quo receſſerant remeauit. Poſt hæc reuertentes noſtri ad locum, & tollentes corpora occiſorum ſepelierunt ea in quadam abbatia ord. Ciſtercienſis quæ dicebatur Bolbonia. Tẽ-

pore illo Guilelmus venerabilis archidiaconus Parisiensis, & quidam alius magister Iacobus de vitriaco, de mãdato & ad preces episcopi Vticẽsis, quem dominus papa pro negotio fidei, contra hæreticos legatum præfecerat, qui etiam ipsum negotium diligebat, & efficaciter promouebat, prędicaitonis officium assumpserunt, qui zelo fidei succensi, Franciam imo Alemaniam circumeuntes, tota hyeme illa, incredibilem fidelium multitudinem, ad Christi militiam signo crucis in pectoribus signauerunt, isti siquidem duo, præcipue post Deum, fidei negotium in partibus Gallicanis & Teutonicis promouerunt.

G. paris. archidiaconus & M. I. de Vitriaco, crucia dem contra Albigenses fœlici admodum successu prædicant.

R. Maluicinus centum stipatus militibus ex Gallia, Monfortio comiti suppetias venit.

Cap. LIX.

Rebus sic se habentibus, ille nobilissimus militum, ille Christi seruus, ille Iesu negotij amator præcipuus & promotor Robertus videlicet malus-vicinus, qui præcedenti ætate perrexerat in Franciam, redibat habens secum de electis militibus Franciæ plusquam centum, qui omnes ducem suum fecerant & magistrum. Hi omnes admonitionibus virorum venerabilium, episcopi videlicet Tholosani & abbatis vallium signati, accinxerant se ad militiam Iesu-Christi, qui tota hyeme illa, in seruitio Iesu-Christi perseuerantes, supradictum negotium, quod in multa depressione tunc erat nobiliter ei exerũt. Audiens comes dictos milites aduenire, iuit ob-

uiam eis vsque Carcassonam, quo cum peruenisset, fit exultatio incredibilis inter nostros, fit gaudium magnum valde: inde venit comes cum dictis militibus, vsque Fanum Iouis. Ipso tempore comes Fuxi, obsederat quoddam castrum cuiusdam militis indigenæ nomine Guilelmi Daura, qui comiti nostro adhærens, ipsum quantum poterat adiuuabat. Erat autem castrū illud, prope terram comitis Fuxi, & vocabatur Carun: Comes autem Fuxi, iam illud castrum, impugnauerat per 15. dies. Mouentes igitur nostri à Fano-Iouis properabant vt comitem Fuxi amouerent ab obsidione dicti castri. Comes autem ille, audiens nostros aduenire, relictis ibi machinis suis, cum magna confusione fugiens, ab obsidione recessit: nostri vero per aliquot dies, deuastantes terram eius, quatuor de castellis eius destruxerunt. Inde redeuntes ad fanum Iouis, properauerunt vt obsiderent quoddam castrum in Tholosana diœcesi, quod dicitur Pomaireda, quod castrum cum per aliquot dies impugnassent, quodam die facto insultu, fossatum castri vi impleuerunt, sed nocte superueniente, non cœperunt castrum ipsa die, videntes autem qui in castro erant quod quasi capti erant, media nocte perforātes murum, clanculo aufugerunt, quo facto statim nunciatur comiti, quod castrū quoddam nomine Albedunum in diœcesi Narbonensi, ab eius dominio recessisset, quo dum pergeret comes, dominus castri venit obuiam ei, & se & castrum, eius tradidit voluntati.

Castella 4. Comitis Fuxi à catholicis direpta & deuastata.

Venit Guido de Monte-forti ad comitem Montis-fortis fratrem ſuum de vltramarinis partibus, cuius aduentu mirificè exultat comes.

Cap. LX.

HIs geſtis venit comes ad illud nobile caſtrũ in diœceſi Albigenſi, quod dicitur Caſtra, vbi dum moraretur, & ageretur feſtum dominicæ Natiuitatis, venit ad ipſum Guido frater eius germanus, rediens à partibus tranſmarinis. Iſte Guido frater comitis cum ipſo ierat vltra mare, ſed redeunte comite, remanſit iſte Guido in partibus tranſmarinis, quia duxerat ibi vxorẽ nobiliſſimam de regio ſemine, quæ erat domina Sydonis, quæ etiam veniebat cum eo, cum filiis ſuis, quos de ipſo Guidone ſuſceperat. Nec ſilendum quod dum veniret dictus Guido ad comitem, quædam caſtella in territorio Albienſi quæ reſilierãt à dominio comitis ſæpememorati, Guidoni ſe reddiderunt, quanta autem in aduentu fratris fuerit comitis & noſtrorum exultatio, non eſt qui poſſet explicare. Poſt paucos autem dies, properauerunt noſtri, ad obſidendum quoddã caſtrum in Albienſi diœceſi, quod dicitur Tudelle, & erat patris Giraldi de Pepios illius peſſimi traditoris. Impugnantes autem noſtri caſtrum, poſt paucos dies illud cœperunt, & fere omnes in ore gladii interfecerũt, ſolummodo pater Giraldi .... euaſit, quem comes reddidit pro quodam milite, quem comes Fuxi tenebat in vinculis nomine Drocone de com-

penso consanguineo Roberti maluicini. Post hæc properauit comes nobilis, vt obsideret quoddam castrum quod dicitur Cahusacum in territorio Albiensi, vbi cum media hyeme, præter solitum esset in obsidione, & paucissimos haberet secum, per multos labores & angustias cœpit illud castrum. Comes autem Tolosæ & comes Comingeusis, & comes Fuxi cum infinita multitudine congregati erant apud quoddam castrum proximum nomine Galliacum, miseruntque nuncios ad comitem nostrum, mãdantes quod venirent ad impugnandum eum. Hoc autem dicebant, vt si possent terrere comitem nostrum, suam forte dimitteret obsidionem. Miserunt semel, miserunt iterum, & tamen non sunt ausi venire, videns autem comes, quod non venirẽt, dixit suis, ex quo non veniũt certe ego ibo & visitabo illos, & accipiens secũ armatos de suis, properare cœpit tendens versus Galliacum, cum paucis ibat spirans & anhelans bellum. Quod audiẽs comes Tolosæ & qui cũ eo erant, exeũtes à Galliaco, fugerunt versus quoddã castrum proximũ, nomine Montem acutũ. comes autẽ nosterſequutus est eos, vsque ad castrum illud, quod videntes illi inde fugerũt, at illi egressi à castro illo, fugerunt versus Tolosam. Videns igitur comes noster, quod non auderent eum expectare, ad castrum vnde venerat remeauit. His ita rite peractis, misit dominus comes, ad abbatem Cisterciensem qui erat apud Albiam, quærens ab eo quid facto opus esset. Consilium autem abbatis fuit, vt comes ob-

Obsidio Cahusaci.

Obsidio S. Marcelli.

sideret castrum illud S. Marcelli, quod prope Albiam ad tres leugas situm erat. Comes vero Tolosæ, cuidam pessimo traditori Geraldo de pepios, commiserat castrum illud. Venientes igitur nostri ad castrum, tantum ab vna parte obsederunt illud: erant siquidem paucissimi, castrũ vero magnum & fortissimum. Statim certa machina nostri cœperunt fortiter impugnare. Post aliquot vero dies comes Tolosę & comes comigēsis & comes Fuxi, cũ incredibili multitudine veniētes, intrauerunt castrum vt illud defenderent contra nostros: & quia castrum licet amplum, non potuit capere tantam multitudinem, fixerunt tētoria sua plurimi hostium ex alia parte castri: quo facto, nostri ab expugnatione castri non desistebant, aduersarij se quantum poterant defendebant: O res mirabilis & stupēda, cum obsidentes sol ant obsessos numero & fortitudine superare, obsessi ferme in decuplo plures erant quam obsidentes: non enim erant nostri amplius quã centum milites, cũ hostes essent amplius quã quingenti: habebant præterea dicti omites, innumerabilem peditum multitudinem, nostri vero habebant pedites nullos aut paucissimos. O grande factum. O nouitas inexperta: nec silēdum quod quotiescumque aduersarii, exire ausi sũt aduersus nostros, statim à nostris cum virtute maxima sunt repulsi. Quodam denique die comes Fuxi, cum multis exiēs de castro veniebat vt nostram petrariam debilitaret, quod vidētes seruientes nostri, ipsosque solo iactu lapidum viriliter repellētes, antequã milites

noſtri armari potuiſſent, in caſtrum recluſerunt. Facta eſt autem cariſtia magna in exercitu, non enim poterant noſtri habere victualia, niſi ab Albia: aduerſarii præterea noſtri cum maxima multitudine exeuntes, ita ſtratas publicas obſeruabant, quod illi de Albia non audebant venire ad exercitum, niſi comes dimidium gentis ſuæ mitteret pro conductu. Peracto igitur in obſidione illa menſe vno, ſciens comes quod ſi paucos milites quos habebat diuideret, dimidiam partem ſecum retinens, dimidiam pro victualibus mittens, exeuntes aduerſarii qui infiniti erant, hos vel illos expugnarent: tam euidenti neceſſitate compellente perplexus, poſtquam per plures dies panis in exercitu defecerat, ab obſidione receſſit. nec prætermittendum, quod cum comes ipſa die paraſceues, vt pote totus catholicus, & diuino ſeruitio mancipatus, in papilione ſuo, Dominicæ paſsionis officium faceret ſolemniter celebrari, audientes aduerſarii clericos noſtros cantantes, in ſubſannationem & deriſum, aſcendentes muros, vlulatum teterrimum emittebāt. O peruerſa infidelitas. O infidelis peruerſitas: ſi quis autem diligenter conſideret, ampliorem in iſta obſidione honorem & gloriam conſecutus eſt comes noſter, quam vnquam fuerat, in alicuius caſtri licet fortiſsimi captione: ab illo ſiquidem tempore & deinceps, eius probitas magna emicuit, conſtantia plus refulſit. Nec ſilendum quod cum comes noſter à caſtro recederet ſæpedicto, aduerſarii licet infiniti, non ſunt auſi exire, vt noſtros recedentes

Comitis Mō. fortij eximia pietas & in Deum deuotio,

aliquantulum impugnarent. Miraculum quod cōtigit ipso tempore, in diœcesi Rutenensi, nollumus præterire. Prædicabat namque quadam die dominica in quodam castro abbas quidam de Bonaualle, ord. Cisterciensis, ecclesia autem modica erat, & non poterat capere populum qui aderat: qua de causa egressi erant omnes, & ante fores ecclesiæ, prædicationē abbatis audiebant: circa finē vero prædicationis, cū venerabilis abbas vellet hortari populū qui aderat, super assūmēdis crucibus cōtra Albigēses, subito vidētibus cunctis apparuit crux in aëre quæ versus partes Tolosanas tēdere videbatur. Miraculū istud audiui ab ore dicti abbatis, viri religiosi & grādis auctoritatis. Recedēs comes ab obsidione S. Marcelli, ipsa die scilicet in vigilia Paschæ, venit Albiam, actamibi festum dominicæ resurrectionis. Aduenerat autem ibi à Francia, venerabilis abbas Vallium de quo supra fecimus mentionem: erat enim electus in episcopum Carcassonensē, quē cum comes & milites nostri in prędicta reperissēt ciuitate, gauisi sunt valde, omnes enim ipsum affectu præcipuo diligebant: erat etiam à multis annis familiarissimus comiti, idem insuper comes, quasi ab infantia, eius consilijs se subdiderat, ad eius se habuerat voluntatem. Ipso etiam tempore electus fuerat abbas Cistercij Arnaldus, de quo sæpe fecimus mentionē in archiepiscopum Narbonensem. Ipsa die paschæ, exiens comes Tolosæ, & qui cum eo erant à castro S. Marcelli, venerunt Galliacum quod tribus leugis distat ab Albia. Cogitans autem comes

Crux ingēs in cœlo apparet & cernitur.

Abbates duo Cistercij nēpe archiepiscopus Narbonensis, & Guido vallis Sarnensis Carcassonensis episcopus, cuius nepos erat Petrus huius historiæ scriptor, creantur.

noster ne forte gloriarentur aduersarii, se vicisse nostros, volensque palam ostendere, quod à facie eorum non timebat, in crastino paschæ, exiens ab Albia cum suis, iuit Galliacum, suos inuitans ad prælium inimicos. Et cum illi non essēt ausi egredi aduersus eum, ipse Albiam remeauit. Electus autem Carcassonensium, de quo supra tetigimus, erat in ciuitate illa, & ego cum eo, me enim adduxerat secum de francia, ob solatium suum in terra aliena peregrinus, cum essem monachus & nepos ipsius.

*Hautpoul.

Obsidio alti pulli, & expugnatio fortissima atque captio gloriosa.*

CAP. LXI.

PEractis apud Albiam aliquot diebus, perrexit comes cum suis ad castrum quod dicitur Castra, vbi cum fecissemus paucos dies, habito comes consilio, proposuit comes obsidere quoddam castrum inter Castra & Cabaretum, quod dicitur Altus-pullus, castrum siquidem illud, circa tempus obsidionis castri noui, reddiderat se comiti Tolosano. Exeuntes igitur à castris quadā die dominica, scilicet in quindenna paschæ, venimus ante castrum prædictum, hostes autem qui ad defendendum intrauerant castrum illud, cuius suburbia magna, exeuntes aduersus nostros, cœperunt eos acrius infestare nostri vero, mox illos in castrum retrudentes, à parte vna castri fixere tentoria, erant enim pauci. Castrum autem alti pulli, in altissimi & ar-

duiſſimi montis arduitate, ſuper rupes maximas & quaſi inacceſſibiles ſitum erat, tantæ ſiquidẽ erat fortitudinis ſicut ipſe vidi oculis & experientia didici, quod ſi apertæ eſſent ianuæ caſtri, & nullus penitus reſiſteret, non poſſet quis ſine graui difficultate ipſum Caſtrum perambulare, & ad turrim ipſius pertingere. Præparantes igitur noſtri petrariam vnam, ipſam die tertia aduentus ſui erexerunt, & fecerunt iacere ad turrem caſtri. Eadem etiam die armauerunt ſe noſtri milites, deſcendenteſque in vallem ad pedes caſtri, voluerunt aſcendere in caſtrum, ſi fortè illud capere poſſẽt per inſultum. Factum eſt autem dum intraſſent primum burgum, aſcendentes illi de caſtro ſuper muros & domos, cœperunt ingẽtes lapides creberrimoſq; iacere ſuper noſtros. Alii autẽ in loco per quem noſtri intrauerãt igne copioſũ accenderunt: videntes igitur noſtri quod nihil proficerẽt, eo quod hominibus quaſi inacceſſibilis eſſet locus ille, iactus etiã lapidum ſuſtinere non poſſent, per medium ignẽ, non ſine graui diſpẽdio exierunt. Quadã autem die peſſimam & crudeliſſimam traditionem quã fecerant illi de caſtro, non credimus prætermittendam. Erat autem cum comite noſtro, miles indigena cognatus cuiuſdam traditoris, qui erat in caſtro, qui etiam ex parte dominus fuerat Cabareti. Mandauerunt igitur illi de caſtro comiti noſtro, vt mitteret ad eos dictum militem vt haberent cum eo colloquium de compoſitione, & per ipſum quod vellent, comiti remandarent. Dum igitur acceſſiſſet ad eos, de licen-

tia comitis miles prædictus, loqueretur que cum eis in porta castri, quidam de illis de castro sagittam ictu balistæ dirigens, ipsum grauissime vulnerauit. O proditio crudelissima. Sed non multo post, scilicet ipso die vel in crastino, contigit iusto Dei iudicio, quod ille traditor, qui dictum militem nostrum cognatum suum, ad colloquium vocauerat, in eodem loco vbi vulneratus fuerat, in crure videlicet, ipse à quodam de nostris validissimum vulnus accepit. O iusta diuinæ vltionis mensura. Interea petraria nostra, ad turrem castri continue iaciebat. Die autẽ quarta ab initio obsidionis, post occasum solis, orta est spissima nebula: illi de castro, diuino timore correpti, nacta occasione apti temporis, exeuntes de castro fugere cœperunt, quod nostri percipientes, statim clamore facto, in castrũ irruerunt, & quotquot inuenerunt de hostibus interfecerunt. Alii autem in ipsa obscurissima nocte, illos qui fugiebant insequuti, aliquos ex eis cõprehẽderunt: in crastino autem, fecit comes castrum illud dirui & comburi: quibus gestis, milites qui venerant à Francia cum Roberto malouicino, sicut superius dictum est, & tota hyeme præcedente fuerant cum comite, recedentes ab eo fere omnes ad propria remearunt.

Insurgunt Narbonenses maliciose contra Almaricum filium Simonis comitis.

Cap. LXII.

SCelus quoddam ciuium Narbonensiū, quod ipso tempore perpetrarunt non credimus omittendum: ciues enim Narbonenses, homines erant pessimi, & nunquam dilexerant negotium Iesu Christi, licet per ipsum negotium, infinita prouenissent eis bona. Quodam die Guido frater comitis nostri, & primogenitus comitis Almaricus Narbonam perrexerunt, & cum esset in ciuitate illa, dictus Almaricus, vt pote puer, causa spatiandi intrauit palatium Aimerici domini Narbonæ, palatium autem illud vetustū erat, & quasi in solitudinis desertum redactum. cum igitur dictus Almaricus, quandam fenestrā palatii manu tangeret, & vellet eam aperire, fenestra illa nimia vetustate consumpta, casu cecidit quo facto Almaricus, rediit ad domum Templariorum vbi tunc hospitabatur. Guido vero frater comitis, hora illa erat in domo archiepiscopi Narbonensis, & statim ciues Narbonenses quærentes occasionem ad faciendum malum, imposuerunt prædicto paruo filio videlicet comitis, quod voluisset vi intrare palatium Aimerici Omodica sceleris perficiendi occasio, imo nulla. Statim armauerunt se ciues præfati, & currentes donec venirent ad locum vbi erat puer, in ipsam domum Templariorum irrumpere satagebant: videns autem puer, quia quærebant animam eius, armauit se & in quadam turre domus templariorum se recipiens, à facie hostium se abscondit, at illi domum sæpedictam instantissime impugnabant: alii Frācigenas quos in ciuitate reperiebant apprehendentes, plures

occiderunt. O rabies iniquorum, duos etiam armigeros proprios comitis interemerunt. Guido vero frater comitis in domo archiepiscopi erat hora illa, & egredi non audebat. Postquam vero dicti ciues diutius impugnauerant domum in qua erat Almaricus, tandem consilio cuiusdam ciuis Narbonensis, quieuerunt ab impugnatione illa, sicque puer de graui periculo liberatus, viuus per Dei gratiam & sanus euasit. nunc ad id quod dimisimus reuertamur. Recedens comes nobilis à castro altipulli cum militibus paucissimis, intrauit terram comitis Tolosani, post paucos autem dies, venerunt ad eum plures de Alemannia peregrini: cœperunt præterea de die in diem venire peregrini, qui vt supra diximus, ad prædicationem Guilelmi venerabilis archidiaconi Parisiensis & M. Iacobi de vitriaco, crucesignati erant: & quia non possumus omnia sigillatim exprimere, quomodo videlicet misericors Deus à diebus illis, negotium suum cœpit mirabiliter promouere, hæc breuiter dicimus, quod comes noster, in breuissimo tempore plura castra vi cœpit, multa etiam vacua inuenit. Nomina autem castrorum, quæ infra tres septimanas recuperauit comes sunt ista. castrũ quod dicitur Cuc, Mons-Maurus, S. Felix, Caslter, Mons-ferandus, Auinio, S. Michael, & alia multa. Dum autem esset exercitus apud castrum quod dicitur Sanctus Michael distabatque vna leuga à castro nouo, superuenit episcopus Carcassonensis Guido, qui fuerat abbas vallium & ego cum eo, ipse enim post captionem

Arces & castella intra tres septimanas à comite recuperata.

altipulli, recesserat ab exercitu adhuc electus, & perrexerat Narbonam, vt cum Domino abbate Cisterciensi, qui etiam erat electus in archiepiscopum Narbonensem, consecrationis beneficium sortiretur. Destructo igitur funditus castro quod dicitur S. Michael, proposuit comes obsidere illud nobile castrum quod dicitur Podium Laurentii, quod etiam sicut supra diximus, anno præcedenti à dominio eius recesserat. Mouentes igitur & ad castrum illud tendentes, fiximus tentoria in loco prope Podium Laurētii, ad duas ferme leugas. Ipsa die superuenerunt peregrini, præpositus videlicet Coloniēsis ecclesiæ potēs & nobilis, pluresque cum eo nobiles Alemani: comes autē Tolosæ erat apud Podiū Laurētii cum suis ruptariis infinitis, verūtamen audiēs nostros appropinquare, expectare nō est ausus, sed cum velocitate exiens de castro, omnesq; castri homines secum trahēs, fugit versus Tolosam, castrum vacuum derelinquens. O vecordia hominis. O contēptibilis stupor mentis. in crastino sūmo diluculo veniētes ad castrū, & inueniētes ipsum vacuū vlterius processimus, & fiximus tentoria in quadam valle. Guido autem de Luccio, cui comes iamdudum dederat castrum illud Podii-Laurentii, intrauit illud & gēte sua muniuit. Exercitus autem moratus est duos dies prope castrum in quadā valle: ibi nunciatū est comiti nostro, quod peregrini multi & magni Rothomagēsis videlicet archiepiscopus Robertus, & electus Laudunensis Robertus, Guilelmus venerabilis archidiaconus Parisien-

Comes Raimundus abiecti & demissi animi.

ſis pluresque alii nobiles & ignobiles veniebāt à Francia Carcaſſonam, videns autem comes quod multum exercitum haberet ſecum, habito conſilio, Guidonem fratrem ſuum & Guidonem mareſchalium miſit obuiam dictis perigrinis Carcaſſonam, vt alium facientes exercitum per ſe, ad alias partes ſe verterēt, Chriſti negotium promoturi. Comes autem mouens cœpit tendere apud caſtrum de Rabaſtenx: vt autem prætermittentes ſuperflua, ad magis vtilia attingamus, dicamus breuiter, quod illa tria caſtra nobilia, videlicet Rabaſtenx, Mons-acutus, Galliacum, de quibus ſæpius fecimus mentionem, tunc quaſi vno die ſine obſidione & difficultate aliqua, ſe noſtro comiti reddiderunt. Audientes burgēſes caſtri, quod dicitur S. Marcellus, quod comes noſter, recuperatis pluribus caſtris, ad obſidendum eos properaret, timore ducti, miſerunt ad eum ſupplicantes, vt eos in pace reciperе dignaretur, & ipſi voluntati eius traderent caſtrum. Comes autem ſcelera eorum recogitās & peruerſitates inauditas, nullo modo voluit componere cum eis, ſed nuncios eorum ad ipſos remittens, mandauit quod pacem eius vel concordiam, nullo pondere vel pretio poſſent aliquādo adipiſci: quod audientes dicti homines, fugientes de caſtro ſuo, ipſum vacuum reliquerunt, ad quod cum veniſſemus fecit illud comes comburi, turrimque eius & omnes muros, terræ penitus adæquari: inde progredientes, venimus ad illud proximum caſtrum, quod Gueſpia dicebatur, quod cum inueniſſemus vacuum, iuſſit co-

Caſtellum S. Marcelli penitus dirutum.

mes illud destrui & comburi, vnde proficiscens comes, in vlteriora procedens perrexit vt obsideret S. Antoninum: comes autem Tolosæ, dederat castrum illud, cuidam militi homini pessimo & peruerso. Factum est autem, dum pergeremus ad castrum illud, episcopus Albiensis præcesserat nos, & venerat ad castrum sæpedictum, oblatum pacem, moniturusque dictum militem vt nostro comiti redderet castrum illud: ille autē vt pote superbissimus, cum magna indignatione respōdit, sciat comes Montis-fortis, quod burdonarii nunquā poterunt capere castrum meū, burdonarios autē vocabat peregrinos, eo quod baculos deferre solerent, quos lingua communi burdones vocamus. Audiens hoc comes, festinauit ad obsidionem castri sæpedicti. Quadam vero die dominica, in octauis videlicet Pentecostes, venimus ad castrum S. Antonini, illud obsessuri, & fiximus tentoria ex vna parte castri ante portas. Castrum autem illud nobilissimum, in valle quadam, ad pedes montis, in loco amœnissimo situm erat. Inter montem & castrum iuxta muros ipsius castri, perlucida fluebat aqua: ex alia autem parte castri, erat grata planicies, partemque illam nostri occupauerant obsessores. Exeuntes autem aduersarij à castro, cœperunt tota die nostros sagittis à longe infestare. Aduesperascente die, egressi hostes à castro, cœperunt aliquantulum progredi, nostrosque de longe aggredi, sagittas suas vsque ad tentoria dirigentes, quod videntes seruientes exercitus, & præ confusione diutius sustinere non

Obsidio castris. Antonini.

valentes aggreſſi ſunt aduerſarios, ipſoſque in caſtrum ſuum repellere cœperunt. Quid plura? fit clamor in exercitu, currunt peregrini pauperes & inermes, ipſoque comite noſtro & militibus exercitus neſcientibus & inconſultis, caſtrū impugnare cœperunt, tantaque & tam incredibili & penitus inaudita probitate aduerſarios impetebant, quod ex continuo iactu lapidum timorem mittentes in eos pariter & ſtuporem, abſtulerunt eis in vnius horæ ſpatio tres fortiſſimas barbacanas. O quaſi ſine ferro pugna. O victoria glorioſa. Teſtem enim inuoco Deum, quod poſt redditionem caſtri, intraui ipſum caſtrum, & vidi parietes domorum, quaſi corroſos ex ictibus lapidū, quos noſtri iecerāt peregrini. videntes autem illi de caſtro, quod amiſiſſēt barbacanas, exeuntes à caſtro ex alia parte, per aquā fugere cœperunt, quod vidētes peregrini noſtri tranſierunt aquam illā, & quotquot appehēdere potuerunt, in ore gladij peremerūt. Captis barbacanis, peregrini noſtri retraxerunt ſe ab inſultu, iam enim inclinata die, nox imminebat. Circa mediam igitur noctem, videns dominus caſtri, quod amiſſis barbacanis, quaſi captum erat caſtrum, miſit ad comitem noſtrum, quaſi paratus reddere caſtrum, dummodo ipſe poſſet euadere: quem reditionis modum, cum comes renueret, dominus caſtri, iterum miſit ad eum: exponens eius per omnia voluntati. Summo igitur diluculo, iuſſit comes omnes extrahi de caſtro, habitoque cum ſuis conſilio, quod ſi homines vt pote rudes & agricolas interfici faceret,

castrum illud destructis habitatoribus, redigeretur in solitudinem, saniori igitur comes vsus consilio, dimisit homines, dominum vero castri qui totius huius mali causa fuerat, retrudi iussit in imo carceris Carcassonensis, vbi in custodia, & vinculis, per multos detentus est dies: milites etiam paucos qui erant cum eo, fecit comes carceri mancipari.

Vocatus comes ab episcopo Aginensi, vadit & recipit ciuitatem.

Cap. LXIII.

ERăt autem tunc temporis in exercitu Vticẽsis & Tolosanus episcopi & episcopus Carcassonæ, qui nunquam ab exercitu recedebat. Communicato igitur cum istis consilio, in hoc comes eiusque milites consenserunt, vt dirigeret comes aciem suam, versus territorium Aginnense, episcopus siquidem Aginnensis, iampridem mandauerat comiti nostro, quod si ad partes Aginnẽses se transferret, ipse & sui cõsanguinei, qui potentes erant in terra illa, eum pro posse suo adiuuarent. Erat enim Aginnum ciuitas nobilis, inter Tolosam & Burdegalam in amœnissimo loco sita: ciuitas illa in territorio suo à diebus antiquis fuerat regis Angliæ: sed rex Richardus, quando dedit sororem suam Ioannã Raimundo comiti Tolosano in vxorem, ciuitatẽ sæpedictam cum territorio suo, dedit pro matrimonio sororis suæ, comiti Tolosano. Dominus etiam Papa, comiti nostro dederat in mandatis, *Situs & descriptio vrbis Aginnensis.*

vt omnes tam hæreticos, quam hæreticorum fautores impugnaret auxilio cruce-signatorum. Mouentes igitur à castro S. Antonini, venimus recto gressu, ad quoddam castrum comitis Tolosani, quod dicebatur Mons-cuc. Nec silendum quod munitiones, per quas transiebamus, quę timore nostrorum, ab incolis erãt derelictæ, de quibus poterat prouenire malum aliquod Christianitati, faciebat comes, funditus euerti vel comburi. Quoddam preterea nobile castrum quod est prope S. Antoninum nomine Caslutium, quod tenebat comes Tolosæ, traditum est tunc tẽporis comiti nostro, mediãte industria viri nobilis & fidelis, comitis videlicet Balduini. Comes enim noster iã habuerat antea castrum illud, sed homines de castro anno pręterito ab eo recesserat & rddiderat castrum comiti Tolosano. Audiẽtes autẽ homines castri de mõte, tunc nostros aduenire, timore ducti omnes fugerunt, castrum vacuum relinquentes: erat autem castrum illud nobile, & in optimo & fortissimo loco situm. Comes vero noster dedit ipsum supradicto comiti Balduino, fratri comitis Tolosani. Inde progredientes, venimus prope quoddam castrum ad duas leugas, quod dicebatur Pẽna,* in territorio Aginnensi: castrum illud commiserat comes Tolosæ cuidã militi senescallo suo, qui dicebatur Hugo dalfar & erat Nauarrus: insuper & filiam suam non de legitimo matrimonio, eidem militi dederat in vxorem. Audiens comes aduenire comitem Montis-fortis, adunauit ruptarios suos fortes & munitissimos circiter

* Penne en Agenois.

quadringentos. Omnes autem homines castri, à minimo vsque ad maximum expulit à castro: ipse vero cum ruptarijs suis in munitionem se recipiens, victualibusque copiosissimis, omnibusque quæ ad defensionem necessaria videbantur, munitionem ipsam optime muniens, parauit se ad resistendum: quod audiens comes noster, proposuit obsidere illud, sed habito cum suis consilio, prius ire voluit Aginnum, vt in potestate sua reciperet ciuitatem. Assumens igitur de militibus exercitus secum quos voluit, perrexit Aginnum, exercitu in loco in quo erat eius reditum expectante, perueniensque Aginnum, honorificè est susceptus. Insuper & ciues constituentes eum dominum suum, præstito sacramento fidelitatis, tradiderunt ei ciuitatem. Quibus omnibus rite peractis, comes ad exercitum remeauit, castrum de Penna obsessurus.

Obsidio Pēnæ, eiusdēque expugnatio.

Anno Domini 1212. 3. Non. Iunij, die Dominica venimus ad destruendum castrum Pennæ, illud adiuuante domino obsessuri. Hugo autem d'Alfar qui erat custos castri, de quo supra tetigimus, videns appropinquantem exercitum signatorũ, se & ruptarios suos, in castri munitione recepit, per totum burgum inferius ignem mittens. erat autem castrum Pennæ, nobilissimum in territorio Aginnensi, in cuiusdã siquidem collis amœnitate situm, latissimis & fœcundissimis circumquaque vallibus cingebatur: ornabat quippe castrum hinc terrarum opulentia, illinc pratorum planities gratiosa, hinc delectabilis syluarum amœnitas, illinc lætificans fertilitas vinearum,

arridebat insuper aëris desiderata salubritas, circumcurrẽtium opulenta iocunditas fluuiorum, ipsa autem castri munitio supra rupem fundata maximam & natiuam, muris munita fortissimis, quasi inexpugnabilis videbatur, Richardus siquidem rex Anglię, cuius supradiximus fuerat castrum Pennæ, munitionem supradictam fortissimè munierat, puteumque in ea fodi fecerat, quia castrum illud erat, quasi caput & clauis totius territorij Aginnensis. Prędictus autem comes, Hugo videlicet cui comes Tolosæ castrũ illud dederat, munitionem illam adeo munierat electis bellatoribus, & minutis victualibus, insuper & machinis quæ dicuntur petrariæ, lignis, ferro & omnibus ad defendendam munitionem necessariis, quod non posset quis credere munitionem sæpedictam, per multorum annorum curricula posse capi. Fecerat denique intra sæpedictã munitionem officinas fabrorum duas, furnum & molendinum. Multiplici ergo munimine septus, obsidionem quasi intrepidus expectabat. Venientes autem nostri ante castrum, fixere tentoria circumquaque: in ipsa autem fixione tabernaculorum, cœperunt aliqui de castro egredi, nostrosque sagittis acrius infestare. Post aliquot autem dies, intra burgum quod conbustum fuerat, erexerunt nostri petrarias vt iacerent versus munitionem: quod videntes illi de castro, erexerũt & ipsi petrarias, ad perturbandum & impediendum nostras, iacientesque lapides magnos & creberrimos, nostros haud modicum infestabant. Post hæc nostri, plures petrarias erexerunt: ve-

Pennæ castrum à Richardo R. angliæ munitum.

rumtamen quamuis machinę noſtræ continuè iacerent, domos quæ in munitione erant cōfringerent, muros ipſius munitionis debilitabant in modico aut in nullo. Erat autem tempus æſtiuũ & calidiſſimum, circa feſtum videlicet B. Ioannis Baptiſtæ. Nec ſilendum credimus, quod comes noſter, paucos habebat milites, licet multos haberet pedites peregrinos. Vnde contingebat, quod quotiens noſtri cauſa inpugnationis accedebant ad munitionem, aduerſariis quia muniti erant & docti ad prælium ſe viriliter deffendentibus parum aut nihil proficere poterãt. Quadam die etiam cum noſtri ſæpedictam munitionem infeſtarent, quoddam repagulum de lignis muro proximum vi cœperunt, ſed aduerſarii per deſuper murũ, creberrimos lapides iacientes, noſtros ſtatim à repagulo quod cœperant repulerunt, cumque noſtri ſe in interiora recepiſſent, exeuntes aduerſarij, in ipſo ardore diei veniebant vt comburerent machinas noſtras, afferentes ſecum ignem & ſtipulam & cætera ad ignis neceſſariũ incentiuum: ſed noſtris viriliter reſiſtentibus, petrarias noſtras, non ſolum comburere, ſed nec ad ipſas quidem accedere poterant. Non ſolum autem illa die exierunt aduerſarij contra noſtros, ſed per multas vices exibant, noſtroſque prout poterant infeſtabant. Erat in obſidione illa venerabilis epiſcopus Carcaſſonæ, de quo ſæpius mẽtionem fecimus, & ego cum eo. Hic in exercitu domini, de mandato archiepiſcopi Narbonenſis, qui fuerat abbas Ciſterciẽſis, & erat legatus, ſicut ſuperius eſt præmiſſum, vice fungens legati, in

feruore spiritus indefesso, in labore corporis incredibilio,fficium prædicationis, cæteraque ad obsidionem pertinentia sedulus exercebat, vt breuiter dicam, tanto & tam importabili cura.ũ sibi inuicem succedentium pondere premebamur, quod vix licebat nobis co ſedere, vix modicum pausare. Nec prætermittendum, quod dum esset comes in obsidione Pennæ, venerunt ad eum omnes nobiles terræ illius, & facientes ei hominium, acceperunt ab eo terras suas. Dum res ita se haberet, Guido de Monte-forti, frater comitis nostri, & archiepiscopus Rothomagensis Robertus, & electus Laudunensis Robertus, & Guilelmus archidiaconus Parisiensis & Ingerrannus de boua,cui comes noster iampridem terram comitis Fuxi pro parte concesserat, pluresque alij peregrini, egressi à Carcassona, versus terram Fuxensem,se transtulerant & venerant ad quoddã castrum quod dicitur Anclanetum,quod statim per insultum vi capientes, hostes qui in eo erant ceciderunt,quod audientes illi qui erant in castris vicinis, castella sua tradentes incendio, à facie nostrorum fugerunt: nostri vero castra illa perambulantes,ea funditus euertebant. Inde procedentes versus Tolosam,castra multa & fortissima, quæ derelicta erant vacua, penitus destruxerunt: ex quo etiam cœperunt Anclanetum, non inuenerunt qui auderet eos, in aliquo castro licet fortissimo expectare:timor quippe magnus, irruerat,super omnes habitatores terræ illius. Dũ ita viriliter se haberent nostri prædicti, misit ad eos comes noster,mandans vt venirent ad eum a-

pud Pennam. Peregrini siquidem qui erant cum eo, peracta quadragena sua in exercitu, volebant fere omnes, ad propria remeare: properantes igitur viri prædicti, veniebant ad comitem. Quodã autẽ die venerunt ad castrum fortissimum, quod dicitur Penna in Albiensi: castrum illud adhuc Christianitati & comiti resistebat, semperque ruptarijs erat plenum. Cum ergo venissent supradicti peregrini ante castrum illud, ruptarij qui erant in castro exeuntes aduersus nostros, vnum de nostris militibus occiderunt: nostri autem nolentes in captione castri diutius morari, eo quod comes noster vocaret eos sub festinatione, destructis in circuitu castri segetibus & vineis, recedentes nostri ad comitem festinabant. Illi autem de castro post discessum nostrorum, qui ibi fuerant per aliquot dies, venerunt ad locum vbi nostri militẽ qui occisus fuerat tradiderant sepulturæ, extrahentes corpus de tumulo & per plateas distrahentes, bestijs & auibus exposuerunt. O iniqua rabies. O crudelitas inaudita. Peruenientes sæpius dicti peregrini ad comitẽ qui erat in obsidione Pennæ, ab eo cum ingenti gaudio sunt suscepti, statimque diuisis circumquaque agminibus, fixere tentoria prope castrum: comes autem cum suis militibus obsedit castrum à parte occidentis, in illa enim parte erant machinæ nostræ adaptatæ: Guido vero frater comitis, ab alia parte scilicet ab oriente fixit tentoria, & in illa parte erigens machinam, cœpit & ipse castrum fortiter impugnare. Quid plura? multiplices adhuc eriguntur machinæ, instant nostri

Corpus militis exhumatum, feris præda obijcitur.

impugnationi castri: erant autem circa castri circuitum nouem machinæ erectæ, & quia nec omnia, quæ in illa obsidione gesta sunt sigillatim exprimere non valemus, attingamus ad summa. Videns comes noster quod machinæ nostræ non poterant diruere murum castri, fecit fieri aliam machinam, longe præ cæteris maioris magnitudinis, & dum machina illa pararetur, archiepiscopus Rothomagensis, & electus Laudunensis & cæteri qui cum eis erãt, expleta quadragena sua, recedere volebant, singulis etiam diebus, completa quadragena sua recedebant peregrini, veniebant autem nulli aut paucissimi. Sciens igitur comes noster, quod quasi solus remanebat, in multa angustia positus, accessit ad maiores exercitus, & supplicauit ne Christi negotium, in tanta necessitate desererent, sed adhuc ibi per aliquantulum temporis spatium morarentur: dicebatur autem, quod multitudo magna peregrinorum veniens à Francia erat Carcassonæ, & vere sic erat: nec silendum, quod præpositus Coloniẽsis, omnesque Alemanni, qui multi & nobiles cũ eo, & post eum venerant, iam ab exercitu recesserant. Audiens electus Laudunensis, preces comitis non exaudiuit, sed quãdam infirmitatem prætendens nullo modo potuit detineri: similiter & cæteri fere omnes fecerunt, solummodo archiepiscopus Rothomagensis, qui se in seruitio dei laudabiliter habuerat, secum tenens propriis sũptibus plurimos milites, & familiam multam nimis, ipse benignus, benigne comiti acquieuit, & tandiu cum eo remansit, donec nouis super-

Præpositus Coloniensis castris discedit.

uenientibus peregrinis, ipse de licentia & voluntate comitis, cum honore ad propria remeauit. Cum ergo recessisset episcopus Laudunensis, & pars magna exercitus, cœpit venerabilis archidiaconus Guilelmus, vir magnæ constantiæ & mirificæ probitatis, in his quæ ad obsidionem pertinebant instantissime laborare: episcopus autem Carcassonensis, propter quædam negotia perrexerat Carcassonā, interea illa magna machina, quam superius commemorauimus parabatur, quæ dum parata fuisset, fecit eam dictus archidiaconus à parte quadam erigi prope castrum, illa autem machina, vt pote magna magnos iaciens lapides, murum castri paulatim debilitare cœpit. Post aliquot vero dies, superuenerunt peregrini, de quibus supra fecimus mentionem, abbas videlicet S. Remigii Remensis, & quidam abbas Suessionensis, Decanus etiam Antisidorensis, qui ibi postea defunctus est, & archidiaconus Cathalaunensis, viri magni & litterati, plures & milites & pedites peregrini: qui cū venissent, venerabilis episcopus Rothomagensis, de voluntate & beneuolentia comitis recedens ab exercitu repatriauit: illi autem qui superuenerant, cœperunt in expugnatione castri strenuè laborare. Quodam die aduersarii nostri, pauperes & mulieres quos secum habebant, eiecerunt à castro, & exposuerunt morti, ne victualia eorum consumerent. Comes autem noster, eiectos illos noluit occidere, sed redire repulit in castrū. O nobilitas principis, dedignatus est occidere, quos non cœperat, nec de illorum morte credi-

dit adepturum ſe gloriam, de quorum captione, non fuerat aſſecutus victoriam. Igitur cum machinæ noſtræ diutius iecisſent intra munitionem, omneſque domos & refugia quæ in ea erant confregiſſent, machina inſuper magna quæ de nouo erecta fuerat, ipſum murum munitionis debilitare cœpiſſet, videntes illi qui in caſtro erant, quod non poterant diu ſe tenere, & ſi caſtrum vi caperetur, omnes in manu gladii traderentur, attendentes inſuper quod nullum habituri eſſent ſuccurſum à comite Toloſano, tentauerunt cum noſtris, de compoſitione, in hunc modum: debebant reddere comiti noſtro caſtrum, dummodo ipſi euaderent cum armis ſuis: quo audito, habuit comes cum ſuis conſilium, vtrum reciperet compoſitionem quam aduerſarii offerebant. Attendentes autem noſtri, quod fere omnes peregrini erant quaſi in receſſu, completa ſcilicet quadragena ſua, & quod comes remaneret ibi quaſi ſolus, conſiderantes etiã quod illi de caſtro, adhuc per multos dies poterant reſiſtere, cogitãtes inſuper quod comes multa alia & magna neceſſario habebat facere, hyemps vero imminebat, in qua non poterat obſidionem tenere, his inquã omnibus circumſpectis, conſuluerunt comiti vt acquieſceret compoſitioni quam aduerſarii offerebant. Anno igitur incarnati verbi 1212. 12. mẽſe Iulii, in feſto S. Iacobi eiectis aduerſarijs, recepit comes nobile caſtrum Pennæ. Die autem craſtina ſuperuenit venerabilis archiepiſcopus Remenſis Albericus, vir multæ bonitatis, qui negotium Ieſu Chriſti deuotiſſimo amplexabatur affectu,

venitque cum eo cantor Remensis, & quidam alii peregrini: non credimus autem supprimendum, quod dum esset comes noster in obsidione Pennæ, rogauit Robertum malum vicinum, vt ipse pergeret ad quandam villam valde nobilem nomine Marmandam, quæ fuerat comitis Tolosæ, acciperetque eam ex parte comitis nostri & custodiret: vir autem nobilissimus, licet grauissima infirmitate laboraret, nõ recusans laborem, nec fatiscentem prętendens infirmitatem, libenter ac liberaliter acquieuit. Hic est enim de cuius præcipue circumspecta prouidentia, saluberrimoque consilio pendebat comes, imo totum negotium Iesu-Christi. Veniens Robertus ad villam prædictam, honorifice à burgensibus est susceptus, sed quidam seruiẽtes comitis Tolosæ, qui custodiebant munitionem castri, nolluerunt se reddere, sed cœperunt resistere, ipsamque deffendere munitionem: quod videns vir strenuus videlicet Robertus, statim ante munitionem, fecit erigi vnum mangonellum, qui cum aliquot lapides iecisset, dicti seruientes reddiderunt munitionem. Mãsit autem Robertus in villa illa aliquantis diebus, & post hæc rediit ad comitem apud Pennam. Capto castro Pennæ & munito, proposuit comes noster vt obsideret quoddam castrum proximum nomine Biron: Castrum illud, dederat comes Tolosæ cuidam traditori nomine Martino Algais, quia sicut in superioribus diximus, fuerat cum comite nostro, sed postea proditione facta ab eo recesserat: hic in castro prenotato moram faciens, aduentum nostrorum

Marmanda in potestatẽ comitis Mõfortij venit.

ibi voluit expectare, quod iuſto Dei iudicio prouiſum, rei exitus demonſtrauit. Venientes igitur noſtri ante caſtrum obſederunt illud, poſt hoc impugnatione, *poſt multos labores, & miræ probitatis exercitia, aſcendentes muros, vi burgum cœperunt. Statim aduerſarij, ſe in munitionem receperunt, videnteſque quod non poterant reſiſtere, quęſierũt pacem, parati reddere munitionem illam, dummodo euaderent ipſi viui, quod comes nullatenus facere volebat: verumtamen timens comes, ne furtiue euaderet dictus traditor, Martinus videlicet Algais, propter cuius captionem, comes præcipuè obſederat caſtrũ illud, obtulit aduerſarijs, quod ſi traditorem illum in manibus eius traderent, ipſe eos ab imminentis mortis anguſtia liberaret. Quo audito, illi auidiſſimè currerunt, Martinumque arripientes, ipſum comiti tradiderunt, quem comes arripiens, obtulit ei confeſſionem, ſicut aliis dampnatis facere conſueuerat vir catholicus, poſt hæc ligatum ad caudam equi, per exercitum diſtrahi fecit, diſtractúque dignè pro meritis patibulo ſuſpendi. Venit ibi ad eum, nobilis quidam princeps Vaſconiæ Gaſto de Bearno, homo peſſimus, qui ſemper adhæſerat comiti Toloſano, facturus colloquium de compoſitione: Comes autem noſter, quia ipſa die componere nequiuerunt, alterum ei diem aſſignauit apud Aginnum, ſed ille pacis inimicus, à compoſitionis pacto reſiliens, ad diem illam venire noluit. Dum hæc agerentur, nobilis Comitiſſa Montis fortis, & venerabilis epiſcopus Carcaſſonenſis & ego cum eo, à partibus Carcaſ-

** Locus æger.*

M. Algais hiſpanus proditor patibulo affigitur.

sonę properabamus ad comitem, habentes nobiscum paucos pauperes & peregrinos. Nec silendũ quod dum pergimus, multi de peregrinis nostris, propter calorem feruentissimum & arduitatem viæ, deficiebant in via: venerabilis autem Carcassonensis episcopus & nobilis comitissa, eorum dolori compatientes, eos tota die in equis suis, retro se deportabant, aliquando etiam, vterque ipsorum, episcopus videlicet & Comitissa, super equũ suum duos leuari faciebant per grinos, ipsi autem pedites incedebant. O compassio pia episcopi. O nobilis humilitas Comitissæ. Cum autem venissemus Caturcum, ad comitem properantes, dictum est nobis, quod illic propè erant castella, in quibus ruptarij & inimici fidei morabantur: cum ergo accederemus ad castella, & essemus paucissimi, diuina clementia mirabiliter operante, perterriti hostes & à facie nostra fugientes, plura castra & fortissima vacua reliquerunt, quæ postquam destruximus, venimus ad comitem apud Pennam. His omnibus ritè peractis, habito comes nobilis cum suis consilio, proposuit obsidere quoddam castrum nomine Mosaicum, quod erat in potestate comitis Tolosani. Venientes igitur ad castrum in vigilia assumptionis B. Mariæ, obsedimus illud: Castrum autem Mosaici situm erat ad pedem mõtis in quadam planicie, propè fluuium Tarni, in loco plurimum fertili & amœno, vocatur Mosaicum, à moys, quod est aqua, eo videlicet, quod dulcissimis intus fontibus abundat. Homines autem castri, cum audissent nostros accedere, vocauerunt ad se ruptarios, & homines Tholosanos

Obsidio Mosaici.

quamplurimos, vt eorum auxilio resistere nostris possent, erant autem ruptarii illi, homines peruersi & pessimi: cum enim castrum illud, iamdudum fuisset à legatis D. Papæ interdictum, eoquod faueret hæreticis, impugnaretque ecclesiam cum comite Tolosano, dicti ruptarii in contemptum Dei & nostrum, campanas ecclesiæ, quæ in castro erat nobilis & amplissima, omni die, ad omnem horam, festiuè faciebant pulsari. Rex siquidem Franciæ Pipinus in castro illo monasterium mille fecerat monachorum. Post paucos dies, fecit comes parari machinas & erigi propè castrum quæ iacietes cœperunt aliquantulum murum debilitare, erexerunt autem & aduersarii machinas suas, & fecerunt iacere contra nostras: viri autem venerabiles, & huius negotii rectores & magistri, scilicet episcopus Carcasson. & Guilelmus archidiaconus Parisiens. in his quæ obsidioni erant necessaria instantissime laborabant: archiepiscopus etiam Remensis, qui ibi erat, verbum prædicationis & exhortationis, sæpissimè & libentissimè peregrinis ministrans, & in his quæ opus erant obsidioni se humiliter exponens, & sua liberaliter expendens, valde erat necessarius negotio Iesu-Christi: quodam autem die exierunt aduersarii à castro, & cœperunt venire vt debilitarent machinas nostras: currens autem comes noster & quidã de nostris armati, hostes in munitionem suam retrudebant. In illo autem conflictu, quidam de aduersariis sagittam dirigens, comitem nostrum in pede vulnerauit, sed & quendam iuuenem de nostris, qui erat nepos archiepiscopi Remensis, ca-

Cœnobium à Pipino rege extructũ, in quo degere debent mille monachi.

Archiep. Remens. præco dominici verbi.

pientes, illum post se traxerunt, quem occidentes, & turpiter detruncātes, ad nos proiecerunt. Venerabilis autem archiepiscopus anunculus occisi iuuenis, licet affectu diligeret eum singulari, propter seruitium tamen Iesu-Christi, mortem nepotis æquanimiter sustinens, & multa animi virtute dissimulans, cunctis qui in exercitu erant, miræ patientiæ & magnanimitatis exemplum demonstrat. Nec silendum est, quod circa huius obsidionis initium, cum præ paucitate peregrinorum, non possemus castrum vndique obsidere, exibant quotidie aduersarii à castro, venientesque per super montem, qui castrum supereminebat, cū multa superbia exercitum infestabāt, peregrini autem nostri, ascendētes ad eos tota die contra illos dimicabant. Quotiescumque vero aduersarij, aliquē de peregrinis nostris occiderant, in contemptum nostrorum, circumdantes corpus occisi, in ipsum singuli gladios infigebant: tantæ enim crudelitatis erant, quod non sufficiebat eis, si aliquem nostrorum occisum viderent, nisi noua adijcientes vulnera, omnes quotquot erant hostes, corpus defuncti, gladijs suis transuerberabāt. O pugna contēptibilis. O rabies iniquorum. Cum autem hæc agerentur, cœperunt venire de die in diem à Francia peregrini: episcopus etiam Tullensis Reginaldus, die quadam cum aliis peregrinis superuenit. Crescente igitur peregrinorum multitudine, occupauerunt dictum montem, venientibusque paulatim peregrinis, sicut antea facere consueuerant, castrum ferè vndique obsederunt. Nec silentio prætereundum, quod antequam castrum

Nepos Archiep. Remensis mēbratim discerpitur.

Albigenses in mortuos īmanissimè sæuiunt.

vndique esset obsessum, exeuntes aduersarii à castro, & ascendentes in montem, quando videbāt episcopum Carcassonę, sermonem exhortationis ad populum, habentem, in turbam populi qui sermonem audiebat, cum balistis sagittas iaciebant, sed per Dei gratiam nullum lædere potuerunt: & quia non omnia quæ ibi gesta sunt, possemus latius exprimere, accingamur ad summa. Postquam machinæ nostræ diu iecerant, & debilitarant muros castri, fecit fieri comes machinam quandam, quam lingua vulgaris Catum dicit, quæ cum facta esset, iussit comes trahi eā ad fossatū castri, quod latissimum & profundissimū erat, aqua etiam plenum. Aduersarij autem, quædam extra fossata repagula de lignis fecerant, & post illa repagula, iterum aliud fossatum, manebantque semper inter illa duo fossata, & inde exibant sæpius & infestabant nostros, interea dicta machina nostra ad fossatum trahebatur. Erat autem cooperta pellibus bouinis recentibus, ne ab hostibus posset cōburi: aduersarii autem quandam machinam petrariam, faciebant iacere assiduè super machinam illam, vt diruerent illam. Dum autem esset machina sæpedicta super primum fossatum, nihilque superesset, nisi vt ipsum fossatum sub protectione à nostris impleretur, quodam die post occasum solis, exeuntes aduersarii à castro, attulerunt ignem, ligna sicca, stipulam, stupam, carnes salsas, adipem oleum, & cætera ignis incentiua, cœperuntque instantissimè proiicere, vt cōburerent machinam nostram. Habebant præterea balistarios, qui nostros defendentes machinam, grauissimè vulnera-

bant. Quid plura? altius erupit flamma, turbati sumus omnes. Comes autem & frater eius Guido erant inter machinam. Proiicientes igitur aduersarii indefesse ad incendendum ignem necessaria, nostri constantissimè & cum multo labore, vinũ, aquam, terram in ignem mittebant, alii autem instrumentis ferreis, frusta carnium & vasa oleo plena, quæ aduersarii iactabant, ab igne extrahebant. Sic itaque nostri per incredibiles caloris & laboris anxietates, quod sine lachrymis videri vix posset, sæpedictam machinam, ab igne exemerunt. In crastino autem, armantes se peregrini nostri ad castrum vndique accesserunt, intrantesque audacissimè primum fossatum, per multos labores & cõstantissimas probitates, repagula lignea cõfringebant, aduersarii autem, qui inter repagula & in barbacanis erant, ipsas barbacanas, prout poterãt defendebant. Cum fieret autem insultus iste, episcopus Carcassonæ, & ego per exercitum discurrebamus nostros exhortantes. Archiepiscopus autem Remensis, & Tulensis & Albiensis episcopi, & Guilelmus archidiaconus Parisiensis, abbas etiam Mosaici cum quibusdam monachis, reliquusque clerus exercitus, in montis descensu ante castrum stabant, induti vestibus albis, & nudis pedibus tenentes ante se crucem, cũ reliquiis sanctorum, voce altissima & deuotissima cantabãt, *Veni creator spiritus*, diuinum auxilium flagitantes, nec defuit exorantibus paracletus, sed mox vtversum hymni, scilicet, *Hostem repellas longius*, tertio repetentes incœperunt, exterriti aduersarii diuinitus & repulsi, dimissis barbacanis, ad castrum

Catholicorũ præsulum, mira deuotio & feruor religionis.

cōfugerunt, seque intra murorum ambitum concluserunt. Interea burgenses cuiusdam castri comitis Tolosæ quod proximum erat, & vocabatur castrū Sarracenum, venerunt ad comitem nostrū & reddiderūt ei castrum illud: misit etiam comes Guidonem fratrem suum, & comitem Balduinū fratrem comitis Tolosæ, & alios milites ad aliud castrum nobile, quod erat comitis Tolosæ, distans quinque leugis à Tolosa, super Garumnam fluuium situm, nomine Verdunum, homines autem castri illius, sine conditione aliqua reddiderunt se comiti nostro. similiter autem omnia in circuitu castra se reddiderunt, excepto vno, quod dicitur Mons-Albanus. Audientes burgenses Mosaici, quod castella quæ in circuitu erant, se reddiderant comiti nostro, videntes etiam quod resistere non valebant, miserunt ad comitem, postulantes pacem: cogitans autem comes, quod erat adhuc satis fortè, nec poterat capi vi, sine multa nostrorū interfectione, attendens etiam quod si caperetur vi, destrueretur villa quæ optima erat & propria monachorum. Videns insuper, quod omnes qui in castro erant pariter interirent, dixit tali conditione reciperet illos, si ruptarios illos, & omnes qui causa munitionis castri venerant à Tolosa, traderēt in manus eius, ipsi insuper iurarent super sacrosancta euangelia, quod non impugnarent de cætero Christianos, quibus ritè peractis, traditisque ruptariis & hominibus Tolosanis, recepit comes castrum & restituit ipsum abbati, saluo eo quod de iure habuerant in castro comites Tolosani. Accipientes autem peregrini nostri ruptarios,

auidissime interfecerunt. Nec silendum credimus, quod castrum Moysiaci, quod in vigilia assumptionis B. Mariæ obsessum fuerat, in festo Natiuitatis eiusdem virginis captum fuit: agnoscitur ergo, operata B. Virgo. Mouens comes à Moysiaco, proposuit obsidere castrum quoddam prope Fuxum, nomine Sauerdunum in diœcesi Tolosana castrum illud à dominio comitis nostri recesserat, comesque Fuxi qui illud tenebat, occasione castri illius, castrum Apamiarum plurimum infestabat. Interea quidam peregrini nobiles de Alemannia, venerant Carcassonam. Ingerrannus autem de Boua, cui supradiximus, comes noster concesserat pro parte magna terram Comitis Fuxi, alii etiam milites nostri qui custodiebant terram Carcassonensem, dictos Alemannos apud Appamias duxerunt : comes autem Tolosæ & comes Fuxi, erant apud Sauerdunum: mouentes autem milites nostri cum Alemannis, properabant versus Sauerdunum, quo audito, comes Tolosæ & comes Fuxi fugerunt à Sauerduno, sicque sine conditione vel pugna, Ingerrannus recuperauit Sauerdunum. Dum hæc agerentur, comes noster cum suo exercitu, à Moysiaco veniebat, & cum esset prope Sauerdunum, ipse iuit Appamias vbi erant Alemanni, exercitus vero perrexit Sauerdunum. Comes autem assumens Alemãnos, equitauit ante castrũ Fuxi, & inde rediit ad exercitum, qui recesserat à Sauerduno, & perrexerat ad altam ripam, homines autem altæ ripæ à facie eorum fugerant, & dimiserant castrum vacuum, comes autem muniuit castrum Altæ ripæ, quia

Recuperatur Sauerdunũ diœcesi. Tolosanæ oppidum.

Altæ ripæ castrum à comite Simone munitũ

per illud ſuos arcere poterat inimicos, erat enim ſitum inter Toloſam & Fuxum. His geſtis propoſuit comes inuadere terram comitis Conuenarum, venitque ad caſtrum quoddam, quod erat prope Toloſam nomine Murellum, erat enim caſtrum illud amœniſſimum, ſuper Garonnam fluuium ſitum: cũ autem appropinquaremus caſtro Murelli, homines caſtri timentes à facie noſtra, fugerant & intrauerunt Toloſam: ſed & quidam ex ipſis, in pontem caſtri qui erat ligneus & longiſſimus ſuper Garonnam, per quem tranſire debebamus ignem miſerunt. Cum veniſſemus igitur ante caſtrum, & ponte conbuſto, non poſſemus in ipſum intrare, comes & plures de noſtris, mittentes ſe in aquã quæ profunda erat & valida, non ſine grandi periculo tranſierunt: exercitus autem fixit tentoria citra aquam: ſtatim currens comes cum quibuſdam ſuis ad pontem, ignem cum multo labore extinxerunt, ſtatimque tanta abundantia aquæ pluuialis erupit, ădeoque aqua prædicta excreuit, quod nemo ſine graui propriȩ vitȩ periculo, poterat illam tranſire. Veſpere autem facto, videns nobilis comes, quod fere omnes milites & fortiores exercitus tranſeuntes per aquam intraſſent caſtrum, pedites autem & inualidi non valentes tranſire, remanſiſſent citra aquam, vocauit mareſchallum ſuum & dixit ei, volo redire in exercitum: cui ille, quid inquit, quid dicitis? robur exercitus totum eſt in caſtro iſto, vltra aquam nõ ſunt niſi pedites peregrini, præterea tam magna & valida eſt aqua, quod nullus modo poſſet eam tranſire, inſuper venire poſſent Toloſani,

& vos & omnes peregrinos interficere. Reſpondit comes mareſchallo, abſit à me vt faciam quod conſulitis, pauperes Chriſti expoſiti ſunt gladio, & ego in munitione manebo, fiat de me voluntas Domini, certe ego ibo & manebo cum eis, ſtatim exiens à caſtro, tranſiuit aquam & rediit ad exercitum peditum, manſitque ibi cum pauciſſimis, ſcilicet quatuor vel quinque militibus plures dies, donec facto ponte, totus tranſiuit exercitus. O magna probitas principis. O virtus inuicta, noluit enim cum militibus manere in caſtro, dum modo pauperes expoſiti peregrini erãt in campo. *Simonis comitis glorioſum reſponſum,*

Comes Monfortienſis ſan-gaudentium occupat, Toloſam modis omnibus diuexat. Comes Raimundus ad Arragonenſem regem confugit, vt ab eo auxilia impetret. Cap. LXIIII.

DVm comes noſter moraretur in caſtro Murelli: venerunt ad eum epiſcopi Conuenarum & Conſoranenſium, viri venerabiles & Deo pleni, qui negotium Ieſu-Chriſti vnico diligebant affectu, exhibitione operis promouebant, quorum etiam conſilio & induſtria, comes adierat partes illas, monuerunt igitur comitem vt vlterius procederet, & ſine pugna & gladio maximam reciperet Vuaſconiæ partem: properans igitur comes, perrexit ad caſtrum quoddam quod dicebatur S. Gaudentius, & fuerat comitis Conuenarum, homines autem caſtri tradentes ei caſtrum ipſum cum gaudio receperunt, venerunt

etiam ibi ad eum nobiles illius, facientesque ei hominium, receperunt ab eo terras suas: insuper penetrãs montana apud Fuxum, terrã Rogerii de Cominges nepotis comitis Fuxi ex parte maxima deuastauit. Interea Carcassonensis episcopus, qui cum quibusdam peregrinis, in castro Murelli remanserat, circa munitionem castri ipsius assidue laborabat. Peractis comes noster in Vuasconia negotiis pro quibus perrexerat rediit Murellum, non enim habebat milites peregrinos, nisi comitem Tullensem, & quosdam alios milites paucissimos, sed quamuis esset cum paucis, frequenter tamen equitabat vsque ad portas Tolosæ: illi autem qui in Tolosa erant innumerabiles & munitissimi, non audebant exire aduersus eum, ipse vero omnia in circuitu deuastans, munitiones ante ipsorum oculos deuastabat. Erat autem Tolosa ciuitas vltra modum plena populo, quia Biterrenses, & Carcassonenses, & Tolosani hæretici & hæreticorum fautores & ruptarii, amissis diuino iudicio terris suis, Tolosam intrauerant, adeoque impleuerãt, quod ipsa claustra monachorum ciuitatis, expulsis canonicis fecerant pecorũ ouilia & stabula equorum. O nidus hæreticorum Tolosa, ô tabernacula prædonũ. Nec prætermittendum, quomodo afflicta & obsessa erat tunc Tolosa: Comes enim noster erat ex vna parte apud Murellum, quidam milites nostri ex alia parte apud Verdunum: comes Balduinus ex alia, Guido frater comitis ex altera. Hi omnes ex omni parte Tolosam circumdantes, & vsque propè portas ipsius sæpius equitantes, eam non mo-

Tolosa hæreseon parẽs, fautrix, receptatrix.

dicum infestabant. Comes autem Tolosę qui peccatis suis exigentibus exhæreditatus, præter Tolosam & Montem-Albanum, perdiderat terram suam, ad regem Arragonum confugerat, ab eo super recuperatione terræ suæ, consilium & auxilium quæsiturus. O iustum iustissimi iudicis dei iudicium: O misericordissimi fratris videlicet P. de castro nouo, veridica sententia, dicebat siquidem vir bonus, sicut ab illis audiui, qui ab illius ore sæpius audierunt. Negotium inquiebat Iesu-Christi, in partibus istis, nunquam prosperum sortietur effectum, donec aliquis de nobis prædicatoribus, pro defensione fidei moriatur, & vtinam ego prior, persecutoris exciperem gladium. Ecce miser ille comes Tolosanus, cum mortem huic sanctissimo viro videlicet intulisset, eo quod ipsum de perpetratis nequitijs, publicè & in facie redargueret vir bonus, post hæc se euasisse putauit, post hæc recuperare se credidit terram suam, sed domino retribuente vindictam, sanguinemque sui martyris vindicante, vnde sperauit se habere lucrum, nisi dispendium grauissimum, indeque damnum irrecuperabile reportauit. Diligenter etiam est notandum, quod dictus comes miser ille, occisorem viri Dei, in maximo amore & familiaritate receperat, adeo quod per ciuitates & castella ipsum ducens, quasi pro spectaculo omnibus dicebat. Iste solus me diligit, iste solus concordat maximè votis meis: iste eripuit me ab inimico, licet autem crudelissimum homicidam illum, comes prædictus ita extolleret, ipsum muta etiam animalia abhorrebant. Sicut enim multorum & proborum virorum canonico-

Homicidij vltio diuina.

rum Tolosanæ ecclesiæ, veridica relatione audiui imus, ab illo die quo prædictus homicida, memoratum virum Dei occidit, in detestationem tanti sceleris, nunquam canis dignatus est accipere de manu eius. O res miranda. O res inaudita. Hoc idcirco inseruimus, vt quam iustè comes Tolosæ exhæreditatus sit ostendamus. Dum res ita se haberet, vt supradictum est, Rogerius Bernardi filius comitis Fuxensis, propè Carcassonam cum ruptariis transiens, equitabat quodam die versus Narbonam, vt si quos inueniret peregrinos, vinctos perduceret Fuxum, aut morte crudelissima condemnaret. Factum est igitur, dum iret, obuios habuit paucos peregrinos, qui tendebant ad comitem nostrum, venientes à partibus Gallicanis: peregrini autem illi, videntes hostes venientes, putantesque quod essent de nostris, intrepidi aduersariis occurrebant. * Traditores siquidem prædicti, in his nequitiæ suæ prouidebant, quia videlicet lento passu, & per stratam publicam ambulabant, vt non esset facilè aduertere, quod non essēt de nostris. Vt autem appropinquauerunt ad inuicem, statim crudelissimi carnifices, insurrexerunt in nostros qui pauci erant & inermes, vt potè proditionis ignari, occidentesque plures de nostris, & membratim dilacerantes, reliquos secum duxerunt vsque Fuxum, vbi eos tenētes in vinculis, tormentis validissimis dilaniabant: cum maximo siquidem studio, noua quotidie & inexperta excogitabant supplicia, quibus suos affligerent captiuos: sicut enim ab ore cuiusdam militis nostri audiui, qui ibi tenebatur in vinculis, qui præsens

**Fertur etiā pro certo, quod aliqui eorum, super arma deferebant habitum monachorum Cisterciensium & alios præcedebāt.* Hæc habētur in margine M. S.

erat & videbat, captiuos suos cruciabant illi tot & tantis tormentis, quod Diocletiano & Maximiano posset æquiparari malitia, vel etiam anteferri. Vt enim prætermittamus ibi minima, ipsos sacerdotes & diuini mysterii tractatores frequentius suspendebant: quandoque etiam quod dictu horribile est, ligatis ad genitalia membra funibus, ferocissimè distrahebant. O crudelitas immanis, O rabies inaudita.

---

*Conuentus episcoporum & Baronum apud * Apamiam celebratur à Simone Comite, vbi multa decreta leges & statuuntur, quas se comes seruaturum pollicetur.* **Pamiez.*

Cap. LXV.

AN. Inc. Dom. 1212. mense Nouembris, cõuocauit nobilis comes Montisfortis episcopos & nobiles terræ suæ, apud castrum Apamiarum celebraturus colloquium generale. Causa autem colloquii huius ista fuit, vt comes noster, in terra quam acquisierat, sanctæque R. E. subiugauerat, institui faceret bonos mores, hæretica spurcitia procul pulsa, quæ totam corruperat terram illam, bonæ tam cultu religionis Christianæ, quã etiam de temporali pace & quiete, consuetudines plantarentur. Terra siquidem illa, ab antiquis diebus depredationibus patuerat & rapinis, opprimebat quippè potens impotentem, fortior minus fortem. Voluit igitur comes nobilis, cunctas cõsuetudines fixosque limites terræ dominis ponere quos transgredi non liceret, quatinus etiã milites

de suis certis & rectis redditibus rectè viuerent: minor etiam populus sub alis dominorum posset viuere, inmoderatis exactionibus non grauatus: ad quas consuetudines statuendas, electi fuerunt viri duodecim qui super sacrosancta euangelia iurauerunt, quod pro posse suo tales consuetudines ponerēt, per quas ecclesia sua libertate gauderet, tota etiam terra in statu firmaretur meliori. De illis autem 12. electoribus, quatuor fuerunt ecclesiastici, duo scilicet episcopi, Tolosanus & Conseranensis, vnus Templarius, vnusque hospitalarius, quatuor præterea francigenæ milites, quatuor etiam indigenæ, duo milites & duo burgenses, per quos dictæ consuetudines, satis competēter positæ & firmatæ Vt autem consuetudines illæ inuiolabiliter seruarentur, antequam proferrētur in medium, nobilis comes, omnesque milites sui super quatuor euangelia iurauerūt, quod supra memoratas consuetudines, nunquam præsumeret violare: vt etiam maiorem obtinerent firmitatem redactę sunt in scriptum, sigillo etiam comitis & omnium episcoporum, qui ibi plures erant firmatæ & munitæ. Dum hæc agerentur apud Apamias, hostes fidei à Tolosa egresi, discurrere cœperunt per Vuasconiam & facere mala quæcumque potuerunt. Venerabilis autem episcopus Conuenarum, assumptis secū aliquibus de militibus nostris, perrexit in Vasconiam, terramque illam ab hostibus fidei viriliter defendebat: nobilis autem comes noster perrexit Carcassonam & inde Biterrim, habiturus colloquium, cum archiepiscopo Narbonensi, super his quæ spectabant ad negotiū

Iesu-Christi. Dum autem essemus apud Biterrim, & sedes episcopalis vacaret, canonici illius ecclesiæ, communi assensu, elegerunt venerabilẽ archidiaconum Parisiensem Guilelmum in suum episcopum & pastorem, sed ipse nulla ratione, ad hoc potuit induci, vt electioni eorum assensum præberet.

G. Paris. archidiaconus, in episcopum Biterrensem electus electioni consẽsum non prębet.

Rex Arragonensis venit Tolosam & colloquium habet cum comite Simone, & apostol. sed. legato.

Cap. LXVI.

CIrca festum vero dominicæ apparitionis, rex Arragonum Petrus, qui negotio fidei plurimum inuidebat, venit Tolosam, & fecit ibi milites, excommunicatis & hæreticis communicando: mandauitque rex archiepiscopo Narbonensi apost. sedis legato, & comiti nostro, quod volebat habere colloquium cum eis, & de pace & de compositione inter comitẽ nostrum & hostes fidei tentare. Igitur assignata fuit communi assensu dies & locus inter Tolosam & Vaurum, vbi colloquium celebrari deberet. Cum igitur venissemus ad locum consilij, rex cœpit rogare archiepiscopum Narbonensem & episcopos, de restituendis terris comitibus Tolosano, Conuenarum, & Fuxensi, & Gastoni de bearno: archiepiscopus autem Narbonensis respondit regi, vt omnes petitiones suas redigeret in scriptum, & scriptas & sigillatas mitteret episcopis apud Vaurum. Rex vero Arragonensis, post quam applausum magnũ fecerat comiti nostro, & fratri & filijs eius, roga-

uit ipsum comitē, vt octo diebus desisteret à malefaciendo inimicis suis, cui nobilissimus & vrbanissimus respondit: non desistam inquit, à malefaciendo, sed ob reuerentiam vestram, cessabo his octo diebus à benefaciendo. Similiter autem & rex promisit ex parte hostium nostrorū, quod ipso tempore colloquii, non facerēt nostris malum. Sed ipsi infidelissimi, cum scirent nostros conuenisse ad colloquium, licet nos per regem fecissent securos, discurrere cœperunt per terram nostram versus Carcassonam, & multa mala facientes, plurimos etiā occiderunt. O fraus nequam: die tertio postquam recessit rex à loco colloquij, & intrauit Tolosam, scripsit petitiones suas ad archiepiscopos & episcopos nostros, in hæc verba.

Petitiones regis Arragonensium ad prælatos in Concilio apud Vaurum congregatos.

Comes Tolosanus ad ecclesiæ amplexus redire simulat.

QVoniam Sacrosancta mater ecclesia non solum verba, sed verbera quoque docetur habere, deuotus ecclesiæ filius P. Deo miserante Rex Arragonensis, pro comite Tolosano, *ad sinum eiusdem matris ecclesiæ cupiente redire, & à sanctitate vestra petit humiliter, & rogat instanter, quatinus faciendo satisfactionem personalem pro excessibus quibuscumque, prout ipsi ecclesiæ visum fuerit expedire, ac pro damnis & iniurijs illatis diuersis ecclesiis & prælatis satisfaciendo sed quod clementia matris ecclesiæ, ipso comiti duxerit iniungendum, restituatur clementer & misericorditer ad possessiones suas, & alia*

quę amisit quod si forte . . . . . . comitis nollet ecclesia ipsius regis petitionem audire: petit & rogat hoc idem pro filio, ita tamen quod puer nihilominus satisfaciat personaliter pro excessibus, vel in frontaria Saracenorum cum militibus eundo in subsidium Christianorum, vel in partibus transmarinis, secundum quod ecclesia melius arbitrabitur expedire & infans in terra sua, in tam diligenti custodia, & tam fideli cura, ad honorem Dei & S. R. E. habeatur, vsquequo de bonitate sua, signa compareãt manifesta.

Et quoniam comes Conuenarum, nec fuit vnquam hæreticus, nec eorum susceptor, sed potius impugnator, & ideo terram dicitur amisisse, quod astiterit consobrino & domino suo, comiti Tolosano: petit idem Rex & rogat pro eo, sicut pro vassallo suo, vt restituatur ad terram suam, satisfaciendo quoque ad arbitrium ecclesiæ, si eum apparuerit in aliquo deliquisse.

Item, comes Fuxensis, cum nec sit, nec fuerit hæreticus, pro eo memoratus rex petit, & rogat sicut pro consanguineo suo charissimo, cui sine verecundia in iure sic deesse non potest, quatinus pro reuerentia ipsius & gratia restituatur ad sua, satisfaciendo nihilominus ecclesiæ in his & pro his, quibus clementia matris ecclesiæ eum apparuerit deliquisse.

Item, pro Gastone de Bearno Vassallo suo, petit sæpedictus Rex & rogat affectuosè, quatinus restituatur ad terram suam & fidelitates Vassalorum suorum, maximè cum paratus sit parere, & ad arbitrium ecclesiæ satisfacere coram iudicibus non suspectis, si nobis causam ipsius audire & expedire non licet.

In omnibus tamen præmissis, duxit memoratus rex, misericordiam potius quam iudicium inuocandum, mit-

tens ad clementiam veſtram clericos & barones ſuos ſuper præmiſſis, ratum habiturus, quicquid à vobis cum eis fuerit ordinatum. Supplicans vt talem habere dignemini circumſpectionem & diligentiam in hoc facto, vt in negotio Chriſtianitatis in partibus Hiſpaniæ, *ad honorem Dei & S. matris eccleſiæ dilatationem, prædictorum baronum & comitis Montis fortis ſubſidium.* * ..... *poſſit. Datum* Toloſæ 17. *Cal. Februarij.*

* Forte impendi.

Reſponſio Concilij.

Illuſtri & dilecto in Chriſto P. *Dei gratia regi* Arragonum, *comiti Barchilonenſium, Concilium apud Vaurum* ſalutem, & ſinceram in domino dilectionem. Petitiones & preces vidimus, quas pro* Toloſano *& eius filio & Fuxenſi & Conuenarum comitibus, & nobili viro Gaſtone de Bearno, veſtra regalis ſerenitas deſtinauit: in quibus etiam literis, inter cætera eccleſiæ filium dicitis vos deuotum: ſuper quo domino Ieſu-Chriſto, ac regali veſtræ celſitudini, gratiarum referimus actiones, & in cunctis quibus ſecundum Deum poſſemus, propter illam mutuam dilectionem, qua vos ſancta romana mater Eccleſia, ſicut intelligimus, amplectitur, & vos ipſam, nec non & ob reuerentiam excellentiæ veſtræ regalis, admitteremus affectuoſius preces veſtras. Super eo quod pro comite* Toloſæ *petitis & rogatis, hæc duximus ſerenitati regiæ reſpondendum, quod tam cauſa comitis quam filij, quæ pendet ex facto patris, auctoritate ſuperioris eſt à nobis exempta cum idē comes* Toloſæ, *Regienſi epiſcopo & Magiſtro Theodiſio, à Domino Papa, negotium ſuum fecerit ſub certa forma committi. Vnde ſicut credimus, memoriter retinetis, quot & quantas gratias, dicto comiti*

* Lauaur.

post multos excessus ipsius, dominus Papa fecit: necnon & quam gratiam, ad intercessionem vestram & preces, venerabilis Narbonensis archiepiscopus, apost sedis legatus, tunc abbas Cistercij apud Narbonam & Montempessulanum, eidem comiti faciebat, biennio si bene meminimus iam transacto. Volebat siquidem idem legatus, omnes dominicaturas & proprietates, eidem comiti remanere integras & illæsas: & vt illa iura quæ habebat in castris aliorum hæreticorum, quæ de feodo eius erãt, siue alberga, siue quista, siue caualgata, eidem integra remanerent. De illis preterea castris quæ erant aliorum hæreticorum, quæ de feodo eius non erant, quæ idem comes dicebat esse quinquaginta, volebat præfatus legatus, vt quartalis & tertia pars eorum, caderet in proprietatem comitis supradicti. Spreta vero comes illa magna gratia Domini Papæ ac prædicti legati & ecclesiæ Dei, veniens directe contra omnia iuramenta, quæ olim præstiterat in manibus legatorum, & addens iniquitatem iniquitati, crimina criminibus, mala malis, ecclesiam Dei & Christianitatem, fidem & pacem cum hæreticis & ruptariis impugnauit & damnificauit, adeo vt omni gratia & beneficio reddiderit se indignum.

Comes Raimũdus omni gratia & fauore ecclesiæ, iudicatur indignus

Quod autem pro comite petitis Conuenarum, taliter super hoc duximus respondendum. pro certo intelleximus, quod cum post excessus suos multiplices, & iuramenti transgressionem fœdus cum hæreticis & eorum fautoribus contraxisset, & ipsam ecclesiam, licet nunquam in aliquo læsus esset, cum eisdem pestilentibus impugnasset, licet postmodum diligenter fuerit admonitus, vt cessaret à cœptis, & rediens ad cor, tandem reconciliaretur ecclecclesiasticæ vnitati: nihilominus idem comes, in sua nequitia extitit, excommunicationis & anathematis vincu-

lo alligatus de quo etiam vt dicitur, comes Tolosæ asserere consueuit, quod ipse comes Conuenarum, eum ad guerram impulit & induxit. Vnde idem comes, actor per hoc guerræ & malorum quæ ecclesiæ multipliciter prouenerunt extitit. Verumtamen si talem se exhibuerit, vt absolutionis beneficium mereatur, postmodum cum fuerit absolutus, & habuerit potestatem standi iudicio, si de aliquo quereletur, ecclesia ei iustitiam non negabit.

Petit præterea regia celsitudo, pro comite Fuxensi, ad quod taliter respondemus, quod constat de ipso, quod hæreticorum extitit à longo tempore receptator, præsertim cũ non sit dubium, quin credentes hæreticorum, hæretici sint dicendi: qui etiam post multiplices excessus suos, post præstita iuramenta, post obligationes tam personarũ quã rerum, post iniectionem manuum in clericos, & detrusionem eorum in carcerem, pro quibus causis & multis alijs anathematis mucrone percussus: post illã etiam gratiam, quam idem legatus ad intercessionem vestram, olim ipsi comiti faciebat, cruentam cædem exercuit in signatos, tã laicos quam clericos, qui in paupertate & simplicitate sua, contra Vauri hæreticos in Dei seruitium ambulabãt, qualis autem & quanta erat illa gratia, bene recolit sicut credimus, regia celsitudo, ad cuius preces cum eodem comite, compositionem faciebat dictus legatus. Sed quod non fuit facta illa compositio per ipsum comitem stetit: extãt enim litteræ ad dominum comitem Montis fortis regali sigillo munitæ, talem clausulam continentes. Dicimus etiam vobis, quod si comes Fuxensis, nolluerit stare placito illi, & vos postea non audieritis preces nostras pro eo, non erimus inde vobis dipacati: verumtamen si dederit operam, vt absolutionis beneficium consequatur, & post modum, cum absolutionis fuerit gratiam consequutus, de aliquo

Comes Fuxẽsis ob violentas manus in clericos iniectas, anathematis mucrone confossus.

quereletur, iustitiam ei ecclesia non negabit.

Postulatis insuper & rogatis, pro Gastone de bearno, vt restitueretur ad terram suam, & ad fidelitates vassalorum suorum, super quo vobis taliter respondemus. Vt alia multa, imo potius infinita, qui in ipsum Gastonem dicuntur ad præsens silentio transeamus, confœderatus tamen hæreticis & receptatoribus seu defensoribus eorũ cõtra ecclesiam & signatos, est ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum manifestissimus persecutor. Venit in auxilium Tolosanorum ad obsidionem castri noui. Interfectorem fr. P. de castro nouo, apostol. sedis legati habet secum, ruptarios diu tenuit atque tenet.

In anno præterito, ruptarios in cathedralem ecclesiam Olerensis induxit, vbi amputato fune de quo pendebat pixis, continens corpus Domini nostri Iesu-Christi in terram cecidit, & quod nefas est dicere, ipsum corpus dominicum est per terram expensum transgressus iuramenta, manus in clericos violentas iniecit: pro quibus & alijs causis pluribus quas ad præsens tacemus, idem Gasto, excommunicationis & anathematis est nexibus innodatus. Verumtamen si satisfecerit ecclesiæ, prout debet, & absolutionis beneficium consequetur: & conquestus fuerit de aliquo, audietur de iure suo. Aliter siquidem, pro prædictis sic excommunicatus, clarissime princeps, vestram regiam maiestatem intercedere non deceret, nec nos pro talibus & in talibus audemus aliter respondere. Ad hæc, serenitatem vestram regalem monemus & hortamur in domino, quatenus ad memoriam reuocare dignemini honorem quem vobis fecit sedes apostolica, & illum quem in præsentiarum, illustri regi Siciliæ sororio vestro facit, quid etiam D. Papæ in vestra promisistis vnctione, & quid vobis sedes apost. dederit in mandatis,*

Corpus Christi cista ereptum, humi sparsum in ecclesia Olerensi.

**Petrus etenim anno 1204. Romæ ab Inn.*

Oramus vt Deus ad honorem ſuum, & S. R. eccleſiæ, per multa tempora vos conſeruet. Quod ſi per hanc noſtram reſponſionem, veſtræ regiæ maieſtati non fuerit ſatisfactum, nos ob reuerentiam veſtram & gratiam, D. Papæ curabimus intimare. Datum Vauri 15. Cal. Februarij.

3. regijs inſignibus decoratus eſt, cuius rei ſūma cum pōpa peractæ, literarium monumentū profert Ciacon in eodem Innocentio.

Audiens rex Arragonum, reſponſiones prælatorū noſtrorum, videnſque petitiones quas fecerat, penitus refutatas, affectūque ſuum non poſſe perduci ad effectum, alium circumuentionis modum inuenit. Miſit itaque nuncios ad prelatos, mandans & rogans, quatinus inducerent comitē Montisfortis, ad hoc, vt comiti Toloſano, cæteriſque fidei Chriſtianæ inimicis treugas daret, vſque ad futurū proximum Penthecoſtem, vel ſaltem vſque in Paſcha: quod audientes prælati noſtri, animaduertenteſque quod rex ob nihil aliud peteret hoc, niſi vt hoc audiretur in Francia, ſicque deuotio tepeſceret ſignatorum, petitionē iſtam ſicut & primas fecerant refutarunt. Quia vero longum eſſet omnia enarrare per ordinem, quæ rex ille mandauit, & noſtri ei reſpondenda duxerunt: iſtud breuiter dicamus, quod hæc fuit tota intentio dicti regis, laborare videlicet, vt comes Toloſæ & alii religionis Chriſtianæ inimici ſui, reſtituerentur ad terras ſuas, vel ſaltem ipſis treugæ darentur à noſtris, ob intentionem ſuperius memoratam. Noſtri vero, viri prouidi & conſtantes, nec terras reddere, nec treugas concedere voluerunt. Videns rex quod nihil proficere potuiſſet, in grauè diſpēdium famæ ſuæ pariter & honoris, appoſuit quod excommunicatos & terras eorum quas adhuc tenebant, in ſua protectione reciperet: & vt ſuā ne-

quiti im, aliquantulum palliaret, sede n apost. appellauit, prælati autem nostri, huic appellationi quia multiplicibus ex causis friuola erat & inualida minimè detulerunt: sed archiepiscopus Narbonensis apost. sedis legatus misit litteras in hũc modum.

Littera archiep. Narbonensis ad regem Arragonum.

Illustrissimo domino Petro, Dei gratia regi Arragonensi, Frater A. diuina miseratione Narbonensis archiepiscopus, apost. sedis legatus, salutem in charitate animi, & visceribus Iesu Christi. Intelleximus non sine turbatione multa, ac amaritudine animi, quod ciuitatem Tolosæ, ac castrum Montis Albani & terras propter crimen hæreseos, ac alia multa & nefanda facinora traditas Sathanæ ac ab omni communione matris ecclesiæ separatas, & cruce-signatis auctoritate Dei, cuius nomen in his grauiter blasphematur expositas, disponitis in protectione ac custodia vestra recipere, ac eas contra Christi exercitum defensare. Cum igitur hæc si vera sint (quod Deus auertat) non solum in salutis vestræ dispendium, sed in honoris regij, ac opinionis vestræ & famæ possint cedere detrimentum. Nos qui salutem vestram, & gloriam & honorem Zelamus, totis visceribus charitatis, celsitudinem regiam rogamus, consulimus, monemus & hortamur in Domino, & in potentia virtutis huius, & parte Dei redemptoris nostri Iesu-Christi, ac sanctissimi vicarij eius Domini nostri summi pontificis, auctoritate legationis qua fungimur, inhibemus, & modis quibus possumus obtestamur, ne per vos, vel per alios, terras recipiatis, vel defendatis prædictas. Optamus autem, quatinus tam vobis quam & ipsis, taliter dignemini prouidere, ne communicando excommunicatis & maledictis hæreticis & fautoribus eorumdem, labem excommuni-

cationis incurrere vos contingat. Vnum autem non volu-mus ſerenitatem veſtram latere quod ſi quos de veſtris, in defenſionem prædictæ terræ duxeritis relinquendos, cum omnes excommunicati ſint ipſo iure, vos denunciari ex-communicatos, tanquam defenſores hæreticorum publice faciemus.

Rex Arragonenſis, in nullo reſipiſcens, ſed quæ male propoſuerat, peius adimplens, hæreticos omnes & excommunicatos comites Toloſanum videlicet, Conuenarum & Fuxenſem, Gaſtonem de Bearno, omneſque milites Toloſanos & Carcaſſonenſes, qui pro hæreſi exhæreditati Toloſam confugerant, ciues etiam Toloſanos in ſua protectione ſuſcepit, & ab ipſis iuramentum recepit: ciuitatem etiam Toloſanam quæ eſt propriè de dominio regis Franciæ, & totum illud terræ, quod illi adhuc tenebant, in ſua cuſtodia recipere præſumpſit. Non credimus omittendum, quod cum eſſent noſtri prope dictum colloquium apud Vaurum, comeſque Montis-fortis ob reuerentiã regis, diebus colloquii, inimicis treugas dediſſet: & rex ſimiliter ex parte aduerſariorũ treugas firmaſſet, ipſo tẽpore colloquii manentibus treugis, noſtriſque non cauentibus, equitarunt hoſtes pluries per terrã noſtrã prædãque multam capiẽtes, plurimoſq; inſuper homines occidẽtes, multos captos ducẽtes, mala vbiq; grauiſſima intulerũt: ſuper quibus malis, cum rex ſæpius requireretur à noſtris, non fecit vllatenus emendari. Vidẽtes igitur noſtri, quod rex detineret eos nuntiis, litteris, & etiã appellationibus ſuperfluis, & nichilominus tempore colloquii & treugarũ noſtros ab

Induciarum tempore, hæretici inſidiantur catholici in eoſque ſæuiunt.

excommunicatis quorum causam fouebat, permitterent apertissime & sæpissime infestari, à Vauro recesserunt, veruntamen antequam recederent, scripserunt D. Papæ de communi negotio ecclesiæ, & de præfato colloquio in hunc modum.

Litteræ Synodi Vaurensis ad D. Papam Innocentium.

SAnctissimo patri in Christo ac Beatiss. Domino suo Innocentio Dei gratia summo pontifici, deuoti & humiles serui eius, archiepiscopi, episcopi, & alij ecclesiarum prælati, apud Vaurum pro Sanctæ fidei negotio congregati, cum omni affectione, longum vitæ spatium, & salutis, ad agendas paternitatis vestræ solicitudini dignas grates, cum nec lingua nec calamus nobis sufficiant, retributorem omnium bonorum exoramus, vt nostrum in hac parte suppleat defectum & abunde vobis retribuat omne bonum, quod nobis & nostris alijs quæ partium nostrarum ecclesijs tribuistis. Cum enim in partibus istis, pestis hæretica, antiquitus seminata, nostris partibus, vsque adeo succreuisset, quod cultus diuinus ibidem haberetur omnino in opprobrium & derisum & in clerum & bona ecclesiastica, hinc hæretici, inibi ruptarij grassarentur, & tam princeps quam populus, in reprobum sensum datus, à fidei rectitudine deuiauit, vt per vestros exercitus signatorum, quos ad emundandas spurcitias pestis huius, sapientissime destinastis, & Christianissimum eorum principem, comitem Montis-fortis, intrepidum omnino athletam & inuictum dominici prælij bellatorem: ecclesia quæ tam miserabiliter ibi corruperat, caput inibi cœperit re-

Hæresis Dei cultum destruit, ecclesiasticos spoliat sacra profanat.

leuare, & in parte maxima destructis aduersitatibus & erroribus vniuersis, terra dudum à cultoribus horum dogmatum conculta, demum diuino cultui assuescat: restant vero adhuc reliquiæ dictæ pestis Tolosa videlicet ciuitas, cum castris aliquot, vbi tanquam sordes in sentinam cadentes, residuum prauitatis hæreticæ se collegit: quorum princeps, comes scilicet Tolosæ, qui ab antiquis temporibus sicut multoties iam audistis hæreticorum & fautor extitit & defensor & pro viribus quæ sibi remanserunt, impugnat ecclesiam, & quoad potest pro fidei hostibus, eius cultoribus se opponit. Ex quo enim rediit à Sanctitatis vestræ præsentia cum mandatis, in quibus, vltra omnem meritorum exigentiam suorum, egeratis misericorditer cum eodem, introiuit, sicut manifeste videtur angelus Sathanæ in cor eius, & gratiæ vestræ beneficiorum ingratus, de his quæ coram vobis promiserat, nihil impleuit, imo pedagia sæpius abiuratã, vehementer adauxit, & ad omnes quos sciuit nostros & ecclesiæ aduersarios se conuertit. Sane per Othonem Dei & ecclesiæ inimicum, opinatus contra ipsam ecclesiam vires assumere, sub ipsius confidentia manifeste sicut asseritur minabatur quod ecclesiam de finibus suis & clerum radicitus extirparet: hæreticos & ruptarios, quos multoties abiurauerat extunc feruentius solito fouere studuit & tenere. Cum enim catholicorum exercitus obsideret Vaurum, vbi sedes erat Sathanæ, & quasi huius erroris hæretici prouincia, ipse in subsidiũ peruersorum, misit milites & clientes. & in castro suo quod Casser appellatur, fuerunt inuenti & combusti à crucesignatis plusquam quinquaginta hæretici, præter credentium eorum multitudinem copiosam. Inuocauit etiam contra Dei exercitum, Sauaricum inimicum ecclesiæ, Regis Angliæ Seneschallum, cum quo Chri-

Albigẽses 50 combusti

sti pugilem prædictum comitem Montis-fortis, *apud castrum nouum Arrij obsidere præsumpsit: sed* Christi *dextera faciente, cito fuit eius præsumptio, in confusionem conuersa, ita quod pauci catholici, infinitam Arrianorum multitudinem effugarunt. Prædictorum autem Othonis & regis Angliæ confidentia defraudatus, vt qui baculo arundineo nitebatur, cogitauit iniquitatem abominabilem, & ad regem Marrochitarum nuncios destinauit subsidium eius, non solũ in terræ nostræ, sed totius* Christianitatis *exitium implorando, sed conatum ipsius diuina pietas impediuit. episcopum Agennensem à sede propria expellendo, bonis omnibus spoliauit, & abbatem de* Mo*siaco cœpit, & abbatem Montis-Albani fere per vnum annum tenuit captiuatum. ruptarij quoque ipsius & cõplices peregrinos clericos & laicos innumerabiles, varijs tormentis affecerunt & nonnullos detinent ac diutius tenuere captiuos, in his omnibus, non auersus est furor eius, sed adhuc manus eius extenta, ita vt fiat cotidie semetipso deterior, & omnia mala quæ potest per seipsum & filiũ & complices suos Fuxensem & Conuenarum comites & Gastonem de Bearno, viros sceleratissimos & peruersos contra Dei ecclesiam operetur. Cum autem vltione diuina & censura ecclesiastica memoratus athleta fidei, comes christianissimus terras ipsorum, tanquam hostium Dei & ecclesiæ, sancto & iusto occupauit prælio fere totas, ipsi adhuc in sua persistentes malitia & humiliari sub potenti manu Dei contemnentes, nuper ad regem Arragonum recurrerunt, per quem forte intendunt vestram circumuenire clementiam, & ecclesiam suggilare. Adduxerunt enim ipsum* Tolosam *nobiscum, qui de mandato legati & delegatorum nostrorum apud Vaurum conueneramus, colloquium habiturum, qui quæ aut qualia proposuit,*

Rex Arrag. op. m infi... lium con... christiano... impie pro... sus impetrat.

& quæ nos ei duxerimus respondenda, ex rescriptis quæ vobis sigillata mittimus, plenius cognoscetis. Omnes igitur vnanimiter & concorditer hæc præmissa, sanctitati vestræ intimamus, liberantes animas nostras, ne per defectum significandi in negotio fidei, de contingentibus aliquid omittatur: pro certo namque sciatis quod si terra quæ dictis tyrannis, cum tanta iustitia & multa Christianorum effusione sanguinis est ablata, ipsis aut hæredibus eorum restituatur, non solum fieret nouissimus error peior priore, sed exinde excidium clero & ecclesiæ inæstimabile immineret: ad hæc quoniam enormitates abominabiles & alia scelera prædictorum, per singula præsenti paginæ non credimus annotanda, ne librum texere videremur, quædã in ore nunciorum posuimus, quæ sanctis auribus vestris, poterunt viua voce referri.

Legati ad summum pontificem à concilio Vaurẽsi missi,

Nuncii qui detulerunt litteras istas ad D. Papam fuerunt hii. Venerabilis Conuenarum episcopus, abbas de Claraco, archidiaconus Parisiẽsis Guilelmus, M. Theodisius, & clericus quidam, qui diu fuerat corrector litterarum, in curia D. Papæ, & dicebatur Petrus marci. priusquam autem venirent ad curiam dicti viri prouidi & discreti, rex Arragonum per nuncios suos circumuenire intendebat simplicitatem apostolicam, & per suggestionem falsitatis & veritatis suppressionem, impetrauerat literas in quibus D. Papa, præcipiebat comiti Montis fortis, quatenus comitibus Conuenarum* & Fuxi, & Gastoni de Bearno, redderet terras suas. Scripsit etiam archiepiscopo Narbonensi alias literas in quibus D. Papa, indulgentiam quam fecerat proficiscentibus contra hæreticos Albigenses videbatur reuocare.

** Cominges.*

Venientes igitur nuncii noſtri ad curiam romanã, D. Papam inuenerunt aliquantulum durum, eo-quod nimis credulus fuiſſet falſis ſuggeſtionibus nunciorum regis Arragonenſium: ſed poſtea veritate comperta per nuncios noſtros, quicquid fecerat ad regis nunciorum ſuggeſtionem, reuocauit in irritum, & ipſi regi miſit literas in hæc verba.

Literæ D. Papæ regi Arragonenſium, ne opponat ſe negotio eccleſiæ.

INnocentius epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Petro illuſtri regi Arragonenſium. Is in cuius manu ſunt omnium corda regum, inſpiret tibi humiliter exoratus, vt prudenter attendens, quod iuxta mandatum apoſtolicum, nos oportet arguere, obſecrare increpare, noſtras increpationes, quas paterna affectione in te depromimus, deuotione recipias filiali, & ſic obtemperes ſalubribus monitis & conſiliis, & correptionem apoſtolicam recipiendo, demonſtres te in his, & affectum habuiſſe ſincerum in quibus abſque dubio, per effectum noſceris deliquiſſe. Sane ad totius fere mundi notitiam iam peruenit, nec ſerenitatem tuam credimus ignorare, aut etiam diffiteri, quod inter cteros prĩcipes Chriſtianos, te ſpecialiter ſtudiimus honorare, per quod & potentia tibi accreuit & fama: & vtinam cum his & prudentia & deuotio pariter, cum his accreuiſſent: quod licet nobis gratum exiſteret, tibi tamẽ amplius expediret. Verum in hoc, nec tibi prouidiſſe dignoſceris, nec nobis vt decuit detuliſſe, quia cum Toloſanicines, tanquam putrida membra ſint præciſi excommu-

nicationis mucrone & ipsa ciuitas suppositа sit interdicto: pro eo quod quidam eorum manifesti sunt hæretici, plures vero credentes, fautores & receptatores eorum ac defensores adeo vt alij quoque quos Christi exercitus, imo verius ipse Christus, qui contra ipsos suis adinuentionibus prouocarant, à suis fecit tabernaculis emigrare, ad Tolosanam *quasi quandam sentinam erroris confugerint ciuitatem, tu diuini timoris oblitus quasi præualere valeas cōtra dominum, vel auertere manum eius contra eos exigentibus suis culpis extentam, ipsos in defensionem sub specie putatis impietatem exercens, in scandalū populi Christiani & propriæ famæ dispēdium recepisti. Nuper igitur auditis quæ venerabilis frater noster Segobiensis episcopus, ac dilectus filius Columbus nuncij, ac nuncij legatorū nostrorum & comitis Montis fortis in præsentia nostra proponere voluerunt, & litteris hinc inde directis plenius intellectis, habito cum fratribus tractatu ac consilio diligenti, volentes honori tuo quantum ad famam, saluti quātum ad animam, indemnitati quantum ad terram paterna sollicitudine præcauere serenitatis tuæ, in virtute Spiritus* S. *sub obtentu diuinæ ac apost. gratiæ prouidimus iniungendum vt prænominatos deferas* Tolosanos, *non obstante promissione vel obligatione quacumque præstita, in elusionem ecclesiasticæ disciplinæ, ipsis quandiu tales extiterint, non impensurus consilium, auxilium vel fauorem. si vero ijdem ad ecclesiæ redire desiderant vnitatem, prout fuit à dictis nuncijs tuis propositum, coram nobis, nos ven. fratri nostro F.* Tolosano *episcopo, viro integræ opinionis & vitæ. qui testimonium habet non solum ab his qui intus, sed ab his etiam qui sunt foris, nostris damus literis in mandatis, vt adiunctis sibi duobus, eos qui volluerint de corde puro & conscientia bona, & fide*

non ficta redire, sufficienti ab eis cautione recepta, reconciliet ecclesiasticæ vnitati: illos vero quos in erroris sui tenebris persistentes, idem episcopus de labe .... hæreticæ prauitatis, exterminari faciat à ciuitate iam dicta, & bona eorum omnia confiscari, ita quod nullo vnquam tempore recipiantur in ipsa, nisi forte diuinitus inspirati, se veros fidei ortodoxæ Christianos, exhibitione bonorum operum demonstrarent, & sic ipsa ciuitas reconciliata pariter & purgata, sub apost. sedis protectione consistat, non molestanda de cætero à comite prædicto vel alijs catholicis, sed defendenda potius & fouenda. Miramur insuper & mouemur, quod pro terra nobilium vestrorũ comitis Fuxẽsis & Conuenarum & Gastonis de Bearno restituenda sibi, per nuncios tuos, apostolicum suppressa veritate mendacium exprimentes, subripi fecisti mandatum, cum propter multa & magna eorum flagitia ob hæreticorum fauorem quos manifestè defendunt, excommunicationis sint vinculo innodati: vnde cum mandatũ pro talibus sic obtentũ non teneat, illud tanquam subreptũ penitus reuocamus. Si vero ijdem ecclesiasticæ vnitati reconciliari desiderant, prout dicunt, ven. fratri nostro Narbonensi archiepiscopo apost. sedis legato, nostris damus literis in mandatis, vt recipiens ab ipsis non solum iuratoriam cautionem, cum sua iam sint iuramenta transgressi, sed & aliam quam viderint expedire, beneficium absolutionis impendat, & ijs rite præmissis, quasi veræ deuotionis indicijs, legatũ de latere nostro, virum honestum prouidum & constantem, ad partes illas curabimus destinare, qui non declinans ad dexteram vel ad sinistram, sed incedens regia via, semper quæ recte facta inuenerit, approbet & confirmet, errata corrigat & emendet, & tam nobilibus antedictis quã alijs cõquerentibus, exhiberi faciat iustitiæ complementum.

Inducias sūmus pontifex fieri mādat.

Interim ergo inter te & terram tuam & dictum comitem Montis fortis, volumus & mandamus firmas treugas fieri & seruari. Mandantes nichilominus comiti antedicto, vt pro terra quam à te tenet, reuerenter exhibeat quod exhibere tenetur. Illud autem excellentiam tuam vollumus non latere, quod si Tolosani & nobiles supradicti, adhuc quoque in errore suo duxerint persistendum, nos per indulgentias innouatas, cruce-signatos & fideles alios excitamus, vt ad extirpandam pestem hanc, diuino freti auxilio, insurgentes tam contra ipsos, quam contra quoslibet alios receptatores & defensores ipsorum, qui plus ipsis hæreticis sunt nociui, procedant in nomine domini Sabaoth. Monemus igitur serenitatem tuam, rogamus & obsecramus in domino, quatinus quæ promisimus, prompto animo, quantum ad te pertinet exequaris, pro certo scituras quod si aliter (quod non credimus) duceres faciendum, præter indignationem dominicam, quam ex hoc contra te proculdubio euocares, graue & irreparabile posses incurrere detrimentum, nec nos quantumcumque diligamus personam, tibi contra fidei Christianæ negotium, possemus parcere vel deferre quantum enim tibi immineret periculum, si Deo & ecclesiæ præsertim in causa fidei te opponeres, vt consummationem sancti operis impediret, non solum vetera, sed etiam moderna possunt te exempla mouere Datum Laterani 12. Cal. Iunij pontif. nostri an. 19.

Fautores hæreticorum ipsis deteriores.

Post consummatum prælatorum conciliū apud Vaurum, c[o]m[e]s rex Arragonensis exiisset ad Tolosā, & plures de militibus suis ob ciuitatis custodiā, & hostium Christi auxiliū dimisisset in eadē ciuitate, post paucos dies mādauit comiti nostro, quod volebat habere cū eo colloquium prope Narbonā, comes autem noster volens deferre regi vt Do-

mino quantum posset secundum Deum & obedire, respondit quod libenter iret ad colloquium prenotatum: rex autem non venit ad locum colloquii, nec vnquã venire proposuerat, sed tã de Aragonensibus quam de Tolosanis hæreticis, & ruptariis multi venerunt, & timebatur, ne venien ẽ comitem cum paucis ad colloquium proditiose caperent: innotuit comiti quod fiebat, & à loco colloquii declinauit.

Rex Arragonum, Comiti Montis-fortis per foeciales bellum indicit.
Cap. LXVII.

POst paucos vero dies, præfatus rex misit nuncios ad comitem ferentes ipsius litteras, in quibus continebatur, quod rex diffidebat comitem, & ei quantũ poterat minabatur verũtamen comes noster, licet rex illum cum tanta superbia diffidasset, nullum damnum voluit inferre terræ regis, à quo diebus singulis mala multa & grauia sustinebat, homines siquidem Catholonenses intrabant terram nostram, & eam quantum poterant infestabant. Post aliquot vero dies, misit comes noster ad regem, Lãbertum de Turreio probum militem & discretum, quærebatque à rege per prędictum militem, vtrum super diffidatione præmissa per nuncios regis res ita se haberet, mãdabatque etiam ei, quod in nullo vnquam ei fore fecerat, sed paratus erat ei reddere quod debebat. Offerebat insuper, quod si de ipso rex conquereretur super terris hæreticorũ, quas de mandato summi pontificis, auxilio cruce-signatorum ac-

quifierat, paratus erat stare iuri in curia D. Papæ, vel in curia D. Narbonensis archiepiscopi, apost. sedis legati: quasdam etiam litteras tradidit militi prænotato, quas regi præsentari præcepit, si in sua obstinatia duceret permanendum. continentia autem litterarum hæc erat. Scribebat comes regi, absque salutatione, significans ei, quod ex quo ipse post tot iuris, & pacis oblationes sibi factas, in sua diffidatione & obstinacia permanebat, comes eum similiter diffidebat, dicẽs quod nullo ei de cætero iure seruitii tenebatur, sed per Dei auxilium tam de ipso, quam de aliis se defenderet ecclesiæ inimicis. Veniens sæpedictus miles ad regem, corã ipso multisque baronibus terræ suæ, diligenter & prouide omnia, quæ comes in eius ore posuerat, per ordinem enarrauit: obstinatus autem rex, omnem respuit modum pacis, nec à diffidatione sua contra comitem, animum voluit reuocare. Statim sæpedictus nuncius, literas comitis super diffidatione regi præsẽtauit, quæ in communi tam ipsius regis quam baronum suorum audientiã sunt perlectæ: quibus lectis & plenius intellectis, rex & sui in iram versi sunt & furorem. Post hæc emisso nuncio ab aula regia & diligenter custodito, quæsiuit rex à suis consilium, quid facere deberet de nuncio supradicto. Consuluerunt autem eum quidam barones sui quod mitteret ad comitem nostrum, mandans & præcipiens vt veniens ad ipsum in sua curia, faceret ei vt suo domino quod debebat: quod si comes nollet venire, iudicabant ipsum nuncium reum mortis. In crastino autem venit nuncius ad curiam,

& quæ die præcedenti ex parte comitis dixerat, diligentius replicauit audacter se etiam obtulit, quod si quis de militibus regis vellet dicere, quod comes noster, regem iniustè offendidisset, vel extitisset ei aliquando infidelis, paratus erat in ipsa curia regis, dominum super fidelitate defendere, per duellum: sed cum nullus auderet eum impetere, omnes tamen clamarēt durius contra illum, tandem ad preces quorumdam Arragonensium militum, quibus aliquātulum erat notus, dimissus à rege post multa mortis pericula, ad comitem remeauit. Ex tunc sæpedictus rex, qui à retroactis diebus, persecutus fuerat comitem Iesu-Christi, sed tantum in oculto, cœpit ipsum grauare in omnibus & persequi manifestè.

Ludouicus regis Galliæ filius, sumpta bellicæ crucis tessera, multos ad eam sumendam inducit.
Cap. LXVIII.

ANno ab incar. Dom. 1212. mense febr. Ludouicus filius regis Franciæ, mitissimus iuuenis, & bonæ indolis adolescens, signo crucis signauit se contra hæreticos: quo audito, infiniti milites eius amore & æmulatione prouocati, signum crucis viuificæ assumpserunt. Rex vero Frāciæ audiens, quod filius suus cruce signatus esset, multum doluit, sed causam doloris eius non est nostrum exponere. Prima vero die quadragesimæ, celebrauit rex generale colloquium in ciuitate Parisiensi, vt ordinaret de motione filij sui, & sciret, qui & quanti & quales irent cum eo. Erāt An. 1212.

tunc Parisiis Tolosanus & Carcassonēsis episcopi, viri totius sanctitatis, qui tunc venerant in Frāciam, vt promouerent negotiū fidei, contra hæreticos pestilentes. Rex autē Arragonensis qui quātum poterat, impediebat negotium, nuncios suos misit ad regē Franciæ, episcopū scilicet Barcilonensem, & quosdam milites cum eo: duabus autem de causis, misit rex Arragonum nuncios illos. Sollicitabat enim regem Franciæ per nuncios suos, vt daret ei filiam suam in vxorem: sæpedictus enim rex Arragonum, vxorem suam legitimam, filiam Guilelmi de Monte pessulano, dimittere volebat, imo quantum in se erat iam dimiserat: ipsa autem ad D. Papam accesserat, conquærens quod vir suus iniuste dimisisset eam. Summus autem pontifex, cognita plenius veritate, dedit sententiam contra regem & confirmauit matrimonium, inter ipsum & præfatam reginam. Volebat autem rex ille, habere filiam regis Francię in vxorem, vt sic posset eum per talem confœderationē sibi allicere, & auocare cor eius à dilectione negotii fidei, & auxilio nobilis comitis Montisfortis: sed videntes supradicti nuncii regis Arragonum, iam manifestum & publicum esse in curia regis Franciæ, quod D. Papa confirmasset matrimonium, inter regem & reginam Arragonum, non fuerunt ausi de contrahendo matrimonio, pro quo venerant facere mentionem. Secunda autem causa aduentus eorum in Franciam, hæc fuit: sæpememoratus rex, ciuitatem Tolosanam, quæ ab antiquo fuit & erat receptaculum hæreticorum & sentina, necnon ipsos hæreticos & fau-

Rex Arragonum legatos ad regem Galliæ mittit.

tores eorum in sua custodia & protectione receperat, excommunicatis hæreticis plenè & planè communicans, laborabatque quantum poterat, quasi sub specie pietatis, impietatem exercens, ad hoc vt peregrinorum deuotio cessaret & zelus tepesceret signatorum, volens ciuitatem Tolosã, & quædam circumadiacentia castra, quæ adhuc Christianitatẽ impugnabant manere illæsa, vt sic totum sacrosanctę fidei negotiũ, posset postmodum destruere, & penitus dissipare. Ob hoc etiam misit litteras quasdam regi Franciæ & Comitissæ Campaniæ, & multis alijs, sigillatas sigillis multorum episcoporum terræ suæ, in quibus D. Papa intendebat reuocare indulgẽtiam quam fecerat contra hæreticos sæpius memoratos, litterasque illas faciebat publicare per Franciam, vt à peregrinatione contra hæreticos, animos omnium reuocaret. His breuiter perstrictis, de illius malitia propositũ exequamur. Videns episcopus Bachilonensis, & alij nuncii regis Arragonum, qui venerant adhoc vt laborarent, quod peregrini non irent contra hæreticos, quia Ludouicus filius regis Francię & multi nobiles cum eo, contra hæreticos se signassent, non fuerunt ausi etiam mutire de reuocatione nostrorum à deuotione peregrinationis prædictæ, sic nihil eorum pro quibus venerant facientes, ad regem Arragonum sũt reuersi. Rex autem Franciæ, qui sicut diximus, conuocauerat barones suos Parisijs, ordinauit de peregrinatione filij & aliorum qui cruce signati erant, & motionis diem præfixit, in octaua videlicet dominicæ resurrectionis. Quid plura? fit in-

gens Chriſtianorum gaudium & exultatio, hæreticis autem mœror & timor magnus: ſed heu poſt modicum, cithara noſtra in luctum conuertitur, luctus hoſtium in gaudiũ commutatur: antiquus enim hoſtis generis humani diabolus, vidēs quod negotium Chriſti eſſet quaſi in conſummatione, mediante labore, & induſtria crucefignatorum, nouum nocendi artificium inueniens, impedire voluit quod doluit conſummari: ſuſcitauit enim regi Franciæ guerras & occupationes tot & tantas, quod opportuit eum retardare filium ſuum & crucefignatos ab executione propoſitæ peregrinationis.

Manaſſes Aurelianenſis & Guilielmus Autiſiodorenſis epiſcopi fratres, crucem aduerſus Albigenſes aſſumunt.

Cap. LXIX.

EA tempeſtate, epiſcopus Aurelianenſis Manaſſes, & Autiſſiodorenſis epiſcopus Guilelmus viri per omnia laudabiles & conſtantes, duo magna imo præcipua, tunc temporis Gallicanæ eccleſiæ lumina, fratres inſuper ſecundum carnē germani, crucem aſſumpſerant contra hæreticos ſuperius cōprehenſos: hi videntes ſignatorũ multitudinē remanſiſſe, ſciētesque negotium fidei, in arcto diſcrimine conſtitutum, pro eo quod hoſtes fidei, pro remanſione peregrinorũ, cornua ſolito crudelius aſſumpſiſſent, collectis ſecum militibus quotquot potuerunt, miro feruore ſpiritus & virtute iter arripuerunt contra hæreticos, parati non

ſolum ſua expendere, ſed & ſeipſos ſi opportuerit, periculis & morti exponere pro ſeruitio Ieſu-Chriſti. Properantes igitur viri Deo pleni, recto itinere peruenerunt Carcaſſonam, de quorum aduentu, nobilis comes Montis fortis, & pauci qui cum eo erant, gauiſi ſunt gaudio magno valde. Inuenerunt autem dicti epiſcopi noſtros, in caſtro quodam prope Carcaſſonam, quod dicitur Fanum-Iouis: fecerunt autem in caſtro illo paucos dies, poſt quos, perrexit comes cum epiſcopis ad caſtrum Murelli prope Toloſam, de quo ſupra fecimus mentionem: inde equitarunt noſtri ante Toloſam, vt Chriſti & ſuos arcerent crebrius inimicos, ſed miles quidam nomine Alardus de Eſtrepiq & alij pauci qui non ſatis bene ſe habuerant in negotio Chriſti, noluerunt ire cum eo: comes autem non habebat tantum exercitum vt circa Toloſam, vel aliquod aliud forte caſtrum poſſet obſidionem firmare, propoſuit frequenter equitare ante Toloſam cum exercitu quem habebat, vt & munitiones quę circa Toloſam erant multæ & fortes euerteret, arbores decorticaret, ſegetes & vineas extirparet: tempus ſiquidem meſſionis inſtabat, ſicut autem propoſuit, ita & fecit. Sæpedicti autem epiſcopi, ſemper erant cū comite, ſeque quotidie pro Chriſti ſeruitio periculis exponebant: de ſuo præterea dabant larga dona militibus, qui cum eis erant in ſeruitio Dei, redimebant captiuos, & cætera largæ & ſanctæ probitatis officia viri ſanctiſſimi ſolicitè exercebant. Quia vero non poſſemus omnia ſigillatim exprimere, iſtud breuiter dicimus, quod infra

17. *castella à catholicis breui expugnata.* paucos dies, septemdecim munitiones euerterũt nostri, segetes etiam Tolosæ, vineas & arbores ex parte maxima destruxerunt. Nec silendum est, quod cum nostri equitarent ante Tolosã, & Tolosani & ruptarii qui erant Tolosæ duplo plures quam nostri, frequenter exibant, & nostros à lõgè infestabant: sed quoties nostri ipsos volebant impetere, ipsi fugam arripiebant. Inter munitiones autem quas nostri destruxerunt, erat quędam munitio propè Tolosam satis debilis & immunita. Quidam autem milites strenuæ probitatis, scilicet Petrus de Siffi, Simon Lisesnes, Robertus de Sartis, qui suportauerant ab initio põdus guerræ, rogauerunt comitem, vt dimitteret eis munitionem illam, vt ibi morantes, equitarent ante Tolosam, & infestarent sæpius Tolosanos. Comes autem licet inuitus, victus tamen precibus eorum, annuit eis. Circa festum natiuitatis B. Ioannis Baptistæ, comes voluit vt primogenitus suus Almaricus fieret nouus miles. Ordinauit autem comes de consilio suorum, qui in castro nouo, quod est inter Tolosam & Carcassonam, celebraretur ista nouæ militiæ solemnitas, in festo natiuitatis B. Ioannis. Dum hæc agerentur à comite, & illis qui cum eo erant, Guido de Monteforti, frater germanus comitis, erat in obsidione cuiusdam castri, quod dicitur Podium celsum in diœcesi Albiensi, à quo recedens, properauit ad comitem fratrem suum qui & ipse properabat, ad castrum nouum Arii, propter nouam filii sui Almerici militiam, de quo supra tetigimus, eoquod instaret natiuitas B. Ioannis. Venerunt etiam sui

barones & milites de terra comitis, ad nouæ militiæ festiuitatem: modum autem ipsum, quo prędictus filius comitis, factus fuit miles Christi, exprimere volumus, vt potè nouum & à seculis inauditum.

Almaricus filius comitis Simonis fit miles.

Cap. LXX.

AN. verbi incarnati 1213. comes nobilis Mõtis-fortis, & plures Barones & milites ipsius, in festo natiuitatis B. Ioannis, conuenerunt apud castrum nouum Arrii erant autem cum comite duo venerabiles episcopi memorati, & quidam milites peregrini. Christianissimus autem comes, voluit & rogauit Aurelianensem episcopum, vt filium suum Christi militem faceret, & ipsemet traderet ei cingulum militare: venerabilis autem episcopus, diu multum restitit, sed tãdem victus precibus comitis & nostrorum, petẽtibus acquieuit: comes autem quia tempus æstiuum erat, & quia castrum nouum non poterat competenter capere tantam multitudinem, eoquod iam semel vel bis fuisset destructum, in amœna planicie iuxta castrum, fecit figi plures papiliones. ipsa autem die natiuitatis S. Ioannis, venerabilis Aurelianensis episcopus, induit se pontificalibus indumentis, celebraturus in papilione quodam, missæ solemnitatem. Conuenerunt autem tam clerici, quam milites ad audiendam missam: astante igitur episcopo ante altare, & missã

celebrante, apprehendens comes Almaricum primogenitum suum per dexteram, & Comitissa per sinistram, accesserunt ad altare, & obtulerunt illum domino, rogantes episcopum vt faceret eum militem, ad seruitium Iesu Christi. Quid plura? statim Aurelianensis & Autisiodorensis episcopi, flexis genibus ante altare, cinxerunt puerum cingulo militari, incipientes cum deuotione maxima, *Veni creator spiritus.* O nouus & inexpertus militiæ modus, quis ibi se à lachrimis contineret? hoc modo & ordine sæpedictus puer, cum magna solemnitate, factus est nouus miles, qua solemnitate expleta, mouens comes post paucos dies à castro-nouo cum episcopis & filio suo, equitauit ante Tolosam, captisque aliquibus de Tolosanis, perrexerunt nostri Murellum: venerunt ibi ad comitem, nobiles Vasconiæ plures, vocauit enim eos & voluit comes, vt facerent hominium paruo filio suo, & factum est ita. Post paucos autem dies, mouit comes à Murello versus Vasconiam, ducens filium suum, vt traderet ei partem Vasconiæ iam acquisitam, & per Dei auxilium, acquireret acquirendam. Episcopi autem remanserunt Murelli, die tertia ad propria reuersuri: suam enim peregrinationem diebus 40. laudabiliter, vt potè per omnia laudabiles expleuerant, cum labore magno & expensis. Die autem tertia mouentes episcopi à Murello, tendebant Carcassonam. Videntes autem Tolosani, & alij hostes fidei, quod comes noster pergeret cum filio suo in Vasconiam, episcopi vero & qui cum ipsis erant peregrini, reuerterentur ad propria, nacta occa-

Duo episcopi baltheo militari Almaricum accingunt.

ſione ſecuritatis : egreſſi à Toloſa cum exercitu magno, obſederunt milites quoſdam de noſtris, ſcilicet Petrum de Siſſi, Simonem de Seſne, Rogerum de Sartis & alios paucos, qui ſicut diximus ſuperius, munitionem quandam ſatis debilem & immunitam tenebant prope Toloſam. Venientes aduerſarij ad munitionem illam, cœperunt noſtros acriter impugnare, obſeſſi quantum poterant ſe defendere. Poſt paucos autem dies, videntes obſeſſi noſtri, quod non poſſent diu ſe tenere, cogitantes etiam, quod non poterant habere tempeſtiuum ſuccurſum, eo quod comes perrexiſſet in Vaſconiam, epiſcopi autem & peregrini reuerterentur ad propria, poſt duras anguſtias, reddiderunt ſe aduerſariis, tali tamen conditione & ſecuritate appoſita, quod aduerſarij conſeruarent vitam & membra. Illud autem ſupprimendū non eſt, quod prædicti epiſcopi, qui iam erant Carcaſſonæ, cū audiſſent milites noſtros, obſeſſos eſſe prope Toloſam, conſuluerunt, monuerunt & ſupplicauerūt peregrinis, qui cum ipſis erant, vt cum eis reuerterentur ad ſuccurſum obſeſſorum. O viri per omnia commendabiles. O viri virtutis, acquieuerunt omnes, egreſſique à Carcaſſona, feſtinabant vt ſuccurerent obſeſſis, ſed cum veniſſent prope caſtrum nouum Arii, dictum eſt eis, quod iam capti erant obſeſſi noſtri à Toloſanis, & vere ſic erat: quod audientes cum dolore multo, reuerſi ſunt Carcaſſonam: aduerſarii autem, duxerunt milites captos Toloſam. Statim omnibus infidelibus deteriores, non deferentes promiſſioni vel ſacramento, milites noſtros,

quos vt dictum est, de vita & mēbris securos fecerant, distrahi fecerunt ad caudas equorum per plateas ciuitatis, & distractos in patibulis suspenderunt. O graue traditionis & crudelitatis genus. Nobilis autē comes Montis-fortis, qui sicut diximus, duxerat filium suum in Vasconiam, & multa castra & fortia, iam per Dei auxilium acquisierat, cum audisset quod Tolosani obsedissent milites suos prope Tolosam, dimittens filium suum in Vasconia, festinanter rediit vt succurreret obsessis: sed antequam ad eos peruenire posset, iam capti erant & Tolosam perducti. Rex Arragonensis Petrus, præterita hyeme, nuncios suos miserat Romam, insinuans D. Papæ per falsissimam suggestionem, quod comes Montis-fortis, iniuste abstulisset terras suas Comitibus Conuenarum & Fuxi & Gastoni de Bearno: dicebat etiam rex, quod tres nobiles prædicti, nunquam fuerant hæretici, licet manifestissimū esset, quod hæreticos fouissent & sanctam ecclesiā toto nisu impugnassent: inescauit D. Papæ quod negotium fidei consummatum esset contra hæreticos, ipsis hæreticis procul fugatis, & de terra Albigēsi penitus exterminatis, ideoque necesse erat, quod D. Papa indulgentiam quam fecerat proficiscentibus contra hæreticos, penitus reuocaret, eamque transferret, vel contra paganos Ispanienses, vel ad subsidium terræ sanctæ. O inaudita sub specie pietatis impietas, hoc enim dicebat rex pessimus, non quod de angustiis & necessitatibus S. ecclesiæ pertineret ad eum, sed vt negotium Christi contra hæreticos, quod per multos annos

Rex arrago. per nuncios falsa pontifici exponit.

cum maximo labore, & multa sanguinis effusione fuerat miraculose promotum, ipse suffocaret & destrueret in momento, sicut manifestissimis indiciis demonstrauit. Summus autem pontifex nimis credulus falsis suggestionibus dicti regis, ipsius petitionibus facile acquieuit. Misit nempe literas suas comiti Montis-fortis, mandans ei & præcipiens, vt prænotatis comitibus Conuenarũ & Fuxi & Gastoni de Bearno, viris sceleratissimis & perditis, terras suas, quas iusto Dei iudicio, auxilio cruce signatorum acquisierat, redderet indilate, suam præterea indulgentiam, quam fecerat proficiscentibus contra hæreticos reuocauit. Post modum etiam, misit D. Papa legatum suum in Franciam Magistrum Robertũ de* Corceone, Anglicum natione, cum multis paribus litterarum & indulgentiarum, vt sollicite prædicaret, & prædicari faceret, pro succursu terræ hierosolymitanæ. Qui legatus veniens in Franciam sollicitudine non pigra, iniunctum exequens officium, cœpit discurrere per Franciam, archiepiscoporum & episcoporum concilia celebrare, prædicatores instituere, modisque omnibus terræ sanctæ negotium promouere. prædicatores quoque illos qui laborabant pro negotio fidei, contra hæreticos sæpedictos, eidem negotio abstulit, & fecit eos pro terræ sanctæ negotio prædicare, & ita quantum ad humanum iudicium, quasi in abolitionem venit negotium fidei cõtra hæreticos pestilentes. In tota siquidem Francia non erat nisi vnus, venerabilis scilicet Carcassonensis episcopus, vir eximiæ sanctitatis, qui pro sæpedicto fi-

Cito credere nocet.

Illius habetur commemoratio in necrologio ecclesiæ Trecens. ad diē 6. feb. ibique Rob. de Torcon nominatur à Ciaco. in Innoc. 3 vocatur R. Corson, & à M. paris in Henr. 3. R. de Sumercote, quem veneno sublatum asserit sub an. 1241.

dei negotio laboraret: ipse enim cũ magna instantia, discurrebat per Franciã & negotiũ fidei ne in obliuionẽ veniret, omnimode in quantũ poterat promouebat. his de statu Frãciæ præmissis ad narrationis seriẽ redeamus. Cũ emanassent literæ apostolicæ à curia, in quibus D. Papa mãdabat comiti Mõtis fortis, vt redderet terras tribus nobilibus supradictis: christianissimus comes noster & episcopi terræ Albigensis, miserunt nuncios suos ad D. Papã, episcopũ videlicet Conuenarũ, archidiaconũ Parisiensem Guilelmũ, quendam etiam abbatem de Claraco, viros prouidos & constantes: duos etiam clericos, quos D. Papa iam miserat à latere suo comiti Montis fortis, Magistrum scilicet Theodisium Pisanum, qui negotium fidei, miro amplexabatur affectu, & Petrum Marci, qui fuerat notarius D. Papæ, & erat de Nemausensi * diœcesi oriundus. Hi omnes venientes ad curiam ipsam, tam duram & admodum sibi difficilem inuenerunt, quia nuncii regis Arragonensis, quorum quidam morabantur in curia, animos ferè omnium qui erant in curia, per suggestionem falsitatis inclinauerant sibi, tandem post multos labores, D. Papa agitata plenius veritate, per nuncios comitis misit literas regi Arragonensi, in quibus asperrimè increpabat eum, eoquod Tolosanos & alios hæreticos, in sua protectione & custodia recepisset: iniungebatque ei districtissimè, in virtute Spiritus S. vt ab eis recederet indilatè, nec eis impenderet de cætero auxilium, vel fauorem. Conquærebatur insuper per literas D. Papa, de rege Arragonensi, eoquod per falsi sug-

* *Nismes.*

gestionem omnimodam, impetrasset literas apo-stolicas, de restituendis terris, comitibus Conuenarũ, Fuxi & Gastoni de Bearno: vnde D. Papa literas illas tanquã subreptitias reuocabat. Mandabat præterea in eisdem literis nobilibus prædictis & ciuibus Tolosanis, vt ad concilium & voluntatem Narbonensis archiepiscopi apost. sed. legati & episcopi Tolosani, satisfacerent Deo & redirent ad ecclesiæ vnitatem, quod si nollent, D. Papa præcipiebat, per memoratas indulgentias populos excitari contra Tolosanos & fautores eorum. hæc fuit summa literarum, quibus litteris impetratis nuncii nostri à curia redierunt. Nobilis autem comes Montis-fortis, & qui cum eo erãt, graui tunc temporis discrimine arctabantur, erant enim quasi soli, & pene penitus desolati, eoquod pauci vel nulli in eorum auxilium venirent à francia peregrini: sicut enim iam diximus, iam pene in obliuionem veneṛat negotium fidei per nouam prædicationem legati, quem D. Papa miserat in Franciam pro negotio terræ sanctæ, ideoque fere nulli signabant se cruce contra hæreticos pestilẽtes. Rex præterea Franciæ, per intestinas guerras quas habebat, non permittebat, quod milites, qui se iamdiu cruce signauerant contra hæreticos, attingerent ad perficiendum vota sua: super hæc omnia, dicebatur in tota terra Albigensium, & celebri iam erat sermone vulgatum, quod rex Arragonensis, congregabat exercitus suos, vt intraret eum superbia terrã nostram, militesque Christi de terra illa penitus extirparet. Comes autem, noster, iterato discrimine, misit ad filium suũ, qui

Frãcia intestinis bellis æstuat.

in Vaſconia erat in obſidione caſtri, quod dicitur Rupes fortis mandans ei, vt recedens ab obſidione feſtinanter veniret ad eum: timebat enim ne ſi rex intraret Vaſconiam, cum exercitu ſuo, poſſet eum comprehendere, eo quod pauciſſimos francigenas ſecum haberet: pius autẽ dominus Ieſus, qui ſemper adiutor eſt in opportunitatibus in tribulatione, ita ordinauit, vt filius patris mandato obediret, & de dimiſſa obſidione, erubeſcentiam non haberet: ea ſiquidem nocte, qua litteræ comitis venerunt, aduerſarii qui erant in caſtro obſeſſi, rogauerunt ea quæ pacis ſunt, parati reddere caſtrum & captiuos quos tenebant fermè ſexaginta, dummodo ipſi permitterentur abire illæſi: quo, quia inſtabat neceſsitas, conceſſo, Almaricus filius comitis, caſtrum illud muniens paucis militibus, ad patrem ſuum properauit: tota autem terra Albigenſium, in multa turbatione & vacillatione erat poſita: hoſtes ſiquidem fidei, & milites Regis Arragonenſis, quia iam longam moram fecerant in Toloſa, circuibant per ante caſtella noſtra, inuitantes indigenas ad apoſtaſiam & redditionem noſtram. Plures autem ex ipſis ob ſecuritatem regis Arragonenſis, quem cum maximo deſiderio expectabãt, cõuertebãt ſe ad aduerſarios & ita plura caſtra magna & fortia reamiſimus. Ea tempeſtate, nobilis comes Montis fortis & epiſcopi terræ Albigenſis, duos abbates miſerunt ad regem Arragonum, qui litteras & mandatum D. Papæ deferrent ad eum, ſupplicantes ei, iuxta mandatum apoſtolicum, vt ab hæreticorum auxilio deſiſteret, nec Chriſtianitatem impugnaret.

rex autem, vt potè fallax & subdolus, Respondit in dolo, quod omnia quęcumque mandabat ei summus pontifex, libenter adimpleret: sed licet semper promitteret mādatum apostolicum libentissimè se facturum: nolluit tamen reuocare milites suos, quos præterita hieme Tolosæ dimiserat, per quos cum Tolosanis & aliis hæreticis, Christianitatem impugnaret: sed & alios plures Tolosam misit milites. prætesea de terra sua, quos poterat adunabat & insuper sicut audiuimus, partem terræ suæ non modicam, pignori obligauit, vt haberet, vnde conducere posset stipendiarios in auxilium hæreticorū & Christianitatis impugnationem. O crudelitas subdola, ô proditio crudelissima: licet enim toto posse suo, exercitus contra nos adunanaret, promittebat tamen, quod mandatum D. Papæ de deserendis hæreticis & excommunicatis libenter adimpleret, vt nos immunitos redderet & securos, sed quia non sit prudentia, nec concilium contra dominum, rei exitus demonstrauit. Per id tempus, sæpememoratus rex Arragonensis, vt iniquitatem quam contra Christū & suos cōceperat parturiret, egressus de terra sua, cū infinita equitū multitudine, īgressus est Vasconiā, volens si posset totā terram quæ per Dei gratiam & auxilium crucesignatorum, fuerat acquisita, hæreticis reddere, & suo dominio subiugare. Ingressus fines Vasconiæ, cœpit tendere versus Tolosam, plura autem castella Vasconiæ, per quæ transitum faciebat, timore eius reddiderunt se illi. Quid vltra? fit in tota terra illa sermo de aduētu regis celeberrimus, gaudent indigenæ plures, plu-

res apoſtatant, reliqui ad apoſtatandum ſe parant. Rex autem impius, cum circuiſſet plura caſtella, venit ante Murellum quoddam nobile caſtrum, ſed quoad fortitudinem ſatis debile, diſtans tribus leugis à Toloſa: ſed licet muris eſſet debile & foſſatis, erat tamen munitum militibus triginta, & paucis peditibus, quos nobilis comes Montisfortis, ibi ad cuſtodiam caſtri dimiſerat, qui Toloſanos præ cæteris impugnabant. Veniens Rex Arragonum Toloſam, congregauit Toloſanos & alios hreticos, vt obſidionem firmaret circa Murellum.

Obſidio Murelli. *Cap.* LXXI.

ANno D. noſtri Ieſu-Chriſti 1213. 4. Id. ſept. feria 3. poſt Natiuitatem B. Mariæ rex Arragonum Petrus, congregatis comitibus Toloſano, Conuenarum & Fuxi, & copioſo exercitu Arragonenſium & Toloſanorum, Murellum obſedit: erat autem caſtrum Murelli ſitum ſuper Garonam fluuium prope Toloſam ad tres leugas verſus Vaſconiam. Accedentes aduerſarii ad caſtrum Murelli, ſtatim primo incurſu, primum caſtri burgum intrauerunt, quia obſeſſi noſtri, non poterant illud munire, pauci quidem erant, & ſe in aliud burgum aliquantulũ fortius receperãt, ipſum tamẽ primum caſtri burgũ hoſtes citius dimiſerunt. Statim milites noſtri de caſtro, miſerũt ad nobilem Comitẽ Montis-fortis, ſignificãtes ei quod obſeſſi erant, & rogantes quod ſuccurreret eis, quia modica, imo quaſi nulla habebant victu-

alia & de castro egredi non audebant. Erat comes apud castrum quod dicitur Fanum Iouis, distans octo leugis à Murello, proposuerat enim ire Murellum, vt muniret illud tam hominibus quam victualibus, pro eo quod de aduentu regis Arragonum, & de obsidione Murelli, aliquid suspicaretur: in ipsa autem nocte, qua comes proposuerat egredi à Fano Iouis, Comitissa nostra quę ibi erat, somnium vidit, vnde perterrita fuit valde: videbatur enim ei, quod ab vtroque brachio suo, in magna abundantia exibat sanguis: quod somniū, cum manè comiti referret, & diceret, vehementissime super hoc se turbatam, comes respondit, quasi vna de mulieribus estis locuta, putatis enim quod more Hispanorum sequamur somnia vel auguria: certè & si somniassem hac nocte, me interficiendum esse in bello ad quod propero, securius & libentius irem, vt stultitiæ hispanorum & hominum terræ huius. qui somnia curant, & auguria, plenius contrairem, his dictis, exiuit comes à Fano Iouis, & properabat cum suis versus Sauerdunum, & dum esset in via, venit ad eum nuncius missus à militibus, qui in castro Murelli erant obsessi, ferens eorum litteras continentes, quod rex Arragonum obsidionem firmasset ante Murellū: quo audito, omnes nostri iam de futura victoria spem habentes, gauisi sunt valde: statim comes mandauit Comitissæ, quæ & ipsa recedens à Fano Iouis, tendebat Carcassonam, milites quotquot potuit congregauit. Rogauit insuper quendam nobilem de Francia, vicecomitem videlicet Corbolicum, qui peracta peregrinatione sua, reuerte-

Hispani sōniorum vani obseruatores.

batur ad propria, vt rediret, & festinaret ad succursum comitis nostri, qui libenter adquieuit, & libenter se redditurum spopondit. Mouentes igitur prænotatus vicecomes cum suis & pauci milites quos sicut diximus Comitissa mittebat Comiti in succursum, venerunt ad Fanum-Iouis. Comes autem noster, & qui cum eo erant, properantes Sauerdunum, venerunt prope quandam abbatiam Cistercienfis ordinis, quæ dicitur Bolbona, ad quam diuertens comes noster, intrauit ecclesiã causa orationis, vt etiam se & suos, orationibus mônachorum commendaret, & cum prolixius & diutius orasset, arripiens ensem quo erat præcinctus, posuit illum super altare dicens: O bone domine. O Iesu benigne, tu me licet indignum, ad tua prælia elegisti, desuper altare tuum, hodie arma accipio, vt præliaturus prælia tua, à te accipiam iustitiam preliandi, his dictis, exiens comes cũ suis, venit Sauerdunum. Erant autem cum comite septem episcopi, & tres abbates, quos Narbonensis archiepiscopus apost. sedis legatus congregari fecerat, vt cum rege Arragonensi, de pace & concordia loquerentur, sed & quidam milites circiter triginta, nuperrime venerant à Francia, vt votum suæ peregrinationis complerent, inter quos erat quidam miles iuuenis, & frater comitis nostri ex parte matris, nomine Guilelmus de Barris, à domino facta sunt ista. Cum venisset comes Sauerdunum, conuocatis militibus qui cum ipso venerant, quæsiuit ab eis auxilium, quid facto opus esset, ipse autem de hoc omnimode aspirabat, sicut ab ore ipsius postea audiuimus, vt ipsa

G. de Barris frater vterinus Monfortij comitis.

eadē nocte iret & intraret Murellū, quia princeps fidelissimus multū de suis sollicitus erat obsessis, cæteri autem volebant nocte illa manere Sauerduni, eo quod erant ieiuni & lassi, & dicebāt quod forsitā opporteret eos, in ipsa via cum hostibus habere conflictum: acquieuit comes licet inuitus, vt pote qui semper omnia cum concilio faciebat. In crastino summè diluculo vocauit capellanum suum, faciensque confessionem, ordinauit testamentum suum, ipsumque testamentum scriptum & sigillatum, misit ad dominum abatem Bolbonæ, mandans & ordinans, quod si contingeret ipsum in bello occumbere, mitteretur romam prænotatum testamentum, & confirmaretur ad D. Papa. Postquam autem factus est dies, episcopi qui erant Sauerduni & comes, & omnes sui conuenerunt ad ecclesiam. Statim vnus ex ipsis sacris vestibus se induit, missā celebraturus, in honorem B Mariæ virginis in qua missa omnes episcopi, excommunicauerunt comitem Tolosanū & filium eius: comitē Fuxi & filium eius. comitē Cōuenarum & omnes fautores & coadiutores & defēsores eorum, in qua sētentia proculdubio rex Arragonum inuolutus est, licet episcopi ex industria, nomen eius suppresserint: tamen pro eo facta fuit excommunicatio, quia ipse non solum erat adiutor dictorum comitum & defensor sed totius militiæ quæ exercebatur in obsidione Murelli, caput erat & auctor. Celebrata missa, comes & sui armis se induūt, & egredientes à Sauerduno in quadā planicie iuxta castrū ordinauerūt acies, in nomine S. & indiuiduę Trinitatis. Et procedē-

Comites Tolosanus, Fuxēsis & Cōuenarum eorumque fautores à communione ecclesiæ anathemate semouentur.

tes venerunt ad quoddam castrum quod dicitur Alta-ripa, quod medium est inter Sauerdunum & Murellum: inde progredientes, venerunt ad quēdam locum transitu difficilem, inter Altam-ripā & Murellum, in quo loco arbitrati sunt nostri quod haberent obuios hostes, quia lutosus erat locus, via astricta & aquosa: erat autem prope locum illum quædam ecclesia, in qua secundum consuetudinem intrauit comes causa orationis: inundabat autem ipsa hora pluuia, & milites nostros non modicum infestabat, sed orante milite Iesu-Christi, videlicet comite nostro cessauit pluuia, fiunt nubila in serenum. O Immensa bonitas conditoris. Cum surrexisset comes ab oratione, reascensis equis locum prædictum transierunt, nullumque hostilem obicem inuenerunt. Inde progredientes, venerunt, vsque prope Murellum citra Garonam. Rex autem Arragonensis, & qui cum eo erant à parte alia, vltra Garonnam, castrum obsederāt, multiplicati super arenam maris. Milites autem nostri, vt pote ardētissimi, consuluerunt comiti, vt statim intrans castrum, bellum cum hostibus cōmitteret ipso die, sed comes nullo modo voluit, quod ipsa die fieret bellum, quia erat hora vespertina, & nostri tam milites quam equi, erant lassi: hostes vero recedentes. præterea ipse comes omnem volebat exhibere humilitatem & offerre regi Arragonum verba pacis, & supplicare ne contra ecclesiam veniens, se Christi iungeret inimicis. His ergo de causis, nolluit comes, quod congressus fieret ipso die. Transeuntes igitur pontē, intrauerunt Mu-

Simonis comitis oratione, nubibus discussis dies serenior emicat.

rellum, statim episcopi nostri, plures & pluries nuncios miserunt ad regem, orantes & deprecãtes vt misereri dignaretur ecclesiæ sanctæ Dei, sed rex vt obstinatissimus, nullis ipsorum petitionibus acquiescere voluit, nec aliquid pacifice respondere, sicut inferius continetur. In ipsa nocte, vicecomes Corboliensis, & pauci milites Francigenæ, qui veniebant à Carcassona, de quibus supra tetigimus, intrauerunt Murellum, de quorum aduentu, comes & qui cum eo, gauisi sunt valde: nec prætermittendum, quod in castro Murelli, non erant victualia quæ possent sufficere nostris in [illegible] diem, & ipsa quidem nocte rex ita se hab[illegible]it.

De strenuissima pugna & gloriosissima victoria comitis Montis fortis & suorum, habita in campo Murelli de rege Arragonum, & hostibus fidei.

Cap. LXXII.

IN crastino summo mane, intrauit comes basilicam suam, quæ erat in munitione castri, auditum missam: episcopi autem nostri & milites, perrexerunt ad ecclesiam quæ erat in burgo, vt & ipsi missam audirent. Comes autem audita missa, de munitione exiuit in burgum cum suis, & à suis consilium habiturus, & nostri simul loquerentur, erãt inermes, pro eo quod de pace cum rege quodammodo per episcopos tractabatur. Statim episcopi, de communi nostrorum assensu, discalciatis pedibus voluerunt ire ad regem, supplica-

turi ei ne ecclesiam impugnaret: & cum misissent nuncium, qui talem episcoporum nunciaret aduentum, ecce plures de hostibus armati in equis intrauerunt burgũ in quo erãt nostri, erant enim fores apertæ, quia nobilis comes, non permittebat vt clauderentur, mox comes noster, alloquutus est episcopos dicens, videtis quia nihil proficitis, sed magis tumultus fit, satis, imo plusquam satis sustinuimus, tempus est vt nobis detis licentiã dimicandi, episcopi autem, quia necessitas sic vrgebat, concesserunt eis: tunc nostri recedentes à loco illo colloquii, perrexerunt vnusquisque in domum suam vt se armarent: cum autem intraret comes munitionem castri, vt se armaret & transiret per ante basilicam suam, subito introspexit & vidit Vticensem episcopum celebrantem missam & dicentem, *Dominus vobiscum*, post euangelium ad offerendam, statim cucurrit comes christianissimus, & flexis in terram genibus, & iunctis manibus ante episcopum, dixit ei, do & vobis offero animam meam & corpus meum. O deuotio principis: post hæc intrans munitionem, armis se muniuit, rediẽsque iterum ad episcopum, in prænotata basilica, denuo obtulit se ei & arma sua: sed cum flecteret genua ante altare, brachile eius à quo dependebant caligæ ferreæ, ruptum est medium sed vir catholicus ex eo quod acciderat, nihil timoris, nihil turbationis concipiens, aliud brachile afferri præcepit, quo facto egressus est de basilica comes, cui egredienti, adductus est equus suus, quem cum vellet ascendere, essetque in loco eminenti, ita quod videri posset à Tolosa-

Comes in terram prostratus, corpus animũque suum, Dei obsequio deuouet.

nis, qui erant foris castrum, equus eleuato capite, percussit comitem, & à se aliquantulum resilire fecit: quod videntes Tolosani, in derisionem comitis, vlulatum maximum emiserunt: quibus comes catholicus dixit: vos modo clamando deridetis me, sed confido in domino, quod victor clamabo post vos vsque ad portas Tolosæ. Quo dicto comes ascendit equum, veniensque ad milites qui in burgo erant, inuenit eos armatos & paratos ad bellum. Consuluit autem comiti, miles quidã, vt numerari faceret milites suos, & sciret quot essent. Cui Comes nobilis, non est inquit opus, satis sumus ad superandum, per Dei auxilium, hostes nostros, omnes autem nostri, inter milites & seruientes in equis, non erant plusquam octingenti, cum hostes centum millia esse crederentur, paucissimos autem & quasi nullos pedites, nostri habebant. Insuper & comes nobilis inhibuerat ne quis pedes egrederetur ad pugnam. Dum igitur comes & milites nostri mutuo loquerentur, & de bello tractarent, ecce episcopus Tolosanus aduenit habens mitram in capite, in manibus vero, viuificæ lignum crucis. Mox nostri cœperunt descendere de equis & singuli crucem adorare: episcopus autem Conuenarum, vir miræ sanctitatis, videns quod in ista adoratione crucis à singulis, nimia fieret mora, aripiens de manu Tolosani episcopi lignum crucis, ascendens in locum eminentiorem, signauit eos dicens: Ite in nomine Iesu-Christi, & ego vobis testis sum, & in die iudicii fideiussor existo, quia quicumque in isto glorioso occubuerit bello, absque vlla purgatorii

Exhortatio Conuenarũ episcopi ad catholicos milites.

pœna, æterna præmia & martyrum gloriam consequetur dummodo confessus sit & contritus, vel saltem firmum habeat propositum, quod statim peracto bello, super peccatis de quibus nondum fecit confessionem, ostendet se sacerdoti. Qua promissione, ad instantiam nostrorũ militum repetita sæpius, & multoties ab episcopis confirmata, statim nostri per cordis contritionem, & oris confessionem mundati à peccatis, donantes sibimetipsis, si quis aduersus aliquem querelam haberet, egrediuntur de castro, & tribus aciebus dispositis, in nomine Trinitatis, contra hostes intrepidi procedebant. Episcopi autem & clerici intrauerunt ecclesiam, deprecaturi dominum pro seruis suis, qui se pro eius nomine, morti exponebant imminenti: qui orantes & clamantes in cœlum, tantum pro imminenti angustia, mugitum emittebant in cœlum, quod vlulantes dici deberent potius quam orantes. Ibant igitur milites Christi gaudentes ad locum certaminis, parati pro eius nomine, non solum contumeliam, sed & mortem pati. Qui egressi de castro, in campi planicie iuxta castrum, viderunt hostes paratos ad pugnam, quasi totum mundum. Statim prima acies nostra, audacter in hostes insiliit, & in ipsos medios se immisit: mox secunda subsequitur, hostes penetrat sicut prima, in quo congressu rex Aragonensis occubuit, & multi Aragonenses cum eo: ipse enim vt potè superbissimus, in secunda acie se posuerat, cum reges, semper esse soleant in extrema. Insuper arma sua mutauerat, armisque se induerat alienis. Videns co-

Rex Arragonum in prælio occisus.

mes noster, duas acies suas in medios hostes mersas, & quasi non comparere, irruit à sinistris in hostes, qui stabant ex aduerso innumerabiles. Stabant autem ordinati ad pugnam, iuxta fossatum quoddam, quod erat inter ipsos & comitem nostrum: statim irruens comes in hostes prænotatos, & licet non videret aliquã viam, per quam ad eos posset pertingere, inuenit tandem in fossato modicissimam semitam, ordinatione diuina, vt credimus tunc paratam, per quam transiens, in hostes se dedit, & vt pote miles Christi fortissimus, ipsos fortissime penetrauit, nec silendum est, quod cum comes, vellet in ipsos irruere, ipsi eum cum gladiis suis, tanto nisu à parte dextera pupegerũt, quod pro nimia ictuũ impulsione, ruptus est ei staphus sinister: nobilis vero comes, calcar sinistri pedis voluit infigere coopertura equi, sed ipsum calcar confractum de pede resiliuit, miles tamen validissimus non cecidit, sed hostes validè percussit. Quidam autem de aduersarijs, comitem nostrum validè percussit in capite, vir autem nobilis, dictum militem, cum pugno cecidit subtus mentum, de equo cadere fecit, quod videntes socij dicti militis, qui infiniti erant, sed & cæteri omnes aduersarij nostri, victi citius & confusi, fugæ præsidia quæsierunt: quod videntes nostri, illi videlicet, qui fuerant in prima acie & in secunda, instantissime insequuti sunt fugientes, & grauissime prosequuti, extremos etenim cædentes, ex ipsis multa milia occiderunt. Comes vero noster, & illi qui cum eo erant, lento cursu post nostros qui eos insequuntur, de industria sequebantur, vt si

Comes Monfortius in capite percussus

forte hostes conglobarent se, & resumerent animos resistendi, nostri qui fugientes, diuisi alter ab altero consequebantur, ad comitem possent habere recursum. Nec silendum, quod comes nobilissimus, non est dignatus in bello aliquem percutere, ex quo fugientes vidit, & vertere sibi tergum. Dum hæc agerentur, ciues Tolosani, qui remāserant in exercitu infiniti ad pugnam parati, in expugnando castro totis viribus laborabant. Quod videns episcopus Tolosanus qui erat in castro vir bonus & mitis, eorumque miseriȩ compatiens: quendam virum religiosum misit ad eos, monens, & consulens, vt iam tandem conuerterentur ad dominum deum suum, armaque sua deponerent, & ipse eos eriperet à morte imminenti: in cuius assecurationis testimonium, misit eis cucullam suam, monachus quippe erat, illi autem vt pote obstinati & diuinitus excæcati, responderunt quod rex Arragonensis vicerat omnes nostros, episcopus autem volebat eos morti tradere, non saluare, & hac de causa, auferentes cucullam nuncio, ipsum lanceis grauiter verberarunt. Interea milites nostri reuertebantur à cæde, cum victoria gloriosa, venientesque ad ipsos Tolosanos, ex ipsis plura milia occiderunt. Post hæc præcepit comes quibusdam de suis, vt ducerent eum ad locum vbi rex Arragonensis fuerat interfectus, locum siquidem & horam interfectionis ipsius, penitus ignorabat. Veniens igitur comes ad locum, inuenit corpus regis Arragonensis prostratum in medio campo nudum, pedites siquidem nostri, ipsum iam nudauerant, quia visa victoria, egressi e-

rant de castro, & quos adhuc viuos iacentes inuenire potuerant, peremerant. Piissimus autem comes, videns regem iacentem prostratum, descendit de equo, alterum Dauid, super Saül alterum repręsentans. His omnibus ritè peractis, & de hostibus fidei, tam submersione quam gladio, circiter viginti millibus interfectis, christianissimus comes intelligens tantum miraculum, Dei virtute, non humanis viribus factum esse, ab illo loco vbi descenderat, nudus pedes ad ecclesiam perrexit, omnipotenti Deo pro collata victoria gratias repensurus: equum etiam suum & arma dedit pauperibus in elemosinam: vt autem veritas huius pugnę mirabilis & gloriosę victorię, audientium cordibus plenius infigatur, litteras quas episcopi & abbates qui aderant, ad vniuersos Christi fideles miserunt, operi nostro duximus inserendas.

Albigensium 20 millia in pralio Murelli perierũt vnicus autẽ miles catholicus, paucique pedites vt inferius narratur.

Litteræ prælatorum qui in exercitu Simonis comitis erant, cum de fidei hostibus triumphauit.

Cap. LXXIII.

Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus, qui sanctam ecclesiam, bona diligunt voluntate, Deus fortis & potens, Deus potens in prælio. Quinta feria infra octauas natiuitatis B. M*ariæ virginis, sanctæ concessit ecclesiæ, deuictis miraculose inimicis fidei Christianæ victoriam gloriosam, & triumphum gloriosum, in hunc modum. Post conceptionem affectuosissimam, zelo paternæ pietatis à summo pontifice diligentissime regi factam Ar-*

Has literas M. paris inseruit historiæ Angl. in Ioan. rege ad an. 1213.

ragonensi, inhibitionemque districtissimam, ne inimicis fidei, praestaret auxilium, consilium vel fauorem, sed ab eisdem recederet indilatè, & treugas haberet firmissimas cum comite Montis *fortis, quibusdam etiam litteris, quas eiusdem regis nuncij per falsissimam suggestionem contra comitem* Montis *fortis impetrarant de terris reddendis comitibus Fuxensi, Conuenarum & Gastoni de Bearno, post veritatis cognitionem cassatis à D. Papa, & tanquã nullius valoris penitus reuocatis: idem rex correctionem patris sanctissimi, non deuotione recipiens filiali, sed trãsiisset contra mandatum apostolicum superbe recalcitrans quasi cor habens durius induratum, licet venerabiles patres,* Narbonensis *archiepiscopus apost. sedis legatus, &* Tolosanus *episcopus, sibi literas & mandatum summi põtificis transmisissent, mala quae pridem conceperat, voluit postmodum parturire: quia in terram quae per virtutem* Dei, *auxilio signatorum contra haereticos & eorum defensores fuerat acquisita, intrauit cum exercitu, eamque contra mandatum apostolicum subiugare, ac praedictis inimicis reddere attentauit, parte eius iam sibi aliquantulũ subiugata, cum pars multa residui, ob ipsius securitatem apostatare intenderet, & se ad apostatandum iam pararet. Congregatis in simul, comitibus* Tolosae, *Fuxi & Cõuenarum &* Tolosanorum *exercitu magno valde, feria 3. post natiuitatem* B. Mariae *Murelli, castrum obsedit: quo audito patrum venerabilium, archiepiscoporum, episcoporum & abbatum, quos venerabilis pater* Narbonensis *archiepiscopus, apost. sedis legatus, propter sanctum negotium fecerat congregari, qui vt de dicto negotio & de pace tractarent, diligenter aduenerant, in Christo vnanimes & deuoti. Simon comes Montis-fortis, habens secum quosdã nobiles & potentes cruce-signatos, qui nuperrime de Fran-*

tia venerant, ipsi & Christi negotio in succursum, suamque familiam, quæ in Christi negotio diu secum laborauerat, iter arripuit ad castrum obsessum viriliter succurrendum. Et *dum die martis infra octauas supradictas, venisset ille Christi exercitus, ad quoddam castrum quod dicitur Sauerdunum, venerabilis episcopus* Tolosæ, *cui commissa erat à summo pontifice* Tolosanorũ *recõciliatio, licet de recõciliatione ter vel quater monuisset, cuius admonitionibus licet salubribus, acquiescere postponebant, respondẽtes super hoc nullatenus respondere: ad dictos regẽ &* Tolosanos *in obsidione* Murelli *assistentes suas misit literas. significãs eis quod episcopi memorati veniebant vt de pace & concordia diligenter tractarent, & petebat sibi dari ducatum securum. In crastino autem, prima die mercurij subsequente, quia res sic vrgebat, supradictus exercitus exijt* Sauerduno, *festinans ad succursum Murelli celeriter aduenire, dicti vero episcopi memorati proposuerãt, apud quoddam castrum quod dicitur* Alta *ripa, quod medium inter Sauerdunum & Murellum, distatque ab vtroque duabus leugis, vt ibi missum nuncium expectarent, qui nuncius rediens ex parte regis respondit, quod ex quo episcopi cum exercitu veniebant, non daret eis ducatum: ipsi quidem alio modo non poterant ire sine manifesto periculo propter guerram.* Cum *episcopi & Christi exercitus* Murellum *accederent, ex parte ciuium* Tolosanorum, *prior hospitalis* Tolosæ *ad episcopum* Tolosanum *missus venit, ferens eorum litteras in quibus continebatur, quod modis omnibus parati erant* D. *Papæ & ipsius episcopi facere voluntatem, quodquidem eis bonum fuisset, si compensassent verius facta dictis. Eidem vero priori statim remisso ab episcopo respondit rex, quod ducatum episcopo non praberet, sed si vellet ire Tolosam, vt cum* Tolosanis

loqueretur, cum concederet illuc ire, & hoc derisorie fuit dictum: ad quod episcopus. Non decet inquit seruum ciuitatem intrare, de qua dominus suus exul est eiectus, nec ego, cum corpus Christi de ciuitate illa eiectum fuerit, illuc reuertar, donec Deus meus & dominus meus reuertatur: verumtamen dicti episcopi cum exercitu Murellum intrauerũt die mercurij superius memorata: qui sollicitudine non pigra, duos viros religiosos ad regem & ciues Tolosanos destinarunt, qui à rege tale habuerunt responsum, quod propter quatuor ribaldos, quos episcopi secum adduxerãt, petebant colloquium habere cum ipso, & hac dixit in derisum & contemptum signatorum. Tolosani vero prædictis nuncijs responderunt, quod in crastino super hoc responderent, & hac de causa eos vsque in crastinum tenuerunt. In crastino autem prima die iouis, responderunt, quod ipsi regi Arragonensi erant confederati, & nichil facerent, nisi regis in omnibus voluntatem: quod cum redeuntes mane, ipsa die iouis nuncij retulissent, episcopi & abbates discalciatis pedibus, ire proposuerunt ad regem: & cum quemdam religiosum mitterent, ad nunciandum regi aduentum ipsorum in hunc modum, patefactis ianuis, cum comes Montis-fortis ac cruce signati essent inermes, pro eo quod de pace, episcopi & abbates insimul loquebantur, hostes Dei superbe ac fraudulenter armati, vicum subintrare cum impetu attentarunt, sed per Dei gratiam, à suo fuerunt desiderio defraudati. Quorum superbiam comes & cruce signati videntes, cum sine periculo & damno maximo, vlterius differre non possent, per cordis contritionem & oris confessionẽ, vt pote viri cultores fidei Christianæ, mundati salubriter à peccatis, armis suis se viriliter accinxerunt, venientesque ad sæpedictum Tolosæ episcopum, qui auctoritate D.

Seruus non debet in ea vrbe consistere, vnde eius dominus expulsus est.

Narbonensis archiepiscopi apost. sedis legati, legationis officio fungebatur, exeundi licentiam contra hostes fidei humiliter petierunt, quaquia negotium erat in arcto constitutum necessitatis articulo compellente concessa, pro eo quod ipsã domum in qua episcopi morabantur, ipsi hostes erectis iam machinis, alijsque bellicis instrumentis, festinabant protinus impugnare, balistarum quarellis, iaculis atque lanceis emissis hostiliter circumquaque: Christi milites reuerendi, ligni dominici signaculo cum insignijs pontificalibus consignati, in nomine S. Trinitatis tribus aciebus dispositis exierunt. Hostes vero è contrario, multas habentes acies, & multum magnas, suis iam muniti armis tentoria sunt egressi. Quos licet multos milites & populum multum nimis, clientes Christi de ipsius auxilio confidentes, & licet illorum respectu paucissimi, magnam multitudinem non verentes, armati ex alto viriliter sunt aggressi. Statim virtus altissimi, per manus seruorum suorum hostes suos confregit, & comminuit in momento, terga enim vertentes, in fugam facti sunt, tanquam puluis ante faciem venti, & angelus domini persequens eos erat: hi turpiter fugientes, turpi fuga mortis periculum euaserunt, alij vitantes gladios, aquæ periculo perierunt, quamplures vero fuerunt in ore gladij deuorati. De illustri rege Arragonensi, qui cum interfectis occubuit plurimum est dolendum, quia princeps tam potens, & nobilis, qui si vellet, posset & deberet ecclesiæ sanctæ vtilis multum esse, nunc Christi adiunctus hostibus, Christi amicos, & sanctã ecclesiam, improbe perturbabat. Cæterum, cum victores à cæde & persecutione hostium reuerterentur cũ victoria gloriosa: sæpedictus Tolosanus episcopus, Tolosanorũ stragi & miseriæ caritatiue & miserabiliter compatiens, corde pio, eos qui de stragis residuo, adhuc in-

Arragonũ rex in prælio occumbit.

tra sua tentoria morabantur, saluare cupiens ne perirent, vt saltem tantorum flagellorum verbere castigati, citum periculum euadentes, conuerterentur ad dominum, & vouerent in fide catholica permansuri, missa eis per quemdã religiosum virum cuculla qua indutus erat, mandauit eis, quod nunc demum, arma sua & suam deponerent feritatem, & inermes venirent ad ipsum, vt eos saluaret de morte: qui adhuc quoque in sua perseuerantes malitia, & se, qui iam victi erant, vicisse Christi populum autumãtes, non solum parere sui episcopi ammonitionibus contẽpserunt, verum etiam ablata cuculla, ipsum nuncium austerius verberarunt: post quos Christi militia recursum faciens, circa sua diffugientes tentoria interemerunt. Certus hostium interfectorum, tam nobilium quam aliorum numerus, præ multitudine nullatenus sciri potest: de militibus autem Christi vnus solus interemptus est in conflictu, & paucissimi seruientes. Omnis igitur populus Christianus, pro Christianorum victoria, mente pia & tota cordis affectu gratias agat Christo, qui per paucos fideles, infidelium multitudinem innumerabilem superauit, & sanctam ecclesiam suam, de hostibus suis concessit fideliter triumphare, ipsi honor & gloria, in secula seculorum amẽ. Nos Tolosanus, 1. Nemausensis, 2. Vticẽsis 3. Lodouẽsis, 4. Biterrẽsis, 5 Agatensis, 6. & Conuenarũ episcopi, & de Claraco, villa magna & S. Tiberij abbates qui mandato venerabilis patris Narbonensis archiepiscopi, apost. sedis legati veneramus, & de pace ac concordia tractare, cum summa diligentia summoque studio nitebamur, præscripta omnia sicut quæ vidimus & audiuimus, esse verissima, in verbo Dei perhibemus, consignãtes ea nostrorũ munimine sigillorum, vt pote reseruari digna, in memoriam sempiternam. Datum Murelli, in crastino victo-

1. Nismes
2. Vzes.
3. Lodesue.
4. Beziers.
5 Agde.
6. Cominges

riæ gloriosæ, scilicet sexta feria, intra octauas natiuitatis B. Mariæ an. Dom. 1213.

Parta victoria apud Murellum, Tolosani ad eorum reconciliationem obsides præsulibus dare offerunt. Cap. LXXIIII.

POst gloriosam & inauditam victoriam, septẽ episcopi prænotati, & tres abbates, qui adhuc erant in castro Murelli, credentes quod ciues Tolosani tanto miraculo Dei pariter & flagello territi, citius faciliusque à suis possent erroribus reuocari, ad gremium matris ecclesiæ secundum mandatum, potestatem & seriẽ mandati apostolici, rursum tractarunt rogando, monendo, terrẽdo eos inducere ad ecclesiæ vnitatem, cumque promitterent Tolosani, se mandatum apostolicum adimplere, viua voce petierunt ab eis episcopi sufficientem cautionem standi mãdato apostolico, videlicet obsides ducentos de ciuibus, quoniam iuratoria cautione nullatenus possent esse contenti, cum multoties Tolosani, sua iuramenta, super hoc eodemque negotio fuerint transgressi: qui post multas altercationes verborum, sexaginta tantum obsides de suis ciuibus se daturos promiserunt: episcopi vero, ob maiorem securitatem, propter magnitudinem ciuitatis, & dolosam indomabilemque populi multitudinẽ: & quia etiam alia vice datos obsides super eodem negotio, de ditioribus ciuitatis, in commissum cadere permiserunt, vsque ad ducentos petebant: ipsi vero subterfugiũ quærentes, sexaginta se daturos & non plures promittebant. Statim episco-

*Legendum excusationis

pi, ne aliquam causam * excommunicationis habere possent Tolosani, aut occasionem aliquam subterfugiendi, & suos errores palliandi, responderunt episcopi, sexaginta obsides quos promittebant, se libenter suscipere, & sic eos reconciliare, & in pace ecclesiæ & vnitate fidei catholicæ conseruare. Ipsi autem, iam amplius suas malitias, non valentes velare, responderunt, quod nullo modo obsides darent, per hoc manifestè denudātes, quod non nisi in fraudem & intentionem dolosam de 60 obsidibus, priorem fecerant promissionem. Hic annectendum est, quod homines cuiusdam nobilis castri in diœcesi Albigensi cui nomen Rabastenx, qui paulo ante recesserat à Deo & nostris, & se reddiderat Tolosanis, audita prædicta victoria, omnes pre timore fugerunt, castrūque hominibus vacuum dimiserunt. Guido autem de Monte forti, frater comitis Montis-fortis, cuius fuerat castrum, misit & occupauit illud & gēte sua muniuit. Post paucos dies, superuenerunt à Francia peregrini sed pauci, episcopus videlicet Atrebatensis Radulphus & pauci milites cum eo, & milites peregrini non multi. Comes autem noster & omnes qui cum eo erant, equitauerunt in terram comitis Fuxi, ipsumque Fuxi burgum, inferius combusserunt, & inde vlterius per terram comitis dicti equitantes, quidquid extra munitiones inuenire poterant combusserunt.

Guido Monfortius arcē Rebastensem receptam præsidiis firmat.

Comitis Fuxensis terras, Monfortius inuadit, Narbona & Monspessulus rebellant.
Cap. LXXV.

POst hæc, nunciatum est comiti nostro, quod quidam nobiles prouinciæ, rupto pacis fœdere, perturbabant ecclesiam sanctā Dei, insuper & stratas publicas obseruantes, cruce-signatis venientibus à francia, mala quæ poterant inferebant. Habito igitur comes cum suis consilio, proposuit descendere ad partes illas, vt perturbatores pacis opprimeret, & stratas publicas, ab incursu malignantium, redderet expeditas. Mouens igitur comes cum peregrinis, qui cum eo erant, venit Narbonam, ciues autem Narbonenses, quia semper exosum habuerant Christi negotium, & illi quam multoties sed latenter se opposuerant, nulla vnquam ratione, ad hoc potuerunt induci, vt comitē nostrum cum peregrinis suis, aut etiā peregrinos sine comite, suam intrare permitterēt ciuitatem, & ideo opportuit tunc, omnes nostros manere foris nocte illa in hortis & virgultis ciuitatis: inde in crastino venerunt Biterrim, & inde post duos dies progredientes, venerunt vsque ad Montem-pessulanum. Homines autem Montis-pessulani pares Narbonensibus in malitia, nullo modo permiserunt comitem nostrum, nec illos qui cum eo erant villam suam intrare, ad hospitandum nocte illa, sed fecerunt illis per omnia sicut ciues Narbonenses fecerant. Mouentes igitur à Monte-pessulano, venerunt Nemausum, ciues vero Nemausenses, primo quidem noluerunt comitem in suam introire ciuitatem, sed videntes eius iram & indignationem, ipsum & omnes qui cum illo erāt in ciuitatem receperunt, & multa eis debitæ humanitatis obsequia impenderunt. Inde progredi-

ens comes noster, venit ad castrum de Boucolio vbi à dominis castri, honorificè est susceptus. Inde perrexit comes in villam quę Argentata dicitur eoquod in partibus illis esset quidam nobilis nomine Pontius de Monte lauri qui episcopos terræ, pacem & ecclesiam in quantum poterat perturbabat. Omnes autem crucesignati, iam recesserant à comite, nec habebat nisi secũ paucos stipendiarios & archiepiscopum Narbonensem: audiens prædictus Pontius aduentum comitis nostri, timore ductus venit ad eum, & se & sua eius volũtati reddidit. Erat præterea in partibus illis, nobilis quidam potẽs sed malus, Ademarus Pictauensis* qui negotium Christi semper exosum habuerat, & corde adhæserat comiti Tolosano: hic aduentum comitis nostri audiens, muniuit castra sua, milites etiam quos potuit in quodam castro adunauit, vt si comes transitum faceret iuxta castrum, illo exiret cum suis, & impugnaret illud: sed cum comes nobilis per ante castrum transiret, licet cum paucissimis, memoratus Ademarus, quãuis multos haberet secum, non est ausus egredi contra nostros. Dum esset comes noster in partibus illis, venit ad eum Dux Burgundiæ Odo, vir potens & bonus, qui negotium fidei contra hæreticos, insuper & comitem nostrum multo amplectebatur affectu: venerunt etiam cum duce, Lugdunensis & Viennensis archiepiscopi. Dum ergo essent Dux & comes noster propè Valentiam, apud Romam vocauerunt inimicum ecclesiæ Ademarum Pictauensem ad colloquium, conuocatus venit, sed super his quæ pacis erant, nolluit comiti vel

*Gallicè Aimard de Poicters, cuius posteri in Delphinatu diu floruerunt, & comitatũ Diensem & Valentinensem tenuerunt.

duci assentire. Item vocauerunt eum Dux & comes noster ad colloquium, & tunc quidem nihil proficere potuerunt. Videns igitur quod nihil proficere posset, motus ira & indignatione Dux contra Ademarum, promisit comiti nostro, quod nisi supradictus Ademarus staret per omnia mandato ecclesiæ, & haberet se ad voluntatem comitis nostri, & super his bonam faceret securitatem, ipse Dux cum comite nostro eum impugnaret. Statim etiam vocauit plures milites suos, iturus cum comite nostro cõtra Ademarum sæpius memoratum: quod audiens Ademarus, tandem necessitate ductus, venit ad Ducem & comitem nostrum, & se obtulit eorum per omnia voluntati, tradidit etiam quædam castra sua pro securitate, quæ comes commisit Duci custodienda. Interea venerabilis pater Narbonensis archiepiscopus, vir concilio prouidus & omnino virtuosus, ad cuius monitionem etiam prædictus Dux Burgundiæ ad partes venerat Viennenses, cœpit tentare cum duce de negotio, pro quo ipsum vocauerat, de contrahendo videlicet matrimonio inter primogenitum comitis nostri nomine Almaricum, & filium Delphini, qui erat princeps potens, & frater germanus ipsius ducis. Acquieuit Dux cõsilio & voluntati archiepiscopi. Interea dum hæc agerẽtur, Arragonenses ruptarii, & alii fidei inimici, cœperunt discurrere per terram comitis nostri, venientesque vsque Biterrim, fecerunt mala quæcumque potuerunt: sed & plures de militibus terræ comitis nostri periuri effecti, & innatæ sibi maliciæ recidiuũ patientes, à Deo & ecclesia

De nuptiis inter Almaricum & Delphini filiam agitur.

& dominio comitis nostri recesserũt. Nobilis vero comes, peractis in prouincia negotiis, pro quibus ad partes illas accesserat, rediit ad terram suã: statimque terram hostium suorum aggrediens, equitauit ante Tolosam, vbi per dies quindecim moram faciẽs, multas munitiones diruit penitus & destruxit. Dum res ita se haberet, magister Robertus de Corceone Cardinalis, apost. sedis legatus, qui sicut superius diximus, laborabat in Francia quantum poterat pro negotio terrę sanctæ, prædicatoresque nostros, qui pro negotio fidei contra hæreticos prædicare soliti erant, nobis abstulerat, faciebatque illos pro succursu terræ sanctæ instantius prædicare, ad bonorum & prudentum virorum consilium, quosdam de prædictis prædicatoribus nobis reddidit, vt pro negotio fidei prædicarent. Ipse etiam ad expugnandos hæreticos Tolosanos, suscepit in pectore viuificę signum crucis. Quid vltra? Reuixit prædicatio pro negotio fidei in Francia, multi cruce se signant, fit comiti & nostris, gaudium magnum valde. Proditionem crudelissimam, quæ facta fuit illo tempore in comitem Balduinum, præterire nec volumus nec debemus. Iste comes Balduinus frater comitis Tolosani, & regis Francię consobrinus, lõge à fratris malicia, & in Christi militia totis viribus se exercens, comitem Mõtis fortis & christianitatem, contra fratrem suum & alios hostes fidei, quantum poterat adiuuabat. Quadam igitur die, secunda videlicet feria post primam dominicam quadragesimæ, venit prædictus comes ad quoddam castrum in Caturcensi dioecesi quod

Olima dicbitur. Statim milites de castro illo qui erāt homines ipsius comitis miserunt ad ruptarios & quosdam milites indigenas pessimos traditores qui erant in quodam vicino castro, quod dicitur mons Lenardus, & significarunt eis quod comes Balduinns erat in Olima, mandantes vt venirent, & sine difficultate aliqua, traderent eis comitem Balduinū. Hoc idem significauerunt cuidam traditori pessimo sed occulto, Raterio videlicet de castro nouo. Iste Raterius, iamdiu inierat fœdus cū comite Montis-fortis, & iurauerat ei fidelitatem. Comes etiam Balduinus, de ipso quasi de amico cōfidebat. Quid plura? venit mox, & comes Balduinus securus, vt pote inter suos, somno se dedit & quieti. Erat autem cum comite Balduino miles quidā Francigena nomine Guilelmus de Contris, cui comes Montis-fortis dederat castrum quoddam, quod dicitur Sarracenum. Quidam etiam seruiens Frācigena, custodiebat castrū quod Moisiacū nominatur. Quiescentibus igitur comite & illis qui cum eo erāt, in diuersis domibus ab inuicē separatis, dominus castri, clauē cameræ in qua comes Balduinus dormiebat arripiens, obserato hostio, de castro ad prædictum Raterium & ruptarios properauit quibus clauem ostendens dixit, Quid tardatis ecce hostis vester in manibus vestris, properate & eum vobis tradam dormientem pariter & inermen, nec solū ipsum, sed plures de vestris hostibus vobis tradam: quo audito gaudētes ruptarii, & velocissime concurrentes, ad portas Olimæ deuenerunt. Statim dominus castri qui erat Dux eorum qui comprehēdere volebant co-

mitem videlicet alter iudas, conuocatis secretissime hominibus castri, diligenter quæsiuit à singulis, quot de sociis comitis Balduini quisque haberet apud se hospitantes: quo diligenter quæsito, ad hostia domorum duplo plures de ruptariis armatos poni fecit, quam essent de nostris dormientes inermes: Statim accensis candelis innumerabilibus, clamor attolitur, hostes in nostros irruunt imparatos. Raterius autem de castro nouo & prænotatus dominus castri, venientes ad cameram in qua comes nobilis Balduinus dormiebat, aperiensque ostium, cœperunt ipsum dormientem inermem imo nudum: quidam autem de nostris qui erant per castrum occisi sunt, alii capti, nonnulli fuga opitulante euaserunt. Nec prætereundum, quod quidā de nostris, quem viuum cœperant præstitoque iuramento, ipsum de vita securum fecerāt & de membris, in ipsa post modum ecclesia latitantem occiderunt. Arripientes aduersarii comitem Balduinum, duxerunt eum ad quoddam castrum ipsius comitis, quod dicitur Mons Euæ in territorio Caturcensi, homines autem castri, vt potè pessimi, ruptarios qui dominum suum ducebant captum, libenter receperūt: mox ruptarij dixerunt comiti Balduino, vt faceret eis reddi turrem castri, quam quidam Frācigenæ, de mandato ipsius custodiebant. Ipse autem comes districtissimè inhibuit Francigenis illis, ne aliqua ratione turrim redderent, etiamsi viderent ipsum comitem suspendi in patibulo, sed se instātissimè defenderent, donec haberent succursum, à nobili comite Montis-fortis: O virtus principis.

Balduinus comes, inaudita proditione in lectulo quiescens inuaditur.

O mirificum robur mentis. Quo audito ruptarij irati sunt valdè, ipsumque comitem per duos dies ieiunare fecerunt, quibus transactis, fecit vocari comes capellanum quendam diligentissimum, eique puram fecit confessionem, qua facta, communionem postulauit corporis Iesu Christi: sed dum capellanus afferret diuini misterii sacramenta, superuenit quidam pessimus ruptarius, iurans & firmissime contestans, quod comes Balduinus non comederet nec biberet, donec redderet ruptarium quendam quem cœperat, & teneri in vinculis faciebat, ad quæ comes. O crudelissime inquit, nunquid panis aut vini abundantiam, aut frustum carnis quæsiui, qui nihil ad corporis sustentationem, sed ad animæ salutem, diuini misterii cōmunionem petii. Iterum carnifex, cœpit firmiter asserendo iurare, quod nec comederet, nec biberet, nisi faceret, quod petebat, ad quæ denuo vir nobilis: ex quo inquit mihi diuinis sacramentis communicare non permittitur, ostendatur mihi saltem eucharistia, videlicet salus mea, vt in vita ista, videam saluatorem meum: quà à capellano leuata & ostensa, Comes eam deuotissime adorauit. Dum hæc agerentur, illi qui erant in turre castri, timore mortis, tradiderunt turrem ruptarijs, recepto tamen prius ab eis iuramento, quod ipsos abire dimitterent, sanos pariter & indemnes: sed traditores pessimi, spreta religione iuramenti, ipsos statim, patibuli morte turpissima condemnarunt. Quo facto, arripientes comitem Balduinū, duxerunt eum ad quoddam castrum comitis Tolosani, quod dicitur Mons-albanus, vbi eum te-

Albigenses perfidi patibulo affigūt, quibus salutem iurati promiserant

nentes in vinculis, aduentum Tolosani comitis expectabant. Post paucos vero dies, venit comes Tolosanus, habens secum illos pessimos traditores, comitem videlicet Fuxi, & Rogerium Bernardi filium eius, & quendam militem de terra regis Arragonensis, qui dicebatur Bernardus de Portellis: statim ad mandatum comitis Tolosani, eductus est de castro Montis-albani comes nobilissimus Balduinus. Id autem quod sequitur, quis vnquam sine lachrymis legere poterit, vel audire. Mox comes Fuxi, & filius eius, à patris malitia non degenerans & Bernardus de Portellis ligauerunt funem in collo viri nobilissimi, ipsum de voluntate, imo de præcepto comitis Tolosani suspensuri, quod videns vir christianissimus, instanter ac humiliter quæsiuit confessionem & viaticum, sed canes crudelissimi, vtrumque ei penitus denegarunt, quibus miles Christi. Ex quo inquit, non licet me ostendere sacerdoti, testis est mihi Deus, quod prompta voluntate semper & ardenti Christianitatem & dominum meum comitẽ Montis-fortis, & pro hac & in hac defensione volo mori. Vix verba compleuerat, ecce tres prænotati traditores, eleuantes eum à terra, ad nucis arborem suspenderunt. O crudelitas inaudita. O alterum Caym, imo longè peiorem Caym, comitem dico Tolosanum, cui non suffecit fratrem, & talem Fratrem occidere, nisi ipsum inaudita mortis crudelitate damnaret.

Balduinus, impio fratris sui comitis Tolosani iussu de nuce indignissime suspenditur.

Aimericus & ciues Narbonenſes, comitis Montfortij hoſtes in vrbem admittunt, eamque ob cauſam, territorium Narbonenſe comes deuaſtat.

Cap. LXXVI.

CIrca idem tempus, Aimericus dominus Narbonæ & ciues Narbonenſes, qui nunquam dilexerant negotium Ieſu-Chriſti, vt iniquitatem quam longe ante conceperant, parturirent, receſſerunt manifeſte à Deo, receperuntque in ciuitatem ſuam ruptarios, necnon Arragonenſes & Cathalonenſes, vt per eos expellerent ſi poſſent nobilem comitem Montis-fortis, Arragonenſes ſiquidem & Cathalonenſes proſequebantur dictum comitem in vindictam ſui regis. Malitiam autem iſtam perpetrauerunt Narbonenſes, non quia comes eos læderet in aliquo, vel læſiſſet, ſed quia putabant, quod cruceſignati de cætero non venirent, ſed aliter diſponebat ille, qui ſapientes in ſua aſtutia comprehendit. Dum enim congregati eſſent Narbonę omnes quos prædiximus hoſtes noſtri, vt impetum facerent vnanimes in comitem noſtrum & paucos qui cum ipſo erant: ecce ſubito venerunt à Francia peregrini, Guilelmus videlicet de Barris, vir probatæ militiæ, pluresque milites cum eo, quibus adiunctus, & à quibus adiutus comes noſter, venit prope Narbonam, diſcurrenſque & deuaſtans terram Aymerici domini Narbonæ, eius fere omnia caſtra cœpit. Quadam autem die, propoſuit comes noſter equitare ante

Narbonæ congregati heretici, impetum in comitem Montis fortis moliuntur.

Narbonam, armatisque omnibus suis, & tribus aciebus dispositis, ipse comes in prima fronte, appropinquauit portæ ciuitatis. Hostes autem nostri, egressi erant de ciuitate, & stabant in porta. Miles autem inuictus, videlicet comes noster, per locum arduum & inaccessibilem, in ipsos subito voluit insilire, hostes autem qui stabant in loco eminenti, ipsum tot lanceis impulerunt, quod rupta sella equi in quo sedebat, cecidit ipse de equo: statim concurrunt vndique hostes ad capiendum vel occidēdum comitem, nostri ad protegendum, sed nostri gratia Dei per multos labores, comitem viriliter erexerunt. Post hæc Guilelmus qui erat in extrema acie, & nostri omnes impetum fecerunt in hostes, ipsosque in ciuitatē intrare citius compulerunt: quo facto comes & nostri, ad locum vnde ipsa die venerant sunt reuersi.

Comes in pugna equo delapsus.

Petrus Beneuentanus *Card. apost. sedis legatus, comites Fuxensem & Conuenarum ecclesiæ reconciliat.*

Cap. LXXVII.

DVm hæc agerentur, magister Petrus Beneuentanus Cardinalis apost. sedis legatus missus à D. Papa veniebat ad partes Narbonenses, vt de his quæ pacis erant & fidei ordinaret. Audiens autem legatus, quomodo se habebant Narbonēses, mandauit eis & districte præcepit, vt firmas treugas haberent cum comite Montis-fortis, quo

vsque ipse veniret. Idem etiam mandauit comiti nostro, ne scilicet læderet in aliquo Narbonenses. Post paucos autem dies, venit legatus & intrauit Narbonam, viso tamen prius comite nostro, & habito cum ipso colloquio diligenti. Statim accesserunt ad eum hostes fidei, comes scilicet Conuenarum & Fuxi, & alii multi qui exigentibus meritis fuerant exhæredati, pro restitutione sua, ipsi legato supplicaturi: legatus sapiens & discretus, omnes reconciliauit, recipiens ab eis non solum iuratoriam cautionem, standi mandato ecclesiæ sed etiam quædam castra fortissima, quæ adhuc remā serant hostibus prænotatis. Rebus sic se habentibus, homines de Moisiaco, tradiderunt villam Moisiaci per proditionem comiti Tolosano. Illi autem qui erant in villa ex parte comitis nostri, receperunt se in munitionem villæ satis debilem & immunitam. Comes vero Tolosanus, in graui multitudine ruptariorum, cœpit impugnare munitionem illam per tres continuas septimanas: sed obsessi nostri quamuis paucissimi, se viriliter defendebant. Quod audiens comes nobilis, statim properauit in subsidium obsessorum: sed comes Tolosanus & qui cum eo erant, plures etiam de hominibus dictæ villæ, qui factæ proditionis capitales fuerant & actores, præscientes aduentum comitis nostri, cum summa festinatione fugerunt, obsidionem quam diu tenuerant dimittentes. Comes autem noster & qui cum eo erant, audientes quod hostes prædicti aufugissēt, descenderunt ad partes Aginnenses vt castrum quod dicitur Mansum, in extremis finibus diœ-

ceſis Aginnenſis, quod ipſo anno apoſtatauerat, ſi poſſent caperent per inſultum. Rex etenim Angliæ Ioannes, qui ſemper aduerſatus fuerat negotio Ieſu-Chriſti, & comiti Montis-fortis, ipſo anno verſus partes perrexerat Aginnenſes, plures de nobilioribus terræ illius, in eius ſperantes auxilium, receſſerunt à Deo & dominio comitis Montis-fortis: ſed poſtea per Dei gratiam, fruſtrati ſunt à ſpe ſua. Properans igitur comes noſter cum ſuis ad prædictum caſtrum, venit ad quẽdam locum, vbi oportebat eum tranſire Garonam. Habebat autem nauiculas paucas immunitas, homines autem ..... quod eſt caſtrum quoddam regis Angliæ, aſcenderant cum nauibus multis & armaturis, vt noſtris tranſitum prohiberent, ſed noſtri intrantes aquam, ipſis inuitis libere trãſierunt. Venientes ad caſtrum ſupradictum ſcilicet Manſum, illud per triduum impugnarunt, ſed quia non habebant machinas, nec comes poterat ibi firmare obſidionem, eo quod ad mandatum legati, oportebat eum redire ad partes Narbonenſes, receſſit à caſtro ſæpedicto ad partes proprias Narbonenſes.

Comes Mõfortius obſidionem caſtri manſire infecta dimittit.

Carcaſſonæ antiſtes, è Gallia cum ingenti peregrinorum multitudine reuertitur.

Cap. LXXVIII.

ANno verbi incar. 1214. venerabilis Carcaſſonæ epiſcopus, qui toto præcedenti anno pro negotio fidei contra hæreticos, diſcurrendo & prædicando, laborauerat in partibus Gallica-

nis, circa octauam dominicæ resurrectionis, iter ad partes arripuit Albigenses: ipse etenim omnibus cruce-signatis, tam illis quos signauerat, quã aliis qui de manu magistri Iacobi de Vitriaco, viri per omnia laudabilis, & quorumdam aliorum, susceperant signum crucis, diem motionis alligauerat, ita quod in quindena paschæ, essent pariter congregati, profecturi cum eo per partes Lugdunenses contra hæreticos pestilentes: Sed M. Robertus de Corceone apost. sedis legatus, & venerab. Archidiaconus Guilelmus, crucesignatis suis diem præfixerant, vt essent in quindena paschæ Biterris, contra prænotatos hæreticos, per partes alias profecturi. Mouentes igitur à Niuerinis episcopus Carcassonensis peregrinique supradicti, itinere prospero, ad montem deuenerunt pessulanum, ego autem eram cum episcopo Carcassonensi: ibi inuenimus Parisiensem archidiaconum & peregrinos qui cum ipso venerant à partibus Gallicanis. Cardinalis vero, scilicet M. Robertus de Corceone, in partibus Podiensibus, quibusdam negotiis occupatus. Proficiscentesque à monte Pessulano, venimus prope Biterrim ad castrũ S. Tiberii, ibique occurrit nobis nobilis comes Montis-fortis: eramus autẽ tam equites quã pedites circiter centum milia * peregrini, inter quos vnus de militibus, erat vicecomes castri Dunẽsis, pluresque alii milites, quos non est opus per singulos numerare. Progrediẽtes à partibus Biterrensibus venimus Carcassonam, ibique fecimus paucos dies. Notabiliter autẽ notandum est & pro miraculo illo est habendus, totus illius anni euen-

*Verbũ milia irrepsit in textum, & delendũ.

tus, ſicut ſupradiximus, quādo venit ſupra memoratus Petrus Beneuētanus in terram Albigenſem, Arragonenſes, Cathalonenſes erant Narbonę cōgregati contra Chriſtianitatem & comitem Montis-fortis & hac de cauſa, comes noſter erat prope Narbonam, nec ſæpe poterat elongare, quia hoſtes, ſtatim totam terram in circuitu deuaſtarent. Sed & Toloſani & Arragonenſes & Caturcenſes à remotis partibus mouebant ei guerras multum graues. Dum in hac tribulatione eſſet athleta Chriſti, non defuit adiutor in opportunitatibus in tribulatione, in vno ſiquidem & eodem temporis ſpatio, venit legatus à Curia Romana, venerunt à Francia peregrini. O magna multitudo miſericordię Dei, nec enim peregrini, ſicut multis viſum eſt, ſine legato aliquid magni feciſſent, nec legatus ſine peregrinis adeo profeciſſet, ſi enim hoſtes fidei non timerent peregrinos, non obediſſent legato: rurſus ſi non veniſſet legatus, peregrini qui tunc venerunt, contra tot & tantos hoſtes parum proficere potuiſſent. Egit ergo miſericorditer diuina diſpoſitio, vt dum legatus, hoſtes fidei, qui Narbonæ erant congregati allicerет & compeſceret fraude pia, comes Montisfortis & peregrini qui venerant à Francia, poſſent tranſire ad partes Caturcenſes & Aginnenſes, & ſuos imo Chriſti impugnare inimicos. O legati fraus pia. O Pietas fraudulenta.

Guido de Monte-forti & peregrini terras R. de caſtronouo inuadunt & deuaſtant.

Cap. LXXIX.

CVm fecissent supradicti peregrini paucos dies Carcassonæ, nobilis comes Montis-fortis rogauit eos, vt cum episcopo Carcassonensi & Guidone de Monte forti fratre germano ipsius comitis, ad partes Rutenenses accederent, & etiam Caturcenses, vt terras tam Raterii de castro nouo, qui nobilissimum & christianissimum comitem Balduinum, crudelissime prodiderat, quam aliorum hostium Christi penitus de uastarent. Ipse vero comes cum suo primogenito Almarico, descendit vsque Valentiam, inuenitque ibi ducem Burgundiæ & Delphinum, habitoque super præfato matrimonio consilio & assensu. Comes noster quia non erat tempus congruum ad contrahendum, nec ipse propter multimodas guerræ necessitates, ibi poterat facere multos dies, dictam puellam duxit secum Carcassonam, ibique fuerũt nuptiæ celebratæ. Peregrini vero, qui iãdiu à Carcassona exierant, & iam episcopatum intrauerant Caturcensem, terras hostium fidei, quæ timore eorum erant derelictæ vacuæ, vastauerunt. Nec prætereundum est, quod cum transiremus per episcopatum Rutenensem, venimus ad quoddã castrum quod Mauriliacũ vocatur, illi autem de castro voluerunt nobis resistere, quia miræ fortitudinis erat castrum & penitus inaccessibile. Erat autẽ in exercitu nostro magister Robert⁹ de Corceone apost. sedis legatus, de quo supra tetigimus, qui nupperrime venerat à partibus Gallicanis: mox nostri in suo aduentu accesserunt ad castrũ & cœperũt hostes suos acriter impugnare. Vidẽtes illi de castro, quod amplius resistere nõ valerent, reddiderũt se

Nuptiæ inter Almaricum & Delphini filiam celebrãtur.

Capitur Mauriliacũ.

ipsa die legato, ad ipsius per omnia voluntatẽ: nostri vero de volũtate legati, castrũ penitus destruxerũt. Nec silendũ, quod ibi inuenimus septẽ hæreticos, de secta illa quę Vualdensiũ dicebatur, qui ad legatum adducti, suam incredulitatem plenius sunt confessi, quos nostri arripientes peregrini, cum ingenti gaudio combusserunt. Post hæc nũciatũ est comiti nostro, quod quidã milites Aginnẽses, qui pręcedẽti anno ab eius dominio recesserãt, castrum quoddã munierant, quod dicitur mõs *Pisatus. Quid plura? accessimus ad illud obsidẽdum: prænotati vero milites de monte pisato, audientes aduentum crucesignatorum, timore ducti fugerunt, castrum vacuum dimittentes, nostri vero venientes ad castrum, illud penitus destruxerunt. Mouens comes noster à monte Pisato, cœpit vlterius progredi per episcopatum Aginnensẽ, vt castra quæ præcedenti anno a suo dominio recesserant occuparet: omnes autem aduersarii timore ducti, antequam comes accederet ad eos reddiderunt se illi, quoddam nobile quod Marmanda vocatur. Comes autem ob maiorem securitatem, ne iterum apostatarent sicut consueuerant, fere omnes turres & muros dirui faciebat, exceptis paucis de fortioribus castris, quæ ipse tã sibi quam Francigenis munire voluit & tenere. Veniens comes ad obsidendum castrum Marmãdæ, inuenit illud contra se munitum: miles enim quidam regis Angliæ, quosdam seruientes in castrum adduxerat, vexillumque suum in summitate castri posuerat, vt castrum defenderet contra nostros, sed appropinquantibus nostris, & in ipso

Mõtpezat.

Locus mutilus.

aduentu ſuo ad muros accedentibus, poſt modicā defenſionem de caſtro fugere cœperunt, recipiē-teſque ſe in nauibus per Garonam fluuium celeriter deſcēdebant ad quoddam caſtrum proximum regis Angliæ, quod Regula dicebatur: ſeruientes vero regis Angliæ, qui ad defenſionem caſtri venerant, ſe in tuto receperunt. Noſtri vero intrantes caſtrum, bona illius omnia diripuerunt: ſeruientes vero regis Angliæ, qui erant in turre, comes viuos & ſanos abire dimiſit. Poſt hæc datum fuit comiti à ſuis conſilium, vt non funditus deſtrueret caſtrum, eoquod eſſet ſatis nobile, & in extremitate terræ ſuæ, ſed conſuluerunt vt turrim maiorem muniret cæteraſque turres, & partem murorum dirueret, quo facto, reuerſus eſt comes Aginnum. Erat autem caſtrum Caſſanolij nobile & fortiſſimum in territorio Aginnenſi, ad pedem ſiquidem cuiuſdam montis, in amœniſſima planicie ſitum erat, ſed & aquis circumfluentibus, & natiuis rupibus cingebatur: erat in caſtro illo ſedes hæreticorum vna de principalibus, & fuerat ab antiquo, homines autem caſtri illius, erant pro magna parte raptores & periuri, repleti omni iniquitate & genere peccatorum, iam enim ſemel & iterum, reddiderant ſe Chriſtianitati, nunc etiam & tertia vice, chriſtianitati & comiti noſtro reſiſtere attentarunt. Erat autem caſtri illius dominus maior, Hugo de Rominiaco frater epiſcopi Aginnē-ſis, hic comitis familiaris fuerat & amicus: ſed ipſo anno rupta familiaritate & ſacramento, per proditionem, à Deo receſſerat, & comite memorato: collegerant etiam ſe alii proditores quam-

Obſidio Caſſonolij.

plurimi in castro illo. Veniens igitur nobilis comes Montis-fortis cum exercitu ante castrum, in vigilia apost. Petri & Pauli obsidionem firmauit ex vna parte super montem, non enim sufficiebat exercitus eius, ad castrum in circuitu obsidendũ. Post paucos autem dies, fecit comes machinas erigi, ad diruendos muros castri: machinæ autem illæ, & ad muros & intra castrum instantius iacientes, in breui domos castri plurimas diruerunt, post aliquot autem dies, superuenientibus peregrinis, descendens comes de monte, fixit tentoria in planicie prope castrum, partem exercitus habens secum, plures vero remanserunt in monte, cum nobilissimo & probissimo iuuene Almarico filio comitis, & venerabili episcopo Carcassonæ Guidone, qui ibi legati fungens officio, ad expugnationem & captionem castri instantissimè atque efficacissimè laborabat. Fecit autem comes in planicie vbi se locauerat, erigi machinas quæ petrariæ nuncupãtur die noctuque iacientes, muros castri debilitabant plurimum. Quadã autem nocte circa aurorã, exeuntes plures ex aduersariis de castro, ascenderunt in montem impetum facturi vnanimiter in exercitum, venientesque ad tentorium, in quo Almaricus filius comitis dormiebat, irruerũt in eum validissimè, ipsum capturi vel occisuri si possent, sed currentes nostri, & hostes viriliter infestantes, ad castrum suum redire compulerunt. Dum hæc agerentur in obsidione illa, rex Angliæ, Ioannes, qui dolens de exhæredatione nepotis sui, videlicet filii comitis Tolosani, bonis nostris successibus inuidebat, accesserat prope partes illas,

ad Petragoriſēſem videlicet ciuitatē, habens ſecū exercitum magnum valde, confugerant enim plures de hoſtibus ad ipſum, qui peccatis ſuis exigētibus, iuſto Dei iudicio fuerant exhęredati, quos idem aſſumpſit, & diu tenuit, non ſine multorum ſcandalo, & graui propriæ famæ iactura. Illi vero qui erant in caſtro obſeſsi, frequentes nuncios mittebant ad regem prædictum petentes ſuccurſum, & ipſe eos per nuncios & promiſsiones plurimum animabat. Quid plura? fit rumor celebris in exercitu noſtro, quia rex ſæpedictus, volebat in nos irruere, & feciſſet forſitā ſi auſus fuiſſet. Comes autem fortiſsimus Montis-fortis, in nullo perterritus eſt de auditis, ſed firmiter propoſuit, quod ſi rex vellet irruere in exercitum, non ideo recederet ab obſidione, ſed ſe & ſuos defendentes pugnaret contra eum, ſed ſæpedictus rex, ſaniori vſus conſilio, nihil de his quæ dicebantur. & quæ forſitam propoſuerat agere attentauit. Nec ſilēdum quod M. Robertus de Corceone Card. apoſt. ſedis legatus de quo ſupra fecimus mentionem, venit ad exercitum in obſidione Caſſanolii, & paucos ibi faciens dies, laborabat prout potuit, vt pote homo bonæ voluntatis ad expugnationem caſtri, ſed negotiis iniunctæ ſibi legationis ipſum reuocantibus, non expectauit vſque dum caperetur caſtrum. Igitur laborantibus nobis in obſidione illa, & per iactus machinarum, muris caſtri pro magna parte debilitatis: quadam nocte, conuocatis comes de maioribus exercitus, & quodam artifice carpentario, inquiſiuit ab artifice illo, quomodo poſſent noſtri ad muros accedere, &

castrum capere per insultum, erat enim aqua profunda inter exercitum & castrum, & quoniam oportebat transire si vellent nostri ad muros accedere, & non erat ibi pons, quia aduersarii ipsum à parte exteriori diruerant ante aduentum nostrum. Multis multa dicentibus, tandem ad consilium dicti artificis, in hoc conuenerunt vt fieret pons de lignis & cledis, qui per mirabile artificiũ super dolia magna impulsus, per aquam nostros vltra portaret. Statim venerabilis episcopus Carcassonæ, qui vt vltra ingredi etiam posset, die noctuque laborabat in his quæ obsidioni opus erant, conuocata multitudine peregrinorum, fecit afferri copiosa ligna ad faciendum pontem. Postquam autem factus est pons, armantes se nostri, parauerunt se ad insultum, impellentesque pontem, ad aquam vsque venerunt: sed mox vt pons aquam tetigit, pro sui ponderositate, & quia ripa aquæ à parte illa alta erat, ad ima tanto impetu dilapsus est, quod nullo modo retrahi potuit vel leuari, sicque totus labor noster quoad Pontem illum quassatus est in momento. Post paucos autem dies, fecerunt nostri alterius modi pontem, si forte possent per ipsum aquam illam transire, parauerunt etiam nauiculas paucas, per quas licet cum magno discrimine, pars nostrorum trãsiret, omnibusque paratis, armantes se nostri, põtem trahunt ad aquam, alii autem nauiculas ascẽdeunt. Illi autem de castro habentes petrarias, multas contra nostros instantissime & validissime iaciebant. Quid plura? proijciunt nostri pontem super aquam sed nihil profecerunt, quia ni-

mis breuis & omnino insufficiens erat ponticulus ille: fit mœror & luctus nostris, gaudium & exultatio inimicis. Constantissimus autem comes ex his quæ acciderant nihil desperationis concipiēs, conuocat artifices suos consolans eos & mandās, vt attentarent parare machinas ad transeundum aquā, magister vero artificum, mirum & inauditū excogitauit machinæ modum, fecit enim afferri ligna multa & magna, & primo super ligna maxima construere quasi domum amplam de lignis, tectum habentem de cledis, non cacuminatū sed planum: postea super medium tecti, erexit quasi turrem altissimam de lignis & cledis, quinque habentem in altum mansiones, in quibus balistarii stare possent. Post hæc in circuitu turris illius, fecit super tectum memoratum quasi murū de cledis, in quibus stare possent multi de nostris qui turrem defenderent, habentesque aquam multā in cupis magnis, vt extinguere possent si hostes proiicerent ignem ob hoc etiam videlicet, ne hostes possent incendere machinam illam, fecit artifex ipsam operiri totam ex parte anteriori coriis bouinis. Omnibus igitur paratis, cœperunt nostri, trahere & impellere machinam versus aquam hostes vero lapides grandes & creberrimos cum petrariis è contra iaciebant, sed nocebant per Dei gratiam in modico aut in nullo. Cum ergo nostri, machinam impulissent vsque ad aquam, attulerūt in cophinis terram, ligna & huiusmodi ad projiciendum in aquam illi: qui erant sub tecto inferiori securi & inermes implebant fossatum, balistarii & alii qui erant in superioribus munitioni-

bus, impetus hostium coercebant. Quadam autem nocte aduersarij quidam n uiculam impleuerunt lignis siccis, carne salsa, adipe, & aliis lignis incentiuis, volentes eam impellere ad machinã nostram, vt comburerent eam, sed non potuerunt, quia seruientes nostri nauiculam illam combusserunt. Quid vltra? laborantibus nostris in implendo fossato, transibat machina nostra sicca pariter & illæsa, quantum enim implebant de fossato, tantumdem machinam vlterius impellebant. Quadam igitur die dominica videntes aduersarii transeunte machina, sibi captionis periculum imminere, proiecerunt ignem contra machinam, sed nostris cum aqua ignem extinguentibus, nihil proficere potuerunt, iam enim propinqui erãt nostri & aduersarii, qui se mutuo cum lanceis impetebant. Cogitãs igitur comes noster, ne forte aduersarii de nocte cõburerent machinã ipsam eadẽ die dominica circa vesperam, fecit armari suos, & omnes concrepantibus tubis vocari ad insultum: episcopus autem Carcassonæ & clerici qui erãt in exercitu cum eo, conuenerunt in locum eminentiorem prope castrum clamaturi in cœlum & pro nostris pugnãtibus oraturi. Mox igitur nostri intrantes machinam, ruptis anterioribus machinæ cledis, cum multa probitate transire fossatum. Interea clerici nostri, *Veni creator Spiritus*. cum deuotione maxima decantabant: aduersarii autem videntes irruentes nostros, receperunt se intra muros, & cœperunt nostros per desuper muros iactu lapidum creberrimo grauiter infestare: nostri vero quia imminebat nox, &

quia non habebant scalas, muros cōscendere nequiuerunt, sed intra muros & fossatum, in modica quadam planicie stantes, barbacanas quas hostes extra muros fecerant, ipsa nocte destruxerunt. In crastino vero, tota die laborauerunt artifices nostri in scalis faciendis & aliis machinis, vt die tertia, castrum ascenderent per insultum, quod scientes & timentes milites ruptarii qui erant in castro, sequenti nocte exeuntes cum armis quasi insultum facturi in exercitum, omnes fugerunt, plures autem de nostris, insequuti sunt eos diutius sed comprehendere nequiuerunt, reliqui vero accedentes ad castrum media nocte, vi intrauerunt, aponentesque ignem, combusserunt illud, & quos inuenire potuerunt in ore gladii peremerunt, per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios, & si non omnes. Post hęc fecit comes noster, quasi solo tenus, destrui in circuitu muros castri, sicque captum est & cassatum Cassanolium 16. Cal. Sept. ad laudem Domini nostri, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum.

De destructione castri Domæ in Petragoricensi diœcesi, quod erat pessimi tyranni G. de Cabusaco.
Cap. LXXX.

HIs ita gestis, significatum est comiti nostro, quod in episcopatu Petragoricensi, erant castra in quibus habitabant pacis & fidei inimici, & vere sic erat. Proposuit igitur comes progredi & inuadere castra, vt per Dei gratiam & auxilium peregrinorum, expulsis ruptariis & raptoribus relegatis, pacem ecclesijs, imo toti terræ Petrago-

ricensi relinqueret: omnes autem Christi, & nobilis comitis nostri aduersarij, audito quod captũ esset Cassanolium, tanto timore percussi sunt, quod in nulla munitione etiam fortissima, aduentum comitis & exercitus, ausi sunt expectare. Mouens igitur exercitus à Cassanolio, venit ad vnum de castris, quod Doma dicebatur, & inuenit illud vacuum & absque defensore, erat autem castrum nobile & fortissimum super Dordoniam fluuium, in amœnissimo loco situm. Statim comes noster, turrem castri quæ erat altissima & pulcherrima, & pene vsque ad summum munita, subfodi fecit & dirui: ad dimidiam vero leugam, erat castrum aliud miræ fortitudinis, quod dicebatur Mons-fortis. Dominus vero castri, nomine Bernardus de Casuacio, homo crudelissimus & omnium pessimus, timore ductus, fugerat à facie comitis nostri, castro suo vacuo derelicto, tot enim & tantæ erant crudelitates, rapinæ, enormitates illius nequissimi & sceleratissimi, quod vix possent credi, aut etiam cogitari. Et cum talis esset, procurauerat ei diabolus adiutorium simile sibi, vxorem videlicet, quæ erat soror vicecomitis Turenæ. Hæc altera Iesabel, imo longe peior & crudelior quam Iesabel, omnium malarum erat pessima fœminarum, & viro in crudelitate non impar & malitia. Ambo igitur, cum essent nequissimi, spoliabant, imo destruebant ecclesias, peregrinos inuadebãt, mẽbris innoxios detruncabant, ita quod in vnico monasterio monachorum nigrorum, quod Sarlatium * dicitur, inuenti sunt à nostris centum quinquaginta inter viros & mulieres, qui manibus vel

* Gallicè Sarlat, nũc

pedibus amputatis, erutis oculis, siue cæteris mẽbris cæsis, à prædicto tyranno & vxore eius fuerãt mutilati. Ipsa enim vxor tyranni, totius pietatis oblita, pauperibus mulieribus, vel mammillas faciebat extrahi, vel pollices abscindi, vt sic ad laborandum inutiles redderentur. O crudelitas inaudita: sed his omissis, cum nec millesimam malitiarum dicti Tyranni & vxoris eius partem possemus exprimere, ad propositum redeamus. Destructo igitur & euerso castro Domæ, voluit comes noster subuertere castrum Montis-fortis, quod erat sicut diximus, præfati tyranni. Mox episcopus Carcassonæ, qui totum pro negotio Christi, se laboribus exponebat, assumens secum partem peregrinorum, abiit & fecit dirui castrum illud, adeo autem fortissimi erat muri illius, quod vix poterãt dirui, eo quod cementum in lapidem obduruisset, vnde etiam multos dies oportuit nostros facere diruendo castro. Ibant peregrini mane ad operandum, & sero reuertebantur ad locum castrorum, exercitus enim non recesserat à Doma, eo quod aptior & competentior exercitui erat locus. Erat præterea prope Montem fortem aliud castellum nomine castrum nouum, non impar cæteris in malitia, & hoc ipsum timore exercitus fuerat derelictũ. Proposuit autem comes noster tenere & occupare castrum illud, vt per hæc melius posset, pacis compescere turbatores: sicut cogitauit, ita & fecit. Erat insuper quartum castrum satis forte nomine Bænatium, huius castri dominus pessimus erat, & ecclesiarum molestissimus oppressor: dedit autem ei comes no-

episcopatus à Ioan. 22. summo Pontif. institutus.

ſter optionem, vt vnum eligeret de duobus, videlicet vt infra terminum à comite & ab ipſis qui ibi erant præfixum, reſtitueret male ablata, aut humiliarētur muri caſtri ipſius, & ad hoc exequendū datæ fuerunt induciæ per plures dies, ſed cum intra dies illos, de rapinis nō feciſſet reſtitutionem, noluit comes noſter humiliare munitionem caſtri Bænacij, inuitoque tyranno & multum dolēte, fecit comes noſter humiliare turrem & muros caſtri Bænacij: allegabat enim maleficus ſæpedictus, caſtrum ſuum non debere humiliari, eo quod ipſe ſolus erat in terra illa, qui iuuaret regem Frāciæ, contra regem Anglorum: ſed comes allegationes iſtas, vanas ſciens & friuolas, non deſtitit à propoſito. Iam etiam allegationes prædictas, tyrannus memoratus expoſuerat regi Franciæ, ſed nihil proficere potuit. In hunc modum, ſubiugata ſunt quatuor caſtra illa, Doma videlicet, Mōs-fortis, Caſtrum nouum, Bænacium. In his 4. caſtris, à centum annis & antea, ſedes fuerat ſathanæ, ab his egreſſa fuerat iniquitas ſuper faciē terræ. Iſtis igitur ſubiugatis, per peregrinorum laborem, & probitatem expertiſſimam comitis Montis-fortis, reddita eſt pax & tranquilitas, non ſolum Petragoricenſibus, ſed etiam Caturcienſibus & Aginnenſibus & Lemouicenſibus pro magna parte. His igitur ad gloriam nominis Chriſti peractis, rediit comes noſter & exercitus ad partes Aginnenſes, & data ſibi opportunitate, fecit dirui munitiones quæ erant per diœceſim Aginnenſem. Poſtea venit comes Figiacum, auditurus loco regis Franciæ, cauſas & quæſtiones indigena-

rum, rex enim commiserat ei in partibus illis vices suas in multis. Multa audiuit & multa correxit, & plura correxisset, sed noluit excedere fines regii mãdati. Inde progressus versus diœcesim Ruthenensem, occupauit quoddam castrum fortissimum prope Figiacum, nomine Capdecanacum, vbi ab antiquo fuerat nidus & refugium ruptariorum. Inde venit comes cum exercitu* Ruthenam * Rhodes. ciuitatem, impetiit autem comes comitem Ruthenensem de multis, ipse enim comes Ruthenensis, homo ligius erat comitis nostri, sed quoddam quærens subterfugium dicebat, quod partẽ terræ suæ maximam, tenebat à rege Angliæ. Quid plura? Post multas altercationes, recognouit totam terram suã tenere à comite nostro, & de tota terra sua fecit ei hominium, & ita facti sunt amici & concordes. Erat prope Ruthenam, castrum quoddam forte, nomine Seueracum, in quo Obsidio Seueraci, habitabant ruptarii turbatores, tot enim & tanta mala proueniebant à castro illo, quod non posset de facili exprimi. Illi siquidem qui erant in castro illo, non solum Ruthenensem diœcesim infestabant, sed totam terram in circuitu ad Podium B. Mariæ. Dum igitur comes noster esset apud Ruthenã, mandauit domino castri vt redderet ei ipsũ castrum, ille vero de fortitudine munitionis confisus, cogitans etiam quod comes tunc temporis non posset obsidionem circa castrum tenere, eo quod hyemps erat, & castrum illud in montanis, & in locis frigidis esset situm, noluit reddere castrum suum. Quadam igitur nocte Guido de mõte forti, frater comitis nostri germanus, assumptis

militibus & seruientibus secum, exiens à ciuitate Ruthenensi, equitauit de nocte, vsque prope castrum sæpedictum, & summe diluculo, illucescēte aurora, irruit subito in burgum inferius, cœpitque illud in momento & occupauit. Illi autem de burgo receperunt se in inferiorem munitionem, in summitate siquidem montis sita erat munitio, burgum vero forinsecum à munitione illa per descensum montis protendebatur. Ideo autem dictus Guido occupauit burgum, ne aduersarii veniente exercitu possent illud comburere. Veniens igitur comes cum exercitu ad castrum Seueraci, inuenit dictū burgum illæsū, domosque plurimas exercitui aptas ad manendū, quas occupantes nostri, firmauerunt obsidionem: à domino factum est istud, qui verus est in opportunitate adiutor, & pius in necessitate prouisor. Paucis diebus transactis, erexerunt machinam vnam quæ petraria dicitur, & fecerunt iacere contra castrum: aduersarii vero vnam similiter machinam erexerunt, & cum ipsa, nostros quantū poterant, infestabant. Nec silendū quod obsessos illos ita attenuauerat dominus in victualibus quod nimia penuria arctabātur, frigus præterea & hyemis asperitas, ita eos affligebat, vt pote qui modicas, & vilissimas habebant vestes, quod nesciebant quid agerēt. Si quis autem de paupertate & miseria eorum miretur, nouerit, quod ita subito præoccupati fuerunt, quod non licuerit eis, nec armis nec victualibus se munire, non enim putabant, sicut diximus, quod nostri media hyeme, & in locis tam frigidis, possent obsidionem tenere. Post paucos vero dies,

fame & siti & frigore & nuditate afflicti, postulauerunt pacem. Quid plura? Post longum & varium de modo compositionis tractatum, tandem ad proborum consilium, in hoc conuenerunt, tam nostri quam dominus castri, quod ipse redderet comiti castrum, & comes ipsum castrum episcopo Ruthenensi, & cuidam nobili militi qui dicebatur Petrus Brimondi traderet custodiendum, factumque est ita. Statim nobilis comes de mera libertate sua, reddidit supradicto domino Seuaraci totam aliam terram suam, quam occupauerat Guido de Monte forti: prius tamen quam redderet ei terram suam, induxit eum ad hoc, quod hominibus suis malum non inferret, eo quod se reddidissent memorato Guidoni. Post hæc etiam nobilis comes, vt pote liberalissimus, reddidit ei Seueracum recepta ab ipso hominii fidelitate & sacramento, & ita in gratiam & familiaritatem comitis est susceptus. Nec prætermittendum, quod per redditionem castri Seueraci, toti terræ illi reddita est pax & quies, in omnibus laudandus est Deus, amplectendus athleta ipsius fidelissimus, comes videlicet Christianissimus Montis-fortis. His omnibus rite peractis, Magister Petrus Beneuentanus, apost. sedis legatus, de quo supra fecimus mentionem, reuersus à partibus Arragonensibus, in quibus pro grauibus negotiis fecerat longam moram, conuocauit celeberrimum & generalissimũ Conciliũ in quindena natiuitatis dominicæ apud Montem pessulanum.

Concilium apud Montem pessulanum legatus celebrat, cui intersunt 5. Archiepiscopi, & 28 Episcopi super dominio terræ conquisitæ, cuius comes à Monte-forti princeps vno totius concilij ore & consensu constituitur.

Cap. LXXXI.

AN. ab incar. D. 1214. in quindena natiuitatis dominicæ, conuenerunt apud Montempessulanum Archiepiscopi & Episcopi vocati à M. Petro Beneuentano Apost. sedis legato ad Concilium, vt de his, quæ pacis erāt & fidei, idem legatus secundum prælatorum consilium ordinaret. Conuenerunt autem ad illud Concilium quinque Archiepiscopi, videlicet Narbonensis, 1. Accitanus, 2. Ebredunensis, 3. Atelatensis, 4. Aquensis. Fuerunt episcopi 28. pluresque de baronibus terræ ibi affuerunt. Nobilis autem comes Montis-fortis non intrauit cum aliis Montempessulanum, sed mansit diebus Concilii in quodam vicino castro quod erat episcopi Magalonensis. Homines autem Montis-pessulani, vt potè pessimi & superbissimi, semper exosum habebant comitem & omnes Francigenas, ita quod ipsum comitem non permittebant Montem-pessulanum intrare: hac de causa mansit sicut diximus in castro prædicto, veniebatque cotidie vsque Montem-pessulanum in domo fratrum militiæ templi foris murum, vbi egrediebantur foris ad eum .... archiepiscopi & episcopi, quoties opus erat. Igitur conuenientibus vt prædictum est legato, ar-

1. *Auch.*
2. *Ambrū.*
3. *Arles.*
4. *Aix.*

chiepiscopis & episcopis, abbatibus & aliis ecclesiarum prælatis apud Montem pessulanum, fecit legatus sermonem, in ecclesia B. virginis Mariæ. Postea vocauit in domo in qua manebat, archiepiscopos quinque & episcopos 28. abbates & alios ecclesiarum prælatos innumerabiles: quibus in vnum congregatis, primo eos allocutus est in hæc verba. Repeto & requiro à vobis, sub obtestatione diuini iudicii & obedientiæ debito, quo romanæ ecclesię tenemini, vt omni gratia, odio, liuore postpositis, detis nobis fidele consilium, secuudum scientiam vestram, cui melius & vtilius, ad honorem Dei & S. matris ecclesiæ & pacem terræ ad expugnandam vel expurgandam spurcitiam hæreticorum concedi & assignari debebat Tolosa, quam comes Tolosanus tenuit & aliæ terræ quas occupauerunt exercitus Christianorum crucesignatorum. Omnes archiepiscopi & episcopi, longam & diligentem deliberationem, vnusquisque cum abbatibus suæ diœcesis & familiaribus clericis suis, & quia bonum videbatur & rectum redigere in scriptum, & in hoc tandem omnium & singulorum vota & consilia conuenerunt, vt nobilem comitem Montis fortis eligerēt in totius terræ illius principem & monarcham. O res miranda, si creandus est episcopus aut abbas, vix in vnam personam conueniunt paucissimorum consensus, ecce in electione principis tantæ terræ, tot & tantæ personæ, in memoratum Christi pugilem, sine aliqua dissentione vota sua vnanimiter contulerunt: à Deo proculdubio factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Postquā

Locus mutilus.

ergo archiepiscopi & episcopi elegerant prænobilem comitem modo quo prædiximus, instantissime requisierunt à legato, vt ipse statim traderet totam terram eidem comiti, sed habito recursu ad litteras D. Papæ, quas miserat legato, inuentũ est, quod legatus non poterat istud facere, inconsulto D. Papa: & hac de causa, communi assensu tam legatorum quam prælatorum, Ebredunensis archiepiscopus Girardus, vir multæ scientiæ & totius bonitatis, missus est Romam, & quidam clerici cum eo, litteras tam legati quam prælatorum ferentes secum, in quibus supplicabant prælati omnes D. Papæ instantissime, vt nobilem comitem Montis fortis, quem vnanimiter elegerant, concederet eis in terrę dominum & monarcham. Illud autem non credimus reticendum, quod dũ celebraretur memoratum concilium in Montepessulano, quodam die legatus comitem nostrum qui erat foris muros, in domo militiæ templi fecit vocari, vt intraret ad ipsum & prælatos: statim comes intrauit cum paucis, militibus vero suis, qui cum eo pauci intrauerant causa spatiandi per villã euagantibus, comes erat cum legato & prælatis ipse & duo filii eius, mox illi de villa vt pote nequissimi armauerunt se clanculo pro magna parte, intrantesque ecclesiam B. Mariæ, postquam comes intrauerat, totam viã per quam ipsum redire putabãt obseruantes, expectantabant reditũ eius, vt eũ occiderent si possẽt, sed pius dominus, aliter & longe melius ordinabat. Innotuit ergo comiti nostro quod fiebat, & per aliam viam quam intrauerat exiens, ab insidijs declinauit. His omnibus

rite gestis, & celebrato per multos dies concilio, prælati qui aderant, ad propria redierunt: legatus autem & comes noster, venerunt Carcassonam. Interea legatus episcopum Tolosanum misit Tolosam, vt ex parte ipsius occuparet & muniret castrũ Narbonense, sic enim vocabatur munitio & palatium comitis Tolosani. Ciues autem Tolosani, ad mandatum domini legati, imo potius, timore ipsius, filium comitis Tolosani fecerunt exire à munitione iam dicta, quam hactenus tenuerant, & tradiderunt eam ex parte legati episcopo suo, qui intrans munitionem tenuit eam, & muniuit eam militibus & seruientibus, tamen in sumptibus ciuium & expensis.

Primus aduentus Ludouici filij regis Franciæ in partes Albigensium.

Cap. LXXXII.

AN. verbi incarnati 1215. Ludouicus filius regis Franciæ primogenitus, qui triennio iam transacto, crucem contra hæreticos assumpserat, sed multis & grauibus guerris fuerat impeditus, sopitis pro magna parte guerris, quas contra hostes multas & multum graues habebat pater eius, ipse iter arripuit ad partes Albigensium, vt votum suæ peregrinationis expleret. Venerunt cum eo multi nobiles & potentes, qui omnes ad diem quam eis præfixerat, in die S. Dominicæ resurrectionis, conuenerunt ad Lugdunum. Fuerunt ibi cum Ludouico, episcopus Beluacensis Philippus, Comes S. Pauli, Galterus comes Pontiui,* Comes * *Ponthieu.*

* Seez. Sagienſis,* & de Alancone Robertus, Guiſcardus de Bello-ioco, Mathęus de Monte-Maurenciaco, vicecomes Meleduni, & multi alij probi milites nobiles & potentes. Fuit etiam ibi venerabilis epiſcopus Carcaſſonæ Guido, qui ad preces nobilis comitis Montisfortis, paulo ante pro negotio fidei, ad partes deſcenderat gallicanas, & cum Ludouico veniebat. Ludouicus autem & qui cum eo erant, ipſum tenerrime diligebant, eiuſque voluntati & conſilijs in omnibus acquieſcebant. In craſtino Paſchæ, mouens epiſcopus cum ſuis à Lugduno, venit Viennam: comes autem Montis-fortis occurrebat domino ſuo, Ludouico videlicet, lætabundus & gaudens, & deſcenderat vſque Viennam: quanta autem fuerit in mutua illa obuiatione & viſione exultatio, non eſſet facile exprimere. Progrediens Ludouicus cum ſuis Vienna, venit Valentiam: legatus autem de quo ſupra tetigimus, ſcilicet Magiſter Petrus Beneuentanus, occurrebat Ludouico, & venerat vſque Valentiam. Sicut in ſuperioribus expreſſimus, memoratus legatus, ciues Toloſanos & Narbonenſes & alios qui fuerant contra chriſtianitatem & comitem Montis fortis abſoluerat, ſecreto ſuo & prouido conſilio, quo ipſe nouit: Toloſanam inſuper & Narbonenſem ciuitates & alia caſtra hoſtium Chriſti in partibus Albigenſibus, in manu ſua & protectione tenebat, timebatque ne Ludouicus, vt pote primogenitus Regis Franciæ, & totius terræ quam legatus tenebat dominus principalis, aliquid poteſtatiue vellet facere contra conſilium & ordinationem legati, aut occupando

ciuitates & castella, quæ legatus tenebat, aut etiã destruendo, ideoque sicut dicebatur & erat verisimile, non placebat legato aduentus & præsentia Ludouici, nec mirũ. Cum enim tota terra sæpius memorata, veneno hæreticæ prauitatis infecta fuisset, rex Franciæ vt pote dominus principalis, admonitus fuerat, & multoties requisitus, vt tanto morbo manum apponeret expulsiuam, & ab hæretica spurcitia, purgare intẽderet, regnum suum: ipse vero non apposuerat consilium vel auxilium vt deberet, & ideo cum terra illa per D. Papam auxilio signatorum fuisset acquisita, non videbatur legato, quod Ludouicus deberet aut posset, contra ordinationes eius aliquid attentare. Videbatur etiam legato, qui cruce signatus erat, & tanquam peregrinus veniebat, vnde non deberet eius dispositioni in aliquo contraire. Ludouicus autem vt potè mitis & benignissimus, respondit legato, quod ad volũtatem ipsius & consilium se haberet. Exiens Ludouicus à Valentia, venit ad villam S. Ægidii. Dum esset Ludouicus in villa S. Ægidii, & comes nobilis Montis fortis cum eo, venerunt à curia Rom. nuncii, quos sicut supra memoratum est, legatus & Archiepiscopi & Episcopi patriæ Prouincialis miserant ad Dominum Papam, postulantes ibi Dominum & Monarcham nobilissimum & christianissimum comitem Montis-fortis. Dominus autem Papa, misit literas legato & prælatis & etiã comiti Mõti fortis, sub eadem forma, quibus continebatur, quod ipse dominus Papa, totam terram, quam comes tenuerat Tolosanus, terras etiam illas quas cruce-

Comendatur terra acquisita comiti Montis-fortis.

signati acquisierant, & quas legatus tenebat per obsides & custodes, commendabat comiti Montis-fortis custodiendam, donec in Concilio generali, quod in Calend. Nouemb. illius anni Romæ conuocauerat, de terris prædictis plenius ordinaret: hoc audito Ludouicus & comes noster, significauerunt Legato de aduentu nunciorum. Legatus autem tunc erat prope S. Ægidium cum pluribus Episcopis in ciuitate Arelatensi.

Forma litterarum D. Papę ad comitem Montis fortis hæc est.

INnocentius episcopus, seruus seruorum Dei, dilecto filio suo nobili viro S. Comiti Montis-fortis salutem & apost. ben. Nobilitatem tuam dignis in domino laudibus commendamus, quia pura dilectione, mente sincera & viribus indefessis, tanquam verus & strenuus miles Christi, & inuictus catholicæ fidei propugnator, prælia domini laudabiliter præliaris, vnde in omnē fere terram, tuæ fidei & fidei sonus exiuit, propter quod, super caput tuum, multæ benedictiones effunduntur, ad gratiam tibi amplius acquirendam, & totius ecclesiæ præcamina congeruntur, & multiplicatis intercessoribus; corona tibi gloriæ conseruatur, reddenda tibi à iusto iudice in futurum, quam propter tua merita speramus esse tibi repositam nunc in cœlis. Eya miles Christi, ministerium tuum imple, currens per propositum tibi stadium, donec brauium comprehendas, nec in tribulationibus vnquam deficias, sciens collateraliter tibi assistere Deum Sabaoth, Dominum videlicet exercituum, ac principem militiæ Christianæ, nec velis bellicos

Exhortatio feruentissima summi pontificis ad Simonem comitem.

sudores abstergere, antequam palmam victoriæ consequaris, quinimo cum bene inchoaueris bonum principium, ac media quæ postmodum laudabiliter prosequi curauisti, per longanimitatem & perseuerantiam quæ coronat, laudabilius optato fine studeas consummare, sciens iuxta verbū apostoli, neminem esse coronandum, nisi legitime decertantem. Cum igitur totam terram quam comes tenuit, Tolosanus, cum alijs terris à crucesignatis obtentis, quæ à dilecto filio nostro Petro S. Mariæ *in * Aquito Diacono Card. apost. sedis Legato tenentur per obsides vel custodes, vsque ad tempus Concilij generalis, in quo de ipsis consilio prælatorum, plenius possimus salubriter ordinare, prudentiæ tuæ duximus committendas, vt eas conserues, custodias & defendas, concedentes tibi redditus & prouentus earum, cum iustitijs, & cum alijs ad iurisdictionem spectantibus, cum nec possis, nec debeas proprijs stipendiis militare, saluis expensis, pro munitione & custodia castrorum, quæ de mandato nostro tenentur, nobilitatem tuam cum omni diligentia commonemus, totis affectibus in domino postulantes pro numine, ac sub obtestatione diuini numinis obsecrantes in remissionem peccaminum iniungēdo, quatenus non refugias hanc pro Christo legationem recipere, cum ipse pro te à patre legatione suscepta tanquam gigas cucurrit vsque ad crucis patibulum & ad mortem, cum te totum deuoueris in Christi obsequio, non deficias fatigatus, nec recuses vsque ad finem, bonam pro Christo militiam exercere, nec vnquam in cor tuum ascendat, vt tam dulcibus paternis obuies monitis & mandatis, sed potius toto desiderio & affectu, amplecti studeas quæ mandamus, vt in perpetuum Christi amplexibus fouearis, qui te ad amplexus inuitans, extendit pro te brachia indefessa: prouida etiam deliberatione diligenter attendas, ne in va-*

*Ciacon. habet Aquiro.

cum cucurreris, aut etiam laboraueris, si per tuam negligentiam, locustarum multitudo, quæ de abyssi puteo sunt egressæ, sed per tuum ministerium, de terra quam occupauerant eiectæ, ipsam quod absit iterum occupauerint in exterminium plebis Dei. Nos autem quia pro certo speramus, quod de tua salute sollicitus, nunquam debeas mandatis apostolicis obuiare, Baronibus, *Consulibus & alijs Christi fidelibus in terris prædictis constitutis; dedimus in mandatis, in virtute Spiritus S. præcipientes districtè, quatinus plenarie intendentes mandata tua super negotio pacis & fidei, & aliis quæ superius sunt expressa, inuiolabiliter obseruare procurent, contra impugnatores Catholicæ fidei, & pacis disturbatores, magnifice ac potenter tibi consilium & auxilium impendentes, ita quod eorum cooperante subsidio, negotium pacis & fidei salubriter exequaris: quod quoque Legato præcipiendo mandamus, vt super his statuat & disponat, quidquid ipsi negotio viderit expedire, impendens tibi consilium & auxilium opportunum, & quod statuerit, faciat firmiter obseruari: contradictores si qui fuerint vel rebelles, sublato cuiuslibet conditionis vel appellationis obstaculo, ad id quod viderit expedire, districtione compellens. Datum Laterani 4. Non. Apr. Pontif an 18.*

Progrediens Ludouicus à villa S. Egidij, venit ad Montempessulanum, & inde Biterrim, ciuitas autem Biterris, distat quatuor tantum leugis à Narbona, ciues autem Narbonenses timore ducti, miserunt ad Ludouicum, significantes ei, quod parati erant ad faciendam eius in omnibus voluntatem. Nec silendum quod Archiepiscopus Narbonensis Arnaldus, quantum poterat laborabat ad hoc, quod muri Narbonæ non dirueerentur, ob

hoc etiam descenderat obuiam Ludouico vsque Viennam: dicebat siquidem quod sua erat Narbona, & hoc pro parte verum erat: insuper etiam Ducatum Narbonæ, quē ab antiquis temporibus comes tenuerat Tolosanus, vsurpauerat sibi Archiepiscopus & tenebat. Quamuis autem homines Narbonenses, essent pro parte de dominio Archiepiscopi, tamen contra Deum & christianitatem, comiti Montis-fortis se opposuerant, imo Christum impugnauerant toto nisu, ob hoc etiam in villam suam intromiserant hostes Christi & diu tenuerant. Archiepiscopo etiam, qui pro conseruatione murorum ita ardenter laborabat, graues præcedenti anno intulerat metus mortis, vnde videbatur nostris, quod Archiepiscopus contra vtilitatem ecclesiæ, & suam etiam, instabat ne muri caderent Narbonæ, propter hoc & alia quædam, quæ non est necessarium replicare, aliquantulum discordiæ interuenerat, inter Archiepiscopum & comitem Montis-fortis: videbatur fere omnibus, quod Archiepiscopus quo ad prædicta, non satis in futurum prouidebat vtilitati negotij fidei Christianæ. Cum essent Biterris, legatus & Ludouicus & comes Montis-fortis & peregrini, omnes de voluntate Legati & consilio Prælatorum, qui plures illuc conuenerant, ita est ordinatum, quod Ludouicus de voluntate & auctoritate Legati, faceret dirui muros Narbonæ, Tolosæ, & quorumdā castrorum, eo quod per munitiones illas, Christianitati euenerant multa mala. Inhibuit autem Ludouico, ne homines dictarum ciuitatum, perturbaret in aliquo, nisi tantū in dirutione murorum.

Archiepiscopus Narbonensis vrbis ipsius ex magna parte dynasta.

Quod vt posset melius obseruari. Ludouicus mādauit ciuibus Narbonæ, vt ipsi ad arbitrium duorum militum, quos ad hoc misit Narbonam, infra tres septimanas diruerent muros suos, quod nisi facerent, scirent se grauiter puniendos. Cœperunt igitur Narbonenses diruere muros Iericho, Narbonæ videlicet ciuitatis. Ludouicus autem mouens à Biterris, venit cum suis Carcassonam, vbi cum per aliquot dies moram fecisset, venit legatus. Quadam igitur die conuocauit legatus ad se in domum Episcopi Carcassonensis, Episcopos qui aderant, Ludouicum, & comitem Montisfortis, & nobiles qui erant cum Ludouico. Quibus omnibus congregatis, legatus iuxta formam mandati apostolici, commendauit comiti terram vsque ad Concilium generale. Post hæc mouens Ludouicus Carcassona, perrexit ad quoddam castrum vicinum, quod dicitur Fanum-Iouis, & fecit ibi paucos dies. Interea legatus & Comes Mōtis-fortis, perrexerunt ad castrum Apamiarum. Venit ibi ad legatum, pessimus comes Fuxi. Comes autem noster, nolluit illum videre: ibi commendauit legatus comiti nostro castrum Fuxi, quod diu in manu sua tenuerat, comes autem noster, statim misit milites, & castrum Fuxi muniuit. Nec silendum quod antequam exirent Legatus & Ludouicus à Carcassona, comes Montisfortis, misit Guidonem fratrem suum & milites cum eo, ad recipiendam & occupandam ex parte eius Tolosam. Post hæc receperunt ex parte comitis nostri sacramenta fidelitatis à ciuibus, & præceperunt eis vt diruerent muros ciuitatis: ac-

quieuerunt ciues licet inuiti nimiumque dolentes, & plus timore impulsi, quam amore inducti, cœperunt diruere muros suos. Ab illo igitur tẽpore, humiliata est superbia ciuitatis Tolosanæ. Igitur postquam legatus commendauit comiti nostro castrũ Fuxi, legatus ipse & Ludouicus, & comes Mõtisfortis & peregrini omnes, perrexerunt & intrauerunt Tolosam. Inde Ludouicus & peregrini, peracto peregrinationis suæ termino videlicet 40. dierum, ad partes Franciæ redierũt. Legatus etiam exiens à Tolosa, venit Carcassonam, ibique expectauit per aliquos dies comitem Montis fortis. Comes autem nobilis, postquam paucos dies fecerat in Tolosa, venit Carcassonam ad legatum. Postquam igitur legatus in terra Albigensium fecerat plures dies, & sicut vir circũspectus & prouidus, iniunctæ sibi legationis officium laudabiliter fuerat exequutus, tota insuper terra sæpedicta, de mandato summi põtificis commendata erat nobili comiti Montis-fortis, descẽdensque idem legatus in partes Prouinciæ, ad sũmum Pontificem est reuersus: Nobilis autem comes Montisfortis, prosecutus est legatum Carcassona, vsque ad S. Antonium prope Viennam. Inde perrexit legatus Romam, nobilis autem comes, postquam fecit in Prouincia paucos dies, ad partes reuersus est Carcassone, factisque ibi paucis diebus, versus partes Tolosanas & Aginnenses se trãstulit, vt visitaret terras illas, & corrigeret corrigenda. Nec silendum, quod muri Tolosæ, pro magna parte, fuerant iam subuersi. Post aliquot autem dies, Bernardus de Casuacio, vir pessimus

Tholosani muri ab inuitis ciuibus deijciuntur.

& crudelis de quo supra fecimus mentionem, castrum quoddam in Petragoricensi diœcesi, quod ipsius fuerat, & dicebatur castrum nouum, proditiose recuperauit. Miles enim quidam Francigena, cui comes custodiendum commiserat castrum illud, minus sufficienter illud munierat, sed dimiserat pene vacuum, quo audito, prędictus Bernardus, venit ad castrum & obsedit illud, statim cœpit, militesque qui ibi erant morte patibuli condemnauit.

Concilium Lateranense celebratur, in quo Comitatus Tolosanus, Simoni comiti commendatus; decreto Concilij eidem cōceditur.

Cap. LXXXIII.

ANno verbi incarnati 1215. mense Nouembri, D. Papa Innocentius 3. conuocatis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & alijs Ecclesiarum Prælatis, in Lateranensi Ecclesia, celebrauit in vrbe Roma generale Concilium & solemne. Inter alia quæ ordinata fuerunt in Concilio & statuta, tractatum fuit de negotio fidei contra Albigenses: venerat etenim ad Concilium, Raimundus quondam comes Tolosanus & filius eius: comes etiam Fuxi, pacis & fidei manifestissimi turbatores, supplicaturi Concilio, pro recuperatione terræ suæ, quam perdiderant, diuina disponente censura, suffragante auxilio signatorum. Comes vero nobilis Montis-fortis, illuc fratrem suum germanum, Guidonem de

Monte-forti, aliosque fideles nuncios & discretos. Verum quidem est, quod fuerunt ibi aliqui, etiam quod est grauius de prælatis, qui negotio fidei aduersi, pro restitutione dictorum comitum laborabant, sed non præualuit consilium Architofel, frustratum est desiderium malignorum. Dominus etenim Papa approbante pro maiori parte & saniori sacrosancto Concilio, in hunc modum ordinauit de negotio memorato. Statuit siquidem & prouidit, quod Tolosa ciuitas, & aliæ terræ à cruce-signatis obtentæ, concederentur comiti Montis-fortis, qui in prædicto negotio, viriliter & fideliter laborauit supra omnes: terram vero quam comes Tolosanus habuerat in Prouincia, custodiri voluit summus pontifex, vt de illa fieret prouisio in parte vel in toto, filio dicti comitis Tolosani, si tamen per certa fidelitatis & bonæ conuersationis indicia ostenderet, se misericordia dignum esse. Sed quam male prædicta se habuerint, & qualiter misericordiam in durum sibi cõuertit iudiciũ, in sequentibus ostendemus. Post reditum nunciorum suorum à Concilio, comes Montis fortis, de prælatorum terræ Albigensis, & baronum suorum consilio, perrexit in Franciam ad Dominum suum Regem, vt ab eo terram reciperet, quæ de feudo eius erat. quantus autem honor ei exhibitus in Francia nec à nobis scribi, nec ab audiente de facili, credi posset: in quamcumque enim ciuitatem, castellum, seu villam intrabat, exibant ei obuiam cum processione clerus & populus, clamantes & dicentes. *Benedictus qui venit in nomine Domini*, tantaque & talis

Episcopi nõnulli pro hæreticis indecore supplicans.

erat pia & religioſa deuotio populi, quod beatum ſe eſſe dicebat, qui eius poterat tangere fimbriam veſtimenti. Veniens comes ad regem, ab eo benigniſſime & honorifice eſt ſuſceptus. Poſt iocunda vero gratæ familiaritatis colloquia, rex inueſtiuit comitem & confirmauit ducatum Narbonæ, Toloſani, ei & hæredibus eius: totam etiam terram, quam in feudo eius acquiſierant cruce-ſignati, contra hæreticos & defenſores eorum. Cum eſſet nobilis comes in Francia, Raimundus filius Raimundi P. quondam comitis Toloſæ puer ſed non à purelitate, imo potius à ſtultitia, mãdatis apoſtolicis per omnia veniens ex aduerſo, ſpreta inſuper illa magna gratia, & copioſa miſericordia, quam ei ſedes apoſt. fecerat licet indigno, ad partes Prouinciales acceſſit, & facta coniuratione contra Deum & iura ciuilia & canonica, cum Auinionenſibus, & Taraconenſibus, & Maſſilienſibus, conſilio & auxilio quorumdam nobilium Prouinciæ, occupauit terram illam, quam de commendatione D. Papæ, cuſtodiebat nobilis comes Montis fortis. Occupata terra trans Rodanum, venit ad quoddam nobiliſſimum caſtrum in regno Franciæ, in diœceſi Arelatenſi, in ripa Rhodani fluuii magni ſitum. Caſtrum illud fuerat comitis Toloſæ, ſed Eccleſia Romana illud conceſſerat, & rex confirmauerat comiti Montis-fortis, nec non & archiepiſcopus Arelatẽſis, cuius eſt minus dominium eiuſdem caſtri, eidem comiti vt vaſſalo in feudum conceſſerat, & ab eo hominium acceperat pro eodem caſtro. Veniens dictus Raimundus * Belli-

*Beaucaire

quadrum, vocatus ab hominibus eiusdem castri, qui nostro comiti hominium fecerant, in burgum est receptus. Statim confluentibus ad eum quibusdam nobilibus prouinciæ, ciuibus & Auinionensibus & Massiliensibus, Burgensibus insuper Tarasconensibus, viris perfidis & malignis, Seneschallum comitis Montis-fortis, militesque & seruientes, qui cum dicto Seneschallo munitionem seruabant, in ipsa munitione obsedit, cœpitque acriter impugnare. Quo audito, Guido frater comitis Mõtis-fortis, & Almaricus ipsius comitis primogenitus, cæterique Barones comitis & milites, qui erant in partibus Tolosanis, festinanter venerunt versus Belliquadrum, vt suis si possent, succurrerent obsessis. Erat autem cum eis, venerabilis episcopus Carcassonæ Guido, qui sicut sæpedictum est, erat in fidei negotio totus ardens. Interea comes nobilissimus Montis fortis, cum festinatione veniebat à Francia: adducebat autem secum plures milites, quos magnis stipendiis conductos traxerat à Francia. Properantes Guido frater comitis, & Almaricus filius eius, versus Bellicadrum, venerunt Nemausum ciuitatem, quæ distat à castro Bellicadri spatio quatuor leugarum, & manserunt ibi nocte vna. Facto autem mane, audita missa, facta confessione, & cõmunione dominici Sacramenti percepta, ascensis equis egrediuntur à Nemauso, Bellicadrum properantes. Ibant autem parati ad bellum: hoc enim erat summum ipsorum & solum desiderium, scilicet quod possent cum hostibus, capita-

lem habere congressum. Factum est autem dum essemus in via, dictum est nobis, quod prope publicam stratã, erat quoddam castrum Bellagarda nomine, quod reddiderat se hostibus nostris, & etiam ipsam publicam stratam poterat plurimum infestare: ideoque de nobilium nostrorum consilio diuertimus ad castrum illud, quo statim capto, ibi quieuimus nocte illa. In crastino summo diluculo audita missa, exiuimus à castro illo, Bellicadrum properantes. Ibant autem nostri parati ad bellum, tribus aciebus dispositis, in nomine Trinitatis. Venientes autem nostri ante castrum Bellicadri, inuenimus infinitam hominum multitudinem, qui milites & seruientes nostros in castri munitione obsessos tenebant: sed cum essent infiniti hostes, nostri vero respectu eorum pauci, non tamen ausi sunt exire inferiores muros castri, licet nostri ante muros diutissime stantes eos ad prælium inuitarent. Videntes nostri, quod non exirent hostes ad dimicandum contra eos, postquam expectauerant eos & inuitauerant ad exeundum, reuersi sunt ad castrum Bellegardæ, vnde venerant die altero reuersuri. Dum autem essemus apud Bellamgardam, comes nobilis Mõtis fortis, rediens à Francia, properansque Bellicadrum, venit Nemausum. In crastino summo manè, mouit comes à Nemauso, & nos à Bellagarda, venientesque ante Bellicadrum, comes ex vna parte, & nos ex altera, ipsos obsedimus obsessores. Videns Filius quondam comitis Tolosani, quod comes Montis fortis, obsedisset Bellicadrum, conuocauit quoscumque potuit, Aui-

nionenses, Tarasconēses, Volobercenses & multos alios de vicinis castellis & gentem perfidiam, gentem apostatantem, hi enim in vnum congregati, contra Deum & athletam Christi, scilicet comitem Montis fortis, obsessos nostros qui erant in muntione, quantū poterant infestabant, non enim solummodo obsederamus Bellicadrū, sed ciuitates & castella supradicta, imo prouinciam fere totam: fecerant autem hostes circa munitionem à parte exteriori murum& fossatum, ne nostri ad munitionem accedere possent, ipsā prætera munitionem cum machinis quæ dicuntur perrariæ acriter infestabant, crebros præterea & duros insultus, nostris qui erant in munitione faciebant, sed nostri se viriliter ac mirabiliter defendebant, & ex eis plurimos occidebant. Fecerunt hostes arietem miræ magnitudinis, quam applicantes ad murum munitionis, ipsum murum fortiter concutiebant. Nostri vero, per miræ probitatis & subtilitatis artificia, ita impediebāt ictus arieris, quod in nullo, vel in modico, debilitauerunt murum. Fecerunt etiam aduersarij multas & alias multimodas machinas, sed nostri obsessi omnes combusserunt: comes autem nobilis Montisfortis, cum multo discrimine & expensis, foris tenebat obsidionem, tota quippe terra in circuitu, corruperat viam suam: non enim poteramus habere victualia ad opus exercitus, nisi à villa S. Ægidij, & à Nemauso. Opportebat etiam, quod quando volebamus, habere victualia à duabus villis, mitterentur milites, qui armati conducerent eos, qui victualia deferebant. Opportebat insu-

per quod sine intermissione, tam die quam nocte, tertia pars militum exercitus armata esset, tum quia timebatur, ne hostes subito in exercitum irruerent insperati, quod tamen nunquam ausi sunt attentare, tum propter machinas custodiendas. Parari etiam fecerat comes nobilis petrariam, quę iaciebat ad primum murum burgi, non enim poterat habere plures machinas, quia non habebat milites, qui traherent eas, paucissimos habebat milites indigenas, & illi tepidi erant & trepidi, & in modico, vel in nullo, exercitui Christi proficientes. Illi vero qui erant à parte aduersa, animosi erant & audaces. Nec silendum, quod quando hostes, aliquos de nostris capere poterant, siue clerici essent, siue laici, morte turpissima condēnabant, postquam enim suspenderant eos, alios occidebant, alios membris truncabant. O bellum ignobile, ô confusa victoria. Quadam die cœperunt quemdam militem de nostris, captum occiderunt, occisum suspenderunt, suspenso manus & pedes abstulerunt. O crudelitas inaudita. Pedes insuper militis quos absciderāt, proiecerunt in munitionem cum Mangonello, vt ita terrerent, & irritarent obsessos nostros. Interea Raimundus quondam comes Tolosæ, discurrebat per Cathaloniam & Arragoniam, adunando quos poterat milites, vt eorum auxilio intraret terram nostram, & occuparet Tolosam. Ciues autem Tolosani nequam & infideles, parati erant eum recipere, si veniret. Insuper obsessis nostris qui erant in Bellicadro, victualia defecerunt, nunquam enim possent eos capere hostes, si ad sustentationem soiū-

modo haberent victum: significata est comiti nostro, suorum inopia obsessorum, qui in multa anxietate positus, quid ageret nesciebat, nec enim suos obsessos poterat liberare, nec vlla ratione volebat, expositos morti dimittere. Tolosana insuper ciuitas, & aliæ terræ quas tenebat, erant in sũmo perditionis periculo. His omnibus diligenter consideratis, laborare cœpit comes nobilis & fidelis, quomodo obsessos suos, liberare posset & habere. Quid plura? loquuntur nostri per interpositas personas cum hostibus, fit talis dispositio, ne expositionem dicamus. Ordinatur, quod obsessi nostri, dimitterent hostibus munitionem* Bellicadri, ita quod dimitterẽt eos aduersarii exire cum suppellectili sua tota, factumque est ita. Si quis autem consideret huius obsidionis circumstantias, licet nobilis comes de captione Bellicadri, non habuerit victoriam, tamen fidelis nobilitatis, & nobilissimæ fidelitatis insignia reportauit. Recedens nobilis comes cum suis ab obsidione Bellicadri, venit Nemausum, ibique dimittens equites, qui custodiẽtes ciuitatem etiã discurrerent per terram, ipse properauit Tolosam, quod audiens Raimundus quondam comes Tolosæ, qui & ipse veniebat ad occupandam Tolosam confusus aufugit. Accedens comes Tolosam, præmisit quosdam de militibus suis in ciuitatem, ciues autem perfidi & ad proditionem parati, cœperunt illos, & in vna domo tenuerunt inclusos: quod audiens comes, iratus & miratus est valde, vidensque quod Tolosani vellent resistere, fecit ignem apponi in parte ciuitatis, ciues autem fugerunt in

* *Beaucaire.*

burgum adhuc volentes resistere : sed videntes quod comes vellet eos aggredi per insultum, timore ducti, exposuerunt se & ciuitatem eius per omnia voluntati : comes vero muros & turres ciuitatis, funditus euerti fecit : insuper & de ciuibus obsides habuit, quos in castris suis posuit custodiendos. Interea homines S. Ægidij apostatæ & infideles, receperunt in villam suam, filium quondam comitis Tolosæ, contra abbatis & monachorum voluntatē, quod videntes ipse abbas & monachi, extrahentes de ecclesia corpus Christi de villa nudis pedibus exierunt, villam ipsam interdicto & anathemati supponentes. Peractis comes nobilis apud Tolosam aliquantis diebus, iuit in vasconiam, ibique contractum est matrimonium inter Guidonem fratrem ipsius comitis qui erat secundus natu & Comitissam Bigorræ, & post paucos dies, comes rediit Tolosam.

Obsidio Montis Grenarij.

Cap. LXXXIIII.

EO tempore, ille negotij Iesu-Christi hostis antiquus & persecutor indefessus comes Fuxi, mandatis summi pontificis & generalis Concilii secundi, super pace vel saltem treugis, per quindenium obseruandis, veniens ex aduerso, munitionem quandam extruxerat prope Fuxum quæ Mōs Grenarius dicebatur. Erat autem dicta munitio, in altissimi summitate montis fundata, & quantū ad humanam æstimationem, non solum inexpugnabilis, sed quasi inaccessibilis videbatur, ibi ha-

bitabant turbatores pacis & fidei subuersores, ibi hostes ecclesiæ habebant refugium & recursum. Audiens comes nobilis Montis-fortis, quod per munitionem sæpedictam, damna multa & grauia prouenirent, quod nisi festinanter periculo occurreret imminenti, damnificari posset incomparabiliter negotium Iesu Christi, obsidere proposuit munitionem sæpius nominatam.

Anno igitur verbi incarnati 1216. 8. Id. Febr. Mōtem-Grenarium, obsedit comes fortissimus Montis-fortis. Erat autē in munitione illa Rogerius Bernardi filius comitis Fuxēsis, nō degenerans ab iniquitate paterna, plures erant milites & seruientes cum eo: non enim credebat, quod aliquis mortalium, Montem Grenarium non solum capere posset, sed etiam tali tempore obsidere auderet: sicut enim diximus, in montanis altissimis & frigidissimis situs erat, hyemps adhuc erat, quæ in locis illis solet asperius dominari, sed fortissimus comes, fidens in illo, qui aquis & ventis imperat, & cum tentationibus dat prouentum, non veritus ventorum turbinem, non asperitatem niuium, non pluuiæ abundantiam expauescens, in luto & frigore obsidionem suam firmans, castrum obsessum cœpit fortiter impugnare, illi de castro se defēdere toto nisu. Et quia omnes huius obsidionis difficultates & argutias, vix possemus per ordinem enarrare, istud breuiter dicimus, quod totus illius obsidionis status, non tam labor, quam martyrium debeat appellari. Post multos autem dies, obsessis aqua defecit, & deficientibus etiam victualibus, defecit eis animus resistendi. Obses-

Mons grenarius oppugnatur.

sores autem nostri licet cum difficultate maxima, ita die noctuque, omnes aditus obstruebāt, quod obsessi, nec victualia inferre poterāt in castrum, nec audebant descendere ad hauriendum aquam. His afflicti angustiis, locuntur de redditione castri, veruntamen nostri, non plene sciebant statū eorum, vnde facilius petitioni eorum assenserunt. Modus autem redditionis quem aduersarii offerebant, talis erat. Offerebant, quod redderent comiti castrum, dummodo permitterentur abire cū armis suis. Exit de castro Rogerius Bernardi cum suis: iurauit autem Rogerius comiti, quod per vnum annum, non faceret ei guerram, quod iuramentum, quam male seruauerit, in sequentibus ostendemus. Redditum est castrum in vigilia dominicæ resurrectionis. Statim comes nobilis castrum seruientibus muniuit, & post hæc, perrexit Carcassonam, erant autem castra quædam in diœcesi Narbonensi & prope Termas, in quibus habitabant * ruptarii, qui peccatis exigentibus, fuerant de terris suis expulsi. Iuit comes ad partes illas, & ex castris illis, quædam vi cœpit, quædam

** Hoc vocabulum Ruptarij, in huius historia versione gallica exponitur* Bādoulliers *vel* Routiers, *vbi sumi videtur, pro militibus gregarijs, qui excursionibus, vias infestas habebant, obuios discingebant & compilabant, desperata homines ad omne facinus audacia. Nec temere deduci posse videtur, illud verbum gallicum* Routiers, *à populari voce, qua nostrates vtuntur* Routes, *sunt enim semitæ in saltibus, in quibus non raro castrenses viri subsident & insidiose latitant, vt viatores incautos inuadant, aut militares hostiles copias ex improuiso adoriantur. Frequens hoc vocabulum in Froissartis historia, nec adeo sinistre ab eo vsurpatum, sed potius pro militibus obscuri generis & ignobilibus qui in bello, effrenatiori ad omnē libidinē & flagitium licentia, quam nobiles effundi solent, semper in præsidijs ad castellorum custodiam; qui denique totam vitam in bello castrisque inter arma degunt.*

ſine conditione aliqua reddiderunt. His rite geſtis, peruenit comes nobilis, verſus partes Prouinciæ, ad diœceſim videlicet Nemauſenſem, villa ſiquidem S. Ægidii, inito mortis fœdere, cum Auinionenſibus & Bellicadrenſibus, & plura caſtra dictæ diœceſis, ipſo anno recedentes à Deo & ab eccleſia reddiderāt Raimundo, filio Raimundi quondam comitis Toloſani. Cum vero comes nobilis. cauſa peregrinationis, & de volūtate abbatis, qui plenum habet dominium in dicta villa, ad villam S. Ægidii perueniſſet, non eſt admiſſus ab hominibus eiuſdem villæ, ſed appellantes ad Dominum B. Cardinalem, portas villæ clauſerunt: ſed comes noſter, ſicut vir humilis & deuotus appellationi deferens, inde receſſit: venerat enim in Prouincia ipſo tempore, Magiſter Bertrandus, tituli SS. Ioannis & Pauli præſbiter Cardinalis, apoſt. ſedis legatus, vir multæ ſcientiæ & probitatis immenſæ, miſſus à ſummo Pontifice, vt in Prouincia Viennenſi, Arelatenſi, Aquenſi, Ebredunenſi, Narbonēnſi, quæ pacis ſūt & fidei ordinaret, erat autem trans Rhodanum in Arauſica* ciuitate. Ciues autem Auinionenſes & Maſſilienſes, & homines villæ S. Ægidii, & Bellicadrenſes, & Tarraſconenſes, dati in reprobum ſenſum, & verſi in apoſtaſiam, obedire nolebant. Interea comes nobilis Montis-fortis, caſtra quæ apoſtatauerant ipſo anno ſicut prædiximus in diœceſi Nemauſenſi, fortiter impugnabat. Venerant autem in eius auxilium, Girardus Bituricēſis archiepiſcopus, & Robertus Claromōtenſis epiſcopus viri potentes, qui anno præcedenti, cru-

* Orenge.

cem assumpserant, contra turbatores pacis, & fidei subuersores. Venerunt autem cum eis, milites & seruientes quamplures, quorum auxilio suffultus comes, obsedit quoddam castrum prope villam S. Ægidii quod Postquarie nuncapatur: quo capto in breui, obsedit aliud castrum, quod Brimicium appellatur, quod viriliter impugnans, potenter expugnauit, multosque de hominibus castri, pro meritis, patibulis suspendit, quæ res, apostatas omnes de terra illa, adeo perterruit, quod dati in stuporem, castra omnia in quibus habitabant, fugientes à facie comitis, vacua dimiserunt, in tota enim terra illa citra Rhodanum, vix remãsit qui resisteret comiti, præter villam S. Ægidii & Bellicadrum, & aliæ munitiones paucissimæ. His gestis, descẽdit comes versus villã super Rodanũ, quæ dicitur portus S. Saturnini, Cardinalis autem transiuit Rodanum versus Viuariã ciuitatem, volens videre comitẽ, & cum eo habere colloquium super negotio Iesu-Christi, non enim erat liber transitus in aliquo viciniori loco per Rodanum, quod Auinionenses & alij hostes fidei, impedirent propositum & conatum, qui sicut ipse conquerebatur, eum quodammodo obsessum tenuerant in Arausica ciuitate, & venit ad S. Saturninum, vbi inter alias iniurias, quas fecerunt ipsi legato inimici fidei atque pacis, hæc fuit non modica, quod cũ ipse legatus sederet cum multis clericis & laicis in aspectu Rodani, subito inimici Dei qui portum munierant, in personam legati, septem & octo emiserunt quarellos, Deo ipsum conseruante illæsum, tamen * tractarius Papæ qui ibi aderat, vulg

Descendit comes in prouinciam.

* *id est cur-*

neratus eſt. Comes autem cum exultatione & feſtinatione maxima, venit ibidem ad legatum. Quantum autem honorem exhibuit comes Chriſtianiſſimus Cardinali, non eſſet facile explicare. Circa idem tempus, archiepiſcopus Bituricenſis & epiſcopus Claromontenſis, peracto ſuæ peregrinationis termino, videlicet 40. dierum, ad propria remearunt: comes vero noſter, turrem Draconeti fortiſſimam, ſuper ripam Rodani ſitam obſedit viriliter, cœpit & funditus diſſipauit, captis illis omnibus qui intus erant & vinculis mancipatis: ad hoc autem turris facta fuerat, vt eſſet ſpelunca latronum, peregrinos & alios ſpoliantium, tam per terram, quam per Rodanum tranſeuntes. Poſt hæc omnia, fuit Cardinalis conſilium & voluntas, vt nobilis comes tranſiret Rodanum, & in prouinciæ partibus, pacis compeſceret turbatores: Raimundus enim filius quondã comitis Toloſani, & Ademarus Pictauenſis, & complices eorumdem, negotium pacis & fidei in partibus illis, totis niſibus perturbabant. Obediuit comes nobilis Cardinali, & fecit ſibi parari apud Viuariam nauiculas, vt Rodanum tranſiret: quod audientes aduerſarij ipſius, conuenerunt in vnum per terram, vt eis tranſitum impedirent: ſed & Auinionenſes venientes per Rodanum cum nauibus valde munitis, propoſuerunt comiti tranſitum prohibere: ſed cum pauciſſimos de militibus comitis tranſire viderent, diuino miraculo verſi in timorem, fugæ prçſidia quæſierunt: ſed & omnes qui de terra illa, adhærebant aduerſarijs comitis, tantus terror inuaſit, quod caſtra multa & fortia

ſor Gallicè le Courier.

Comes Rhodanum traijcit.

dimiſerunt. Tranſiuit igitur comes nobilis cum ſuis,& venit ad caſtrum quod dicitur Montilium: Cardinalis autem tranſiuit cum eo de cuius volũtate & mandato, comes omnia faciebat, Guitaldus autem Ademari, qui erat dominus Montilii pro maiori parte, erat cum aduerſariis comitis, cũ eſſet ligius homo D. Papæ, nec requiſitus, voluit dictum caſtrum reddere Cardinali, quod receptaculum fecerat hæreticorum, ſed homines de caſtro receperunt comitem: quidam enim miles, cõſanguineus dicti G. qui erat alter dominus Montilii, adhærebat & ſemper adhæſerat comiti. Peractis comes apud Montilium paucis diebus, perrexit ad obſidendum quoddam caſtrũ in diœceſi Valentina, quod dicitur Creſtal, & erat Ademari Pictauenſis. Ademarus autem ſicut iam diximus, aduerſabatur comiti Montis fortis & multum perſecutus fuerat epiſcopum Valentinum: ciuitas enim Valentia adhærebat, & ſemper adhæſerat comiti memorato. Veniens comes ad caſtrum Creſtæ, obſedit illud. Erat caſtrum nobiliſſimum & fortiſſimum & militibus & ſeruientibus bene munitum: firmata obſidione, cœpit comes caſtrũ fortiter impugnare, obſeſſi defendere ſe pro viribus. Erant autẽ cum comite, plures de Epiſcopis illius terrę,& milites Frãcigenæ quos Rex ei Philippus per ſex menſes ſeruituros miſerat ferme centum. Et dum eſſet comes in obſidione illa, tẽtatum fuit de compoſitione & pace facienda, inter comitem & Ademarum Pictauenſem. Poſt multa autem verba longumque tractatum, firmata eſt compoſitio inter comitem & dictum Ade-

marum, promissumque est ab vtroque firmiter, quod filius Ademari, haberet filiam comitis in vxorem. Tradidit etiam Ademarus quædam castra pro securitate, quod de cætero comitem nullatenus impugnaret. Quidam prætereà nobilis de terra illa nomine Draconetus, qui anno præterito recesserat à comite reddidit se ei. Facta est insuper compositio & pax inter Episcopum Valentiæ, & sæpedictum Ademarum. Dum igitur Dominus Iesus, negotium suum ita miraculose in partibus illis promoueret, antiquus hostis videns impedire voluit, quod doluit promoueri. Eisdem sequidem diebus, ciues Tolosani, imo dicamus melius Dolosani, instinctu diabolico agitati, apostatantes à Deo & ab ecclesia, & recedentes à comite Montis-fortis, receperunt in ciuitatem suam, Raimundum quondam comitem & Dominum suum, qui meritis exigentibus, exhæredatus fuerat, auctoritate sũmi Pontificis, imo generalis Concilii Lateranensis secundi. Nobilis autem Comitissa, vxor comitis Montis-fortis, & vxores Guidonis Fratris sui, & Almarici & Guidonis Filiorum, & multi filii & filiæ, tam comitis, quam fratris sui, erant in munitione Tolosæ, quę dicitur castrum Narbonense. Statim dictus Raimundus & Rogerius Bernardi filius comitis Fuxi, & quidam alii qui cum eo venerant, ciuesque Tolosæ, cœperunt die noctuque munire Tolosam multis repagulis & fossatis. Audito nuncio de proditione Tolosæ, Guido de Monteforti frater comitis, & Guido filius eiusdem comitis & plures milites cum eis, quos comes dimi-

ferat in partibus Carcassonæ, vt custodirent terram, cum festinatione perrexerunt Tolosam, & miserunt se in munitionem prædictam, vbi erat Comitissa in domibus forinsecus, ne aduersarii à parte exteriori obsiderent munitionem.

Secunda Tolosæ obsidio.

Cap. LXXXV.

Tolosani rebellant & à comite obsidentur.

AVdiens comes nobilis apostatasse Tolosam, transiuit Rodanum & rediit festinanter: Cardinalis autem transiuit cum eo. Venientes igitur Tolosam Cardinalis & comes, obsederunt eã an. 1217. Erat enim ciuitas maxima & populosa valde, & ruptarii & * faidici, & multi alii qui antea inimici erant oculti comitis Montis-fortis, se receperunt in eam, vt eam defenderent, contra Deum, comitem & ecclesiam sanctam, pro qua comes nobilis totis viribus laborabat. In dicta enim proditione, multi castra multique nobiles circa Tolosam, consenserant, Valentiam loco & tempore promittentes. Cum autem comes nobilis venisset cum suis ad fossata Tolosæ, volens per insultum capere ciuitatem, repulsus est à ciuibus violenter, fixitque sua tẽtoria iuxta castrum Narbonense. Sed cum Tolosa, obsideri cum effectu non posset nisi vltra fluuium Garonam, qui à parte Vasconiæ, Tolosam vallabat, esset exercitus, qui exitum Tolosanis defenderet, qui per duos pontes super ipsum fluuium eisdem patebat, transiuit vltra comes cum multis, multis etiam citra dmissis cum filio suo Almarico: fuit illic comes

** Forte fati dici.*

nobilis aliquantis diebus, tandē intelligens, quod exercitus Almarici non esset sufficiens ad resistē-dum inimicis, transiuit fluuium, vt de duobus inualidis, vnus fieret exercitus validus & securus. Sed miraculum, quod Deus fecit in ipso transitu, non omittemus, vt semper & in omnibus magnificetur Deus: dum enim ipse comes Montis fortis, totus armatus, & in equo armato, nauem intrare vellet, in flumen cecidit, vbi aqua profundissima cernebatur: qui cum non appareret, timor & tremor & planctus nimius, nostros tenuit vniuersos. Rachel plorat filium, infernus dolose exultās vlulat, nostros appellat orphanos viuo patre: sed qui ad preces Heliæ, securim in aqua supernatare voluit, nostrum de aquæ abysso leuauit principem, manus coniunctas ad cœlum deuotissime extendentem, quem nostri de nauigio cum gaudio suscipiunt, & sanctę matri ecclesiæ seruant incolumen, pro qua se opponebat obicem dictus comes. O ineffabilis clementia saluatoris. Interim Tolosani, machinas multas, petrarias & Mangonellos erigunt, vt & castrum Narbonense præcipitent, & Bertrandum Cardinalem apost. sedis legatum lapidibus obruerent, & eius socios, & in eo Romanam ecclesiam lapidarent. O quoties dictus Cardinalis mori ibidem timuit, qui tanquā vir prouidus, pro negotio Iesu Christi, viuere minime recusauit. Eodem tempore comes nobilis hostagia ab hominibus de Montealbano accepit, eoquod suspecti habebantur, ne cum Tolosanis fraudem facerent contra pacem: mel inquam illi portabant in ore, sed fel conceptum gestabant

Comes Montfortius in fluuium delapsus, miraculose incolumis euadit.

Ss

in corde, quod comparuit ex post facto, quia cum Seneschalus Aginnensis ex parte comitis Montisfortis & episcopus Lectorensis venissent Montē albanum, & nocte illa dormissent secure, ecce illi de Monte-albano Tolosam miserant, vt Raimūdus quondam comes cum Tolosanis ad castrum accederent, & eis Seneschallum redderent, & socios interfecerent vniuersos: qui Raimundus, quingentos præmisit armatos, qui in illa eadem nocte intrantes castrum, prope enim erat Tolosā, cum consilio illorum de castro, qui erant ad tria millia & amplius, plateas obstaculis munierunt, & ad hostia domorum, vbi Seneschallus & eius iacebant socii armatos pro custodibus posuerunt, ne illi euaderent, nihilominus ligna plurima ostijs apponentes, vt si aliter capi non possent, igne penitus consumerentur: quo facto exclamant Tolosani, clāgunt buccinæ, fit metus & strepitus magnus, surgunt Francigenæ somnolenti & stupidi, non de viribus confidentes, sed de solo Dei adiutorio præsumentes, armant se subito, & licet dispersi per castrum, omnes tangit vna voluntas, vna fides in domino, vna spes triumphandi: exeunt de domibus inuitis hostibus, in quos more leonis irruunt impatientes. Hostes fugiunt, quidam in laqueos incidunt quos fecerunt, quidam de muris se præcipitant, licet à nemine fugarentur. Omnia fere mobilia nostri capiunt, cætera incendio consumuntur.

Mōt albani, Seneschallū comitis proditoriè aggrediuntur.

Tolosani obsessi in obsessores impetum faciunt. Nobilis comes à Monteforti, postridiè natiuit. S. Ioan. Bapt. interimitur.
Cap LXXXVI.

CVm comes nobilis in obsidione Tolosæ, iam peregisset circiter nouem menses, quadam die, videlicet in crastino B. Ioannis Baptistæ, illi qui erant in Tolosa, summo se diluculo munierũt, vt dormientibus adhuc quibusdam de nostris, quibusdam in audienda celebratione diuinorum intentis, ipsi solita fraude, & inolita malignitate insultum in nos facerent repentinum, & vt acrius improuisos impeterent, vt vexarent crudelius inimicos, ordinauerũt machinarũ custodiæ deputatos, quod quædam pars irrueret in nostros, alii ex alia parte, in exercitum insiliiẽt, quatinus nostri, sicut diximus immuniti, à parte duplici expugnaturi, ad obuiandũ hostibus minus essent habiles & ad sufferendum insultum minus fortes. Nunciatum est comiti, quod hostes sui se armauerant, & infra munitionem suam iuxta fossam latebant: comes vero audiebat matutinas, quo audito rumore, sua iussit arma parari, quibus indutus, vir christianissimus, ad ecclesiam, auditurus missam cum festinatione perrexit. Factum est autem, cum esset in ecclesia, & missa iam incœpta, oraret attentissime vir deuotus, ecce multitudo maxima Tolosanorum, per meatus occultos, à fossatis suis egressi, eleuatis vexillis, cum maximo strepitu & clangore, in nostros, qui prope fossatum custodiebant machinas, irruerunt: alij vero ex altera par-

te egressi, versus exercitum, acies direxerant: factus est clamor in exercitu, nostri se quam citius munierunt: verum antequam nostri essent armati, illi pauci, à nostris qui sicut diximus, machinarũ & exercitus erant custodię deputati, contra inimicos dimicantes, tot & tanta persecutionum & vulnerum discrimina sunt perpessi, quod non posset de facili æstimari. In ipso autem hostium egressu, venit nuncius ad comitem, qui missam sicut diximus audiebat, sollicitans eum, vt suis succurreret indilatè, cui vir deuotus, sine, inquit, diuina audire mysteria, & redemptionis nostræ prius cernere sacramentum: adhuc eo loquente, venit alter nuncius dicens festinate, ingrauatum est bellum, nec nostri possunt diutius sustinere: ad quæ vir Christianissimus non exibo, nisi prius meum videro redemptorem. Cum autem sacerdos, sacræ consecrationis hostiam eleuaret ex more, vir deuotissimus flexis in terram genibus, sed manibus eleuatis in cœlum, *Nunc dimittis*, inquit, *seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Et addidit, eamus, & si opportuerit moriamur pro illo, qui pro nobis dignatus est mori: his dictis, vir inuictissimus ad pugnam properauit. Ingrauabatur autem bellum vtrimque, pluresque hinc & inibi vulnerati fuerant & interfecti, sed adueniente milite Iesu-Christi, nostris audacia & viribus duplicatis, aduersarii omnes repulsi sunt, & vsque ad fossata, à nostris viriliter sunt retrusi. Retrahentes se comes & qui cum eo erant aliquantulum propter grandinem lapidum, & intolerabilem ruinã

Comes Monfortius mortis suæ præsagus.

sagittarum, steterunt ante machinas cledis ante se positis, quibus se tuerentur, à lapidibus & sagittis: iiciebant siquidem hostes super nostros creberrimos lapides cum duobus trabuchetis, Mangonello & pluribus matafundis. Vnde illud quod sequitur, quis scribere vel audire, quis inquam istud sine dolore poterit recitare, quis sine singultibus audire: quis inquam non resoluatur & penitus liquefiat, audiens contritam pauperū vitā. Omnia quippe sunt ipso recumbente contrita, ipso moriente mortua: ipse etenim erat mœstorum consolatio, ipse debilium fortitudo, ipse in afflictione refrigerium, ipse refugium miserorum. deo lachrymabile propositum exequimur. Dum staret comes fortissimus sicut iam dictum est cum suis ante machinas suas, ne hostes denuo exirent, ad ſępedictas machinas diruendas, ecce lapis Mā-gonello aduersariorum proiectus, percussit in capite militem Iesu Christi, qui ictu lethali recepto, pectus suum bis percutiens, Deoque & B. Virgini se commendans, mortem imitatus B. Stephani, & ipsius lapidatus in vrbe, * cum ipso in domino obdormiuit. Nec silendum, quod iste fortissimus miles domini, imo ne fallamur gloriosissimus martyr Christi, postquam ex ictu lapidis vulnus excepisset lethale, quinque à sagittarijs vulnera receperat ad similitudinem saluatoris, pro quo mortem patienter sustinuit, cum quo post mortē vt credimus, fœliciter gloriatur & viuit. Cui successit filius suus primogenitus Almaricus, iuuenis bonus & strenuus, imitator per omnia bonitatis & strenuitatis paternæ: cui milites omnes Franci-

Simon comes ictu lapidis interfectus.

** Primariū etenim templum Tolosanū, D. Stephano dicatū est.*

genæ quibus terras dederat, ipsi sacramentum fidelitatis, & hominium præstiterunt. Post paucos autem dies, videns nouus comes, quod non posset diutius in Tolosa obsidionẽ tenere, tum quia audita morte comitis, multi de indigenis apostatæ pessimi recedebant ab eo & ecclesia, imo Christi hostibus se iungebant: tum quia exhaustus erat sumptibus, & victualia exercitui deficiebant, ac peregrini in terram suam redire volebant: ab obsidione recessit castrum resignans, quod tenere non poterat Narbonense & corpus primum apud Carcassonam curatum, more gallico exportauit.

Explicit historia de factis & triumphis memorabilibus, nobilis viri Domini Simonis Comitis de Monte-forti.

Literæ bullatæ & diplomata quæ sequuntur, scripta erant ad calcem alterius exemplaris huius historiæ, dignaque visa sunt quæ hic pariter inserantur.

Litteræ Domini Innocentii Papæ 3. pro nobili viro ac strenuo, domino Simone comite Montis-fortis, de negotiis conquestæ, in monasterio Pruliani bullatæ.

INnocentius *Episcopus seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus Autisiodorensi & Aurelianensi Episcopis, & dilecto filio Decano Altisiodorensi salutem & apost. benedictionem. Porrecta vobis dilecti filij nobilis viri Symonis comitis de* Monte-forti *petitio continebat:*

quod cum principes, qui aduersus perfidos Abigeos prælium Domini præliantes Carcassonam expugnauerunt, pecuniam & alia quæ inuenta fuerunt ibidem, sustentationi eiusdem comitis, & aliorum secum remanentium deputassent: quidam ad ea fideliter obseruanda, præstito iuramento fuerunt electi, qui ad valentiam quinque milium librarum, de illis surripere præsumpserunt: quapropter tam a legatis nostris, quam ab ipsis Episcopis qui fuerunt cum ipsis, sententia meruerunt excommunicationis astringi. Ideoque discretioni vestræ, per apostolica scripta mandamus, quatinus sententiam ipsam rationabiliter promulgatam, vsque ad satisfactionem idoneam, faciatis appellatione remotâ, firmiter obseruari. Quod si nō omnes his exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nichilominus exequantur. Datum Laterani, 5. Id. Nouemb. pontif. nostri anno 12.

Aliud eiusdem Innocentii Papæ diploma.

INnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilecto filio nobili viro A. & ciuibus Narbonensibus salutem & apost. benedictionem. *Gloriantes hactenus in malicia, & in sua iniquitate potentes, destruere tandem incipiens manus Dei, miraculose iam fecit eos de suis tabernaculis emigrare, dum eo terram populi sui misericorditer emundāte pestis hæreticæ prauitatis, quæ serpens vt cancer, prouinciam pene totam infecerat, mortificata depellitur, captisque in potentissima manu sua, numerosis castris & ciuitatibus, quas per possessos à se diabolus habitabat in locis expulsorum hæreticorum spiritui paracleto per repletos ab ipso sanctum habitaculum præparatur. Super quo laudes & gratias omnipotenti Deo referimus, qui in vna eadem-*

que misericordiæ suæ causa, duo dignatus est iustitię opera exercere, ita perfidis faciendo dignam superuenire perniciem, vt quam multi fideles meritam ex ipsorum assequerentur exterminatione, mercedem cum & si eos in solo spiritu oris sui potuißet quandocumque conterere, suorum tamen exercitui signatorum in illorum contritione dignatus sit salutis causam, imo saluationis occasionem prębere, quo nuper sub nostrorum magisterio legatorum de ipsis mirabiliter triumphante, dilectus filius nobilis vir Simon de Monte forti, vir vtique strenuus & catholicus, terræ à quibus illi depulsi sunt, prouida est deliberatione præfectus, vt per prouidentiam eius in his quæ gesta sunt vel gerenda, negotium pacis & fidei, poßit ibidem efficacius promoueri. Quia igitur & si tãta pietatis negotia prospere vsque processerint, sine tamen adhuc non sunt necessario solidata, vniuersitatẽ vestrã rogandã duximus attentius & monendã, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatinus ad reliquias huius pestis penitus extirpandas ad similitudinem hydræ, quæ locupletior fieri fertur damno capitum, grauius possent, si neglectæ fuerint reuiuiscere, tam per vos quam per vestra, obsequium Deo deuotum, & auxilium opportunum ecclesiæ impendatis scientes remissionem peccaminum, à Deo eiusque vicario vniuersis indultam, qui ortodoxæ fidei zelo succensi, se ad opus accinxerint huiusmodi pietatis, vt eis labor tam sanctus ad operis satisfactionem sufficiat super istis offensis, pro quibus cordis contritionem, & oris confessionem vestram obtulerint vero Deo. Quapropter expergiscimini boni filij, & ad palmam huius gloriosi certaminis festinate, piaque pœnitentia ducti, quantam fæcundis eius principijs neglexeritis interesse, felicissimi fini, vestram studeatis & operam & presentiam exhibere. Quia

cum euangelicus tributor, illis æqualiter retribuerit, qui nouissime venerunt in vineam, & qui primo, licet ij qui cœperunt, forsan amplius laborarint, præcedentibus tamen atque sequentibus, par merces, pro pari deuotione reddetur. **Datum Lateran, Id. Nouemb. Pontif. nostri anno 12.**

Tertium eiusdem Innocentij diploma.

I*Nnocentius Episcopus seruus seruorum Dei, dilectis filijs abbatibus, & alijs ecclesiarum prælatis, in partibus* Narbonensibus, Biterrensibus, Carcassonensibus, *Tolosanis & Albigensibus constitutis salutem & apost. benedictionē. Optaueramus vt orthodoxæ fidei subuersores, qui se in partibus vestris, à communione fidelium præsciderunt, non solum ea quæ sua dicebant hæreticam prauitatem imitando non perderent, sed ad puritatem catholicam redeundo, vobiscū in charitate ac pace quæ vestra sūt etiam possiderent: verum quia propter impœnitens cor eorum super iniquitates suas, Dominus de cœlo prospexit ad exterminationem suam rerumque publicationem suarum, secundum constitutiones ciuiles & canonicas est processū vt quēadmodum scriptum, impiorum spolia iusti tollant, & diuitias thesaurisent ipsorū. Licet igitur ea quæ apud vos quidam hæretici deposuisse dicuntur, sicut & aliæ res eorum, pro confiscatis sint merito computanda, quia tamen christianæ religionis non est, ex occasione legalium præceptorum, obtentu cupiditatis hoc fieri, quin potius causa debet correctionis impleri: vniuersitati vestræ, per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatinus ea quæ penes vos, ab hæreticis sunt deposita, nisi forsan ad hoc præmoniti, sine dilatione curauerint ad ecclesiæ vnita-*

tem redire, vt sic de miserationum Domini multitudine, sic cum eis misericorditer facienda, dilecto filio Simoni de Monte forti, cui terra, de huiusmodi pestilentium sordibus expiata, nouiter est commissa, cum consilio & mandato legatorum nostrorum, assignare ac tradere procuretis, in pios vsus pro publicis eiusdem terræ vtilitatibus expendenda. Datum Laterani, 4. Cal. Iulij, Pontif. nostri anno 13.

Literæ Simonis comitis scriptæ in fauorem D. Dominici, ordinis fratrum prædicatorum institutoris.

SImon Dei prouidentia Dux Narbonensis, comes Tolosæ & Leycestriæ, Biterris & Carcassonæ vice-comes, dilectis & fidelibus suis, Carcassonensi & Agenensi seneschallis salutem & dilectionem. Mandamus vobis & præcipimus, quatinus omnes res & domos charissimi nostri fratris Dominici canonici, vt proprias custodiatis & defendatis. Datum in obsidione Tolosæ, Idibus Decembris.

Literæ Almarici comitis pro cœnobio Sanctimonialium de Pruliano ord. D. Dominici Carcasson. diœcesis.

NOuerint vniuersi præsentes pariter & futuri, quod nos Almaricus Dei prouidētia Dux Narbonensis, Comes Tolosæ, & Dominus Mōtis fortis, donamus titulo puræ & perpetuæ elemosynæ Deo & conuentui sanctimonialium de Pruliano, quartonem quem capiebamus in vinea, quam Petrus Ysarin contulit conuentui prætaxato, quod vt ratum sit præsentem cartam fecimus, sigilli nostri munimine confirmari. Actū Carcassonæ anno 1221. 15. Cal. Maij.

FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM

quæ in hac historia continentur.

A

N

O

P

FINIS.

Errata.			Sic emendenda.
Pag.	Linea.		
3.	10.	cabie	scabie
5.	30.	terrænorum	terrenorum
5.	32.		remeare
12.	in marg.	violenda	violanda
19.	11.	estinatione	festinatione
21.	16.	de	die
22.	28.	hæreticis	hæreticus
25.	12.	sidelem	fidelem
25.	27.		eum, quam
26.	1.	est	&
26.	13.	ipsi	ipsis
26.	15.	quærebat	quærebant
26.	22.		
29.	22.	apostica	apostolica
31.	4.	minus	quam
34.	4.	minime	munere
41.	16.	quam	quem
43.	31.	sequidem	siquidem
44.	12.	elegirunt	elegerunt
54.	9.	de	deponēda hęc syllaba
72.	15.	amicitia	amicitiam venerat comitis

Errata			Sic emendenda.
Pag.	Linea.		
78.	25.	resiluit	resiliuit
82.	24.	infudit	effudit
93.	19.	fundissimis	profundissimis
105.	15.	cocitus	concitus
106.	8.		inhabitabilis
107.	13.	quidem	quidam
108.	11.	omissa	emissa
108.	24.	domino	dominio.
114.	32.	peruersitotis	peruersitatis.
118.	2–.	crudellissim⁹	crudelissimus
119.	28.	Vticenses	Vticensis
131.	4.	sternitum	sternutum
143.	19,	custodierent	custodirent
150.	31.	haebre	habere
152.	14:	infedelis	infidelis
206.	30.	sed	secundum
216.	9.	veribus	viribus
220.	5.	qui	quem.
230.	21.	qui	quod

Cætera menda lector emendabit.

Extraict du Priuilege.

PAr grace & Priuilege du Roy, est permis à Iean Griffard, & Noel Moreau, dict le Coq, Imprimeurs à Troyes, d'imprimer, vẽdre & distribuer durant le temps & espace de neuf ans, L'histoire des Albigeois, escrite en Latin, par Frere Pierre, Moyne de Citeaux, au Monastere du Val de Cernay: *Auec deffences tres-expresses à tous Imprimeurs, Libraires, & autres, d'Imprimer ou faire Imprimer pendant ledict temps ladicte Histoire latine, à peine de six cens liures d'amende, comme est plus amplemẽt porté par les lettres patentes de sa Majesté, sellees du grand seel. Données à Paris le 22. Ianuier, mil six cens quinze.*

Signées,

Par le Roy en son Conseil.

SANTEVL.

racht: